

проф. д.ик.н. Камен Миркович

Биографичен речник

Приложение 04 към Енциклопедия на икономическата система

ПЪРВО ИЗДАНИЕ

www.KamenMirkovich.com

София, 2019 г.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичен речник

Приложение 04 към Енциклопедия на икономическата система

Електронна книга

Първо издание

Авторски права © Камен Миркович, проф. д.ик.н., София, 2019.

Авторски права © www.KamenMirkovich.com, София, 2019.

ISBN 978-619-188-099-7

Всички права запазени! Не се разрешава копиране и разпространение на книгата по какъвто и да е начин без писмено разрешение на автора. Книгата може да се ползва безплатно само за лична некомерсиална употреба.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Маркировките със *светъл курсив*
са препратки към авторската
Енциклопедия на икономическата система.

Настоящото издание е сборник от написани от мен и подредени в азбучен ред биографични статии за видни автори икономисти, чието творчество има определено отношение към системния подход в икономическата теория и практика. Сборникът е приложение към моята ***Енциклопедия на икономическата система***, която е посветена на системния икономически подход (вж.: ***Миркович, К.*** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, **www.KamenMirkovich.com**, София, 2016 (излязла през ноември 2016). Представени са биографични статии и за някои известни математици и системчици. Създадената от тях методология широко се използва при системния анализ в различни науки, в т.ч. и в икономиката. Статията за Евгени Матеев е написана от Васил Манов. Всички статии са вече публикувани в ***Енциклопедията***. В края на всяка от тях са посочени и останалите мои издания, в които те са били включени (преди пускането в Интернет на този ***Биографичен речник***). В квадратни скобки са изписани индексите на съответните ръкописи от личния ми архив.

Към изданието е приложена биографична извадка (на руски език) за учени в областта на математическите методи в икономиката, взета от интернет изданието: ***Лопатников, Л. И.*** Экономико-математический словарь. Издательство “Дело”, 2003 (вж. също: ***Лопатников, Л. И.*** Экономико-математический словарь. Издательство “Наука”, М., 1987).

София, февруари 2019 г.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

СЪДЪРЖАНИЕ

Аганбегян, Абел Гезевич
Аделман, Ирма
Аройо, Жак Жул
Ароу, Кенет Джозеф
Афталион, Алберт
Баумол, Уилям
Бейн, Джо
Белман, Ричард Ернст
Бергсон, Абрам
Берталамфи, Лудвиг фон
Блюмин, Израил Григorieвич
Боярский, Арон Яковлевич
Бърнз, Артър
Вайнър, Джейкъб
Валрас, Леон
Веблен, Торщайн
Виксел, Кнут
Винер, Норберт
Госен, Херман Хенрих
Гълбрейт, Джон Кенет
Джевънс, Уилям Стенли
Джонсън, Хари
Домар, Евсей Дейвид
Дюзенбери, Джеймс

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Еджуърт, Френсис
Енгел, Ернст
Кайндълбъргър, Чарлз
Калдор, Никълъс
Калецки, Михал
Канторович, Леонид Виталиевич
Касел, Густав
Кейнс, Джон Мейнард
Кене, Франсоа
Клайн, Лоурънс
Кларк, Джон Бейтс
Кларк, Джон Морис
Клауър, Робърт Уеин
Колмогоров, Андрей Николаевич
Кондратиев, Николай Дмитриевич
Кузнец, Саймън Смит
Купманс, Тялинг Чарлз
Курно, Антоан Августин
Ланге, Оскар
Ланкастър, Келвин
Лейонхувуд, Аксел
Леонтиев, Василий
Линдал, Ерик
Липси, Ричард
Ляпунов, Александър Михайлович
Малинво, Едмон
Марков, Андрей Андреевич

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Маркс, Карл
Маршал, Алфред
Матеев, Евгени
Мийд, Джеймс
Миркович, Камен
Митчел, Уесли Клер
Модилиани, Франко
Мойсеев, Никита Николаевич
Моргенщерн, Оскар
Немчинов, Василий Сергеевич
Николов, Иван
Новожилов, Виктор Валентинович
Нойман, Джон фон
Олин, Бертил
Оукън, Артър
Парето, Вилфредо
Патинкин, Дон
Пигу, Артър Сесил
Понтрягин, Лев Семьонович
Пригожин, Иля
Рикардо, Дейвид
Робинсън, Джоан
Самуелсън, Пол Антъни
Сей, Жан-Баптист
Смит, Адам
Солоу, Робърт
Спенс, Майкъл

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Стигльър, Джордж Джозеф

Тинберген, Ян

Тобин, Джеймс

Фелпс, Едмънд

Филипс, Олбън Уйлям Хаусгоу

Фишер, Ървинг

Форестер, Джей

Фридман, Милтън

Фриш, Рагнар

Хаберлер, Готфрид

Хакк, Фридрих Август фон

Хансен, Елвин

Харод, Рой Форбс

Хикс, Джон Ричард

Чембърлин, Едуард Хейстингс

Шенон, Клод

Шумпетер, Йозеф Алойс

Щакелберг, Хайнрих фон

ПРИЛОЖЕНИЕ:

Имена и дати, представени във:

Лопатников, Л. И. Экономико-математический словарь (2003)

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

АГАНБЕГЯН, АБЕЛ ГЕЗЕВИЧ (Aganbegyan, Abel Gesevich) (1932) – руски икономист, един от изтъкнатите представители на математико-икономическото направление в бившия Съветски съюз. Завършва Отделението по политическа икономия на Московския държавен икономически институт. Доктор на икономическите науки от 1963 г., професор от 1964, академик. От 1961 г. завежда лабораторията по математико-икономически изследвания на института при Новосибирското отделение на Академията на науките на СССР, а от 1963 г. е директор на този институт. Основните му изследвания са в областта на производителността на труда, работната заплата, отрасловите и районните модели на оптималното перспективно планиране. По-важни негови трудове са: “Работната заплата в СССР” (1959) (съвместно с В. Ф. Майер), “Приложението на математиката и електронната техника в планирането” (1961) (в съавторство), “Икономико-математически анализ на междуотрасловия баланс на СССР” (1968) (съвместно с А. Г. Гранберг), “Проблеми на народностопанския оптимум” (1969) (в колективно издание), “Система от модели на народностопанското планиране” (1972) (в колективно издание).

Взето от: *Миркович, К.* Абел Гезевич Аганбегян. – *Биографична статия*. София, написана през септември 1981, 1 с. [146.81.19].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 21 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

АДЕЛМАН, ИРМА (Adelman, Irma) (1930) – американска икономистка, един от големите изследователи в областта на *икономическия растеж*. Родена е в Румъния. В университета “Бъркли” получава бакалавърска степен през 1949 г., магистърска степен през 1950 г. и докторска степен през 1955 г. Тя е “детето-чудо”. Преподава в университета “Бъркли” от 1952 г. От 1961 г. рабо-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ти в Станфърдския университет, а по-късно – в университета “Джон Хопкинс”. От 1966 г. работи в Северозападния университет, където става професор. През 1972 г. е и професор по икономика в Мерилендския университет. През 1979 г. се връща в университета “Бъркли”, където става професор по селскостопански ресурси. През 1979 г. е вицепрезидент на Американската икономическа асоциация. И. Аделман има приноси в разработването на изчислителни методи на *общото икономическо равновесие*. Използува многомерен анализ в изследването на зависимостите между икономическите, социалните и политическите фактори.

В книгата си “Теории на икономическия растеж и развитието” (*Adelman, I. Theories of Economic Growth and Development. Stanford University Press, 1961*) И. Аделман прави опит да представи идеите на Адам Смит, Дейвид Рикардо, Карл Маркс и Йосиф Шумпетер във вид на подробни едномерни модели. В книгата си “Общество, политика и икономическо развитие: количествен подход” (*Adelman, I. Society, Politics and Economic Development: A Quantitative Approach. Johns Hopkins University Press, 1966*) (в съавторство със Синтия Т. Морис) И. Аделман разработва нов количествен анализ на причините и процеса на социално-икономическото развитие. Чрез използване на високоефективния многофакторен анализ в тази книга са изследвани и анализирани многокомпонентни зависимости в 43 развиващи се страни. По-късно в книгата “Икономически растеж и социално равенство в развиващите се страни” (*Adelman, I. Economic Growth and Social Equity in Developing Countries. Stanford University Press, 1973*) разкрива, че *икономическият растеж* в развиващите се страни сам по себе си не обуславя автоматично нарастване на доходите на бедните. Тя оборва **теоремата за обратната U-зависимост** (theorem of the inverse U-dependent) на Саймън Кузнец, според която с нарастването на дохода на обществото неравенството намалява.

Други по-важни трудове на И. Аделман са “Теорията и целите на икономическото развитие” (*Adelman, I. The Theory and Design of Economic Development. Johns Hopkins University Press, 1966*) и “Икономика на развитието: преоценка на целите” (*Adelman, I. Development Economics: A Reassessment of Goals. American Economic Review, May, 1975*).

Взето от: *Миркович, К.* Ирма Аделман. – *Биографична статия*. София, написана през май 2000, 2 с. [147.00.25].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 504 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

АРОЙО, ЖАК ЖУЛ (Arojo, Jack Joul) (1921–2011) – изтъкнат изследовател в областта на *политическата икономия* със значими приноси в проблематиката на стоково-паричните отношения при социализма, в методологията на *икономическата наука* и в анализа на функционирането и управлението на *икономическата система*. Роден е в Русе. За участие в антифашистката борба е арестуван през 1942 г. и е осъден на 12 години затвор. През 1951 г. завършва специалността “Политическа икономия” във Висшия икономически институт “Карл Маркс” (сега – Университет за национално и световно стопанство) в София. От 1951 г. е асистент в катедра “Политическа икономия” на ВИИ “Карл Маркс”, от 1960 г. – доцент, и от 1966 г. – професор в същата катедра. През 1958 г. защитава дисертация за кандидат на икономическите науки (сега доктор по икономика), а през 1968 г. – дисертация за доктор на икономическите науки. Във ВИИ “Карл Маркс” преподава от 1951 до 1986 г., основно по политическа икономия. През 1972–1988 г. ръководи секция в Института за международни отношения и социалистическа интеграция към БАН, през 1986–1990 г. преподава в Института за социално управление, а през 1992–1998 г. – във Варненския свободен университет. Ж. Аройо има значително участие в управлението на висшето икономическо образование и на икономическата наука в България: той е декан на Общоекономическия факултет на ВИИ “Карл Маркс”, директор е на Института по икономическия механизъм за управление на стопанството при същия институт, председател е на Научен съвет на Висшата атестационна комисия (ВАК) при министерския съвет, председател е на Научната комисия за икономически науки на ВАК и е член на Президиума на ВАК. Носител е на званието “Заслужил деятел на науката”.

През 50-те години на XX-ия век, когато проблемите на стоково-паричните отношения в социалистическите страни още не са задълбочено изследвани и по същество се отричат от официалната идеология, Ж. Аройо обосновава с научни аргументи схващането, че икономическите отношения при социализма имат стоково-паричен характер. Участвайки в тогавашната дискусия за сто-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ковата природа на социалистическото стопанство, Ж. Аройо се изявява и утвърждава в България като водещ учен по тематиката за социалистическото стоково производство, въпреки възможните негативи, които произтичат от това в ранните години на социализма. По-късно тази теза става общопризната в политическата икономия на социализма. Според Ж. Аройо наличието на двете форми на социалистическата собственост – общонародната (функционираща като държавна) и кооперативната, са необходими, но не и достатъчна (и дори не основна) причина, която обуславя съществуването на стоково-паричните отношения при социализма.

За разлика от господстващото тогава схващане за определящата роля по този въпрос на двете форми на социалистическата собственост, Ж. Аройо търси корените на стоковостта на социалистическите икономически отношения (а значи и за наличието на пазарно стопанство при социализма) най-вече във вътрешната и обективно-присъща структура на общонародната собственост, която като отношение на присвояване и отчуждаване се реализира не непосредствено, а опосредствувано чрез дейността на държавата, предприятията и работниците (трудовете колективи). Може да се смята, че има определена релевантност (съответственост) между тези три равнища и постановката на римското право, че собствеността включва отношения на разпореждане, владение и ползване. Тук се открояват три субекта: (1) социалистическата държава, която е собственик и се разпорежда със средствата за производство; (2) предприятието, което ги владее, и чиято (формирала се върху тази основа) обективна икономическа (а не административна) обособеност предопределя пазарния характер на икономическия обмен в стопанството; (3) работниците (трудовете колективи), които ползват (функционират, боравят със) средствата за производство в трудовия процес. Трите субекта на общонародната собственост, следователно и самата общонародна собственост на посочените три равнища, се реализират икономически чрез трите форми на първичното разпределение на дохода: централизираната част от печалбата, децентрализираната част от печалбата и работната заплата. В този смисъл стопанин на общонародната собственост е не трудовият колектив (каквато е официалната партийна постановка в лицето на Т. Живков), а предприятието, както обосновава Ж. Аройо.

Заклучението на Ж. Аройо е, че социалистическото стопанство (социалистическата стопанска система) трябва да бъде управлявано (управлявана) икономически, а не административно, като централизирано да се управляват само основните национални икономически пропорции (което реализира разпореждателските функции на държавата). Планирането трябва да бъде съчетано с

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

изискванията на пазара, което означава, че що се отнася до социалистическите предприятия (като владелци на общонародната собственост) то трябва да бъде индикативно (т.е. препоръчително). Изводът на Ж. Аройо, че социалистическото стопанство е пазарно (въпреки неговите дефекти и наличието на администриране), и изобщо възприетата по времето на развития социализъм теза за пазарните отношения при тази система, се потвърждават от стопанската история на социализма, от неговите исторически факти, от хората, които са живели през социалистическата епоха. Това контрастира на нелепите след 1989 г. в България твърдения, че дотогава не е имало пазар (а само централно разпределение на богатата) – схващане, което издава научната недобросъвестност, интелектуалната недостатъчност или политическата ангажираност на неговите носители. Друг е въпросът, че пазарността на стопанството има различни степени, обхвати и исторически форми, и че съвременното капиталистическо стопанство (за разлика от социалистическото) е развито пазарно стопанство. Ж. Аройо изследва и други важни проблеми на стоковото производство при социализма, какъвто е този за цените и ценообразуването.

През 60-те и 70-те години на XX-ия век сред икономистите в социалистическите страни се провежда широка дискусия за това, какъв тип цени трябва да има при социализма (най-вече, дали те да бъдат от тип “стойностен” или тип “производствен”). Ж. Аройо аргументира схващането за необходимостта от стойностния тип цена, при който съотношенията между цените на стоките се приближават към съотношенията между техните обществени стойности. Това означава, че в основата на цените стоят обществено-необходимите разходи на труд, без обаче да се отрича ролята и на други фактори на ценообразуването, към които например спада качеството на стоките.

Ж. Аройо има приноси в анализа и обосноваването на насоките на икономическото развитие на страните – членки на Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ). Според него между страните – членки на СИВ, възниква общ пазар, който е резултат не само от развитието на пазарните отношения помежду им като национални пазарни стопанства, но и от обособяването му като самостоятелно общностно явление, характеризиращо се със собствени определения, закономерности и принципи. Ж. Аройо ръководи колектив от български и съветски учени, които изследват проблемите на изграждането и функционирането на международните социалистически предприятия. Той ги разглежда като израз на пряка международна собственост и като специфичен механизъм на нейното реализиране. Ж. Аройо продължава да прави икономически анализи и изследвания и след 1989 г., което заедно с целия му дотогавашен творчески

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

път още веднъж доказва, че за истинския учен науката е призвание, което остава за цял живот.

По-важни научни трудове на Жак Аройо са: “Законът за стойността и ценообразуването” (1962); “Обществен труд, стойност и цена” (1966); “Цени, ценообразуване и материална заинтересованост” (1967); “Потребителната стойност на стоките и ценообразуването” (1967); “Международен социалистически пазар, цени и стимули” (1970); “Икономически проблеми на управлението на социалистическия производствен организъм” (1971); “Изграждане икономиката на развитото социалистическо общество в НРБ (1972); “Международна социалистическа интеграция” (1974); “Световната социалистическа система – същност, производителни сили и пазар” (1977); “Сближаване и изравняване на икономическото развитие на страните – членки на СИВ” (1977); “Производствените отношения в световната социалистическа система” (1980); “Икономическите противоречия при социализма” (1983); “Икономически подход при управлението на стопанството” (1984); “Законът за стойността при социализма” (1988 – на руски и словашки език); “Икономическата система на социализма – съвременен поглед и анализ” (1989); “Икономическите противоречия при социализма” (1988 – на словашки език, 1989 – на руски език); “Нова парадигма на управлението” (1998). Има множество участия в написването на университетски учебници по политическа икономия, както и самостоятелен учебник по проблеми на политическата икономия на социализма, предназначен за специалността “Политическа икономия” във ВИИ “Карл Маркс”.

(Лит.: *Ангелов, Ив.* Изтъкнат учен икономист. – В: Сп. “Понеделник”, кн. 3–4 от 2008, с. 84-92.)

Взето от: *Миркович, К.* Жак Аройо. – *Биографична статия.* София, написана през юни 2006, 6 с. [148.06.20].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 341-343 [148.07.05; 44.10.07].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

АРОУ, КЕНЕТ ДЖОЗЕФ (Arrow, Kenneth J.) (1921) – американски икономист с приноси в *теорията на благосъстоянието* (welfare theory) [вж. *икономика на благосъстоянието (в микр.)*]. През 1940 г. се дипломира в Сити Колидж, Ню Йорк. През същата година започва следдипломна квалификация по статистика в Колумбийския университет, където през 1941 г. получава магистърска степен по математика, а след това и по икономика. През Втората световна война служи като офицер метеоролог в Американските военновъздушни сили. След войната през 1946 г. се завръща в Колумбийския университет, където започва да се занимава със социалния избор като основна тема на докторската си дисертация. Едновременно с това е и изследовател и асистент в Комисията за икономически изследвания “Каулс” към Чикагския университет. Там той работи заедно с Тялинг Купманс и други известни фигури в областта на *икономическата теория*. През 1949 г. се премества в Станфърдския университет, където през 1953 г. става професор по икономика, статистика и операционни изследвания. От 1968 г. е професор в Харвардския университет (където ръководи катедрата по икономика), а през 1979 г. се завръща в Станфърдския университет като професор по икономика и операционни изследвания.

Основните насоки на научните изследвания на К. Ароу са теорията на *икономическото равновесие*, *математическото програмиране* и *икономиката на благосъстоянието (в микр.)*. К. Ароу е президент на иконометричното общество през 1956 г., носител е на медала “Джон Бейтс Кларк” на Американската икономическа асоциация през 1957 г. за най-значим труд, написан от икономист под 40-годишна възраст. К. Ароу е президент на Института по управленски науки през 1963 г., президент на Американската икономическа асоциация през 1973 г. и президент на Западната икономическа асоциация през 1980 г. Носител е на почетни степени на редица университети в света. К. Ароу е член на Американската национална академия на науките, на Финската академия на науките, на Американската академия за хуманитарни и естествени науки и на Американското иконометрично общество. През 1972 г. заедно с Джон Хикс става лауреат на Нобеловата мемориална награда за икономически науки за “пионерен принос в теорията на общото икономическо равновесие и в теорията на благосъстоянието”.

През 1951 г. К. Ароу защитава докторската си дисертация на тема “Социален избор и индивидуални оценки” (*Arrow, K. J. Social Choice and Individual Values. 2nd ed, Wiley, New York, 1951*), която привлича вниманието на световната политологическа и икономическа мисъл. В своята *теорема за невъзмож-*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ността (в микр.) той доказва, че при определени условия не съществува демократичен метод за социален избор на предпочитана ситуация. Внимателният анализ на теоремата на невъзможността обаче показва, че тя се отнася не само до възможността (респ. до невъзможността) на избора на определена икономическа промяна (например определено разпределение на дохода), но и до съществуването на *функцията на общественото благосъстояние (в микр.)* на Абрам Бергсон.

По-късно К. Ароу и Жерар Дебрю в труда си “Съществуване на равновесие в конкурентна икономика” (*Arrow, K. J., Debreu, G. Existence of Equilibrium for a Competitive Economy. – In: Econometrica, July 1954*) преработват стандартните доказателства за съществуването на *общото пазарно равновесие*. Според *класически модел на Л. Валрас на общото микроикономическо пазарно равновесие* съществуването на едновременно равновесие на всички пазари може да се докаже чрез изравняване на броя на уравненията на пазарните равновесия с броя на неизвестните величини в тях. Макар че в по-ново време вече се е знаело, че това доказателство не е достатъчно, за първи път К. Ароу и Ж. Дебрю се противопоставят обосновано на него. Чрез използването на нови математически методи те доказват, че за да съществува общо пазарно равновесие при *конкурентна икономика (в микр.)*, е необходимо да има авансови пазари на стоките и услугите (продуктите), т.е. пазари, на които получаването на стоката и нейното изплащане се извършват в различно време (стока се плаща авансово преди доставката или доставката се извършва авансово преди плащането).

Но К. Ароу доказва, че въпреки това теорията за общото пазарно равновесие може да се приложи и при отсъствието на авансови пазари: вж книгата “Общ конкурентен анализ” (*Arrow, K. J., Hahn, F. General Competitive Analysis. Holden-Day, 1971*). Още през 1951 г. в труда си “Едно разширение на основните теореми на класическата икономика на благосъстоянието” (*Arrow, K. J. An Extension of the Basic Theorems of Classical Welfare Economics, 1951*) К. Ароу доказва, че не само че равновесието на конкурентния пазар е Парето-ефективно, но и че всяко Парето-ефективно разпределение на продуктите може да се постигне с помощта на пазарните сили в условията на *съвършена конкуренция (в микр.)*. К. Ароу има приноси в общия балансов анализ на икономиката, в теорията за вземане на решения в условията на несигурност, в теорията на *икономическия растеж*.

Други по-важни трудове на К. Ароу са: “Есета по теорията за поемането на рискове” (*Arrow, K. J. Essays in the Theory of Risk-Bearing. North-Holland,*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

1971), където анализира какво въздействие оказва нежеланието да се поема риск върху резултатите от икономическата дейност; “Изследване върху математическата теория за стоковите запаси и производството” (*Arrow, K. J., Karlin, S. H. Scarf. Studies in the Mathematical Theory of Inventory and Production. Stanford University Press, 1958*), където изследва зависимостите между равнището на оптималните стокови запаси и равнището на оптималните социални инвестиции; “Обществени инвестиции, степен на възвръщаемост и оптимална фискална политика” (*Arrow, K., Kurz, M. Public Investment, the Rate of Return and Optimal Fiscal Policy. John Hopkins University Press, 1970*); “Икономически последици от обучението чрез опит” (*Arrow, K. The Economic Implications of Learning by Doing. – In: Review of Economic Studies, August 1961*), където дава принос към съвременната теория за икономическия растеж; “Заместване на работна сила с капитал и икономическа ефективност” (*Arrow, K. J. Capital-Labour Substitution and Economic Efficiency. – In: Review of Economics and Statistics August, 1961*), където включва ролята на професията за икономическата ефективност в *производствената CES-функция* (production CES-function; production constant elasticity substitution function) (във функцията с постоянна еластичност на заместване на производствените фактори).

Взето от: *Миркович, К.* Кенет Дж. Ароу. – *Биографична статия.* София, написана през май 2002, 3 с. [147.02.13].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 890-891 [147.02.04; 422.21.02].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

АФТАЛИОН, АЛБЕРТ (Aftalion, Albert) (1874–1956) – френски икономист, обосновал *принципа на акселерацията* (в макр.). Преподава в Лионския университет. Разработва проблемите на *икономическия цикъл* върху основата на теорията за *пределната полезност* и теорията за факторите на производството. В статията си “Реалността на общото свръхпроизводство” (*Aftalion, A. La Realite des surproductions generales. Revue d'economie politique, 1909, 201-229*) А. Афталион пръв въвежда *принципа на акселерацията* [като принцип на про-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

изводното търсене (в макр.)], теорията за който намира силно разпространение и влияние в икономическата наука. Едва по-късно, през 1917 г., Джон Морис Кларк прави (макар и по-разгърната) обосновка на акселерационния принцип. Така че неоснователно някои изследователи приписват на Дж. М. Кларк първооткривателството на акселератора. Според А. Афталион растежът на потребителското търсене поражда значителни колебания в капиталовото търсене, което той нарича *производно търсене (в микр.)*. Производното търсене се колебае по-рязко от *потребителското търсене (в макр.)*, тъй като първото зависи не от абсолютната величина на второто, а от темповете на неговия прираст. Когато темповете на нарастване на потребителското търсене отслабнат, тогава търсенето на допълнително капиталово оборудване започва да се съкращава. И обратно, както посочва А. Афталион, нарастващото движение в отраслите, произвеждащи потребителски блага, предизвиква нарастващо движение в капиталовите отрасли. Това от своя страна предизвиква ново нарастване на потребителското търсене. Тези зависимости изразяват същността на акселерационния принцип (на принципа на ускорението) в *икономиката*.

Основен труд на А. Афталион е двутомното издание “Периодични кризи на свръхпроизводство” (*Aftalion, A. Les crises periodiques de surproduction. Paris, 1913*). В него той разкрива зависимостта между цикличната динамика на резултатите от елементите на основния капитал, от една страна, и производството на предмети за потребление, от друга. А. Афталион смята, че в цикличните колебания се преплитат три линии, чието едновременно действие обяснява причините и природата на *икономическия цикъл*. Това са: (1) необходим е продължителен период за създаването на капиталовите блага, поради което е затруднено приспособяването на промените в масата на авансирания основен капитал към постепенното нарастване на крайното търсене; (2) дълготрайността на живота на капиталовите блага обикновено удължава времето на съществуването на депресията като циклична фаза [вж. *фаза на бизнес цикъла (в макр.)*], която се прекратява едва когато тези блага не се изхабят напълно (което става бавно и постепенно) и докато не възникне необходимостта от неговото обновяване, което да обуслови нов икономически *подем (в макр.)* [бум (*в макр.*)]; (3) при действието на принципа на акселерацията големите колебания в производното търсене на капиталови (инвестиционни) блага се вменят в значително по-ниските колебания на съвкупното крайно търсене, част от което е самото инвестиционно търсене.

Колебанията в равнището на *инвестициите (в макр.)* е централният момент в теорията на А. Афталион за *икономическия цикъл*, при който устойчи-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

вото нарастване на потребителското търсене се съчетава с колебателното *инвестиционно търсене (в макр.)*. Върху тази основа А. Афталион достига до извода, че при капиталистическото производство постоянни са *икономическите колебания*, а не състоянието на равновесие. Той проследява тенденциите в измененията на цените, номиналната и реалната *работна заплата (в макр.)*, *лихвения процент (в макр.)*, *безработицата (в макр.)* и ефективността на производството, като и на други *икономически величини* на различни фази от икономическия цикъл. А. Афталион обаче смята, че цените и печалбата могат да регулират *производството*, но като лостове те не са в състояние да поддържат постоянно равновесие.

Други по-важни трудове на А. Афталион са: “Теория на икономическите цикли, основани върху капиталистическия начин на производство” (*Aftalion, A. The Theory of Economic Cycles Based on the Capitalistic Technique of Production*); “Стойността на парите в съвременната икономика” (*Aftalion, A. La valeur de la monnaie dans l'economie contemporaine. V. 1-2. Paris, 1948–1950*).

Взето от: *Миркович, К.* Алберт Афталион. – *Биографична статия*. София, написана през март 2000, 2 с. [147.00.16].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 261 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БАУМОЛ, УИЛЯМ ДЖ. (Baumol, William J.) (1922) – американски икономист с приноси в различни области на *икономическата теория*. Завършва колеж в Ню Йорк през 1942 г. и получава докторска степен в Лондонския университет през 1949 г. Докторската му дисертация е на тема “Икономиката на благосъстоянието и теорията за държавата” (*Baumol, W. Welfare Economics and the Theory of the State. Harvard University Press, 1965*), в която обсъжда недостатъците на пазара в условията на *съвършена конкуренция (в микр.)*. От 1947 до 1949 г. преподава в Лондонската икономическа школа. От 1950 г. е преподавател в Принстънския университет, където през 1954 г. става професор. От 1971 г. преподава в Нюйоркския университет. Той е президент на Източната икономическа асоциация през 1978 г., вицепрезидент на Американската ико-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

номическа асоциация през 1967 г. и неин президент през 1981 г. Носител е на почетни степени и звания на американски и европейски университети.

У. Баумол издига хипотезата за максимизирането на приходите от продажбите, с което формулира управленската теория за поведението на фирмата. Той забелязва, че фирмите обикновено не реагират на променящите се пазарни условия така, както е предвидено в общовъзприетата *икономическа теория*. Те предпочитат да максимизират постъпленията от оборота (от реализацията) независимо от характера на породените от това изменения в размера на разходите, които е възможно да нарастват с ускорени темпове и с това да намаляват печалбите. И макар че фирмите искат да увеличат печалбите си, тяхното поведение не отговаря на това изискване. Те не реагират подобаващо и на намаляването на търсенето, т.е. поведението им и при тази ситуация в действителност не е подчинено на максимизирането на печалбите. Така че практиката опровергава ортодоксалната теория за максимизирането на печалбите. Затова, за да се отговори на действителността, тази теория според У. Баумол трябва да бъде допълнена с теория за максимизиране на продажбите.

У. Баумол става известен и с прекрасния си учебник “Икономическа теория и изследване на операциите” (*Baumol, W. Economic Theory and Operations Analysis. Prentice-Hall, London, 1961*), който е преведен и на руски език (*Баумоль, У. Экономическая теория и исследование операций. Издательство “Прогресс”, М., 1965*). Има разработки в областта на *икономическата динамика*, *икономическия растеж*, проблемите на околната среда и *математическата икономика*. Други по-важни трудове на У. Баумол са: “Икономическа динамика: уводен курс” (*Baumol, W. Economic Dynamics: An Introduction. Macmillan, 1951*); “Акселерация без възхваляване” (*Baumol, W. Acceleration without Magnification. – In: American Economic Review, 1956, № 3*); “Бизнесповедение, стойност и растеж” (*Baumol, W. Business Behavior, Value and Growth. Harcourt, Brace & World, 1959*); “Макроикономика на небалансирания растеж: анатомия на урбанистичната криза” (*Baumol, W. Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis. – In: American Economic Review, June 1967*); “Теория на политиката на околната среда” (*Baumol, W. Theory of Environmental Policy. Prentice-Hall, 1975*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

модел на Баумол, А., и Тобин, Дж., за транзакционното търсене на пари (в макр.);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

модели за максимизирането на приходите от продажбите на Баумол, У. (в микр.);

точка на оптималното равновесие на фирмата в динамичния модел на Баумол, У. (в микр.).

Взето от: *Миркович, К.* Уилям Джек Баумол. – *Биографична статия*. София, написана през септември 1981, 2 с. [146.81.20].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 47 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 278 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 547 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БЕЙН, ДЖО С. (Bain, Joe S.) (1912) – американски икономист, един от теоретиките на олгопола и на *ограничаващото производство (в микр.)*. През 1935 г. завършва бакалавърска степен в Калифорнийския университет в Лос Анжелис. Защитава магистърска степен в Харвардския университет през 1939 г. и докторат през 1940 г. в същия университет. Започва преподавателска дейност в университета “Бъркли” през 1945 г., където остава до пенсионирането си през 1975 г. От 1951 до 1954 г. е член на редакционната колегия на периодичното издание “Американски икономически преглед”. През 1968 г. е вицепрезидент на Американската икономическа асоциация.

През 1947 г. Дж. Бейн публикува студията “Олигопол и препятствия за влизане” (*Bain, J.* Oligopoly and Entry-Prevention. – In: American Economic Review, 1947), а през 1956 г. излиза неговата книга “Барieri за новата конкуренция: техният характер и последствията им за преработващата промишленост” (*Bain, J.* Barriers to New Competition: Their Character and Consequences in Manufacturing Industries. Harvard University Press, 1956) (вж. **теория за новата конкуренция на Бейн, Дж. (в микр.)**) (във: *нова теория за конкуренцията (в*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

микро.)). В тези две произведения той изяснява природата, количествените параметри и механизмите на действие на бариерите за влизане в промишлените олигополи (в микро.) и по-специално какво влияние те оказват върху икономическото поведение на фирмите. Те се свеждат до значителни разходи за учредяването на новонавлизаща фирма и за организирането и внедряването на нейното производство, като и до възможността влизането на новата фирма да предизвика осезаемо намаляване на цените и това да доведе до големи загуби за нея. Фирмите от вече функциониращия олигопол издигат тези бариери, за да се предпазят от намаляване на техните печалби.

Дж. Бейн се стреми да отговори на въпроса дали създаването на *бариери за влизане (в микро.)* не е толкова скъпо, че разходите по тях да са по-големи от загубите, които навлизането на нови фирми ще предизвика. Затова той поставя под съмнение общовъзприетото схващане, че висококонцентрираното производство осигурява по-високи печалби, както и това, че несъвършените пазарни структури са резултат от икономите в мащаба на производството. Дж. Бейн смята, че тези структури са по-скоро резултат от въвеждането на нови производства и следователно на това, че първите в това отношение имат предимства. Монополни и олигополни структури могат да се появят и под въздействието на регулиращите мерки на държавата, които обезкуражават навлизането на нови конкуриращи фирми в дадения отрасъл.

Различни проблеми на индустриалната организация са представени в неговите събрани "Есета върху теорията на цените и индустриалната организация" (**Bain, J.** Essays on Price Theory and Industrial Organization. Little Brown, 1972). Други по-важни трудове на Дж. Бейн са: "Ценообразуване, разпределение и заетост: икономика на предприятието" (**Bain, J.** Pricing, Distribution and Employment: Economics of an Enterprise System. Henry Holt, 1948); "Индустриална организация" (**Bain, J.** Industrial Organization. Weley, 1959); "Водната индустрия в Северна Калифорния: сравнителна ефективност на публичния сектор в разработването на редки природни ресурси" (**Bain, J.** Northern California Water Industry: The Comparative Efficiency of Public Enterprise in developing a Scarce Natural Resource. Johns Hopkins University Press, 1966).

Взето от: *Миркович, К.* Джо Бейн. – *Биографична статия*. София, написана през декември 2001, 2 с. [147.01.10].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 529-530 [147.02.04; 422.21.02].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БЕЛМАН, РИЧАРД ЕРНСТ (Bellman, Richard Ernst) (1920–1984) – един от водещите американски математици и талантиливи експерти в областта на изчислителната техника. През 1946–1948 г. е асистент по математика, през 1948–1952 г. – асоцииран професор към Станфърдския университет, през 1953–1965 г. – научен сътрудник в RAND Corporation, а през 1965–1984 г. – професор в Университета на Южна Калифорния. Създател е на *динамичното програмиране* и на свързания с него *принцип на оптималността на Р. Белман*, с което дава значителен принос в развитието на *некласическото вариационно смятане* (non-classical variational calculus). Достига до редица резултати, свързани с неговото прилагане в различни области на математиката, в т.ч. и във вариационното смятане, теорията на регулирането, теорията на апроксимацията, *изследването на операциите*. Важна роля във вариационното смятане играе функционалното уравнение на Р. Белман. Широко приложение в математическите методи на оптималното управление намира и *функцията на Р. Белман*. Динамичното програмиране на Р. Белман се използва в *динамичното икономическо оптимизиране* и по-специално в *оптималното икономическо управление* (вж. *икономическа задача на динамичното програмиране*). Научното творчество на Р. Белман е впечатляващо. Той публикува 619 статии и 39 книги.

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

принцип на оптималността на Белман, Р.;

уравнение на Белман, Р.;

функция на Белман, Р.

Взето от: *Миркович, К.* Ричард Ернст Белман. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2009, 1 с. [148.09.17].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БЕРГСОН, АБРАМ (Bergson, Abram) (1914) – американски икономист, обосновал *функцията на общественото благосъстояние (в микр.)*. През 1933 г. получава бакалавърска степен в университета “Джон Хопкинс”. Завършва магистърска степен през 1935 г. в Харвардския университет и пак там през 1940 г. получава докторска степен. От 1940 до 1942 г. преподава в Тексаския университет. През Втората световна война ръководи Руския икономически подотдел в Бюрото за стратегически проучвания на САЩ. След войната до 1956 г. преподава в икономическия факултет на Колумбийския университет, след което е професор по икономика в Харвардския университет. А. Бергсон е директор на Руския център в Харвардския университет. Той е член на Борда на съветниците по обществени науки при Агенцията за контрол на въоръжаването и разоръжаването на САЩ през периода от 1971 до 1973 г. Съдействува за извършването на многобройни изследвания върху съветската икономика. Носител е на наградата за изтъкнат принос в съветологията на Американската академия за наука и изкуство и на почетна степен от университета “Уиндзор” през 1975 г. Канен е в множество европейски и американски университети.

А. Бергсон получава известност още на 24-годишна възраст със статията си “Ново формулиране на някои аспекти на икономиката на благосъстоянието” (*Bergson, A. A. Reformulation of Certain Aspects of Welfare Economics. – In: Quarterly Journal of Economics, February 1938*). Той въвежда функцията на общественото (социалното) благосъстояние, която изразява като съвкупна величина и в превърната форма *общата полезност* на всички индивиди в обществото взети заедно (вж. *критерий за общественото благосъстояние на Бергсон, А. (в микр.)*). Тази функция коренно се отличава от функцията на общата полезност на отделния индивид, тъй като при *функцията на общественото благосъстояние (в микр.)* стои въпросът как да се сумират качествено разнородните полезности на отделните индивиди, след като всеки един индивид има своя специфичен начин на подреждане на предпочитанията към отделните блага. Според А. Бергсон този проблем може да се реши, ако полезностите (представени в благосъстоянията) на различните индивиди бъдат претеглени със специфични интерпесонални (междоличностни) тегла (които вероятно би-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ха могли да бъдат установени чрез гласуване). За да избегне необходимостта от определянето на интерперсонални тегла към индивидуалните полезности, А. Бергсон въвежда разграничение между ефективност и справедливост на определена икономическа промяна, което се основава върху това, че предположението за наличие на максимално обществено благосъстояние налага да има оценъчни интерпретации за доходите, които различните индивиди получават в резултат на тази промяна.

Тези постановки на А. Бергсон, заедно с нови приноси в това отношение на Джон Хикс, Никълъс Калдор и Аба Лернер, започват да се наричат **нова икономика на благосъстоянието** (new welfare economics). При нея става възможно едновременно да се избягнат количественото измерване на полезността и извършването на интерперсоналните сравнения на благосъстоянието. Тези постановки по-късно А. Бергсон прилага към анализа на пазарния социализъм и към измерването на загубите на благосъстояние, предизвикани от монополите при капитализма, което той прави в книгите си “Есета по нормативна икономика” (*Bergson, A. Essays in Normative Economics. Harvard University Press, 1966*) и “Благосъстояние, планиране и заетост: избрани есета по икономическа теория” (*Bergson, A. Welfare, Planning and Employment: Selected Essays in Economic Theory. MIT Press, 1982*).

А. Бергсон има значителни приноси в развитието на съветологията в САЩ и в измерването на националния доход на СССР. В тази насока се открояват следните негови трудове: “Структура на работните заплати в Съветския съюз: изследване на социалистическата икономика” (*Bergson, A. The Structure of Soviet Wages: A Study in Socialist Economics*); “Реалният национален доход в Съветска Русия след 1928 г.” (*Bergson, A. The Real National Income in Soviet Russia Since 1928. Harvard University Press, 1961*); “Икономическа теория на съветското планиране” (*Bergson, A. The Economics of Soviet Planning. Yale University Press, 1964*); “Производителност и социална система – СССР и Западът” (*Bergson, A. Productivity and the Social System – USSR and the West. Harvard University Press, 1978*).

Взето от: *Миркович, К.* Абрам Бергсон. – *Биографична статия*. София, написана през май 2002, 2 с. [147.02.12].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 889 [147.02.04; 422.21.02].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БЕРТАЛАМФИ, ЛУДВИГ ФОН (Bertalamffy, Ludvig fon) (1901) – биолог-теоретик, създател на *общата теория на системите*. Роден е в Австрия. През 1934–1948 г. е доцент във Виенския университет, през 1949–1961 г. преподава в различни университети на САЩ и Канада, а от 1961 г. е професор по теоретична биология в университета Алберт в Канада. Той интерпретира биологичните обекти като организирани динамични системи и от тази гледна точка обсъжда и анализира противоречията между механизтицизма и витализма и организмичните идеи за целостността на живия организъм, както и формирането на системните концепции в биологията. Прави опит от позициите на концепцията за целостността на системите да изследва метаболизма и растежа на животните. Създава метода за анализиране на откритите еквифинални системи (на системите, които се стремят към някаква цел) (вж. *еквифиналност на системите на икономическо управление*), който е дал възможност широко да бъдат използвани в биологията идеите и методите на термодинамиката, кибернетиката и физическата химия. Той е един от първопроходците на системния подход. Л. фон Берталанфи първи обосновава обобщена системна концепция, основните задачи на която са разработването на математически апарат за описание на различни типове системи, установяването на изморфизъм на законите в различни области на знанието и търсенето на средства за интеграция на науките. Той е един от организаторите на “Обществото за изследвания в областта на общата теория на системите” и на неговия ежегодник “General Systems”. Негови по-важни трудове са: “Теоретична биология” (*Bertalamffy, L. f. Theoretische Biologie*, Bd. 1-2. Berlin, 1932 – 1842); “Биологичната панорама” (*Bertalamffy, L. f. Das biologische Weitbild*. Berlin, 1949); “Проблеми на живота” (*Bertalamffy, L. f. Problems of Life*. London, 1952); “Обща теория на системите. Основи, развитие, приложения” (*Bertalamffy, L. f. General System Theory. Foundations, development, applications*. New York, 1968).

Взето от: *Миркович, К.* Лудвиг фон Берталанфи. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2008, 1 с. [148.08.14].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Стопанство и икономика. Университетско издателство “Стопанство”, София, 2009, 327 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 14 [148.09.03; 44.11.09].

[2] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БЛЮМИН, ИЗРАИЛ ГРИГОРИЕВИЧ (Blumin, Izrail Grigorievich) (1897–1959) – руски икономист, професор от 1937 г. и доктор на икономическите науки от 1938 г. Завършва Московския държавен университет през 1924 г. и Комунистическата академия през 1930 г. Работи като преподавател в Московския държавен университет и в други висши учебни заведения в бившия СССР, като старши научен сътрудник в Икономическия институт на Академията на науките на СССР (от 1930 до 1956 г.) и в Института за световна икономика и международни отношения към същата академия (от 1956 до 1959 г.). Основното направление на научната му дейност е историята на икономическите теории. В произведенията си от марксистки позиции прави системен анализ на основните школи на съвременната немарксистка *политическа икономия*, което е едно от първите изследвания в тази област. Има значителен принос в марксистката критика на субективната политическа икономия, в частност на нейната математическа школа (вж. *математическа школа в субективната политическа икономия*).

По-важни научни трудове на И. Г. Блюмин са: “Субективната школа в политическата икономия” в два тома (1928 г.); “Критика на съвременната буржоазна политическа икономия в Англия” (1953 г.); “Очерци за съвременната буржоазна политическа икономия в САЩ” (1956); “Кризата на съвременната буржоазна политическа икономия” (1959 г.); “Критика на съвременната буржоазна политическа икономия (Избрани произведения)” в три тома (1962 г.).

Взето от: **Миркович, К.** Израил Григориевич Блюмин. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2006, 1 с. [148.06.17].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 286 [148.07.05; 44.10.07].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БОЯРСКИЙ, АРОН ЯКОВЛЕВИЧ (Boyarskij, Aron Yacovlevihs) (1906) – руски икономист, статистик и демограф. През 1926 г. завършва статистическото отделение на Факултета за обществени науки при Московския държавен университет. Професор от 1934 г., доктор на икономическите науки от 1940 г., заслужил деятел на науката на РСФСР от 1967 г. От 1963 г. е директор на Научноизследователския институт на ЦСУ на СССР. Завежда катедрата по статистика на Икономическия факултет на Московския държавен университет, член е на Международния статистически институт (1966 г.). Основни направления на неговата научна дейност са *математическата статистика*, *демографията*, *прилагането на математическите методи в икономическите изследвания* (вж. *математически методи в икономиката* и *математически метод в марксистката политическа икономия*). Значителен интерес представляват неговите математико-икономически изследвания в областта на разширеното възпроизводство (вж. *икономическо възпроизводство*). По-важни негови трудове са: “Теория на математическата статистика” (1930) (съвместно с В. Н. Старовский, В. И. Хотимский и Б. С. Ястремский), “Курс по демографска статистика” (1945), “Математика за икономисти” (1961), “Математико-икономически очерци” (1962).

Взето от: *Миркович, К.* Арон Яковлевич Боярски. – *Биографична статия*. София, написана през октомври 1981, 1 с. [146.81.21].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 48 [146.82.22].

[2] *Миркович, К.* Термини по икономическа кибернетика и моделиране на икономическите процеси (51 термина). – В: Речник по политическа икономия. [Написан от авторски колектив под редакцията на Никола Великов.] Партиздат, С., 1984 (излязъл от печат през декември 1984) – с. 67 [146.78.03; 146.82.14].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БЪРНЗ, АРТЪР Ф. (Burns, Arthur F.) (1904–1992) – виден изследовател в областта на *икономическите цикли*. Роден е в Австрия. Когато е на десет години семейството му емигрира в САЩ. Следва в Колумбийския университет в Ню Йорк, където през 1925 г. получава бакалавърска и магистърска степени, а през 1934 г. – докторска степен. Дисертацията му е на тема “Тенденциите в производството на Съединените щати от 1870 г.” (*Burns, A. F. Production Trends in the United States Since 1870. Princeton University Press, 1934*). От 1930 г. работи като асистент-изследовател в Националната служба за икономически изследвания на САЩ. От 1944 до 1961 г. е професор по икономика в Колумбийския университет. От 1957 г. е президент на Националната служба за икономически изследвания, а през 1959 г. е президент на Американската икономическа асоциация. През 50-те години на XX-ия век е за три години председател на съвета от икономически съветници на президента на САЩ Д. Айзенхауер, а в края на 60-те години за една година е личен съветник на президента Р. Никсън. От 1970 до 1978 г. е председател на Борда на управителите на Федералната резервна система на САЩ, през което време има принос в борбата срещу инфлацията и безработицата. По-късно до края на живота си е американски посланик в Германия.

А. Бърнз написва брошури на Националната служба за икономически изследвания на САЩ, например като “Икономическите изследвания и кейнсианското мислене на нашето време” (*Burns, A. F. Economic Research and the Keynesian Thinking of Our Times. 1946*) и “Нестабилността на потребителските разходи” (*Burns, A. F. The instability of Consumer Spending. 1952*). В тези брошури, както и в сборника от негови статии “Граници на икономическото познание” (*Burns, A. F. Frontiers of Economic Knowledge. Princeton University Press, 1954*), А. Бърнз подлага на критика кейнсианската икономическа система. Той смята, че изводите на кейнсианците не са проверени в практиката и не могат да бъдат окончателни. Основно произведение на А. Бърнз, написано съвместно с Уесли Митчел, е “Измерване на деловите цикли” (*Burns, A. F. Measuring Business Cycles. National Bureau of Economic Research, 1946*), с което се извява като от най-големия капацитет в тази област (вж. *теория на А. Бърнз, и У. Митчел, за фазите на бизнес цикъла (в макр.)*). Неговите поста-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

новки, вкл. и за фазите на бизнес циклите, служат средство за задълбочен анализ на икономическите цикли, които са основното проявление на нестабилността на съвременната икономика. А. Бърнз не създава специална теория за икономическите цикли, тъй като той анализира спецификата и неповторимостта на всеки един от тях. През 1969 г. публикува есето “Деловият цикъл в променящият се свят” (*Burns, A. F. The Business Cycle in a Changing World. Clumbia University Press, 1969*), в което доразвива своите схващания за природата и измерването на икономическите цикли.

Взето от: *Миркович, К.* Артър Ф. Бърнз. – *Биографична статия*. София, написана през април 2000, 2 с. [147.00.19].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 447 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ВАЙНЪР, ДЖЕЙКЪБ (Viner, Jacob) (1892–1970) – американски икономист, един от най-големите историци на икономическата мисъл. Роден е в Канада. Завършва Университета "Макгил" през 1914 г. Докторската му дисертация “Дъмпингът: проблем на международната търговия” (*Viner, J. Dumping: A Problem in International Trade. Univesity of Chicago Press, 1923*) е публикувана по-късно през 1923 г. От 1916 г. преподава в Чикагския университет, където през 1925 г. става редовен професор и където остава до 1946 г. От 1928 до 1946 г. е редактор на *Journal Political Economy*. От 1934 до 1939 г. е специален сътрудник на Министерството на финансите на САЩ. От 1946 г. до пенсионирането си през 1960 г. е професор в Принстънския университет. През 1962 г. е президент на Американската икономическа асоциация.

В “Изследвания по теория на международната търговия” (*Viner, J. Studies in the Theory of International Trade. Harper, 1937*) Дж. Вайнър анализира изследванията върху историята на международната търговия. Знаменита е неговата статия “Дългосрочният поглед и краткосрочността” (*Viner, J. The Long View and the Short. The Free Press, 1958*), с която се извява като един от големите познавачи на *класическата икономическа теория* от XVIII-ия век. Дж. Вайнър е един от най-бележитите представители на чистата *икономическа те-*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ория. Със статията “Ценови политики: определяне на пазарната цена” през 1921 г. (*Viner, J. Price Policies: The Determination of Market Price. 1921*) той предвижда и изпреварва микроикономическите теории на Е. Чембърлин и Дж. Робинсон. В труда си “Кривите на разходите и кривите на предлагането” (*Viner, J. Cost Curves and Supply Curves. 1931*) въвежда апарата на краткосрочните и дългосрочните криви на производствените разходи, които след това стават общопризнати построения в *микроикономиката*. През 1950 г. в книгата си “Спорът относно създаването на митническият съюз” (*Viner, J. The Customs Union Issue. New York, 1950*) въвежда понятията **създаване на търговия** (trade creation) и **отклоняване на търговия** (trade diversion), с което възниква напращане в теорията на международната търговия.

Други негови трудове са: “Международна търговия и икономическо развитие” (*Viner, J. International Trade and Economic Development. The Eree Press, Clarendon Press, 1952*); “Ролята на провидението в обществения ред” (*Viner, J. The Role of Providence in the Social Order. American Philosophical Society, 1972*); “Религиозната мисъл и икономическото общество” (*Viner, J. Religious Thought and Economic Society. Duke University Press, 1978*).

Взето от: *Миркович, К.* Джейкъб Вайнър. – *Биографична статия*. София, написана през октомври 1998, 1 с. [147.98.21].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международен икономикс. Четвърта част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1999, 282 с. (излязла от печат през юни 1999) – с. 56-57 [147.99.01; 424.14.99].

[2] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 748-749 [147.99.07; 424.21.99].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ВАЛРАС, ЛЕОН (Leon Walras) (1834–1910) – швейцарски икономист, основател и най-крупен представител на *математическата школа в субективната политическа икономия*. Професор е в Лозанския университет от 1870 до 1892 г. Поради това математическата школа се нарича още лозанска. Той е един от най-утвърдените привърженици на прилагането на математическите

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

методи в политическата икономия и в икономическата теория изобщо (вж. *математически методи в икономиката* и *математически метод в марксистката политическа икономия*). Основното му произведение “Елементи на чистата политическа икономия” излиза за първи път през 1874 г. Неговият замисъл да публикува три самостоятелни икономически изследвания – в областта на чистата теория, на приложната икономия и на социалната икономия, се осъществява само частично. Л. Валрас възприема и доразвива идеите на маргинализма. По-важните направления на неговите научни изследвания са теорията за *общото икономическо равновесие* (има се предвид общото пазарно равновесие) и теориите за размяната, капитализацията и производството (вж. *пазарно равновесие* и *класическо пазарно равновесие*).

В своята теория за производството Л. Валрас конструира система от математически уравнения на *общото икономическо равновесие*, в което търсенето и предлагането на потребителските блага се балансират с търсенето и предлагането на производителните услуги (вж. *класически модел на Л. Валрас на общото микроикономическо пазарно равновесие*). В изследванията му се съдържат изходни моменти на теорията за междутрасловите връзки, която в средата на XX-ия век е развита в нейната модерна форма от Василий Леонтиев (вж. *междутраслова система на В. Леонтиев*). Смята, че системата от доказателства на чистата *политическа икономия* има за свой източник *размяната* и предполага два вида условия за съществуването на *икономическото равновесие*: всеки участник в дадена сделка трябва да получава максимална полезност и агрегатното търсене на определения вид стока да е равно на нейното агрегатното предлагане.

Л. Валрас е един от откривателите на понятието за пределната полезност (вж. *пределна икономическа полезност*), което интерпретира предимно математически и същностно го отъждествява с понятието за редкостта. Затова той определя пределната полезност като намаляваща се функция на потребяваното количество благо, която е правопрпорционална на неговата цена. Той свързва пределната полезност с теорията за търсенето и предлагането, като смята, че пределните полезности са правопрпорционални на интензивностите на потребностите и обратнопрпорционални на количествата на разменящите се блага. Пределната полезност се достига, когато последните единици от изразходваните блага (при отчитане на дохода и на предпочитанията към различните продукти) носят на потребителя еднакво удовлетворение. Именно това е *точката на икономическото равновесие*, при която съвкупната полезност се максимизира.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

По-важни произведения на Л. Валрас са: “Елементи на чистата политическа икономия или теория на социалното богатство. Първа и втора част” (*Walras, L. Elements d'economie politique pure ou theorie de la richesse sociale. pt. 1–2, 1874–1877*) [Заглавието е популярно само като “Елементи на чистата политическа икономия”, чието второ издание е през 1889 г., трето – през 1896 г., четвърто – през 1900 г. и пето – през 1926 г.]; “Математическа теория на социалното богатство” (*Walras, L. Theorie mathematique de la richesse sociale. Lausanne, 1883*); “Теория на парите” (*Walras, L. Theorie de la monnaie. Paris, 1886*); “Изследвания върху социалната икономия или теория на разпределението на социалното богатство” (*Walras, L. Etudes d'economie sociale, ou theorie de la repartition de la richesse sociale. Lausanne – Paris, 1896*); “Изследвания върху приложната политическа икономия или теория на аграрното производство” (*Walras, L. Etudes d'economie politique appliquee, ou theorie de la production agricole. Lausanne, 1898*); “Политическа икономия и право” (*Walras, L. L'Economie politique et la justice*); “Курс по позитивна философия” (*Walras, L. Cours de philosophie positive*).

[Вж. също: *Блюмин, И. Г.* Критика буржоазной политической экономии. Том I. Издательство АН СССР, М., 1962, гл.6; *Селигмен, Б.* Основные течения современной экономической мысли. Издательство “Прогресс”, М., 1968, гл. 4; *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, С., 1984; *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, С., 2003].

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

закон на Валрас, Л. (в микр.) (вж. и класически модел на общото микроикономическо пазарно равновесие);

класически модел на Валрас, Л., на общото микроикономическо пазарно равновесие;

равновесие на Валрас, Л. (в микр.).

Взето от: *Миркович, К.* Леон Валрас. – Биографична статия. София, написана през ноември 1981, 3 с. [146.81.22].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически инс-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

титут “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 50 [146.82.21].

[2] **Миркович, К.** Микроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 155-156 [147.91.18; 422.12.91].

[3] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 620-621 [147.00.07; 423.21.00].

[4] **Миркович, К.** Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 775 [147.02.04; 422.21.02].

[5] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 1044-1045 [148.07.05; 44.10.07].

[6] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ВЕБЛЕН, ТОРЩАЙН Б. (Veblen, Thorstein Bunde) (1857–1929) – американски икономист и институционалист. Той е син на норвежки селянин емигрант. На 17-годишна възраст постъпва в колежа в Карлтон. Тогава започва да изучава икономическата наука от самия Джон Бейтс *Кларк*. По-късно преминава в университета “Джон Хопкинс” в Балтимор, където изучава философия, а после се прехвърля в Йелския университет, където получава докторска степен за дисертация, посветена на етиката на Емануил Кант. От 1890 г. е в Корнуелския университет, а през 1892 г. постъпва в Чикагския университет, където през 1900 г. става младши професор. По-късно работи в Стенфордския университет, а от 1911 г. постъпва в университета на щата Мисури. Т. Веблен е представител на т.нар. критическо направление в американската политическа икономия. Първоначално се намира под влиянието на идеите на Карл *Маркс*. Затова смята, че основа на социалния живот е материалното производство. В работата си “Социалистическата икономическа теория на Карл Маркс и неговите последователи” той отдава дължимото уважение на К. Маркс. Разглежда К. Маркс като представител на класическата школа, който е развил класическите идеи много по-добре от своите предшественици. Т. Веблен обаче смята, че *трудова теория за стойността* представлява метафизическа мистика.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Т. Веблен отделя основно внимание на ролята на технологията в системата на общественото *производство*. Според него възгледите на хората изостават от промените в технологията, като човешкото развитие и най-вече еволюцията на обществото се свеждат до приспособяването на мисленето към технологичните изменения. Той отправя остра критика на капитализма и най-вече на финансовата олигархия. Смята, че има противоречие между остарелите институции и новата среда, между машинната индустрия и бизнеса. Наред това Т. Веблен критикува марксисткото положение за водещото място на труда и на работническата класа в социалните отношения и поддържа схващането, че интелигенцията има ръководна роля в общественото развитие. По характера на идеите си Т. Веблен е еволюционист. Според него с развитието и изменението на обществената структура на преден план излизат нови личности и се създават нови институции. Когато определените групи достигнат доминиращо положение, в обществото настъпва известна стабилност. И след това процесът се повтаря. В това отношение интересна е следната мисъл на Т. Веблен, изказана в книгата му “Теория на неработещата класа”, публикувана през 1899 г.: “Животът на човека в обществото, точно както и животът на другите видове, е борба за съществуване и, следователно, представлява процес на подбор и приспособяване. Еволюцията на обществената структура е процес на естествен подбор на институциите. Прогресът в човешките институции и в човешкия характер в миналото и в настоящото може да бъде, говорейки изобщо, сведен до естествения подбор на самите приспособяващи се начини на мислене и до процеса на принудителното приспособяване на индивидите към външните условия, които постоянно се изменят с развитието на общественото и с изменението на институциите, в които хората живеят. Самите институции са не само резултат на процеса на подбора и приспособяването, който формира преобладаващите или господстващите духовни качества и способности, но в същото време те представляват и особени форми на живота и на човешките отношения и затова на свой ред сами представляват важни фактори на подбора” (*Veblen, T. Theory of the Leisure Class. New York, 1899, p. 188*).

Най-важните работи на Т. Веблен са събрани в изданията “Мястото на науката в съвременната цивилизация” (*Veblen, T. The Place of Science in Modern Civilization*). New York, 1919) и “Очерци за съвременния променящ се ред” (*Veblen, T. Essays in Our Changing Order. New York, 1943*), където са разглеждани предимно социологически проблеми. Чисто икономически въпроси той разработва в изданията “Теория на неработещата класа” (*Veblen, T. Theory of the Leisure Class. New York, 1899*), “Теория на предприемачеството” (*Veblen, T.*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

The Theory of Business Enterprise. New York, 1904) и “Трудовият инстинкт”, публикувано в 1914 г.

Т. Веблен има приноси като един от създателите на кредитно-паричната теория за *икономическия цикъл*. Особена роля за възникването и протичането на цикъла вижда в противоречието между производството и бизнеса. Той обаче смята, че *цикличността на производството (в макр.)* е нормално икономическо явление, тъй като подемите и спадовете в икономиката са части на един процес. Специфично за разбиранията на Т. Веблен в тази област е твърдението, че по своята продължителност *депресията (в макр.)* превъзхожда икономическия *подем (в макр.)*. Този факт съдействува за концентрацията на капитала, тъй като по време на депресията много от корпорациите банкрутират и се извършват фирмени сливания. Оцелелите фирми увеличават мащабите си, което разширява техния достъп до новата техника. Те се реорганизируют, като преустройват структурата на капитала си в началото на следващия подем съобразно с новите технологични изисквания.

Други по-важни трудове на Т. Веблен са: “Висшата наука в Америка” (*Veblen, T. The Higher Learning in America. New York, 1918*); “Законните интереси и положението на индустриалните занаяти” (*Veblen, T. The Vested Interests and the State of the Industrial arts. New York, 1918*); “Инженерите и системата на цените” (*Veblen, T. The Engineers and the price system. New York, 1963*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

ефект на Веблен, Т., (в микр.);

теория на Веблен, Т., за бизнес цикъла (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Торнщайн Веблен. – *Биографична статия*. София, написана през април 2000, 3 с. [147.00.21].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 451 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 123-124 [147.02.04; 422.21.02].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ВИКСЕЛ, КНУТ (Wicksell, Knut) (1851–1926) – шведски икономист, представител на шведската (стокхолмската) школа в *политическата икономия* и привърженик на неомалтусианството. Завършва математика и философия в университета в Упсала в Швеция през 1884 г. През следващите пет години той пътешествува във Великобритания, Германия, Австрия и Франция. Запознава се с Карл Каутски и посещава “Фабианските събрания” в Лондон. Започва да смята, че теорията за съществуването на свободния пазар на труда е абсурдна, тъй като работниците са лишени от възможността да въздействуват върху пазарните процеси. Достига до убеждението, че значими резултати в *икономическата теория* могат да се постигнат само върху основата на използването на математическите методи. От 1900 до 1916 г. е доцент и по-късно професор по политическа икономия в Лундския университет, където през 1904 г. е назначен за декан на катедрата по икономика. Кн. Виксел е един от водещите специалисти по *математическа икономика*. Представител е на *математическата школа в субективната политическа икономия*.

Кн. Виксел има значими приноси в методологията на икономическата теория. В лекцията си “Проблемът за целта и средствата в икономическата наука” [публикувана в “Избрани трудове по икономическа теория” (*Wicksell, K. Selected Papers on Economic Theory. London, 1958*)] той твърди, че специфично за политическата икономия е разнообразието в критериите на изследванията и различията в схващанията за целите на социалното и икономическото развитие. Присъединява към схващането на историческата школа, според която икономическите теории имат смисъл само в рамките на определено място и време. Кн. Виксел пише, че методът на абстракцията е само един от начините за познание на *икономическата действителност* в онези области, където не може да бъде използвано непосредственото наблюдение. Затова задачата на дедуктивния метод, който се основава върху опита, е да съпоставя изводите с икономическата действителност, т.е. да извършва *икономическа верификация*. Смята, че в известни граници може да се извършва *икономически експеримент*, например в областта на паричното обръщение. В своите изследвания той използва метода на *икономическата апроксимация*, при който се построяват теоретични модели, отразяващи само съществените икономически явле-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ния. Върху тази основа после се формулират обосновани и плодотворни научни заключения, които могат да се съпоставят с емпиричните икономически данни. Тези заключения могат да се използват като ориентири при провеждането на икономическата политика.

В научните си разработки Кн. Вискел се основава върху теорията за *общото икономическо равновесие* на Л. Валрас и разработките на О. фон Бьом-Баверк, като се опитва да обедини съществуващите в техните теории разнородни елементи. Съединява теорията на австрийската школа за пределната полезност с теорията за цените, разработена от математическата школа в субективната политическа икономия. Създава вариант на маргиналната теория на разпределението. Неговите научни приноси са в областта на стойността, търсенето и предлагането, финансите, кредита, паричното обръщение, цикличността на производството. Разработките на Кн. Вискел стоят в основата на *кредитно-парични теории за бизнес цикъла (в макр.)*.

В книгата си “Стойност, капитал и рента” (*Wicksell, K. Uber Wert, Kapital und Rente. Jena, 1893*) той прави квазиматематическо изложение на *теорията за пределната полезност*, като се стреми да я съчетае с теорията за стойността. Според У. Джевънс и К. Менгер *стойността* е обусловена от *полезността* на последната единица на даденото благо. Това обяснява парадокса, че блага с ниска полезност могат да имат голяма стойност, а блага с висока полезност да имат малка стойност. Кн. Вискел твърди, че стойността не е постоянна обективна величина. Тя се изменя с промените в представите на всеки участник в пазарния процес. Редкостта може да има определено значение, но все пак решаващ фактор се оказва пределната полезност. Според Кн. Уиксел *общата полезност* е математическа функция на количеството на *благо*то, а *пределната полезност* е нейната първа производна функция. Затова пределната полезност е показател, който характеризира степента на изменението на общата полезност.

Проблемът за размяната представлява проблем на максимизацията, тъй като всеки участник в размяната се стреми при даденото равнище на цените да получи най-голяма изгода, изразена в полезност. Кн. Вискел смята, че в условията на пълна заетост натрупване на капитала може да се осъществява само ако спестяванията нарастват по-бързо от увеличаването на числеността на работниците. Конкурентната борба за производствени ресурси, в т.ч. и за трудов ресурс, обаче предизвиква покачване на ставките на работните заплати, както и на плащанията за другите производствени фактори. В резултат на това част от спестяванията на бизнеса се поглъщат от нарастването на реалната работна

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

заплата. Посоченото явление е известно под наименованието *ефект на К. Виксел (в макр.)*. Затова предприемачите, които могат да предвидят този ефект, създават необходимите предпоставки, за да се приспособят към него.

Кн. Виксел обръща внимание на факта, че в действителност високите лихвени проценти често пъти се съчетават с високи продуктови цени, вместо да е обратното, както твърди икономическата теория. Затова за състоянието на икономиката е по-важно относителното равнище на лихвените проценти, а не тяхната абсолютна величина. Както той твърди, това се дължи на обстоятелството, че цените са зависими от разликата между равнището на *реалните лихвени проценти* [наричани още *естествени лихвени проценти (в макр.)*] (които са детерминирани от очакваната норма на печалбата) и равнището на *номиналния лихвен процент* [наричан още *паричен лихвен процент (в макр.)*]. Това позволява централната банка да въздейства върху продуктовете цени посредством оперирането със сконтовия процент, който от своя страна оказва влияние върху номиналния лихвен процент, определян от търговските банки.

Други по-важни произведения на Кн. Виксел са: “Изследвания в областта на финансовата теория с приложение на описание и критика на шведската данъчна система” (*Wicksell, K. Finanztheoretische Untersuchungen, nebst Darstellung und Kritik der Steuersystems Schwedens. Jena, 1896*); “Парична лихва и стокови цени” (*Wicksell, K. Geldzins und Guterpreise. Jena, 1898*); “Лекции по национална икономика върху основата на маргиналните принципи” (*Wicksell, K. Vorlesungen über Nationalökonomie auf Grundlage des Marginalprinzips. Bd, 1-2. Jena, 1913 – 1922*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

ефект на Виксел, К. (в макр.);

теория на Виксел, К., за бизнес цикъла (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Кнут Виксел. – *Биографична статия*. София, написана през април 2000, 4 с. [147.00.22].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 453-454 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ВИНЕР, НОРБЕРТ (Viner, Norbert) (1894–1964) – американски учен, професор, създател на съвременното схващане за *кибернетиката*. От 1919 г. Н. Винер преподава в Масачузетския технологичен институт (САЩ). Работи във Великобритания, Германия, Франция, Китай и Мексико. Основни направления на неговата научна дейност са математиката, *математическата логика*, квантовата теория, теорията на относителността. Работата му върху проблемите на теорията на автоматичното управление поражда идеята за значението на обратната връзка в автоматично регулируемите системи на живите организми и механизмите. Така възниква ново научно направление – кибернетиката. Основното му произведение е “Кибернетиката или управление и свързка в животното и машината” – 1948 г. (българско издание – 1964 г.). Приложението на научния апарат на кибернетиката в различни области на науката порождает възникването на приложни кибернетични дисциплини – техническата кибернетика, биологичната кибернетика (биониката), *икономическата кибернетика* и т.н. Други по-важни научни трудове на Н. Винер (издадени на руски език) са: “Кибернетика и общество” (1958); “Нелинейни задачи в теорията на случайните процеси” (1961); “Интегралът на Фурие и някои негови приложения” (1963); “Аз – математика” (1967).

Взето от: *Миркович, К.* Норберт Винер. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2006, 1 с. [148.06.18].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 304 [148.07.05; 44.10.07].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ГОСЕН, ХЕРМАН ХЕНРИХ (Gossen, Herman Henrich) (1810–1858) (total utility) – немски икономист, един от първите представители на математическата школа *школа в субективната политическа икономия*. Получава юридическо образование. Нарежда се сред основоположниците на *теорията за пределната полезност*, при чиято формулировка използва *математически методи в икономиката*. Смята, че целта на *икономическата наука* е да помага на човека да получава максимално наслаждение. Създава **теория за потреблението** (con-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(consumption theory), свеждаща се до два закона. Според *първия закон на Х. Госен* величината на удовлетворението от *потреблението* на всяка допълнителна единица благо намалява, докато не достигне до нула в точката на пълното насищане на потребностите. Според *втория закон на Х. Госен*, когато запасът от блага е недостатъчен за пълното насищане на *потребностите*, тяхното максимално удовлетворяване изисква потреблението да се спре в такава точка, където интензивността от удовлетворяването на потребностите от различни блага се изравнява. Според теорията на Х. Госен за ценността едно благо има *ценност* само тогава, когато количеството на това благо е по-малко от необходимото. Разходите на труд се разпределят между производството на различните видове блага по такъв начин, че ценността на всяко едно от тях, произведено от последната единица труд, е еднаква за всички видове. Единственият му труд е “Развитие на законите на общественния обмен и произтичащите от това правила на обществената търговия” (*Gossen, H. H. Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs der daraus fließenden Regeln für menschliches Handeln. Berlin, 1854*).

Взето от: *Миркович, К.* Херман Хенрих Госен. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1990, 1 с. [147.90.30].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 240 с. (излязла от печат през февруари 1992) – с. 20 [147.91.18; 422.11.91].

[2] *Миркович, К.* Полезност и стойност. Издателство “Тракия-М”, София, 2005, 497 с. (излязла от печат през октомври 2005) – с. 38 [147.04.22; 44.06.04].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ГЪЛБРЕЙТ, ДЖОН КЕНЕТ (Galbraith, John Kenneth) (1908) – американски икономист от канадски произход, един от големите изследователи на пазарната конкуренция. Завършва аграрна икономика в Калифорнийския университет “Бъркли”. През 1936 г. защитава докторска дисертация, след което за кратко преподава в Харвардския университет. През 1937 пребивава една година в университета в Кеймбридж, където заедно с Х. С. Денисън написва книгата “Съвременната конкуренция и бизнес политиката” (*Galbraith, J. K.,*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Dennison, H. S. Modern Competition and Business Policy. Oxford University Press, 1938). Сред 1938 г. за кратко преподава в Харвардския и Принстънския университет. През Втората световна война ръководи отдела по цените към Службата за контрол върху цените на САЩ. През 1943 г. публикува книгата “Теория на ценовия контрол” (**Galbraith, J. K.** A Theory of Price Control. Harvard University Press, 1952), в която обосновава необходимостта от правителствен ценови контрол. След 1943 г. работи в директорския съвет на Института за стратегически проучвания за бомбардировките на САЩ. От 1949 г. е професор в Харвардския университет. К. Гълбрейт е президент на Американската икономическа асоциация през 1972 г. Научните разработки и идеи на К. Гълбрейт оказват значително влияние върху развитието на съвременната икономическа мисъл. Особено важни са неговите постановки за изчезването на *съвършената икономическа конкуренция (в микр.)*, за противопоставянето между богатството и бедността, за опасността, която се крие в икономическата мощ на големите корпорации, за рекламата, която формира потребителските вкусове и потребителското търсене съобразно с интересите на фирмите, за новото индустриално общество.

К. Гълбрейт получава известност най-напред с книгата “Американският капитализъм: концепцията за уравновесяващата сила” (**Galbraith, J. K.** American Capitalism: The Concept of Countervailing Power. Houghton Mifflin, 1952). В нея той обявява края на съвършената конкуренция: съвършеният конкурент е окончателно изместен от гигантските корпорации. Той обаче предупреждава, че ако големите несъвършени конкуренти злоупотребяват с икономическата власт, с която разполагат, това ще породи на пазара насрещна уравновесяваща и противодействаща сила. Този сблъсък е против интересите на потребителите: той ги кара да се чувствуват по-зле, отколкото при съвършената конкуренция. Друга още по-успешна книга на К. Гълбрейт е “Обществото на изобилието” (**Galbraith, J. K.** The Affluent Society. Houghton Mifflin, 1958). Книгата очертава контрастът между частното изобилие и обществената бедност. Съвременният потребител, който е преситен, става все по податлив на рекламата на корпорациите. Рекламата създава нови вкусове и предпочитания, и то като внушава, че те са плод на вътрешната природа на самия потребител. Рекламата създава условия суверенитетът на потребителя да бъде изтласкан от суверенитета на производителя. При тези условия намаляват средствата за извършване на обществени услуги и задоволяване на обществени потребности, тъй като се смята, че само частният сектор създавал богатството и затова трябвало да се намалява *прогресивното данъчно облагане (в макр.)*. С тази книга

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

започва началото на разпространението на идеите против *икономическия растеж* и на войната против бедността.

Измежду всички издания на К. Гълбрейт най-известна става неговата книга “Новата индустриална държава” (*Galbraith, J. K. The New Industrial State*. Houghton Mifflin, 1967). Тя обявява, че съвременният икономически живот е доминиран от големия бизнес. Последният от своя страна е доминиран не от акционерите (т.е. не от собствениците на фирмите), дори не от мениджърите (чиято водеща роля преди беше обявена в теорията за революцията на мениджърите), а от висококвалифицираните специалисти и водещите професионалисти, от мозъците в новото индустриално общество.

Взето от: *Миркович, К.* Джон Кенет Гълбрейт. – *Биографична статия*. София, написана през декември 2001, 2 с. [147.01.09].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 514 [147.02.04; 422.21.02].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ДЖЕВЪНС, УИЛЯМ СТЕНЛИ (1835–1882) (Jevons, William S.) – английски икономист, математик, статистик и философ. Професор е по логика, философия и политическа икономия в Манчестер през периода 1866–1876 г. Той е един от крупните представители на *математическата школа в субективната политическа икономия* и един от създателите на *теорията за пределната полезност*. В основата на своите изследвания поставя *потребностите* на индивида и насочва вниманието си предимно към разкриването закономерностите на индивидуалното стопанство. Според него основната задача на *икономическата наука* е изучаването на условията за получаване от потребителя максимум наслаждение при минимум разходи. Като основен закон на *потреблението* той възприема закона на Херман Госен (вж. *първи закон на Х. Госен*) за намаляващата пределна полезност (вж. *закон за намаляващата пределна полезност на икономическия продукт*). Пледира върху необходимостта от използването на точни статистически данни и на *математически методи в икономиката*, без което е невъзможно да се изследва поведението на потребителя. Стига до извода, че съотношението, в което се разменят стоките, е

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

равно на обратното съотношение между крайните степени на техните полезности. Принципът на изравняването им стои в основата на теорията за размяната на Уилям Джевънс. Разработва теорема, според която при рационално управление на стопанството *пределните полезности* на стоките са пропорционални на техните цени. Неговото основно произведение в областта на икономическата наука е “Теория на политическата икономия” (*Jevons, W. S. Theory of political economy*. 1871).

Взето от: *Миркович, К.* Уилям Стенли Джевънс. – *Биографична статия*. София, написана през януари 1982, 1 с. [146.82.35].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 74 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Микроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 240 с. (излязла от печат през февруари 1992) – с. 16 [147.91.18; 422.11.91].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 41 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Полезност и стойност. Издателство “Тракия-М”, София, 2005, 497 с. (излязла от печат през октомври 2005) – с. 32 [147.04.22; 44.06.04].

[5] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ДЖОНСЪН, ХАРИ (Harry, Johnson) (1923–1977) – канадски икономист със значими приноси в различни области на *икономическата теория*. Роден е в Торонто, чиито университет завършва през 1943 г. През 1946 г. получава втора бакалавърска диплома в университета в Кеймбридж. Получава магистърски степени в университета в Торонто през 1947 г. и в Харвардския университет през 1948 г. Той е редовен професор по икономика в университета “Сейнт Франсиз Ксавие” в Нова Скотия. Преподава в “Кингс Колидж” в Кеймбридж до 1956 г., а по-късно е професор по икономика в университета в Манчестер. През 1958 г. получава докторска степен в Харвардския университет, а от 1959 г. е професор по икономика в Чикагския университет. Едновременно с това е и

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

гост професор в Лондонската икономическа школа от 1966 до 1977 г. Той е Изтъкнат член на Американската икономическа асоциация, носител е на почетни звания на много университети, президент е на Източната икономическа асоциация през 1975–1976 г. и е вицепрезидент на Американската икономическа асоциация през 1976 г. Редактира множество реномирани икономически списания.

Основните направления на научните изследвания на Х. Джонсън са теорията на *международната търговия (в межд.)*, макроикономическата теория, международните валутни и капиталови отношения, *икономическата политика* и *политическата икономия*. Той е създател на огромен брой икономически произведения: написва над 500 статии и 35 книги и брошури. От неговото перо излизат такива публикации като: “Международната търговия и икономическият растеж: студии по чистата теория” (**Johnson, H.** International Trade and Economic Growth: Studies in Pure Theory. Harvard University Press, 1958); “Пари, търсене и икономически растеж: лекции по икономическа теория” (**Johnson, H.** Money, Trade and Economic Growth: Survey Lectures in Economic Theory. Allen Urwin, Harvard University Press, 1962); “Аспекти на теорията на митническите тарифи” (**Johnson, H.** Aspects of the Theory of Tariffs. Allen Urwin, Harvard University Press, 1971); “Есета по парична икономика” (**Johnson, H.** Essays in Monetary Economics. Allen & Unwin, 1967); “Нови есета по парична теория” (**Johnson, H.** Further Essays in Monetary Economics. Harvard University Press, 1972); “Инфлацията и предизвикателството на монетаристите” (**Johnson, H.** Inflation and the Monetarist Controversy. North-Holland, 1972); “Макроикономиката и паричната теория” (**Johnson, H.** Macroeconomics and Monetary Theory. Gray-Mills, Aldine, 1972); “Теория на разпределение на дохода” (**Johnson, H.** The Theory of Income Distribution Gray-Mills, 1973); “Икономическата политика към слаборазвитите страни” (**Johnson, H.** Economic Policies Toward Less Developed Countries. Brookings Institution, Allen & Unwin, 1967); “За икономическата теория и обществото” (**Johnson, H.** On Economics and Society. University of Chicago Press, 1975); “Сянката на Кейнс” (**Johnson, H.** The Shadow of Keynes. University of Chicago Press, 1978).

Х. Джонсън въвежда парите в бартерните модели на ранните теоретици на *икономическия растеж*, с което доразвива паричната теория. Той е един от главните теоретици на развитието на паричния подход към платежния баланс. Наред с Дж. Френкел поддържа схващането, че политиката на уравновесяването на *платежния баланс (в межд.)* на страната трябва да се съчетава с вътрешна кредитна политика. В тази насока изпъкват неговите произведения “Па-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ричният подход към платежния баланс” (*Johnson, H. Monetary Approach to the Balance of Payment. Allen & Unwin, University of Toronto Press, 1976*) и “Икономическата теория за валутните курсове” (*Johnson, H. The Economics of Exchange Rates*). Поддържайки паричния подход, наред с това в статията си “Кейнсианската революция и монетаристката контрареволюция (*Johnson, H. The Keynesian Revolution and the Monetarist Counter-Revolution. – In: American Economic Review, May 1971*) Х. Джонсън прогнозира бързия залез на монетаризма. Това още веднъж показва, че паричният подход (паричната политика, паричните мерки) не трябва да се идентифицират с монетаризма като научно направление и практическа доктрина.

Взето от: *Миркович, К.* Хари Джонсън. – *Биографична статия*. София, написана през март 1999, 2 с. [147.99.18].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 532 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 661 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ДОМАР, ЕВСЕЙ ДЕЙВИД (Domar, Evsey D.) (1914) – американски икономист, един от създателите на неокейнсианската теория за *икономическия растеж*. Роден е в Лодз (Русия, сега Полша). Като малък живее в Манджурия (Китай), където през 1930–1931 г. учи в Държавния факултет по право в Харбин. Завършва Калифорнийския университет в Лос Анжелис през 1939 г., където получава бакалавърска степен. През 1941 г. получава магистърска степен по математика в университета в Мичиган. Учил е също и в Харвардския университет, където през 1943 г. получава магистърска степен по икономика, а през 1947 г. защитава докторат. От 1940 г. е преподавател в ред американски университети. През 1946–1947 г. преподава в Технологичния институт “Карнеги”, през 1951–1955 г. – в Колумбийския университет и през 1955–1958 г. – в университета “Джон Хопкинс”. Професор е по икономика в Масачузетския технологичен институт (от 1957 г.). През периода 1943–1946 г. е сътрудник на

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Федералната резервна система. Той е вицепрезидент на Американската икономическа асоциация през 1970 г. и Президент на Асоциацията по сравнителна икономика през 1970 г.

Съвместно с Рой Харод той е съзателят на т.нар. *модел на Р. Харод и Е. Домар* (Harrod – Domar model) за динамичното равновесие в икономиката, в който са съчетани принципите на мултипликатора и акселерацията [вж. *теория за съвместното действие на мултипликатора и акселератора (в макр.)*]. Според Е. Домар изменението в текущите (независимите) инвестиции предизвиква посредством мултипликационния механизъм изменения в дохода. Последното от своя страна предизвиква посредством акселерационния механизъм нова промяна в дохода чрез прираст в индуцираните (стимулираните или още зависимите) инвестиции. Е. Домар разглежда повишаването на *темповете на икономическия растеж* като средство за осигуряване на *пълна заетост (в макр.)*. Достига до извода за двойствения характер на инвестициите – те не само създават доход, но и увеличават производствените мощности. Използува инструментариума на мултипликатора и акселератора при обосноваване на математическите модели на растежа. Смята, че е необходимо да се определи такъв обем на инвестициите, който да позволява растеж на дохода, равен на нарастването на производствените мощности. Това според него се съчетава с положението, че заетостта представлява функция на съотношението между дохода и производствените мощности. Така се достига до равенство между темповете на растежа на дохода и на мощностите, което осигурява постоянна пълна заетост. Върху тази основа Е. Харод разработва т.нар. **уравнение на равновесието** (equilibrium equation), чрез което се установява желателно съотношение между растежа на производството и увеличаването на търсенето. Смята, че на капитализма е свойствена тенденция към дефлация.

През 1944 г. Е. Домар публикува ред статии, които впоследствие излизат в сборника “Есета върху теорията за икономическия растеж” (*Domar, E. D. Essays in the Theory of Economic Growth. 1957*). Публикува също статиите “Съветският колхоз като производствен кооператив” (*Domar, E. D. The Soviet Collective Farm as a Producer Cooperative. – In: American Economic Review, September, 1966*) и “Причините за робството и крепостничеството – една хипотеза” (*Domar, E. D. The Causes of Slavery or Serfdom: A Hypothesis. – In: Journal of Economic History, March, 1970*).

Взето от: *Миркович, К.* Евсей Дейвид Домар. – *Биографична статия*. София, написана през март 2000, 2 с. [147.00.18].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 83 [147.92.06; 423.12.92].

[2] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 271 [147.00.07; 423.21.00].

[3] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ДЮЗЕНБЕРИ, ДЖЕЙМС С. (Duesenberry, James S.) (1918) – американски икономист, завършил Мичиганския университет през 1938 г. Преподава в Кембриджкия университет през 1954–1955 г. От 1956 г. е консултант в Комитета за икономическо развитие и е професор в Харвардския университет. Голяма известност Дж. Дюзенбери получава със своя труд “Доход, спестявания и теория на поведението на потребителя” (*Duesenberry, J. S. Income, Saving and the Theory of Consumer Behavior. Cambridge, 1949*), в който доразвива кейнсианската постановка за тясната връзка между дохода и потреблението. Според него потреблението се определя не от абсолютната, а от относителната величина на дохода, както и от стремежа да се запази достигнатият жизнен стандарт на обкръжението на потребителя. Разработва модели на дългосрочното изместване на функцията (на кривата) на потреблението в течение на няколко икономически цикли (вж. *хипотеза на Дюзенбери, Дж., за дългосрочното изместване на кривата на потреблението (в макр.)*). То се дължи на положението, че при цикличното нарастване на дохода съответно на това нараства и потреблението, но при циклично намаляване на дохода потреблението спада в по-малка степен. Обяснява се с това, че потребителят се стреми да поддържа достигнатият от него стандарт на потребление и с нежелание преминава към съкращаване на разходите при рецесия. Дж. Дюзенбери участва в разработването на ред модели на *икономическия растеж* и в изследвания по теория на *икономическите цикли*.

Други по-важни трудове Дж. Дюзенбери са: “Доход, заетост и държавна политика” (*Duesenberry, J. S. Income, Employment and Public Policy. W. W. Norton and Co. 1948*); “Икономически цикли и икономически растеж” (*Duesenberry, J. S. Business Cycles and Economic growth. New York, 1958*); “Па-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ри и кредит: въздействие и контрол” (*Duesenberry, J. S. Money and Credit: Impact and Control. Englewood Cliffs, 1964*).

Взето от: *Миркович, К.* Джеймс С. Дюзенбери. – *Биографична статия*. София, написана през февруари 1992, 1 с. [147.92.19].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 348 с. (излязла от печат през юни 1992) – с. 295 [147.92.02; 423.11.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 187 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЕДЖУЪРТ, ФРЕНСИС (Edgeworth, Fransis) (1845–1926) – английски икономист и статистик, един от представителите на *математическата школа в субективната политическа икономия*. През 1869 г. завършва Оксфордския университет и е професор по политическа икономия в Кингсколидж в Лондон от 1888 до 1891 г. и в Оксфордския университет от 1891 до 1922 г., където ръководи катедра, наследена от Торнлод Роджерс. От 1903 г. е член на Британската академия на науките. От 1912 до 1914 г. е президент на Кралското статистическо общество. Значителна роля за оформянето на неговите възгледи имат идеите на Уилям Джесвънс и Алфред Маршал. Споделя и развива философските принципи на английския утилитаризъм.

Ф. Еджуърт е горещ привърженик на използването на *математическите методи в икономиката*. Той е убеден, че математиката е инструмент, пригоден за най-строго определяне на икономическите зависимости. В духа на математическата школа (и особено на Вилфредо Парето) отрича необходимостта в *икономиката* да се изследват причинно-следствените (каузалните) зависимости, като смята, че са важни най-вече функционалните съотношения. Затова широко използва функционалния анализ при изясняването на съотношенията между елементите на *икономическата система*. Неговата книга “Математическа психика” (*Edgeworth, F. Mathematical Psychics. London, 1881*), изиграва важна роля за развитието на математическото направление в *политическата икономия*. В нея той за първи път твърди, че задачата за *двустранния монопол*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(в микр.) е нерешима еднозначно. По-общата идея на Ф. Еджуърт е да е приложи математиката към обществените (наричани от него морални) науки. В областта на икономиката и статистиката той разработва този проблем в пет направления: измерване на полезността на благата, математическо определяне на *икономическото равновесие*; *теория на вероятностите*; статистически измервания; индексен анализ.

Ф. Еджуърт е един от първите в *икономическата теория* (наред с Вилфредо Парето), който въвежда **кривите на безразличието** (вж. *крива на индивидуалното продуктово полезно потребителско икономическо безразличие*) като инструмент за представяне и анализиране на потребителският избор на благата. В “Реферати по политическа икономия” (*Edgeworth, F. Papers Relating to Political Economy. Vol. 1–3, London, 1925*) той изследва възможността за измерване на *полезността* върху основата на предположението за максимизиране на удовлетворението на човешките потребности, а значи и за максимизиране на полезността. Смята, че ако това е валидно за всеки индивид поотделно, то има място за максимизиране на полезността и за обществото като цяло. Но затова е необходимо да има свободна (съвършена) конкуренция, пречка за което са синдикатите и кооперациите. Синдикатите и кооперациите са пречка за насочването на благата към тези индивиди, които ще изпитват най-голямо удовлетворение от тях и следователно ще имат най-голям принос към максимизирането на полезността в обществен мащаб.

Чрез картата на безразличието (множеството от криви на безразличието в двумерното пространство на благата) той прави опит да включи принципа на полезността в теорията на размяната. Също в “Реферати по политическа икономия” Ф. Еджуърт изказва интересни съображения и по отношение на пределната производителност на факторите на производството. Според него *пределната производителност на производствения икономически фактор* (в микр.) не може удовлетворително да обясни природата на печалбата, тъй като последната в действителност представлява остатъчна (резидентна) категория. Изход от това положение е разбирането, че *икономическото равновесие* изисква уравновесяване на полезността на благата с тежестта на труда. Тогава, използвайки теорията за пределната производителност, доходът на предприятиите може да се разглежда като своеобразна работна заплата.

В своя труд “Чиста теория на данъчното облагане” (препечатана в книгата *Classics in the Theory of Public Finance. Musgrave and Peacock, London, 1958*) Ф. Еджуърт разработва проблеми на *данъчното облагане* (в макр.) и на критериите за справедливост на данъчната система. За такъв критерий той възприема

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

принципа за най-малките съвкупни жертви, по-късно доразвит от Артър Пигу. Този принцип е само друг начин на изразяване на принципа за най-голямото щастие, който неизбежно трябва да действа при данъчното облагане, където отсъствието на пазарните отношения прави невъзможно прилагането на инструментите на *пределната полезност*. Той смята, че при въвеждането на нови форми на данъчно облагане никой не трябва да губи нищо. Ето защо в тази област “условието, съгласно което съвкупната чиста полезност, получавана от вземането на данъци, трябва да бъде максимална, се свежда до условието, че съвкупната тежест трябва да бъде минимална” (пак там, с. 121). С това, макар и в превърната форма, Ф. Еджуърт въвежда принципа на двойствеността, който лежи в основата на съвременната *двойствена задача на линейното програмиране*.

Известен е теоретичният спор, свързан с решаването на задачата за *дуопола* (в микр.) на Антуан Курно [вж. *дуополен модел на А. Курно* (в микр.)]. А. Курно предлага решение, при което взаимната реакция на двамата дуополисти предизвиква приспособяване на обема на производството към наличните ресурси. Отсъствието на равновесие поражда движение, което го възстановява. В действителност решението на А. Курно не е общо, тъй като двамата дуополисти могат да встъпят в спор или в ожесточена конкуренция. Ф. Еджуърт намира такава ситуация за неопределена, но само в определени рамки, извън които никой от дуополистите не е склонен да излезе. В посочените допустими граници на неопределеност обаче съществува серия (множество) от сделки (договори), които дефинират т.нар. **крива на договорите** (*contracts curve*) (крива на сделките) [вж. *потребителна крива на договорите* (в микр.) и *производствена крива на договорите* (в микр.)]. Тя е геометрично място от точки, при които всяка от страните може да спечели в сравнение с вариантите, извън нея. Доколкото вариантите по кривата на сделките са много и в този смисъл неопределени, окончателната сделка зависи от конкретното съотношение между пазарните сили. Кривата на сделките се построява от допирните точки на изоквантите (вж. *икономическа изокванта*) на дуополистите (тогава тя се нарича производствена крива) или от кривите на безразличието (тогава тя се нарича крива на договорите). Като цяло кривата на сделките се разполага в правоъгълник, чиято цялостна схема е наречена диаграма на Ф. Еджуърт. По-късно тя се доразработва от Артър Боули, поради което разглежданият метод е познат още и под наименованието *диаграма на Ф. Еджуърт и А. Боули* (в микр.).

Други по-важни трудове на Ф. Еджуърт са: “Нови и стари методи на етиката” (*Edgeworth, F. New and Old Methods of Ethics. Oxford, 1877*); “Метрети-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

или метод за измерване на вероятността и полезността” (*Edgeworth, F. Metretike or the Mhetod of Measuring Probability and Utility. London, 1888*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

диаграма на Еджуърт, Ф., и Боули, А. (в микр.);

потребителна правоъгълна диаграма на Еджуърт, Ф., и Боули, А. (в микр.);

производствена правоъгълна диаграма на Еджуърт, Ф., и Боули, А. (в микр.).

Взето от: *Миркович, К.* Френсис Еджуърт. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1998, 4 с. [147.98.28].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 73-74 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 632 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЕНГЕЛ, ЕРНСТ (Engel, Ernst) (1821–1896) – немски статистик. Завършва минно инженерно образование. От 1860 г. ръководи Пруското бюро по статистика. Основните му научни изследвания са в областта на структурата на работническите семейни бюджети. Според закона, открит от Е. Енгел [*вж. закон на Е. Енгел (в микр.);*], при растежа на доходите намалява относителният дял на разходите за храна, но нараства относителният дял на разходите за задоволяване на културните потребности на хората. Относителният дял на разходите за дрехи, жилище, отопление се изменя незначително. Върху тази основа Е. Енгел достига до извода, че при постоянни други условия относителният дял на разходите за храна може да послужи като показател за измерване на жизненото равнище на определена група от населението. [*Вж. и крива на Енгел, Е. (в микр.).*]. По-важни произведения на Е. Енгел са: “Съвременната жилищна криза (*Engel, E. Die moderne Wohnungsnoth. Leibzig, 1873*); “Стойността на живота на хората” (*Engel, E. Der Werth des Menschen. Berlin, 1883*; “Разходите за жи-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

вот на белгийските работнически семейства преди и сега” (*Engel, E. Die Lebenskosten belgischer Arbeiter-familien fruher und jetzt. Dresden, 1895*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

закон на Енгел, Е. (в микр.);
закон на Енгел, Е., за агрегирането (в микр.);
индивидуална потребителска крива на Енгел, Е. (в микр.);
крива на Енгел, Е. (в микр.);
крива на Енгел, Е., при луксозни стоки (в микр.);
крива на Енгел, Е., при малоценно благо (в микр.);
крива на Енгел, Е., при нормално благо (в микр.);
крива на Енгел, Е. при стоки от първа необходимост (в микр.);
пазарна потребителска крива на Енгел, Е. (в микр.);
потребителска крива на Енгел, Е. (в микр.) (същото като крива на Е. Енгел (в микр.));
специфична крива на Енгел, Е. (в микр.);
фирмена производствена крива на Енгел, Е. (в микр.).

Взето от: *Миркович, К.* Ернст Енгел. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1990, 1 с. [147.90.31].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 240 с. (излязла от печат през февруари 1992) – с. 157 [147.91.18; 422.11.91].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 68 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КАЙНДЪЛБЪРГЪР, ЧАРЛЪЗ (Kindleberger, Charles) (1910) – американски икономист с приноси за развитието на теорията на *международната икономика* (в межд.). Роден е в Ню Йорк. През 1932 г. получава бакалавърска степен в Пенсилванския университет, а през 1934 г. – магистърска степен в Колумбийския университет. В същия университет той защитава докторат през 1937 г. Започва да преподава в Масачузетския технологичен институт преди

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

войната. Пак там Ч. Кайндълбъргър става професор през 1948 г., където остава до пенсионирането си през 1981 г. Преподава и в други престижни университети на САЩ. Той е и гост-професор на “Мидълбъри колидж” във Върмонт. Работи за Федералната резервна банка на Ню Йорк и Банката за международни разплащания в Базел. След Втората световна война ръководи отдела за Германия в Държавния департамент на САЩ. През 1966 г. е вицепрезидент на Американската икономическа асоциация, от 1980 г. е неин изтъкнат член, а през 1984 г. – неин президент. През 1978 г. получава наградата “Хармз” на Института за световно стопанство в Кил (Германия). Носител е на почетни степени на различни европейски университети.

Основното направление на научните изследвания на Ч. Кайндълбъргър са международните икономически отношения. Според него централните проблеми на *международния икономикс (в межд.)* са външната търговия, валутните отношения и *платежният баланс (в межд.)*. Известен е с това, че прави задълбочен анализ на *условията на търговията (в межд.)* като показател в *международната търговия (в межд.)*, с което създава ново направление в тази област. Разработва методи за уравновесяване на платежния баланс и за описване на международния обмен. Той е автор на един от най-реномираните учебници по “Международна икономика”, чието първо издание излиза през 1953 г. (**Kindleberger, C.** *Intrnational Economics*. Richard D. Irwin, 1953). Първата му книга е студията “Международно краткосрочно капиталово движение”, която публикува още през 1937 г. (**Kindleberger, C.** *International Short Term Capital Movements*. Columbia University Press, 1937). Други негови книги са “Доларовият дефицит” (1950), “Условията на търговията” (1956), “Икономическо развитие” (1958). През 1981 г. Ч. Кайндълбъргър публикува книгата “Международните пари: събрани есета” (**Kindleberger, C.** *International Money: A Collection of Essays*. Allen & Unwin, 1981), в която събира различни свои статии и други публикации, представящи неговите виждания относно международните финанси през последните три десетилетия. Там той поддържа схващането, че световната финансова система представлява йерархическа структура, в която определена водеща страна трябва да се държи като “банка от последна инстанция”, т.е. като централен банкер (каквато функция има централната банка за отделната страна). Това осигурява глобална финансова стабилност, каквато роля например изпълняват САЩ през 50-те и 60-те години на ХХ-ия век. Затова пък, когато тази роля беше застрашена през 70-те години, това доведе до глобална финансова нестабилност.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Ч. Кайндълбъргър е автор и на интересни публикации в областта на стопанската история. Такива са: “Икономически растеж във Франция и Великобритания, 1851–1950” (*Kindleberger, C. Economic Growth in France and Britain, 1851–1950. Harvard University Press, 1964*); “Светът в депресия, 1929–1939” (*Kindleberger, C. The World in Depression, 1929–1939. Allen Lane, 1973*); “Икономическият отговор: сравнително изследване на търговията, финансите и растежа” (*Kindleberger, C. Economic Response: Comparative Study in Trade, Finance and Growth. Harvard University Press, 1978*); “Растежът в Европа след войната и ролята на предлагането на работна сила” (*Kindleberger, C. Europe's Postwar Growth and the Role of Labour Supply. Cambridge University Press, 1967*).

Взето от: *Миркович, К.* Чарлз Киндълбелгер. – *Биографична статия*. София, написана през март 1999, 2 с. [147.99.17].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 517 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КАЛДОР, НИКЪЛЪС (Kaldor, Nicholas) (1908–1986) – английски икономист с приноси в теорията за *икономическия растеж*. Роден е в Будапеща. През 1930 г. завършва Лондонското икономическо училище, където преподава от 1947 г. През периода 1943–1945 г. извършва изследователска дейност в Националния институт за икономически и социални проучвания на Великобритания. От 1947 г. е директор на научноизследователския и планов отдел на Икономическата комисия на Европа. Тук заедно с група експерти написва интересния доклад на Обединените нации “Национални и международни показатели за пълна заетост” (*Nicholas, K. National and International Measures for Full Employment. United Nations, 1949*). През периода 1951–1955 г. е член на Кралската комисия по данъчното облагане на печалбата и доходите. От 1952 г. е доцент в Кембриджския университет, а от 1966 г. – професор. Н. Калдор е специален съветник на министъра на финансите на Великобритания по икономическите и социалните аспекти на данъчното облагане. Поддържа прилагането на данък върху дългосрочния прираст на капитала и на данък върху т.нар. **селективна заетост** (selective employment). За държавни заслуги

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тивна заетост (selective employment). За държавни заслуги е удостоен през 1974 г. с титлата “пер на Англия”.

Научните разработки на Н. Калдор са в областта на *икономиката на благосъстоянието* (в микр.), теорията на капитала, *икономическите цикли*, *икономическия растеж*, *данъчното облагане* (в мкр.) и *паричната политика* (в мкр.). Предлага използването на т.нар. компенсационен принцип в *теорията на икономиката на благосъстоянието* (в микр.). Обосновава необходимостта от въвеждането на универсален данък върху разходите, който да замени останалите форми на данъчно облагане. Първоначално Н. Калдор е привърженик на кейнсианските идеи, като разработваната от него след Втората световна война теория за икономическия растеж се опира върху кейнсианските принципи. По-късно обаче се обявява против конкурентната теория за цените, която е изградена върху теорията за *пределната производителност на производствените икономически фактори*, и против теорията за разпределението, която е изградена върху известния *IS-LM-модел* (в макр.) на Джон Хикс. Той смята, че забавеният растеж и *стагфлацията* (в макр.) във Великобритания се дължат на неспособността на правителството да поддържа равнището на необходимото агрегатно търсене специално на продукцията на преработващата промишленост. В книгата си “Бичът на монетаризма” (*Nicholas, K. The Scourge of Monetarism. Oxford University Press, 1982*) се обявява против *антиинфлационната бюджетна политика* (в макр.) на правителството на Маргарет Тачър и предлага *макроикономическата политика* (в макр.) да се свежда до даването на бюджетни стимули и провеждането на твърда политика на доходите и цените.

Други по-важни трудове на Н. Калдор са: “Есета върху икономическата стабилност и растежа” (*Nicholas, K. Essays on Economic Stability and Growth, New York, 1960*); “Есета върху стойността и разпределението” (*Nicholas, K. Essays on Value and Distribution, New York, 1960*); “Натрупване на капитала и икономически растеж”, 1961; “Есета върху икономическата политика”, 1964; “Причини за бавния темп на растежа в Обединеното кралство”, 1966; “Конфликти в политическите цели”, 1971; “Събрани икономически есета” (*Nicholas, K. Collected Economic Essays. Duckworth, 1978*).

Вж. термините от **Енциклопедия на икономическата система**:

икономически критерий на Калдор, Н., и Хикс, Дж.;

компенсационен критерий за общественото благосъстояние на Калдор, Н., и Хикс, Дж. (в микр.).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Никълъс Калдор. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 2 с. [146.00.32].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 170-171 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 489-490 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 887-888 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КАЛЕЦКИ, МИХАЛ (Kalecki, Michal) (1899–1970) – полски икономист и статистик, изтъкнат изследовател в областта на *икономическата динамика*. Учи в Гданския политехнически институт. През периода 1929–1935 г. работи по проблемите на националния доход в Института за изследване на стопанската конюнктура и цените в Полша. През 1933 г. създава математически модели на цикличността на капиталистическата икономика (т.нар. модели на М. Калецки), високо оценени от световната икономическа мисъл. През 1936 г. продължава образованието си в Швеция. По-късно М. Калецки извършва научни изследвания във Великобритания, където доразработва т.нар. **теория на “билярдната маса”** [“billiard table” theory] на Пол Самуелсън, отнасяща се до *икономическия цикъл*. Според тази теория повратни моменти в цикъла настъпват, когато всички **отверстия в стопанството** (по подобие на отворите в билярдната маса) са запълнени и в *икономиката* се индуцира обратен импулс (т.е. икономиката извършва откат назад). От 1940 г. М. Калецки е сътрудник на Оксфордския институт по статистика. През периода 1946–1954 г. работи в икономическия отдел на секретариата на ООН. През 1957–1960 г. е председател на Главната комисия за перспективно планиране на Полша. Работи по проблемите на *икономическия растеж*. Негови трудове са посветени на перспективното планиране на темповете на растежа в социалистическото стопанство.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

М. Калецки открива много от елементите на кейнсианската теория още три години преди Дж. Кейнс. Своите идеи в тази област той публикува през 1935 г. на трудноразбираем математически език, което е пречка да бъде своевременно оценен по достойнство. Става известен, когато в края на 30-те и началото на 40-те години на XX-ия век излизат първите му книги на английски език като “Есета по теория на икономическите колебания” (*Kalecki, M. Essays in the Theory of Economic Fluctuations. Allen & Unwin, Russel, 1939*) и “Изследвания върху икономическата динамика” (*Kalecki, M. Studies in Economic Dinamics. Allen & Unwin, 1943*). Макар че тогава кейнсианството вече има значителна преднина, икономическата мисъл отдава необходимото признание на М. Калецки. Някои посткейнсианци като Дж. Робинсон например поставят М. Калецки пред Дж. Кейнс като източник за доразвитието на *икономическата теория* през 70-те и 80-те години на XX-ия век. Едно от значителните достижения на М. Калецки е че обединява *икономическите цикли* и *икономическия растеж* в една обща постановка, като разкрива взаимодействието помежду им. По такъв начин той създава кейнсиански модел на дългосрочен икономически растеж.

По-важни трудове на М. Калецки са: “Теория на икономическата динамика” (*Kalecki, M. Theory of Economic Dinamics. Allen & Unwin, 1954*); “Изследвания върху теорията на деловите цикли, 1933–1939” (*Kalecki, M. Studies in the Theory of Business Cycles, 1933–1939. Basil Blackweii, 1966*); “Избрани студии върху динамиката на капиталистическата икономика” (*Kalecki, M. Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy. Camb., 1971*); “Избрани студии върху икономическия растеж при социалистическото и при смесеното стопанство” (*Kalecki, M. Selected Essays on the Economic Growth of the Socialist and the Mixed Economy. Camb., 1972*); *Калецки, М.* Проблемы оптимальной струкутры потребления. – В: Экономика и математические методы. Том I. М., 1965; “Очерк по теория на растежа на социалистическата икономика” (*Kalecki, M. Zaris teorii wzrostu gospodarki socjalistycznej. Warszawa, 1968*) (В превод на руски: *Калецкий, М.* Очерк теории роста социалистической экономики. М., Прогресс, 1970).

Взето от: *Миркович, К.* Михал Калецки. – *Биографична статия.* София, написана през май 1992, 2 с. [147.92.22].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 164 [147.92.06; 423.12.92].

[2] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 484-485 [147.00.07; 423.21.00].

[3] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КАНТОРОВИЧ, ЛЕОНИД ВИТАЛИЕВИЧ (Kantorovich, Leonid Vitalievich) (1912–1986) – руски математик и икономист със забележителни приноси в *математическата икономика*. Откривател е на метода на *линейното програмиране*. Роден е в Санкт Петербург. На десетгодишна възраст остава без баща. През 1926 г., когато е само на 14 години, става студент в Ленинградския университет, където учи *политическа икономия*, математика и съвременна история. Завършва университета през 1930 г. и още същата година участва в Първия всесъюзен математически конгрес, на който представя своя завършена математическа теория. През 1930 г. е назначен за преподавател в катедрата по математика при Ленинградския университет. От 1934 г. е професор в същия университет, а от 1935 г. е доктор на математическите науки. През 30-те години Л. В. Канторович извършва авангардни разработки в областта на математиката. Първите резултати от научните му изследвания се отнасят до теорията на проективните множества. Работи в областта на теорията на функциите, функционалния анализ, приближените методи на анализа и тяхното приложение в изчислителната математика и техника. Построява ефективни *методи за решаване на операторни уравнения*. Прилага резултатите от теоретичните си изследвания за решаването на икономически проблеми в развитието на неговата страна.

През 1938 г. Л. Канторович е консултант в лабораторията на фабрика за фурнир. С помощта на линейни функции той максимизира обемите на производството чрез оптимално разпределение на работата на оборудването и използването на ресурсите при наличието на голям брой ограничения. По-късно той препоръчва този метод да бъде прилаган и при други случаи, например за оптимално използване на посевните площи или на транспортните потоци. С това

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(на примера на производството на фурнир) през 1939–1940 г. Л. В. Канторович открива и полага началото на използването на придобилия по-късно световна известност метод на *линейното програмиране*. В книгата си “Математически методи за организация и планиране на производството” (*Канторович, Л. В. Математические методы организации и планирования производства. Ленинградский государственный университет, Ленинград, 1939*) представя общите принципи на линейното програмиране, изработва универсален метод за решаване на екстремални задачи с ограничения и посочва основните типове задачи, към които са приложими методите на линейното програмиране. Л. В. Канторович доказва, че проблемите на оптимизирането на икономиката могат да се решат чрез прилагането на методите на линейното програмиране. Изследванията на Л. В. Канторович в тази област способствуват за създаването и развитието на *теорията за оптималното управление*, в т.ч. и на теорията на *оптималното икономическо управление*, както и за изследването и практическото решаване на въпросите на ценообразуването, рентата, ефективността на капиталните вложения, теорията на амортизацията и т.н. Поради политическата ограниченост на съветската власт резултатите от изследванията на Л. В. Канторович в линейното програмиране останат неизвестни в чужбина и са повторени (независимо от него) в края на 40-те години на XX-я век от американските учени Т. Купманс и Дж. Данциг. Приоритетът на руската наука в разработването на основните принципи на линейното програмиране понастоящем обаче има международно признание.

През Втората световна война Л. В. Канторович е професор във Военноморската инженерна академия в Ленинград, където разработва своя труд “Върху разместването на масите” (*Канторович, Л. В. О перемещении масс. Ленинград, 1942*). В него използва линейното програмиране при осигуряване на оптималното разпределение на производствените и потребителските фактори по време на войната. През периода 1934–1960 г. (с прекъсване през 1941–1944 г.) Л. Канторович е професор в Ленинградския университет. От 1944 г. той е и старши научен сътрудник и завеждащ отдела за приближени методи в Ленинградското отделение на Математическия институт на Академията на науките на СССР. Тук разработва нови математически методи за планиране на съветската икономика. За първи път Л. Канторович построява оптимални статистични и динамични модели на текущото и перспективното планиране и разработва принципно нов метод за създаването на система от икономически показатели. Установява важното значение на въведените от него *обективно-обусловените оценки*, наричани още *оптимални оценки*. Те са елемент на линейното програмиране и

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

показват как се изменя значението на критерия за оптималност в една икономическа задача (вж. *икономическият оптимум*), ако с единица се промени даден вид *ресурс*. Затова изпълняват ролята на оптимална оценка на този ресурс и представляват мярка за неговата дефицитност (оскъдност) и мярка на въздействието (влиянието) на ресурсното ограничение върху оптималното значение на оптимизираната *икономическа величина* (например на обема на *производството*). През 1959–1960 г. Л. В. Канторович публикува най-известния си труд “Икономически изчисления на най-доброто използване на ресурсите” (**Канторович, Л. В.** Экономический расчет наилучшего использования ресурсов. Издательство Академии наук СССР, М., 1960). В него той излага същността и приложимостта на обективно-обусловените оценки и препоръчва използването на фиктивните (т. нар. заслонени) цени и на лихвения процент при разполагането на ресурсите и при планирането на капиталните вложения.

От 1958 г. Л. В. Канторович е член-кореспондент на АН на СССР, а от 1964 г. – академик. През периода 1960-1971 г. работи като заместник-директор и директор на отдела за икономико-математически методи на Института по математика на Новосибирското отделение на АН на СССР. От 1971 г. завежда проблемна лаборатория на Института за управление на народното стопанство при Държавния комитет за наука и техника на СССР. От 1975 г. е директор на Института за системни проучвания на АН на СССР. Л. В. Канторович е член на Американската академия за хуманитарни и естествени науки. През 1975 г. съвместно с Т. Купманс получава Нобеловата мемореална награда за икономически науки за “принос в теорията за оптимално разпределение на ресурсите”.

Други по-важни трудове на Л. В. Канторович са: “По-нататъшно развитие на математическите методи и перспективи за тяхното прилагане в планирането и икономиката” (**Канторович, Л. В.** Дальнейшее развитие математических методов и перспективы их применения в планировании и экономике. – В: Применение математики в экономических исследованиях, т. 1. Соцэкгиз, М., 1959); “Оптимални модели на перспективното планиране” (**Канторович, Л. В., Макарев, В. Л.** Оптимальные модели перспективного планирования. – В: Применение математики в экономических исследованиях, т. 3. Соцэкгиз, М., 1965); “Оптимални решения в икономиката” (**Канторович, Л. В., Горстко, А. Б.** Оптимальные решения в экономике. М., 1972); “Проблеми на народностопанския критерий за оптималност” (**Канторович, Л. В.** Проблемы народнохозяйственного критерия оптимальности. М., 1982).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Леонид Виталиевич Канторович. – *Биографична статия*. София, написана през февруари 1982, 4 с. [146.82.37].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 216 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Термини по икономическа кибернетика и моделиране на икономическите процеси (51 термина). – В: Речник по политическа икономия. [Написан от авторски колектив под редакцията на Никола Великов.] Партиздат, С., 1984 (излязъл от печат през декември 1984) – с. 286 [146.78.03; 146.82.14].

[3] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 279-280 [147.91.01].

[4] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 246-247 [147.02.04; 422.21.02].

[5] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 94-95 [148.07.05; 44.10.07].

[6] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КАСЕЛ, ГУСТАВ (Cassel, Gustav) (1866–1944) – шведски икономист, стоящ близо до *математическата школа в субективната политическа икономия*. През 1904–1933 г. е професор по *политическа икономия* и финанси в Стокхолмския университет, а през 1904–1909 г. – главен експерт по данъчно облагане към министерството на финансите. Има приноси в разработването на проблеми на *математическата статистика* и прилагането на *математическите методи в икономиката*, взаимозависимостите между *микроикономиката* и *макроикономиката*, *парите* и *икономическия цикъл*. Използува положенията на *количествената теория за парите (в макр.)* [вж. *класическа количествена теория за парите (в макр.)*]. Г. Касел разглежда кризисните състояния на икономиката като конюнктурни и обусловени от разнообразен комплекс от фак-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тори, свързани с движението на *лихвения процент (в макр.)* [като елемент на *кредитно-парични теории за бизнес цикъла (в макр.)*], но в крайна сметка произтичащи предимно от прогреса на материалната култура на човечеството. Според него науката трябва да има работа само с величини, които се поддават на измерване, но при условие че точно е определено съдържанието на нейните основни понятия, като преходът от по-простите към по-сложните от тях трябва да бъде постепенен.

Г. Касел отхвърля понятията за *стойност* и *ползност (пределната ползност не винаги е равна на цената)* и смята, че маргиналният подход въвежда в заблуждение. Той намира принципа за относителната рядкост като плодотворна идея, от която произтича положението, че търсенето може да се определи тогава, когато се установи обща система на цените. Според него парите са тези, които се намират в центъра на стопанската дейност. Затова в основата на *икономическата наука* трябва да стои всеобщата теория за цените, а не теорията за стойността. За целта построява система от линейни уравнения на междупродуктовите зависимости, в която формирането на цените на отделните блага е поставено в зависимост от разходните норми [от типа на днешните **технически коефициенти** (technological coefficients)] и цените на всички други блага. По такъв начин (далеч преди Василий Леонтиев) Г. Касел създава първообраза на **теорията за междуетрасловите връзки** (intersectoral /interbranch/ theory) [вж. *междуетраслова система на В. Леонтиев*]. Той смята обаче, че източникът на редкостта не лежи непосредствено в ограничеността на благата, а в ограничеността на производствените възможности и ресурси. Върху тази основа разработва теория за *ценността*, според която благото придобива ценност тогава, когато целият запас от него е оказва недостатъчен за удовлетворяване на потребностите от него.

Г. Касел разработва теорията за *паритета на покупателната сила (в межд.)*. В условията на нормална *международна търговия (в межд.)* се формира такъв *валутен курс (в межд.)*, който отразява съотношението между покупателните сили на съответните валути. Когато покупателните сили се променят, новият валутен курс трябва да се установи върху основата на съотношението между новите им значения. Ако цените в една страна се повишат, валутните курсове трябва да се изменят по такъв начин, че те да са равни на старите, умножени със степента на развитието на *инфлацията (в макр.)* в съответните страни. При наличието на паритет на покупателните сили нито една страна не трябва да има преимущества пред другите.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

По-важни трудове на Г. Касел са: “Същност на лихвата и необходимост от нея” (*Cassel, G.* The Nature and Necessity of Interest. 2 ed. New York, 1957); “Теоретична социална икономия” (*Cassel, G.* Teoretische Sozialökonomie. Leipzig, 1918); “Съвременни монополистични тенденции в индустрията и търговията” (*Cassel, G.* Recent Monopolistic Tendencies in Industry and Trade. London, 1927); “За количественото мислене в икономикса” (*Cassel, G.* On Quantitative Thinking in Economics. London, 1935); *Кассель, Г.* Основные идеи теоретической экономики. Ленинград, 1929.

Взето от: *Миркович, К.* Густав Касел. – *Биографична статия*. София, написана през февруари 1999, 2 с. [147.99.15].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] 22.00.01. *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 209-210 [147.99.07; 424.21.99].

[2] 22.01.01. *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 458 [147.00.07; 423.21.00].

[3] 22.16.01. *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КЕЙНС, ДЖОН МЕЙНАРД (Keynes, John Maynard) (1883–1946) – виден английски икономист, извършил поврат в макроикономическата наука, основател на съвременния *макроикономикс*. Развива регулативистката теория за намеса на държавата с цел да се осигурява *икономическо равновесие* и предпоставки за *икономически растеж*. Роден е в Кеймбридж. Получава образованието си в Итън и в Кембриджкия колеж. През 1911 г. е редактор на “Икономически журнал”. Професор е в университета в Кеймбридж (от 1920 г.), ръководител е на голяма застрахователна компания. Дж. Кейнс е виден общественик, голям поклонник и покровител на изкуствата, член на лондонското кралско дружество (академията на науките на Великобритания), член на Палатата на лордовете (от 1942 г.). През 1944 г. той е представител на Великобритания на Бретън-Уудската валутна конференция. Неговият баща Дж. Н. Кейнс е известен тогава специалист в областта на логиката и икономиката. В научното си

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

изграждане Дж. Кейнс до голяма степен се намира под влиянието на Алфред Маршал.

Основният му труд “Обща теория на заетостта, лихвата и парите” излиза през 1936 г. (*Keynes, J. M. The General Thorie of Employment, Interest and Money. London, 1936*; в превод на български: *Кейнс, Дж. М. Обща теория на заетостта, лихвата и парите. Издателска къща “Христо Ботев”, С., 1993*). Подлага на критика класическата теория за *пазарното равновесие (в икон.)* и за *пълната заетост (в макр.)*. В противовес на класическите постановки доказва, че равновесие на *продуктовите пазари* и *финансовите пазари* може да има и при неравновесие на *трудовия пазар*. Критикува класическите икономисти за схващането им, че икономическата *депресия (в макр.)* се дължи на неподвижността на работните заплати и че последните трябвало да се поддържат на ниски равнища. Изследва колебанията на *икономиката* в кратките периоди и изработва автономен подход за макроикономическо регулиране на пазарното стопанство, допълващ и дори заместващ конкурентния механизъм в съвременните условия. Предлага заздравяване на икономиката чрез разширяване на капиталистическите предприятия със средства от държавния бюджет и чрез оказване на финансова помощ на крупните корпорации.

Дж. Кейнс смята, че икономическите *кризи (в макр.)* могат да се преодолеят чрез регулиране на *паричното обръщение (в макр.)*, а производството да се разшири чрез увеличаване на доходите и на *ефективното търсене (в макр.)* (най-вече чрез увеличаване на бюджетните, т.е. на правителствените инфраструктурни разходи). Според Дж. Кейнс *безработицата (в макр.)* може да се ограничи с помощта на държавно регулиране на *инвестициите (в макр.)*, *потреблението (в макр.)* и *лихвения процент (в макр.)*. Смята, че нарастването на инвестициите (и върху тази основа – достигането до икономическо оживление) могат да се постигнат чрез пряко въздействие върху лихвения процент и *паричната маса (в макр.)* [т.нар. *кейнсиански паричен предавателен механизъм (в макр.)*]. В това отношение той разглежда нарастването на паричната маса като средство за намаляване на лихвения процент и за увеличаване на производствените инвестиции. Но наред с това смята, че съществува долна граница на лихвения процент, под която по-нататъшното увеличаване на паричната маса няма да съдейства за нарастването на *макроикономическата активност (в макр.)* – положение, което той формализира чрез *функцията на предпочитанието към ликвидност (в макр.)* в частта ѝ за *спекулативния мотив (в макр.)* за търсене на пари.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

В класическата икономическа теория лихвеният процент се определя от равнището на *производството*, а последното – от равнището на *заетостта* (в макр.). Заетостта от своя страна се определя от реалните работни заплати, а количеството на парите определя абсолютното равнище на цените. Затова в класическата теория равновесието между *инвестиции* (в макр.) и *спестявания* (в макр.) се поддържа с помощта на лихвения процент. Дж. Кейнс критикува това положение и смята, че равновесието между инвестиции и спестявания се постига чрез коригиране на равнището на реалния *национален доход* (в макр.) (на производството) посредством механизма на *инвестиционния мултипликатор* (в макр.). Според него (за разлика от класическата теория) лихвеният процент се определя от количеството на паричното търсене, съпоставено с паричното предлагане. Ето защо в *кейнсианския икономикс* (в *кейнсианската икономическа теория*) нарастването на склонността към инвестиране и потребление не означава просто увеличаване на лихвения процент, а нарастване на производството и заетостта. Дж. Кейнс е един от създателите на теорията за *мултипликатора* (в макр.), която впоследствие в комбинация с *принципа на акселерацията* (в макр.) става основа за разработването на неокейнсианските модели за *икономическия растеж* и *икономическия цикъл*.

Други по-важни трудове на Дж. Кейнс са: “Трактат за вероятността” (*Keynes, J. M. A Treatise of Probability. 1921*); “Трактат за паричната реформа” (*Keynes, J. M. A Tract of Monetary Reform. London, 1923*); “Трактат за парите” (*Keynes, J. M. A Treatise of Money. V.1-2. London, 1930*); “Как да се заплати войната?” (*Keynes, J. M. How to pay for the War? London, 1940*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

брутна диаграма на Кейнс, Дж. (в макр.);

ефект на Кейнс, Дж. (в макр.);

инвестиционен капан на Кейнс, Дж. (в макр.) (вж. *ликвиден капан на Дж. Кейнс при цикличен подъем (в макр.)*);

инвестиционен мултипликатор на Кейнс, Дж. (в межд.);

крива IS в опростения модел на Кейнс, Дж. (в макр.);

ликвиден капан на Кейнс, Дж. (в макр.);

ликвиден капан на Кейнс, Дж. при цикличен подъем (в макр.);

ликвиден капан на Кейнс, Дж. при циклична депресия (в макр.);

непълни модели по Кейнс, Дж., на макроикономическото продуктово-парно равновесие (в макр.);

опростен модел на Кейнс, Дж. (в макр.);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

план Кейнс (в межд.) (същото като Международен клирингов съюз - МКС (в межд.));

пълен модели по Кейнс, Дж., на макроикономическото продуктовопазарно равновесие (в межд.);

уравнение на макроикономическото продуктовопазарно равновесие по опростения модел на Кейнс, Дж. (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Джон Мейнард Кейнс. – *Биографична статия*. София, написана през февруари 1982, 3 с. [146.82.38].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 220 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 28 [147.92.06; 423.12.92].

[3] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 155 [147.99.07; 424.21.99].

[4] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 244 [147.00.07; 423.21.00].

[5] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КЕНЕ, ФРАНСОА (Francois Quesnay) (1694–1774) – френски икономист, създател на физиократичната школа в *политическата икономия*. Роден е в с. Мере при Монфор Ламори в семейството на среден земевладелец, юрист. През 1718 г. взема изпити за лекар и се установява в гр. Мант като хирург. През 1744 г. получава научната степен доктор по медицина. През 1749 г. става придворен лекар на Людовик XV и неговата фаворитка маркиза дьо Помпадур. През 1752 г. получава дворянско звание. С икономически проблеми започва пълноценно да се занимава на 60-годишна възраст. Става член на академиите на науките на Франция и Великобритания.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Първите статии на Фр. Кене в областта на *икономиката* се появяват в известната енциклопедия на Д'Аламбер и Дидро. Това са “Фермери” (1756) и “Зърнени храни” (1757). В тях той разкрива, че причината за тежкото положение на селското стопанство във Франция са високите данъци и ниските цени на пшеницата. Фр. Кене разработва система от мерки за *икономическата политика*, но те не са възприети от Людовик XV и затова се опитва да убеди неговият наследник в правотата на предложените реформи. Реформистките идеи на Фр. Кене имат голям, но краткотраен успех, тъй като настъпилите скоро революционни буржоазни преобразувания във Франция изтласкват настрана физиократичната система. След смъртта му неговият ученик Дюпон де Немур издава неговите научно-социологически разсъждения под надслов “Физиократия или естествено устройство на управлението”.

Фр. Кене смята, че икономическият живот се обуславя от действието на естествени закони. По такъв начин се противопоставя на теорията на Ж. Ж. Русо за обществения договор, както и на субективния подход в политическата икономия, и обосновава схващането за обективния характер на икономическите отношения и процеси. С помощта на естественонаучната методология той и физиократичната школа като цяло се стремят да открият и обяснят икономическите закономерности. Фр. Кене говори за естествения ред в икономическия живот и смята, че държавните (обществените) закони трябва да хармонизират на естествените закони и да ги оставят да действуват безпрепятствено. В своите “Общи принципи на икономическата политика на една земеделска държава” [публикувани в: *Quesnay, F. Oeuvres économiques et philosophiques*. Paris, 1888] той настоява да има “обща наука за управлението, за да може върховната власт, винаги просветена с познаването на очевидните закони на естествения ред, да установява най-добри закони и да заставя незабавно да се изпълняват те, с което би се постигнала всеобща безопасност и толкова голямо благосъстояние на обществото, каквото е възможно да се достигне” (цит. по: **Кене, Смит, Рикардо**. Избрани страници. Издателство “Народна култура”, С., 1947, с. 43).

Фр. Кене сравнява обществото с човешкия организъм. Затова към икономиката са приложими или политика на хигиена, когато тя е здрава и се намира в равновесно състояние, или политика на лечение, когато тя боледува и се намира в неравновесно състояние. По такъв начин физиократите извършват исторически прелом в методологията на икономическата наука. Именно това им позволява да пренасочат основния акцент на икономическите изследвания от сферата на обръщението (на *размяната*) към сферата на *производството*. Фр.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Кене и неговите последователи физиократи отхвърлят основния постулат на меркантилистичната школа в политическата икономия (вж. *меркантилизъм*), според който печалбата произлиза от обръщението. Там се извършва само размяна на равни стойности, т.е. действа *принципът на еквивалентността*. Според физиократите източникът на *богатството* е производството в селското стопанство. Като преместват основите на *икономическия анализ* от обръщението в производството физиократите стават едни от родоначалниците на *класическата политическа икономия* (същото като *класическа икономическа теория*). Затова славата като едни от създателите на *политическата икономия* изобщо делят Уилям Пети и Франсоа Кене.

Фр. Кене разработва учението за **чистия продукт** (*produit net*), който според него се създава само в селското стопанство. Той пише, че земята е единственият източник на богатствата и земеделието е това, което ги увеличава. Докато в селското стопанство се извършва умножаване на богатството, във всички останали отрасли на производството има само съединяване на богатството. Причината за това различие според него е в това, че в селското стопанство (за разлика от останалите отрасли, в т.ч. и от промишлеността) действуват природните сили. В останалите отрасли трудът само видоизменя материята, създадена в земеделието. По същество чистият продукт е форма на принадения продукт (по терминологията на К. Маркс; вж. *теория на К. Маркс за възпроизводството на обществения продукт*). Източник на чистия продукт според Фр. Кене обаче не е трудът, а превишението на произведения в селското стопанство продукт над частта му, потребявана в самото селско стопанство.

Фр. Кене разработва и теорията за капитала, който той нарича аванси. Докато меркантилистите отъждествяват капитала в обръщението с капитала изобщо (т.е. те не виждат капитала извън обръщението), физиократичната школа пренася анализа на капитала в селското стопанство. Капиталът в земеделието е истинският капитал според тях. Фр. Кене разграничава два вида аванси (два вида капитал) – първоначални аванси, които се влагат в производството за период, по-дълъг от една година, и се отразяват в продукта частично, и ежегодни аванси, които се отразяват в продукта изцяло. В първоначалните аванси (в първоначалния капитал) се включват материалите за подобрене на почвата, оръдията за нейната обработка и другите дълготрайни средства за селскостопанско производство. Към ежегодните аванси (към ежегодния капитал) се числят семената, храните, средствата за издръжка на земеделските работници. По такъв начин Фр. Кене първи в икономическата наука

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

въвежда делението на производителния (авансирания в производството) капитал на основен и оборотен.

Най-важният труд на Фр. Кене, който му донася световна известност и представлява първият научен труд в областта на възпроизводството на обществен капитал, е неговият гениален “Анализ на икономическата таблица”, публикувана през 1758 г. (*Quesnay, F. Analyse du Tableau economique. Paris, 1758*) (вж. *икономическа таблица на Фр. Кене*). [В по-достъпна форма обръщението и възпроизводството са представени в обработения текст на “Анализ на икономическата таблица”, публикуван през 1766 г. в юнския брой на “Journal de l'agriculture, du commerce et des finances”, както и две години по-късно в изданието “Физиократия или естествена конституция на управлението за по-голяма изгода на човешкия род” (*Physiocratie ou constitution naturele du Gouvernment le plus avantageux an genre humain, 1768*)]. В *икономическата таблица на Фр. Кене* общественото възпроизводство се изгражда и анализира върху основата на **равновесни пропорции** между веществените и стойностните елементи на производството (т.е. когато икономиката се намира в здраво състояние). Икономическата таблица е първият в историята модел на общественото възпроизводство.

Взето от: *Миркович, К.* Франсоа Кене. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2007, 4 с. [148.07.08].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 1078-1979 [148.07.05; 44.10.07].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КЛАЙН, ЛОУРЪНС Р. (Klein, Lawrence R.) (1920) – американски икономист с приноси в областта на *иконометриката*. През 1942 г. завършва висше образование (с бакалавърска степен) в Калифорнийския университет в Беркли, а през 1944 г. получава докторска научна степен в Масачузетския технологичен институт. През периода 1949–1954 г. преподава в Мичиганския университет, а след това до 1958 г. – в Оксфордския университет. По-късно е назначен като професор по *икономикс* и финанси в Уортънското финансово училище

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

към Пенсилванския университет. Л. Клайн е един от първите, които разработват широкомащабни иконометрични модели за прогнозирането на *брутният национален продукт (в макр.)* и на неговите елементи през 50-те и 60-те години на XX-ия век върху основата на развиващата се тогава с бързи темпове електронноизчислителна техника. Ръководи създаването на иконометричния модел “Брукингз”, който е най-големия модел от този тип в историята. В изданието “Брукингския модел” (*Klein, L. The Brookings Model. Wiley, 1975*) той прави преглед на американските изследвания и открития в областта на построяването на големи иконометрични модели и на получените от тях сравнителни резултати.

Трудовете на Л. Клайн допринасят за развитието на теорията за макроикономическите циклични колебания и за решаването на проблемите на иконометричната обработка на статистическата информация. В тази област се отличава големият му труд “Икономическите колебания в Съединените щати (1921–1941)” (*Klein, L. Economic Fluctuations in the United States, 1921–1941. Wiley, 1950*). През 1959 г. получава медала “Джон Бейтс Кларк” на Американската икономическа асоциация. От 1960 г. е президент на Иконометричното общество. Става носител на Нобеловата мемориална награда за икономически науки за 1980 г. “за създаване на иконометрични модели и тяхното използване за анализа на икономическите колебания и на икономическата политика”. Л. Клайн има приноси в усъвършенстване на преподаването по иконометрика. Той издава “Учебник по иконометрика” (*Klein, L. Textbook of Econometrics. Row, Peterson, 1953*) и “Увод в иконометриката” (*Klein, L. Introduction in Econometrics. Row, Peterson, 1962*).

Други по-важни трудове на Л. Клайн са: “Кейнсианската революция” (*Klein, L. The Keynesian Revolution, New York, 1947*); “Иконометричен модел на Съединените щати (1929–1952)” (*Klein, L. Econometric Model in the United States, 1929–1952. Wiley, 1955*); “Есе върху теорията на икономическата прогноза”, 1971; “Икономика на предлагането и търсенето” (*Klein, L. The Economics of Supply and Demand. Johns Hopkins University Press, 1983*).

Взето от: *Миркович, К.* Лоурънс Р. Клайн. – *Биографична статия*. София, написана през май 2000, 2 с. [147.00.24].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 503 [147.00.07; 423.21.00].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КЛАРК, ДЖОН БЕЙТС (Clark, John B.) (1847–1938) – американски икономист, един от създателите на теорията за факторите на производството. Следва в Хайделбергския (Германия) и Цюрихския (Швейцария) университет. От 1977 г. е професор по икономика в различни американски университети, като от 1895 до 1923 г. е професор в Колумбийския университет. Разработва на американска основа маргинализма. Прави това независимо от европейските маргиналисти, макар че те имат исторически приоритет в това отношение. Автор е на многочислени трудове, с които приближава *политическата икономия* до науките, използващи пълноценно математическия апарат. Търси да разкрие условията на *статичното икономическо равновесие*, но не успява обосновано да го съчетае с *икономическата динамика*. Според изтъкнатия изследовател на икономическата мисъл Б. Селигмен *икономическата теория* на Дж. Б. Кларк е самостоятелно откритие на теорията за *пределната полезност* и на нейното разпространение върху производството и разпределението. С това той съществено доразвива *теорията за пределната полезност* на субективната политическа икономия. Според закона на Дж. Б. Кларк *полезността* на стоката се разпада на съставни елементи или на сноп от полезности. *Ценността* на стоката се определя не от нейната полезност в цялост, а от сумата на пределните полезности, включени в този сноп. Създава теорията за пределната производителност на факторите на производството и формулира закона за намаляването на пределната производителност на труда и на капитала [вж. *пределна производителност на производствения икономически фактор (в микр.)* и *закон за намаляващата пределна продуктова производителност на производствените икономически фактори*]. Разпределението на дохода според него се извършва в зависимост от пределните приноси на производствените фактори, което е сърцевината на **теорията за факторите на производството** (production factors theory).

По-важни трудове Дж. Б. Кларк са: “Философия на богатството” (*Clark, J. B. Philosophy of Wealth. Boston, 1877*); “Разпределението на богатството” (*Clark, J. B. The Distribution of Wealth. New York, 1908*); “Основи на икономическата теория” (*Clark, J. B. Essentials of Economic Theory. New York, 1909*).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Джон Бейтс Кларк. – *Биографична статия*. София, написана през юни 1991, 1 с. [147.91.35].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 227 [147.91.18; 422.12.91].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КЛАРК, ДЖОН МОРИС (Clark, John M.) (1884–1963) – американски икономист, открояващ се най-вече с разработването на *принципа на акселерацията* (в *мкр.*). Син на Джон Бейтс Кларк. От 1910 г. е доктор по философия. От 1908 г. преподава в различни колежи. През периода 1915–1926 г. преподава в Чикагския университет, където през 1922 г. става професор. От 1926 г. е професор по икономика в Колумбийския университет. Дж. М. Кларк разработва различни проблеми на *политическата икономия*. Поддържа необходимостта от държавно регулиране на *икономиката*, като смята, че е станала революция в икономическите функции на държавата. От позициите на наблюдател държавата вече се превръща в организатор на стопанското развитие. Тя трябва да провежда антикризисни мероприятия като стимулиране на нарастването на предприемаческата печалба и създаване на стабилно ефективно търсене чрез нарастване на правителствените разходи, което да съдействува за увеличаване на заетостта. Дж. М. Кларк е един от теоретичите на *олигопола* (в *мкр.*), който представлява контрол върху пазара на няколко крупни фирми, като помежду им се извършва конкуренция в полза на потребителите. Затова Дж. М. Кларк настоява за антитръстовски контрол, който да не допусне прерастването на олигополните фирми в монополи. Той е един от участниците в създаването на **теорията за дифузията на изгодите** (interest diffusion theory). Според тази теория резултатите от икономическия прогрес се разпределят равномерно между всички слоеве на обществото.

Дж. М. Кларк (предшествуван от А. *Афталион*) е един от първосъздателите на теорията за *акселератора* (в *мкр.*). През март 1917 г. публикува статията “Бизнесакселерация и законът за търсенето” (*Clark, J. M. Business Acceleration and the Law of Demand. – In: Journal of Political Economy, march 1917*), в която разгърнато обосновава принципа на акселерацията [като *принцип на произ-*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

водното търсене (в макр.), което е същото като *принцип на акселерацията* (в макр.)], който според него стои в основата на механизма на *икономическите цикли*. Според него цикличните флукутации са ключов елемент в саморазвитието на *икономическата система*: когато търсенето на готови изделия нараства, производното търсене на ново оборудване също расте (с още по-голяма скорост), а когато търсенето на готови изделия престава да расте, тогава търсенето на ново оборудване рязко спада. В икономическите си трудове той разграничава стимулираните, т.е. *индуцираните инвестиции* (в макр.), стоящи в основата на производното търсене и акселератора, от една страна, от *автономните инвестиции* (в макр.), чиято динамика произтича от независими от дохода фактори като растежа на населението, разширяването на територията на страната, техническия прогрес, от друга.

В своя труд “Стратегически фактори в бизнесциклите” (*Clark, J. M. Strategic Factors in Business Cycles. New York, 1934*) Дж. М. Кларк разделя причините за *икономическите цикли* на две групи: (1) пораждащи сили и (2) реакции на *икономическата система*. Пораждащите сили, към които той причислява войните, метеорологическите условия, новите изобретения и други екзогенни фактори, непосредствено предизвикват обикновени икономически цикли. Затова пък “реакциите на икономическата система образуват тясно сплетена последователност от причини и следствия, в която състоянието на свърхсвиване довежда в движение сили, водещи към свърхразширяване, а последните на свой ред – сили, водещи към свърхсвиване”. Средният период на цикличните колебания според Дж. М. Кларк се определя от характера на икономическите реакции, например от времето, необходимо за финансиране на разширяването на капитала и за оборудване на новите производствени единици.

Също в труда си “Стратегически фактори в бизнесциклите”, публикуван през 1934 г., Дж. М. Кларк (още преди *Дж. Кейнс*) плътно се доближава до понятието за *инвестиционния мултипликатор* (в макр.) (без да използва този термин) и до механизма на неговото действие. Той пише: “Ако съкращаването на производството и дохода се съпровожда от по-малко съкращаване на разходите, то възниква серия от производни ефекти във вид на намаляваща се редица от цифри, сумата на които е крайна, а не безкрайна величина” [границата на тази сума е *пълният мултипликационен ефект* (в макр.), равен на произведението на автономното търсене с коефициента на инвестиционната мултипликация на Джон Кейнс – К.М.] (*Clark, J. M. Strategic Factors in Business Cycles. New York, 1934, p. 85*).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Други по-важни трудове на Дж. М. Кларк са: “Изследвания върху икономиката на нарастващите разходи” (*Clark, J. M. Studies in the Economics of Overhead Costs. Chicago, 1923*); “Обществен контрол върху бизнеса” (*Clark, J. M. Social Control of Business. Chicago, 1926*); “Бизнес акселерация и законът за търсенето” (*Clark, J. M. Business Acceleration and the Law of Demand. In: Readings in Business Cycle Theory. Philadelphia, Toronto, 1944*); “Алтернатива на крепостничеството” (*Clark, J. M. Alternative to Serfdom. New York, 1948*); “Кръстопът във времето на промяната” (*Clark, J. M. Guidepost in Time of Change. New York, 1949*); “Икономически институции и човешко благосъстояние” (*Clark, J. M. Economic Institutions and Human Welfare. New York, 1957*).

Взето от: *Миркович, К.* Джон Морис Кларк. – *Биографична статия*. София, написана през март 2000, 3 с. [147.00.17].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 261-262 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КЛАУЪР, РОБЪРТ УЕИН (Clower, Robert Wayne) (1926) – американски икономист с приноси в теорията за *макроикономическото пазарно равновесие*. Получава бакалавърска степен през 1948 г. във Вашингтонския държавен университет и пак там магистърска степен през 1949 г. Получава и втора магистърска степен през 1952 г. в Оксфордския университет, където през 1978 г. защитава докторат. От средата на 50-те години преподава в Северозападния университет, където през 1963 г. става професор по икономика. Две години е гост-професор в Есекския университет (Великобритания) и в Уганда. От 1971 г. напуска Северозападния университет и започва да преподава в Австралия, Канада и Италия. От 1978 г. преподава във Вашингтонския държавен университет. След 1980 г. работи в Калифорнийския университет в Лос Анджелис. Той е главен редактор на най-известното американско икономическо списание *American Economic Review*.

Р. Клауър става известен най-вече със статията си “Кейнсианската контрареволюция – теоретична оценка” (отпечатана през 1965 г.), както с други

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

публикации в областта на макроикономическата теория, в които представя блестящо обяснение на това как се постига макроикономическото пазарно равновесие в кейнсианския модел при наличието на безработица. Той не намира за убедително приписването на *Дж. Кейнс* обяснение на това макроикономическо положение, а именно че работните заплати (а поради това – и продуктовете цени) не можели да спаднат заради съпротивата на синдикатите, в резултат на което макроикономическата активност не можела да се ускори и така не можело да се достигне до пълна заетост (т.е. поради тази причина макроикономическата система оставала в състояние на безработица).

Р. Клауър обяснява кейнсианското *равновесие при безработица (в макр.)*, като въвежда т.нар. **хипотеза за двойното решение** (double solution hypothesis; dual decision hypothesis), разграничавайки очакваното от ефективното търсене. Под очаквано търсене (очаквано съвкупно търсене) се разбира търсенето на лицата и домакинствата на продуктовия пазар при цени, които се формират при равновесие на продуктовия пазар и равновесна пълна заетост на трудовия пазар. Това се идентифицира чрез хипотетичните функции на съвкупното потребителско търсене. В случай че макроикономиката не достигне пълна заетост, поради което доходите на лицата и домакинствата се формират под очакваното им равнище, тогава потребителското търсене и потребителските разходи се съкращават до по-ниското равнище на доходите. Това се идентифицира чрез ефективните функции на съвкупното потребителско търсене.

В условия на *безработица (в макр.)* *ефективното търсене (в макр.)* е под равнището на очакваното търсене, разликата между които се разпространява чрез механизма на *мултипликатора (в макр.)* и достига до равнището на *агрегатното продуктово търсене (в макр.)* изобщо. При това положение бизнесът получава погрешна информация, което пречи производството да се приспособи към условията на *пълната заетост (в макр.)*. Както твърди Р. Клауър, “процесите на приспособяването в икономиката сега зависят повече от доходите, отколкото от относителните цени, защото всички сделки са неравновесни сделки при фалшиви цени” и тъй като икономическите агенти не допускат намаляване на работните заплати (което би изчистило трудовите пазари), то “пазарите на труда се изчистват чрез приспособяване на заетостта към непроменените заплати, вместо заплатите да се приспособят към непроменените равнища на заетостта”. Макроикономиката остава в състояние на *непълна заетост (в микр.)*, макар да има продуктово равновесие. Тази интерпретация се помещава в рамките на кейнсианската теория за негъвкавостта на цените и заплатите, според която забавеното движение на последните не може автоматично

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

да доведе до премахване на пазарните неравновесия. Вж. *ефективна по Клауър, Р., функция на агрегатното търсене на труд (в макр.)*.

Други по-важни трудове на Р. Клауър са: “Въведение в математическата икономика” (**Clower, R.** Introduction to Mathematical Economics. Irwin, 1957); “Паричната теория” (**Clower, R.** Monetary Theory. Penguin, 1969); “Микроикономика” (**Clower, R.** Microeconomics. Irwin, 1972).

Взето от: *Миркович, К.* Робърт Клауър. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 2 с. [147.00.30].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 843-844 [147.00.07; 423.21.00].

[2] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КОЛМОГОРОВ, АНДРЕЙ НИКОЛАЕВИЧ (1903–1987) (Kolmogorov, Andrey Nicolaevich) – руски математик, академик на Академията на науките на СССР от 1939 г. Завършва Московския университет през 1925 г., където работи като професор от 1931 г. Той е чуждестранен член на Парижката академия на науките, на Лондонското кралско общество, на академиите на науките на Нидерландия, Полша, Румъния, САЩ, на различни други научни организации. А. Н. Колмогоров е герой на социалистическия труд (1963 г.) и е награден с шест ордена “Ленин”, както и с други отличия. Извършва научни изследвания в теорията на реалните променливи, в чиято област има фундаментални разработки по тригонометрия, теория на мерките, *теория на множествата*, теория на интеграла. Има приноси в конструктивната логика, топологията (като създава теория за горните хомологии), механиката (в теорията на турбулентността), теорията на диференциалните уравнения и диференциалния анализ.

Фундаментално значение имат неговите разработки и в областта на *теорията на вероятностите*, в която от 1925 г. заедно с А. Я. Хинчин прилага методите на теорията на функциите на реалните променливи. Това му позволява да реши трудни математически проблеми, през 1933 г. да формулира аксиоматичните начала на теорията на вероятностите и да положи основите на марковските случайни процеси с непрекъснато време (които имат място и в

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

математическото моделиране на *икономическите процеси* – вж. *марковски икономически процес*). Приближавайки се към изследванията на А. Я. Хинчин, А. Н. Колмогоров развива теориите за случайните стационарни процеси, за процесите със стационарни нараствания и за разклоняващите се процеси (имащи място и в изследване функционирането на *икономическите системи*). Има определени приноси и в математическата лингвистика. Значимо е неговото участие в работата по математическия раздел на първото и второто издание на Большая советская энциклопедия.

Негови по-важни трудове са: **Колмогоров, А. Н.** Основные понятия теории вероятностей. Москва – Ленинград, 1936; Введение в теорию функций действительного переменного. Москва – Ленинград, 1938; **Колмогоров, А. Н., Гнеденко, Б. В.** Предельные распределения для сум независимых случайных величин. Москва – Ленинград, 1949; **Колмогоров, А. Н., Фомин, С. В.** Элементы теории функций и функционального анализа. М., 1972.

Вж. термините от **Енциклопедия на икономическата система**:

икономическо уравнение по Чепмен, С., и Колмогоров, А. Н. (вж. *марковски икономически процес* и *преходна икономическа функция*);
уравнения на Колмогоров, А. Н.

Взето от: **Миркович, К.** Андрей Николаевич Колмогоров. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2009, 2 с. [148.09.18].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КОНДРАТИЕВ, НИКОЛАЙ ДМИТРИЕВИЧ (Kondratieff, Nikolaj Dmitrievich) (1892–1938) – руски икономист, ученик на Михаил И. Т.-Барановски, създател на теорията за дългите икономически вълни. Учи в църковно и в земеделско училище. През периода 1911–1915 г. следва в юридическия факултет на Петербургския университет. Още като студент написва доклад на тема “Теологически елементи в политическата икономия”. През 1916 г. завежда статистико-икономическия отдел на Земския съюз в Петербург. Взема участие в разработването на аграрната реформа през 1917 г. Работи в Общодържавния продоволствен комитет и като заместник министър на Временното

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

правителство (1917 г.). След Октомврийската революция през 1919 г. той посъпва на работа в Московската селскостопанска академия “К. А. Тимирязев”, където през 1920 г. става професор, а през 1923 г. е завеждащ катедра “Учение за селскостопанските пазари”. През 1924 г. пътува в САЩ, Канада, Великобритания и Германия за изследване на аграрните въпроси. Член е на чуждестранни научни институции, в т.ч. и на Американската икономическа асоциация и на Лондонското статистическо и социологическо дружество. До 1928 г. работи в новосъздадения Конюнктурен институт при Народния комисариат по финанси, на който е бил и директор. Н. Кондратиев смята, че социализмът икономически е неосъществим и го разглежда като разновидност на държавния капитализъм. Придава на селското стопанство приоритетна роля в развитието на икономиката. Отправя критики към използваните принципи и методи при разработването на планове за развитието на селското стопанство в СССР. През 1926–1927 г. Н. Кондратиев се опитва да отстоява своите позиции по този въпрос чрез публикации в икономическите списания. През 1930 г. той е арестуван за “десен уклон” и “поддривна дейност”. Осъден е на смърт от сталинския режим и е разстрелян през 1938 г. Реабилитиран е посмъртно през 1987 г.

Н. Кондратиев има приноси в разработването на статистическата теория, теорията на *икономическото прогнозиране* и на теорията за икономическата динамика. Той определя основните понятия на *икономическата динамика* (която тогава е била съвсем ново направление в *икономиката*), разкрива единството и различието между статичния и динамичния подход към анализа на стопанството, както и ролята на конюнктурните изследвания при решаването на проблемите на икономическата динамика. Н. Кондратиев разграничава две качествено нееднородни групи конюнктурни процеси – **обратими** (reversible) (вълнообразни, циклични) и **необратими** (irreversible) (еволюционни, трендови) процеси. При обратимите процеси той отделя различни типове колебания в икономическата активност, различаващи се по дължината на техния период: сезонни цикли (с продължителност от 3,5 години), търговско-промишлени цикли (с продължителност от 7 до 11 години) и големи конюнктурни цикли (с продължителност от 50 до 60 години). Тази класификация става общоприета в световната икономическа литература. Н. Кондратиев разработва и *теорията за дългите икономически цикли* (наречени *вълни на Н. Кондратиев*), с което придобива световна известност. Въз основа на резултати от статистически изследвания обосновава съществуването на дългите икономически цикли в пазарната икономика с продължителност над 50 г. Тези резултати пространно са

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

описани и публикувани в: *Кондратиев, Н. Д.* Большие циклы экономической конъюнктуры. – В: *Кондратиев, Н. Д., Опарин, Д. И.* Большие циклы конъюнктуры. Доклады и обсуждения в Институте экономике. М., 1928).

Други по-важни трудове на Н. Кондратиев са: *Кондратиев, Н. Д.* Аграрный вопрос: о земле и земельных порядках. Универсальная библиотека. 1917; *Кондратиев, Н. Д.* Мировое хозяйство и его конъюнктуры во время и после войны. Вологда, 1922; *Кондратиев, Н. Д.* Мировая экономическая депрессия и рынок капиталов. – В: “Экономический бюлетин конъюнктурного института”, № 1-2, 1923; *Кондратиев, Н. Д.* Большие циклы конъюнктуры. – В: Сп. “Вопросы конъюнктуры”, т. 1, выпуск 1. М., 1925); *Kondratieff, N. D.* The Static and the Dynamic View of Economics [Статичната и динамичната представа за икономиката]. Quarterly Journal of Economics, 1925, February, vol. 39, N 2, p. 575-583; *Kondratieff, N. D.* The Long Waves in Economic life [Дългите вълни в икономическия живот]. Review of Economics and Statistics, 1935, N 17, pp. 105-115; *Кондратъев, Н. Д.* Проблемы экономической динамики. М., Экономика, 1989.

Взето от: *Миркович, К.* Николай Дмитриевич Кондратиев. – *Биографична статия*. София, написана през април 1999, 2 с. [147.99.22].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 151 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 1101 [148.07.05; 44.10.07].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КУЗНЕЦ, САЙМЪН СМИТ (Kuznets, Simon Smit) (1901–1985) – американски икономист с приноси в измерването на икономическите величини. Роден е в Русия, откъдето, след като ръководи статистическото управление в Украйна, емигрира в САЩ през 1922 г. Завършва Колумбийския университет през 1923 г., където през 1924 г. получава магистърска степен, а през 1926 г. – докторска степен. Докторатът му е посветен на цикличните колебания в областта на търговията. От 1927 г. е сътрудник на Националното бюро за иконо-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

мически изследвания на САЩ, което по това време се ръководи от Уесли Митчел. От 1930 г. преподава в различни университети на САЩ (в т.ч. и в Пенсилванския университет), където започва своите изследвания в областта на измерването на *икономическата дейност*. От 1934 г. е професор, а от 1960 г. – професор по икономика в Харвардския университет. За две години през Втората световна война е извънреден директор на Бюрото по планиране и статистика към Кабинета за военно производство на САЩ. С. Кузнец е един от изтъкнатите представители на американското статистико-иконометрично направление и има значителни приноси в *иконометриката*. През 1949 г. е президент на Американската статистическа асоциация, а през 1954 г. – президент на Американската асоциация на икономистите. Извършва историко-статистически анализ на основните тенденции на икономическото развитие на САЩ, които разглежда като резултат от движението на капитала за почти стогодишен период. Става трети по ред лауреат на Нобеловата мемориално награда за икономически науки през 1971 г. “за емпирично обоснованата интерпретация на икономическия растеж, даваща ново и по-задълбочено разбиране на икономическата и социалната структура и на процеса на развитието”.

В едно от по-ранните се произведения “Векови движения в производството и цените” (*Kuznets, S. S. Secular Movements in Production and Prices*. Houghton Mifflin, 1930) С. Кузнец установява наличието на циклични колебания в САЩ с период от 15-20 години, наред с обичайните краткосрочни бизнес цикли. Това са т.нар. **цикли на С. Кузнец** (Kuznets cycles), твърдението за които кореспондира с *теорията за дългите икономически цикли* на Николай Кондратиев. Друг важен момент от по-ранното творчество на С. Кузнец е обоснованата от него **теорема за обратната U-зависимост** (theorem of the inverse U-dependent) между равнището на националния доход, който се пада на глава от населението, и степента на неравенството в разпределението на дохода в дадена страна. Това той прави чрез използването на *коефициента на Джини (в макр.)*. Установява, че в богатите страни неравенството между отделните слоеве на населението намалява с нарастването на националния доход. Затова пък в бедните страни неравенството между отделните слоеве на населението се увеличава с нарастването на националния доход.

С. Кузнец е един от най-изтъкнатите изследователи на националния доход и основоположник на *теорията за революцията в доходите*, според която с течение на времето делът на най-богатите в присвояването на дохода намалява. В своя основен труд “Националният доход и неговият състав, 1919–1938”, публикуван през 1941 г. от Националното бюро за икономически изследвания

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(*Kuznets, S. S. National Income and its Composition. 1919–1938. New York, 1941*), той обосновава правилата за измерването на стопанската дейност (стопанската активност), които впоследствие са възприети при изграждането на съвременното национално счетоводство. В по-разгърнат план в публикацията си “Националният доход. Резултати от изследването” от 1946 г. (*Kuznets, S. S. National Income. A Summary of Findings. New York, 1946*) той предлага методика за статистическо измерване на националния доход, националния продукт и други важни макроикономически показатели, която се използва в статистическата отчетност на много развити страни. С. Кузнец дава **основния принос** в обосноваването на *брутния национален продукт (в макр.)* като най-важната величина за измерване на *макроикономическата активност (в макр.)* на националното стопанство.

През 60-те и 70-те години на XX-ия век С. Кузнец продължава и разширява своите статистически изследвания върху населението, националния доход, брутния национален продукт и *икономическия растеж*. В това направление изпъкват неговите публикации “Икономическият растеж на нациите – съвкупно производство и производствена структура” (*Kuznets, S. S. Economic Growth of Nations: Total Output and Production Structure. Bel Knap, 1971*) и “Население, капитал и растеж – избрани есета” (*Kuznets, S. S. Population, Capital and Growth: Selected Essays. W. W. Norton, 1979*). По-късно той продължава да работи за създаването на Международна асоциация за изследване на дохода и богатството.

Други по-важни трудове на С. Кузнец са: “Цикличните колебания” (*Kuznets, S. S. Cyclical Fluctuations. New York, 1926*); “Националният доход, 1929–1932” (*Kuznets, S. S. National Income – 1929–1932. National Bureau of Economic Research, 1934*); “Националният доход и образуването на капитала” (*Kuznets, S. S. National Income and Capital Formation. New York, 1937*); “Съвкупният обществен продукт от 1869” (*Kuznets, S. S. National Product Since 1869. National Bureau of Economic Research, 1946*); “Частта на висшите по доход групи в дохода и спестяванията” (*Kuznets, S. S. Shares of Upper Income Groups in Income and Savings. New York, 1953*); “Капиталът в американската икономика. Неговото формиране и финансиране” (*Kuznets, S. S. Capital in the American Economy. Its Formation and Financing. Princeton, 1961*); “Следвоенният икономически растеж” (*Kuznets, S. S. Postwar Economic Growth. Cambr., Mass., 1964*); “Икономически растеж и икономическа структура” (*Kuznets, S. S. Economic Growth and Structure. New York, 1965*).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Саймън Кузнец. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1991, 3 с. [147.91.36].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 348 с. (излязла от печат през юни 1992) – с. 123-124 [147.92.02; 423.11.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 100-101 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КУПМАНС, ТЯЛИНГ ЧАРЛЗ (Koopmans, Tjalling C.) (1910–1984) – американски математик и икономист от холандска националност, един от откривателите на *линейното програмиране*. Роден е в Холандия. През 1932 г. получава бакалавърска степен по физика и математика в университета в Утрехт, а през 1933 г. – магистърска степен по физика и математика в същия университет. През 1936 г. защитава докторат в университета в Лайден. Пренасочва научните си интереси към икономиката и *иконометриката*. От 1936 до 1938 г. преподава икономика и извършва изследователска дейност в Нидерландския икономически институт в Ротердам. От 1938 до 1940 г. работи като експерт по въпросите на паричното обръщение в Лигата на нациите (Обществото на народите) в Женева. През 1940 г. емигрира в САЩ, където преподава в редица университети – Ню-Йоркския, Чикагския, Харвардския. От 1944 г. се включва в групата икономисти на комисията “Коулз” в Чикагския университет. През 1950 г. е избран за президент на Иконометричното общество. От 1955 г. до пенсионирането си през 1981 г. е професор по икономика в Йелския университет. През 1978 г. е президент на Американската икономическа асоциация.

Научните трудове на Т. Купманс са в областта на неокласическата теория на *икономическия растеж*, теорията на *икономическия цикъл*, *линейното програмиране*, *операционния анализ*. Разработва редица оптимизационни модели, базирани се на математическата теория за оптималното управление (вж. *теория на оптималното управление* и *оптимално икономическо управление*). Заедно с руския учен Леонид *Канторович* той получава през 1975 г. Нобеловата мемориална награда за икономически науки “за техния принос към теорията

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на оптималното разпределение на ресурсите”, което се извършва чрез открития от тях метод на линейното програмиране. Двамата откриват този метод независимо един от друг: Л. Канторович – преди началото на Втората световна война (*Канторович, Л.* Математические методы организации и планирования производства. Ленинградский государственный университет, 1939), като неговото официализиране е възпрепятствувано от сталинския режим, а Т. Купманс – след войната, когато публикува своето есе “Анализ на производството като ефективна комбинация от дейности” в книгата “Анализ на начините на производството и разпределението” (*Koopmans, T.* Activity Analysis of Production and Allocation. Yale University Press, 1951).

С помощта на линейното програмиране, открито от Л. Канторович и Т. Купманс, става възможно да се определи най-добрата (оптималната) комбинация или още оптималното икономическо решение в условията на ограничени производствени ресурси. Изгражда се задача на линейното програмиране (наричана още линейна оптимизационна модел), която се състои от две основни части: от *целева икономическа функция*, която е математическата форма на целта на *икономическата система* и чиято екстремална (оптимална) стойност представлява *икономическият оптимум*, и от система от ограничителни условия (обикновено под формата на линейни неравенства), които описват начина на формирането на разходите на отделните производства, включени в икономическата система, като тези разходи не могат да надхвърлят обемите на разполагаемите производствени ресурси. Теорията на линейното програмиране (като раздел на *математическото програмиране*) обосновава методите за численото решаване на линейната оптимизационна задача. Това решение е *оптималният план* на икономическата система и заместването на неговите параметри в целевата функция дефинира икономическия оптимум на системата.

Т. Купманс има приноси в разработването на *двойствената задача на линейното програмиране*. При определени условия на една изходна задача, наричана права, при която целевата функция се максимизира, съответствува двойствена задача, наречена обратна, при която целевата функция се минимизира. Например на максимален обем на производството съответствуват минимални производствени издръжки. Решението на двойствената задача дава едновременно оптималното разпределение на производствените ресурси и формирането на *оптималните цени* (optimal prices). По такъв начин според Т. Купманс всеки оптимален икономически процес има една система на цените, съвместима със съответстваща на нея технология.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Други по-важни трудове на Т. Купманс са: “Линеен регресионен анализ на икономическите времеви цикли” (*Koopmans, T. Linear Regression Analysis of Economic Time Series. Netherlands Economic Institute, 1937*); “Статистически изводи в динамичните икономически модели” (*Koopmans, T. Statistical Inference in Dynamic Economic Models*); “Три есета за състоянието на икономическата наука” (*Koopmans, T. Tree Essays on the State of Economic Science. McGraw-Hill, 1957*); “Научни статии на Тялинг Ч. Купманс” (*Koopmans, T. The Scientific Papers of Tjalling C. Koopmans. Springer-Verlag, 1970*).

Взето от: *Миркович, К.* Тялинг Купманс. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 3 с. [147.00.33].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 898 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

КУРНО, АНТОАН АВГУСТИН (Cournot, A. A.) (1801–1877) – френски математик, философ и икономист, един от ранните представители на *математическата школа в субективната политическа икономия* (според някои изследователи – предшественик на тази школа). Професор е по математика в Лион (от 1834 г.), в Гренобъл (от 1835 г.) и в Дижон (от 1854 г.). Той е един от първите в историята на *икономическата наука*, който разгърнато прилага *математическите методи в икономиката*, вкл. и методите на функционалния анализ в икономическите изследвания. В своя труд “Изследване на математическите принципи на теорията на богатството” А. Курно пръв математически формулира търсенето като функция от цената на стоката. Върху тази основа изгражда своята теория за цените, в чиито рамки разглежда различни форми на конкуренцията и на организацията на стоковото производство. Неговите формули логически и постепенно се усложняват като с това извършва преход от анализа на пълния *монопол (в микр.)* към анализа на свободната конкуренция [същото като *съвършена конкуренция (в микр.)*]. Тази теория, при която доходът на предприемача се максимизира, А. Курно разработва на три равнища (съответстващи на три форми на конкуренцията): (1) при абсолютен монопол; (2) при ограничен брой конкуренти (при ограничена конкуренция); (3)

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

при неограничен брой конкуренти (при неограничена конкуренция). Първоначално неговите работи остават незабелязани. Впоследствие през 70-те години на XIX-я век те започват да се използват от представителите на математическата школа, макар че А. Курно не споделя всички възгледи на субективистите, особено в областта на теорията за *пределната полезност* и за принципа за редкостта. Методологията на А. Курно се отличава с примат на математическия метод: той извежда закономерностите на пазарното стопанство от тези на индивидуалния производител само с помощта на количествени преобразувания, без да очертава качествената специфика на различните равнища на икономическата организация на *производството*. Теорията на А. Курно за монопола и конкуренцията впоследствие е доразвита от съвременната *икономическата теория*. Неоснователно обаче неговият принос в това отношение не се изтъква достатъчно и се остава с впечатлението, че теорията за формите на пазарната конкуренция, за свършената и несвършената конкуренция, едва ли не датира от по-ново време.

По-важни трудове на А. Курно са: “Изследване на математическите принципи на теорията на богатството” (*Cournot, A. A. Recherches sur les principes mathematiques de la theorie des richesses. Paris, 1838*); “Принципи на теорията на богатството” (*Cournot, A. A. Principes de la theorie des richesses, Paris, 1863*); “Общ преглед на икономическите доктрини” (*Cournot, A. A. Revue sommaire des doctrines economiques. Paris, 1877*).

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

дуополен модел на Курно, А. (в микр.);

икономическа стратегия на Курно, А. (в микр.);

крива на реакцията на Курно, А. (в микр.);

повърхнина на реакциите на Курно, А. (в микр.);

предполагана вариация на взаимодействието на Курно, А. (в микр.) (същото като предполагаема вариация на продуктовото взаимодействие (в микр.));

равновесие на Курно, А. (в микр.);

равновесие на Курно, А., и Неш, Дж. (в микр.);

равновесна цена на Курно, А. (в микр.);

симетричен дуопол на Курно, А. (в микр.);

функция на реакцията на Курно, А. (в микр.) (вж: *крива на реакцията на А. Курно (в микр.);*

хиперповърхнина на реакциите на Курно, А. (в микр.).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Антоан Огюст Курно. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 1 с. [146.82.39].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 238 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Микроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 33-34 [147.91.18; 422.12.91].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 377 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЛАНГЕ, ОСКАР (Lange, Oskar) (1904–1965) – полски икономист и статистик, обществен и политически деятел, академик от 1952 г. Завършва Краковския университет през 1928 г. От 1934 до 1936 г. учи в САЩ и Великобритания. Професор е по икономика и статистика в Чикагския университет от 1938 до 1945 г. От 1952 г. е ректор на Главната школа по планиране и статистика на Полската народна република, професор е във Варшавския университет от 1956 г. Той е председател на Икономическия съвет на Полската народна република от 1957 до 1962 г. Участва като съветник при разработването на плановете за икономическото развитие на Египет, Ирак, Индия и Цейлон. Основните изследвания на О. Ланге са в областта на общественото възпроизводство, планирането, приложението на *математическите методи в икономиката* и на *математическите модели в икономиката*, теорията на икономическото регулиране, икономическата кибернетика. Има приноси в използването на теорията на операторите при кибернетичната интерпретация на икономическите явления и процеси (вж. *оператор на икономическата система*). Разработва въпросите на математическото моделиране в *политическата икономия*. Интерпретира Марксовите схеми за общественото възпроизводство като частен двусекторен случай на междутрасловия баланс на Василий Леонтиев (макар че критериите за разграничаване на подразделенията на общественото производство при Карл Маркс и на отраслите в междутрасловия баланс при В. Леонтиев са

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

различни). Разглежда зависимостите в *икономиката* (в това число и във възпроизводството) като обективно осъществяващи се регулиращи връзки в кибернетична система (вж. *кибернетична икономическа система* и *обратна икономическа връзка*).

По-важни трудове на О. Ланге са: “Политическа икономия” (*Lange, O.* *Ekonomia polityczna*. Т. 1–2. Warszawa, 1961–1968); “Теория на статистиката” (*Lange, O.* *Teoria statystyki*. Warszawa, 1970) [В превод на руски: *Ланге, О.* Теория воспроизводства и накопления. М., 1963]; “Въведение в иконометриката” (*Lange, O.* *Wstep do ekonometrii*. Warszawa, 1961) [В превод на руски: *Ланге, О.* Введение в эконометрию. Издательство “Прогресс”, М., 1964]; “Оптимални решения” (*Lange, O.* *Optymalne decyzje*. Warszawa, 1964) [В превод на руски: *Ланге, О.* Оптимальные решения. Издательство “Прогресс”, М., 1967]; “Въведение в икономическата кибернетика” (*Lange, O.* *Wstep do cybernetyki ekonomicznej*. Warszawa, 1965) [В превод на руски: *Ланге, О.* Введение в экономическую кибернетику. Издательство “Прогресс”, М., 1968].

Взето от: *Миркович, К.* Оскар Ланге. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 1 с. [146.82.40].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 240 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 71-72 [147.91.01].

[3] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 47 [147.92.06; 423.12.92].

[4] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 252 [147.00.07; 423.21.00].

[5] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 847 [148.07.05; 44.10.07].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[6] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЛАНКАСТЪР, КЕЛВИН ДЖ. (Lancaster, Kelvin J.) (1924) – виден икономист с приноси в областта на теорията на потреблението. Роден е в Сидни (Австралия). В университета в Сидни получава бакалавърска степен през 1949 г. и магистърска степен през 1952 г. През 1953 г. се премества в Лондонския университет, където разработва и през 1958 г. защитава докторска дисертация. От 1959 г. преподава в Лондонския университет. През 1962 г. се премества като професор в университета “Джон Хопкинс” в САЩ. По-късно, през 1962 г. започва работа като професор в Колумбийския университет.

К. Ланкастър е създател на нова теория за *потреблението*, чиито изходни положения за първи път са представени в неговата статия “Един нов подход към потребителската теория” (*Lancaster, K.* A New Approach to Consumer Theory. – In: Journal of Political Economy, April, 1966) и която по-късно е подробно развита в книгата му “Потребителското търсене: един нов подход” (*Lancaster, K.* Consumer Demand: A New Approach. Columbia University Press, 1971). Това е *характеристична теория за потребителското поведение*, според която потребителите са мотивирани не от непосредствената полезност на конкретните блага (продукти), а от полезността на услугите, които се осигуряват от отделните характеристики на група близки продукти. Потребителят търси продукт с определени характеристики, а не определен продукт. Тези характеристики може да се съдържат едновременно не в един продукт, а на части в различни продукти. К. Ланкастър стига до извода, че посочените характеристики могат да се измерят обективно (в осезаем израз, в натурални измерители). За целта всеки продукт се представя като **вектор на потребителските характеристики** (consumers characteristics vector). Като прилага метода на *линейното програмиране*, той смята, че всеки потребител избира предпочитана от него комбинация от изразени във фиксиран вектор обективно измерени характеристики, а те от своя страна се определят в определен набор от блага (продукти).

По такъв начин характеристичната теория за потребителското поведение се представя като една алтернатива на теорията за потребителското безразличие и води до такива нови (нетрадиционни) изводи в теорията на потреблението като: търсенето на продуктите от отделния индивид може изобщо да не се

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

влияе от промяната на цените в един доста широк диапазон; вече утвърдените на пазара продукти могат изцяло да бъдат изместени от него при промяна на цените или при появата нов вид продукт; диференциацията на продуктите, която се възприема от традиционната икономическа теория като признак за монополистична конкуренция (т.е. като отклонение от съвършената конкуренция), трябва да се интерпретира като една от най-съществените черти на потребителското търсене, в т.ч. и в условията на конкурентната икономика (на съвършената конкуренция). Характеристичната теория за потребителското поведение не намира широка подкрепа, макар че К. Ланкастър я включва в учебника си “Въведение в съвременната микроикономическа теория” (*Lancaster, K. Introduction in Modern Microeconomics. Rand McNally, 1969*) и по-късно я развива в книгата си “Разнообразие, равенство и ефективност” (*Lancaster, K. Variety, Equity and Efficiency. Columbia University Press, 1979*).

К. Ланкастър, заедно с Р. Липси, написва известната статия “Обща теория на втория най-добър избор” (*Lancaster, K., Lipsey, R. G. The General Theory of Second Best. – In: Review of Economic Studies, June 1956*), в която обосновава необходимостта, че е по-добре да се откажем от ефективност в един от отраслите на народното стопанство (чрез мерките на *икономическата политика* на държавата, например чрез данъчното облагане) с цел да се балансират неефективностите и изкривяванията в другите отрасли (получени например от монополизацията) в случай че те не могат да бъдат премахнати по друг начин. Тази идея стои в основата на *теоремата на Р. Липси и К. Ланкастър* за втория най-добър избор. Интерес представлява и книгата на К. Ланкастър “Математическа икономика” (*Lancaster, K. Mathematical Economics. Macmillan, 1968*) (в превод на руски език: *Ланкастер, К. Математическая экономика. Издательство “Советское радио”, М., 1972*).

Взето от: *Миркович, К.* Келвин Ланкастър. – *Биографична статия*. София, написана през май 2002, 2 с. [147.02.11].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 859 [147.02.04; 422.21.02].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ЛЕЙОНХУВУД, АКСЕЛ (Leijonhufvud, Axel) (1933) – американски икономист от шведска националност. Заедно с Робърт *Клауър* той е един от създателите на съвременната **икономическа теория на неравновесието** (economic theory of disequilibrium). Роден е в Швеция, където завършва висше образование в университета в Лунд. В същия университет защитава докторска степен, след което емигрира в САЩ. През 1961 г. получава магистърска степен в университета в Питсбърг. През 1967 г. защитава втори докторат в Северозападния университет. През 1964 г. е назначен за извънреден професор в Калифорнийския университет в Лос Анджелис, където през 1971 г. става редовен професор. А. Лейонхувуд става известен с книгата си “За кейнсианството и икономическата теория на Кейнс: изследване по парична икономика”, издадена през 1968 г. (*Leijonhufvud, A. On Keynesian Economics and the Economics: A Study in Monetary Economics. Oxford University Press, 1968*). В нея той отрича твърдението, според което *моделът на Дж. Хикс и Е. Хансен* [същото като *IS-LM-модел (в макр.)*] достоверно представял теорията за икономическото равновесие на Джон *Кейнс*. Според него теорията на Дж. Кейнс не е икономическа теория на равновесието, а напротив – икономическа теория за неравновесието. А. Лейонхувуд смята, че Дж. Кейнс има предвид функционирането на една икономика в състояние на несъвършена информация. При такава икономика пазарите се приспособяват към формираните се нарушения (към сложените се състояния на икономическо неравновесие), като първо се променят количествата, а после се променят съответните пазарни цени. А. Лейонхувуд смята, че Дж. Кейнс е имал предвид икономика при бавно променящи се продуктови цени и работни заплати.

При тази постановка на А. Лейонхувуд основната причина за *безработицата (макр.)* според Дж. Кейнс в действителност се оказват погрешните цени. Например *лихвените проценти (макр.)* (като цени на капиталовите услуги) могат да се окажат високи, поради което цените на дългосрочните ценни книжа достигат ниски равнища и това е пречка да се премине към макроикономическо положение на *пълна заетост (макр.)*, тъй като тогава предприемачите нямат интерес да ги продават и това пречи да привличат капитал за инвестиране в производството. Повлиян и от разработките на Р. Клауър, А. Лейонхувуд твърди, че *кейнсианската икономическа теория* може по-успешно да бъде интерпретирана като адекватна на *икономическата действителност*, ако тя бъде разглеждана като първа стъпка на приближение към една икономическа теория на неравновесието.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Аксел Лейонхувуд. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 2 с. [147.00.31].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 844 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЛЕОНТИЕВ, ВАСИЛИЙ (Leontief, Wassily) (1906–1999) – американски икономист (натурализиран американец от руски произход), крупен представител на икономико-математическото направление в съвременната икономическа наука. Роден е в Санкт Петербург в семейството на професор по икономика на трудовите ресурси в Университета на Санкт Петербург. Завършва университета на баща си през 1924 г. и през 1925 г. заминава за Германия и защитава докторат в Берлинския университет по икономика, посветен на анализа на цикличността на икономическите потоци. Носи със себе си статия, посветена на икономическия баланс на Съветска Русия, която най-напред публикува на немски, а после и на руски език. В нея той открива *метода “разход – производство”* (същото като *междуетраслов метод на В. Леонтиев*) или още *метода “вход – изход”* (input – output method), обикновено наричан *инпут – аутпут анализ* (input – output analysis), чрез който се изследват междуетрасловите връзки или по-общо – връзките между секторите на икономиката. На усъвършенствуването на този инструмент В. Леонтиев посвещава цялата си по-нататъшна научна дейност. От Берлин той отива в Института за световно стопанство в Кил, а по-късно в Нанкин като икономически съветник към китайското правителство. През 1931 г. емигрира в САЩ, където пристига в качеството си на сътрудник на Националното бюро за икономически изследвания. От същата година работи като преподавател в Харвардския университет, където остава като професор до 1946 г. През 1948 г. участва в прогностичните изследвания на Центъра за планиране, прогнозиране и политика за целите на развитието при ООН. Негови студенти са бъдещите нобелови лауреати Пол Самуелсън и Робърт Солоу. Отново е професор в Харвардския университет през 50-те и 60-те години на XX-я век. През 1970 г. е президент на Американската икономическа асоциация. По-късно ръководи изследователския отдел за “инпут – аутпут” анализ в Нюйоркския университет. Той е член на Академията

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на науките на СССР, Американската академия за хуманитарни и естествени науки, Британската академия, Кралското статистическо дружество в Лондон. Носител е на почетни степени на много университети в света. Награден е с френския орден на Почетния легион през 1968 г. През 1973 г. получава Нобелова мемориална награда за икономически науки за “развитие на метода “разходи – готова продукция” и приложението му в изследванията на важни икономически проблеми”.

През 1953 г. В. Леонтиев публикува основното си произведение (в неговия завършен вид) “Изследвания върху структурата на американската икономика. Теоретически и емпирически анализ по схемата разход – производство” (в съавт.) (*Leontief, W. Studies in the Structure of American Economy. Theoretical and empirical Explorations in Input-Output Analysis. Oxford University Press, New York, 1953* [вж. също руското издание: *Леонтьев, В. Исследования структуры американской экономики. Теоретический и эмпирический анализ по схеме затраты-выпуск. Государственное статистическое издательство, М., 1958*]. В него са дадени разгърнати изследвания върху метода “разход – производство”, започнати още през 1924–1928 г. в ЦСУ на СССР под ръководството на П. И. Попов. Но основните идеи, заложили в метода “разход – производство”, са формулирани от самия В. Леонтиев като студент през 1925 г. През 1936 г. той обявява намерението си да разработи *баланс на междуотрасловите връзки* (в икон.) [същото като *междуотраслов баланс* (в икон.) за американската икономика, но първата му книга по този проблем “Структура на американската икономика – 1919–1939” излиза през 1941 г. (*Leontief, W. Structure of American Economy (1919–1929). Camb., 1941*). По-късно в същата област публикува още “Инпут-аутпут икономикс” (*Leontief, W. Input-output Economics. New York, 1966*) и двутомника “Есета по икономикс. Теории и теоретизиране” (*Leontief, W. Essays in Economics. Theories and Theorizing. New York, 1966*). През 1994 г. “Есетата” са публикувани на български език (*Леонтиев, В. Есета по икономика. Издателска къща “Христо Ботев”, С., 1994*).

В тези произведения В. Леонтиев дава съвременно математическо описание на баланса на междуотрасловите връзки (вж. *междуотраслова система на В. Леонтиев*) под формата на системи от линейни уравнения (в т.ч. и на системи от линейни *диференциални уравнения*). Най-ценните си приноси в методиката за численото решаване на тези уравнения той прави през 40-те години. С тяхна помощ участва в изследванията на структурата и динамиката на американската икономика, а по-късно – в разработването на глобални прогнози за развитието на световната икономика до 2000 г., което е отразено в публикации-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ята “Бъдещето на световната икономика” (в съавт.) (*Leontief, W.* The Future of the world Economy. New York, 1977). Изходни предпоставки за описание на системата от междуотрасловите връзки се съдържат още в трудовете на Л. Валрас. Заслуга на В. Леонтиев е, че той дава разгърнат математически модел на системата на междуотрасловите връзки с помощта на методите на линейната алгебра и диференциалното смятане. *Междуетрасловият подход на В. Леонтиев* освен това стои в основата на *линейното програмиране*, с чиято помощ се определят условията за оптимизиране на *икономическите системи*.

В статията си “Вътрешно производство и чуждестранна търговия; преоценка на американската капиталова позиция” през 1953 г. (*Leontief, W.* Domestic Production and Foreign Trade; the American Capital Position Re-examined. In: Proceedings of American Philosophical Society. September, 1953) [публикувана по-късно и в *Economia Internationale*, February, 1954] В. Леонтиев разкрива, че износет на САЩ включва предимно трудоемки продукти, а техният внос се състои най-вече от капиталоемки продукти. Това противоречи на изискванията на *теоремата на Е. Хекшер и Б. Олин* (в межд.) (Heckscher – Ohlin theorem) [относно теоремата на Ели Хекшер и Бертил Олин вж.: *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, С., 2000, с. 63 и 122], според която би следвало САЩ, които са надарени относително повече с капиталови, отколкото с трудови ресурси, да изнасят най-вече продукти, чието производство се характеризира с голяма капиталоосигуреност на труда, и да внасят най-вече продукти, чието производство се характеризира с голяма трудоосигуреност на капитала. Това противоречие придобива наименованието *парадокс на В. Леонтиев*, В. [вж.: *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, С., 2000, с. 77], и е повод в *икономическата наука* да бъдат направени редица плодотворни теоретични и емпирични изследвания.

Приносите на В. Леонтиев в световната икономическа наука са значителни. Резултатите от изследванията му се ползват при решаването на проблеми от различни области и направления на *икономическата теория* и *икономическата практика* и особено при разработването на обобщени модели на *общото икономическо равновесие*, в т.ч. и на *общото пазарно равновесие*. Чрез използвания от В. Леонтиев математически апарат се разкрива зависимостта между структурата и поведението на *равновесната икономическа система* (като система на общо равновесие в микроикономиката) и се обхваща въздействието, което промяната в структурата оказва върху поведението.

В. Леонтиев обаче не преувеличава значението на математическата формализация. През 1984 г. в увода към “Есетата” той обръща внимание на “пре-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

небрегването от академичната икономическа теория на трудния, систематичен, емпиричен анализ в полза на елегантното, но по същество формално, предимно математическо теоретично упражнение”. В президентското си обръщение към Американската икономическа асоциация “Теоретични предпоставки и не-наблюдавани факти”, публикувано през 1971 г., той посочва, че съвременната икономическа наука е безнадеждно непрактична и антиемпирична. Тя толерира хипотетичното моделиране в математически формули, вместо да разработва използването на статистическата информация (*Leontief, W. Theoretical Assumptions and Nonobserved Facts. American Economic Review. June, 1971*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

глобален модел на Леонтиев, В. (в межд.);

динамични междуотраслови модели на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

затворен динамичен междуотраслов модел на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

затворен статичен междуотраслов модел на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

затворени междуотраслови модели на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

междуотраслов метод на Леонтиев, В. (същото като метод “разход – производство”);

междуотраслов модел на Леонтиев, В.;

междуотраслов подход на Леонтиев, В.;

междуотраслова система на Леонтиев, В.;

междуотраслови модели на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

отворен динамичен междуотраслов модел на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

отворен статичен междуотраслов модел на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

отворени междуотраслови модели на Леонтиев, В. (вж. междуотраслова система на В. Леонтиев);

парадокс на Леонтиев, В. (в межд.);

Проект “Бъдещето на световната икономика” на Леонтиев, В. (в межд.);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

производствена функция на Леонтиев, В. (вж. *двуфакторна трудово-физическа производствена икономическа функция със свършено допълващи се фактори*);

статични междуотраслови модели на Леонтиев, В. (вж. *междуетраслова система на В. Леонтиев*).

Взето от: *Миркович, К.* Василий Леонтиев. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 5 с. [146.82.41].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 241 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 84 [147.91.01].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 191-192 [147.91.18; 422.12.91].

[4] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 76-77 [147.99.07; 424.21.99].

[5] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 38-39 [147.00.07; 423.21.00].

[6] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 792-793 [147.02.04; 422.21.02].

[7] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 1131-1133 [148.07.05; 44.10.07].

[8] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЛИНДАЛ, ЕРИК (Lindahl, Erik) (1891–1960) – шведски икономист, представител на шведската (стокхолмската) школа в *политическата икономия*. Той

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

е един от известните ученици на Кнут Виксел. В докторската си дисертация “Основания за данъчното облагане” (*Lindahl, E. Die Berichtigkeit der Besteuerung*, 1919) изразява становището, че данъците са средството, чрез което частната собственост се превръща в обществена. От 1939 г. е професор във Висшата търговска школа в Гьотеборг, от 1939 г. – в Лундския университет, и от 1942 – в Упсалския университет. През 1935–1943 г. е консултант на министерството на финансите. Президент е на Международната асоциация на икономистите. Е. Линдал има приноси в областта на *икономическата динамика*, *икономическата конюнктура* и *цикличността на производството*, *националния доход (в макр.)*, *паричната политика (в макр.)*, кредитната и данъчната политика. За основни цели на *макроикономическата политика (в макр.)* на държавата смята постигането на *пълна заетост (в макр.)* и на растеж на националния доход. Разработва методология за изчисляване на националния доход. Като разкрива отрицателните социални последици от инфлацията, предлага мерки за стабилизиране на *паричното обръщение (в межд.)*. В областта на теорията на *данъчното облагане (в межд.)* предлага използването на принципите на изгодата, на равната жертва и на уравниването на доходите. Според Е. Линдал принципът на изгодата разкрива възможност да се обединят теорията за данъчното облагане с теорията за стойността.

В книгата си “Цел и средства на кредитно-паричната политика” (1929) Е. Линдал поддържа схващането, че всяка икономическа програма трябва да се състои в намаляване на риска и в ограничаване на сътресенията, предизвиквани от непредвидени обстоятелства. В първата част от книгата “Изследвания по теория на парите и капитала” (*Lindahl, E. Studies in the Theory of Money and Capital*. London, 1939), озаглавена “Пари и капитал”, той разработва алгебрата на националния доход. Тук изключително задълбочено са изследвани микроикономическите и макроикономическите величини, които се използват в статистиката на националния доход, и са предложени насоки на нейното усъвършенстване.

Е. Линдал издига оригинални идеи в областта на *икономическата динамика*. За анализа на икономическата динамика, който цели да се предскаже развитието, е необходимо да се разкрият елементите на причинните зависимости, т.е. трябва да се извършва иманентен (вътрешноприсъщ на системата) икономически анализ. Целта на икономическата теория е да се изработи система от теоретични представи, показващи как определени начални условия предизвикват появата на определени събития в икономиката. Чистата *икономическа теория* трябва напълно да се основава върху конкретните данни и

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

информацията за проблемите, с които се сблъсква. Е. Линдал удачно използва възприетия да него метод в *икономическата наука* на последователното приближаване към реалните (действителните) икономически условия. Според него трябва да се отчита факторът време, което означава статичната ситуация да може да се представя само като частен случай на динамичния анализ. При всяка положение в основата на теоретичните изследвания трябва да стоят *икономическите процеси*.

По времето на Е. Линдал сред шведските икономисти се води спор как при динамичния икономически анализ да се определят времевите периоди. Спори се по въпроса кое е по-правилно да се отделя и идентифицира – целият период или моментът, който отделя един период от друг. При решаването на този въпрос Е. Линдал достига до извода, че икономическото развитие може да се характеризира като последователен ред от неравновесни положения. Затова при проблема за цените той не възприема постановката за равенството между търсенето и предлагането и за непрекъснатото изменение на цената. Ценовите решения се вземат към определени моменти (т.е. прекъснато). Ето защо измененията на цените не могат да се осъществяват в течение на целия период, като освен това действащите към даден момент икономически (в случая – ценови) отношения са обусловени от предшестващите обстоятелства. Затова Е. Линдал намира за правилно *икономическият процес* да бъде разделен на твърде кратки периоди. Тогава *икономическите решения* могат да се вземат в промеждутъците между тези периоди или още в преходните точки. По такъв начин динамичният икономически процес се превръща (се разлага) в ред от статични или промеждутъчни ситуации, които само за удобство можем да предполагаме като равновесни. Върху основата на този подход става ясно, че икономическите планове и *икономическите очаквания* могат да се различават помежду си. Именно тогава възникват неравновесни положения, тъй като различието между плана и очакванията се определя (превъплъщава) в различие между величините, отнасящи се до предстоящите периоди, и тези, отнасящи се до миналите периоди.

В областта на *макроикономическото равновесие* интерес представлява отговорът, който Е. Линдал дава на въпроса кое е първичният фактор в равенството между *спестяванията (в макр.)* и *инвестициите (в макр.)*. Това се определя от въздействието на различни условия. При продължителен период (т.е. в дълъг срок) спестяванията трябва да се приспособяват към равнището на необходимите инвестиции, които играят ролята на първичен фактор. Но при отделни кратки периоди ролята на първичен фактор изпълняват спестяванията,

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тът като плановите инвестиции зависят от лихвените проценти. От своя страна последните зависят от банковата система, която ги променя, за да вмести инвестиционното търсене в рамките да даденото към момента равнище на спестяванията.

Е. Линдал придава голямо значение на *лихвения процент (в макр.)*. Той го определя като чист прираст на капиталовата стойност, предизвикан от фактора време. Смята, че целта на ръководството на банковата система трябва да бъде регулирането на лихвения процент, което позволява да се въздействува върху *абсолютното равнище на цените (в макр.)*. Това е възможно, когато няма пълно *икономическо прогнозиране* от страна на предприемачите относно измененията на цените. Ако обаче предвижданията в тази област са пълни и съвършени, тогава банковата система не може да влияе върху продуктовете цени и банковата политика при такива условия трябва да се определи като пасивна. Е. Линдал придава също важно значение на съобщенията, които ръководството на банковата система трябва да прави относно своите намерения. Това ще въздействува положително върху очакванията на предприемачите. Ако например те очакват покачване на абсолютното равнище на цените, тогава съобщението на централната банка за предстояща промяна на лихвения процент (повишаване на лихвения процент по краткосрочните, но не и по дългосрочните кредити) може да предотврати появата на дефицит на предмети за потребление, както и преливането на ресурси от отраслите, произвеждащи предмети за потребление, към тези, създаващи инвестиционни блага. (Вж. *теория на Линдал, Е., за бизнес цикъла(в макр.)*.)

Други по-важни трудове на Е. Линдал са “Данъчни принципи и данъчна политика” (*Lindahl, E.* Tax Principles and Tax Policy. “International Economic Papers”, 1960, № 10) и “Основни концепции на националното сметководство” (*Lindahl, E.* Basic Concepts of National Accounting. “International Economic Papers”, 1957, № 7).

Взето от: *Миркович, К.* Ерик Линдал. – *Биографична статия*. София, написана през април 2000, 4 с. [147.00.23].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 455-456 [147.00.07; 423.21.00].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЛИПСИ, РИЧАРД ДЖ. (Lipsey, Richard G.) (1928) – канадски и британски икономист с приноси в различни области на *икономическата теория*. Роден е в Британска Колумбия, Канада. Завършва бакалавърска степен през 1951 г. в университета в Британска Колумбия и магистърска степен през 1953 г. в Торонто. Докторската му дисертация е на тема “Теория на митническите съюзи”, публикувана през 1973 г. (*Lipsey, R. G. The Theory of Customs Unions, 1973*). От 1958 до 1964 г. преподава в Лондонската икономическа школа, където през 1961 г. става професор. От 1964 г. е декан на икономическия факултет в Есекс, от 1969 г. гост-професор в университета в Британска Колумбия и по-късно редовен професор в Кралския икономически университет в Кингстън, Онтарио. Р. Липси е автор на един от най-добрите учебници по *икономикс* – “Въведение в позитивния икономикс” (*Lipsey, R. G. An Introduction to Positive Economics. Weidenfeld and Nicolson, London, 1963, 7th ed., 1989*). Широко известна е неговата статия “Обща теория на втория избор”, в съавторство с Келвин Ланкастър (*Lipsey, R. G. The General Theory of Second Best. – In: Review of Economic Studies, June 1956*). Разработената в нея теорема (позната като *теорема на Р. Липси и К. Ланкастър (в микр.)*) показва, че при определени предпоставки *икономическата политика*, която се стреми да превърне втория избор в първи, може да успее само при избор в трета ситуация. С тази теорема двамата автори внушават, че политиката на премахването на монополизма в икономика, основана върху много данъци, разглеждан като втори избор, с цел да се премине към конкурентно равновесие като първи избор, може да отдалечи *икономиката* от този първи избор.

Р. Липси е един от ревностните популяризатори на *кривата на О. Филипс (в макр.)*. В труда си “Разбиране и контрол на инфлацията: съществува ли криза в макроикономиката?” (*Lipsey, R. G. Understanding and Control of Inflation: Is there a Crisis in Macro-Economics? – In: Canadian Journal of Economics, November 1981*) поддържа становището, че опитите за опровержения на кривата на Олбън Филипс не са довели до криза в макроикономическата теория. В труда си “Теория на митническите съюзи: отклоняване на търговия и благосъстояние” (*Lipsey, R. G. The Theory of Customs Unions: Trade Diversion and Welfare. – In: Economics, 1957, vol. XXIV, № 93*) Р. Липси доразвива теорията

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

за създаването на търговия (в межд.) и отклоняването на търговия (в межд.), като доказва, че последствията от отклоняването на търговия върху икономическото благосъстояние трябва да се анализират в условията на променяща се икономическа структура. Р. Липси е сред най-добрите учени в областта на *математическата икономика*. Той написва “Въведение в математическата трактовка на икономикса” (*Lipsey, R. G. An Introduction to Mathematical Treatment of Economics. Weidenfeld and Nicolson, 1967*) (съвместно с Дж. Арчибалд) и “Математическа икономика: методи и приложения” (*Mathematical Economics: Methods and Applications. Harper and Row, 1976*).

Взето от: *Миркович, К.* Ричард Липси. – *Биографична статия*. София, написана през октомври 1998, 2 с. [147.98.22].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международен икономикс. Четвърта част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1999, 282 с. (излязла от печат през юни 1999) – с. 64-66 [147.99.01; 424.14.99].

[2] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 752 [147.99.07; 424.21.99].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 518 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЛЯПУНОВ, АЛЕКСАНДЪР МИХАЙЛОВИЧ (Liapunov, Aleksander Michajlovich) (1857–1918) – руски математик и механик, академик на Петербургската академия на науките от 1901 г. Ученик на П. Л. Чебишев. Завършва Петербургския университет през 1880 г., доцент от 1885 г., професор в Харковския университет от 1892 г. От 1902 г. работи в Петербургската академия на науките. А. М. Ляпунов създава съвременната теория за устойчивостта на равновесието при краен брой параметри, редица положения от които са приложими и при изследванията на устойчивостта на *нелинейните динамични икономически системи*. От формално-математическа гледна точка въпросът за равновесието се свежда до анализа на граничното поведение на решението на системи от обикновени диференциални уравнения, когато независимата про-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

менлива в тях клони към безкрайност. А. М. Ляпунов определя устойчивостта на динамичната система по отношение на нарушенията при нейното начално положение. Преди А. М. Ляпунов проблемът за устойчивостта е решаван само по първо приближение (чрез отхвърляне на нелинейните членове на уравненията, без да се уточнява валидността на такава линеаризация).

Най-голямото постижение на А. М. Ляпунов се състои в това, че построява общ метод за решаване на задачата за устойчивостта. Това той прави още през 1882 г. в своята докторска дисертация “Общата задача за устойчивостта на движението”. В нея А. М. Ляпунов дава строго определение на основните понятия на теорията на устойчивостта и посочва случаите, когато линейните уравнения от първо приближение решават проблема за устойчивостта. Неговата дисертация, както и последващите му разработки в тази област, съдържат редица фундаментални резултати в областта на линейните и нелинейните обикновени диференциални уравнения.

А. М. Ляпунов има приноси в областта на математическата физика и на производните решения на задачата на П. Дирихле. В теорията на вероятностите той предлага метод на изследване чрез характеристични функции, който се оказва особено плодотворен. Като обобщава изследванията на П. Л. Чебишев и на А. А. Марков, той доказва *централната гранична теорема* на теорията на вероятностите при значително по-общи условия в сравнение с предишното развитие на теорията (положение, известно като теорема на А. М. Ляпунов).

Неговите трудове са публикувани в: *Ляпунов, А. М.* Общая задача об устойчивости движения. Москва – Ленинград, 1950; *Ляпунов, А. М.* Избранные труды (под редакцией В. И. Смирнова). Ленинград, 1948; *Ляпунов, А. М.* Собрание сочинений, т. 1-5. Москва, 1954–1965. Вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов* и *пряк метод на А. М. Ляпунов*.

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

асимптотично-устойчива по Ляпунов, А. М., икономическа точка (същото като **асимптотично-устойчива по А. М. Ляпунов точка на икономическата система**; вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

асимптотично-устойчива по Ляпунов, А. М., точка на икономическата система (вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

асимптотично-устойчиво по Ляпунов, А. М., икономическо решение (същото като **асимптотично-устойчиво по А. М. Ляпунов решение на ико-**

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

номическата система; вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

асимптотично-устойчиво по Ляпунов, А. М., решение на икономическата система (вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

експоненциално-устойчиво по Ляпунов, А. М., икономическо решение (същото като **експоненциално-устойчиво по А. М. Ляпунов решение на икономическата система**; вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

експоненциално-устойчиво по Ляпунов, А. М., решение на икономическата система (вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

икономическа устойчивост по Ляпунов, А. М., (същото като *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

икономическа функция на Ляпунов, А. М. (вж. *пряк метод на А. М. Ляпунов*);

неустойчива по Ляпунов, А. М., дискретна динамична икономическа система (вж. *устойчивост на дискретната динамична икономическа система*);

неустойчива по Ляпунов, А. М., непрекъснатата динамична икономическа система (вж. *устойчивост на непрекъснатата динамична икономическа система*);

неустойчиво по Ляпунов, А. М., движение на дискретната динамична икономическа система (вж. *устойчивост на дискретната динамична икономическа система*);

неустойчиво по Ляпунов, А. М., движение на непрекъснатата динамична икономическа система (вж. *устойчивост на непрекъснатата динамична икономическа система*);

пряк метод на Ляпунов, А. М.;

устойчиво по Ляпунов, А. М., движение на дискретната динамична икономическа система (вж. *устойчивост на дискретната динамична икономическа система*);

устойчиво по Ляпунов, А. М., движение на непрекъснатата динамична икономическа система (вж. *устойчивост на непрекъснатата динамична икономическа система*);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

устойчиво по Ляпунов, А. М., икономическо решение (същото като **устойчиво по А. М. Ляпунов решение на икономическата система**; вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

устойчиво по Ляпунов, А. М., решение на икономическата система (вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

устойчивост по Ляпунов, А. М. на икономическа точка (същото като **устойчивост по А. М. Ляпунов на точка на икономическата система**; вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*);

устойчивост по Ляпунов, А. М. на точка на икономическата система (вж. *устойчивост на икономическата система по А. М. Ляпунов*).

Взето от: *Миркович, К.* Александър Михайлович Ляпунов. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2009, 2 с. [148.09.19].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МАЛИНВО, ЕДМОН (Malinvaud, Edmond) (1923) – френски икономист и иконометрик с приноси в областта на макроикономическата теория. Получава висше образование и научна степен в парижката политехника. През 1948 г. работи като статистик в Националния институт по статистика и икономически изследвания в Париж. През 1951 г. специализира във Фондацията за икономически изследвания в Чикагския университет. През 1961 и 1967 г. е гост-професор в Калифорнийския университет “Бъркли”. През 1963 г. е президент на Международното иконометрично общество. През 1974 г. е назначен за генерален директор на Националния институт за статистика в Париж, като през същата година е президент на Парижкото статистическо общество. През 1972 г. е член на управителния съвет на Френската национална банка, а от 1973 г. – управител на Парижката национална банка. От 1974 до 1977 г. Е. Малинво е президент на Международната икономическа асоциация. Той е и почетен член на американската икономическа асоциация. Е. Малинво има принос с написването на книги по статистика и *макроикономика* с висока степен на използване на математическия апарат, които служат не само за подготовка на студентите, но и за развитието на *икономическата теория*. Това са изданията “Статистически методи в икономиката” (*Malinvaud, E. Statistical Methods of*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Economics. North-Holland, 1966) и “Лекции по теория на макроикономиката” (*Malinvaud, E. Lectures on Macroeconomic Theory. North-Holland, 1972*).

Е. Малинво получава високо признание в *икономическата наука* най-вече с други две издания – “Преоценка на теорията за безработицата” (*Malinvaud, E. The Theory of Unemployment Reconsidered. Wiley, Blackwell, 1977*) и “Доходност и безработица” (*Malinvaud, E. Profitability and Unemployment. Cambridge University Press. 1980*). В тях той моделира зависимостите между продуктовете и трудовите пазари в *макроикономиката (в макр.)*, като разработва статични и динамични модели на макроикономическото продуктово-трудова пазарно равновесие. В тези публикации разкрива прецизно границите между *кейнсианската безработица (в макр.)*, *потиснатата инфлация (в макр.)* и *класическата безработица (в макр.)*, както и условията, при които макроикономиката се причислява към всяко едно от тези три състояния. В посочените модели той търси начини как макроикономиката да достигне състоянието на *пълна заетост (в макр.)* в условия, когато *безработицата (в макр.)* и непълната натовареност на производствените мощности (на производствените ресурси) не намаляват достатъчно бързо. Е. Малинво решава разглеждания проблем при два варианта: веднъж, при постоянни номинални работни заплати и постоянно абсолютно равнище на продуктовете цени и, втори път, при променливост на тези величини. При тези два варианта той разкрива факторите (освен цените), които адаптират макропазарите към условията на свръхпредлагане или на намалено търсене, като използва следкейнсианските теории на макроикономическата пазарно неравновесие и най-вече тези на Робърт Клауър и Аксел Лейонхувуд.

Теорията на Е. Малинво се различава от теориите за адаптивните и за рационалните очаквания [вж. *хипотеза за адаптивните очаквания (в макр.)* и *хипотеза за рационалните очаквания (в макр.)*], тъй като неговите макроикономически променливи не се намират в тясна зависимост от очакванията на икономическите агенти. Е. Малинво по-скоро гравитира към едно друго съвременно направление в макроикономиката, разработвано от Ричард Липси и Джеймс Тобин, според което при формирането на кейнсианското продуктово-пазарно *равновесие при безработица (в макр.)* (т.е. при трудовопазарно неравновесие) работещите се интересуват само от относителното равнище на работните заплати, но нелогично и странно не се интересуват в необходимата степен от инфлацията, от която в действителност зависят техните реални доходи.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Едмон Малинво. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 2 с. [147.00.29].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 842-843 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МАРКОВ, АНДРЕЙ АНДРЕЕВИЧ (Marcov, Andrey Andreevich) (1856–1922) – руски математик, разбротващ проблеми от теорията на числата, теорията на вероятностите и математическия анализ. Извънреден академик на Петербургската Академия на науките от 1890 г. и неин редовен академик от 1896 г. През 1878 г. завършва Петербургския университет, като получава златен медал за неговата работа “За интегриране на диференциалните уравнения с помощта на непрекъснати дроби”. От 1880 г. е частен доцент, от 1886 г. – професор, и от 1905 г. – заслужил професор на Петербургския университет. В своята докторска дисертация “За бинарните квадратични форми на положителната детерминанта” през 1880 г. достига до изключително значими резултати в теорията на числата, следванията си в чиято област А. А. Марков продължава и след това.

Неговите работи по математически анализ са в областите на теорията на непрекъснатите дроби, на пределните значения на интегралите при някои условия, наложени на подинтегралната функция, и на теорията на най-добрите приближения. Дава пълно и строго доказателство на *централната гранична теорема* при практически достатъчно общи условия. Той разпространява централната гранична теорема върху последователността на зависимите величини, което го довежда до схемата за изпитания, свързани във верига. Върху тази основа А. А. Марков извежда редица закономерности, които полагат началото на съвременната теория за марковските процеси (имаща понастоящем приложение и при изследването на *марковските икономически процеси*). Той дава общоприетото съвременно вероятно обосноваване на метода на най-малките квадрати. Широко разпространение получават неговите учебници “Изчисление на вероятностите” (1900 г.) и “Изчисление на крайните разлики” (1886 г.).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Негови по-важни трудове са публикувани в: *Марков, А. А.* Избранные труды. Теория чисел. Теория вероятностей. М., 1951; *Марков, А. А.* Избранные труды по теории непрерывных дробей и теории функций, наименее уклоняющихся от нуля. Москва – Ленинград, 1948; Исчисление вероятностей, 4 изд. М., 1924.

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

възвратна марковска икономическа верига;
еднородна /хомогенна/ марковска икономическа верига;
ергодична марковска икономическа верига;
марковска икономическа верига;
марковски икономически момент;
марковски икономически процес;
марковски икономически процес с дискретно време;
марковски икономически процес с изброимо /бройно/ множество от състояния;
марковски икономически процес с интервал от време;
марковски икономически процес с крайно множество от състояния;
марковски икономически процес с непрекъснато множество от състояния;
марковски стационарен икономически процес;
марковско свойство на икономическия процес;
нееднородна /нехомогенна/ марковска икономическа верига;
неразложима марковска икономическа верига;
полумарковски случаен икономически процес;
разложима марковска икономическа верига;
управляем скокообразен марковски икономически процес.

Взето от: *Миркович, К.* Андрей Андреевич Марков. – *Биографична статия.* София, написана през юни 2009, 1 с. [148.09.20].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

МАРКС, КАРЛ (Marx, Karl) (1818–1883) – немски икономист, социолог и философ, създател на учението за материалистическата диалектика, на учението за научния комунизъм и на школа в *политическата икономия* (на марксистическата политическа икономия), в основата на която стои класовият подход към анализа на *икономическите явления* и *икономическите процеси* (от позициите на работническата класа) и в която *икономическите отношения* на собственост заемат определящо място. Разграничаването на собствеността като *икономическа категория* от собствеността като юридическо понятие е ключът за правилното разбиране на Марксовото икономическо учение. Оценките за ролята на К. Маркс и на неговото учение в световната история са противоречиви, но е безспорно, че той е гениален мислител (обективна анкета, направена през 1999 г. във Великобритания от ББС, го определя като мислителя на второто хилядолетие, а друга анкета, направена също от ББС през 2005 г., го обявява за най-великия философ на всички времена) и че има значителни приноси за развитието на *икономическата теория*.

К. Маркс е роден в Трир (в Рейнската провинция на Прусия) в семейство на адвокат. През 1835 г. на 17-годишна възраст в дипломното гимназистко съчинение “Размисъл на един младеж при избора на професия” той пише: “Историята провъзгласява за най-велики хора онези, които, като работят в името на всички, сами стават по-благородни; опитът възхвалява като най-щастлив онзи, който е направил щастливи най-много хора” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 40. Издателство на БКП, С., 1980, с. 7). Върху миросгледа на младия К. Маркс влияние оказват възгледите на Ж. Ж. Русо, М. Фр. Волтер, Г. Е. Лесинг, Г. В. Лайбниц, Дж. Лок, К. А. Сен-Симон, Ш. Фурие, Р. Оуен.

През 1835 г. К. Маркс постъпва в Бонския университет, където изучава само два семестъра право. По съвет на баща си след това продължава да изучава юридически науки в Берлинския университет. По-късно се занимава с философия. Възприема диалектическия метод от философията на Г. Хегел, който използва в разработването на диалектическия материализъм. От 1839 до 1841 г. изучава древногръцка философия. Темата на докторската му дисертация е “Различието между натурфилософията на Демокрит и натурфилософията на Епикур” от 1841 г. (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 40. Издателство на БКП, С., 1980, с. 151-229). В нея той обосновава схващането си, че историята се движи от противоречието между философията и света. Бидейки тогава младохегелианец, той не възприема твърдението на Г. Хегел, че историята е

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

развитие на абсолютната идея и че реалната действителност е само отражение на тази идея.

През 1841 г. К. Маркс се запознава с книгата на Л. Фюербах “Същност на християнството”, в която е направен опит да се изправи идеалистическата философия на Г. Хегел. Според Л. Фюербах не идеята определя реалната действителност (както смята Г. Хегел), а е обратното – реалната действителност определя идеята. К. Маркс възприема тази постановка, като я доразвива до позициите на диалектическия материализъм. След 1841 г. К. Маркс активно се занимава с публицистика и изучаването на основни философски и икономически произведения. Тогава той достига до извода, че икономическият строй на обществото (неговите производствени отношения) представлява *икономическата база*, над която се изгражда политическата *надстройка* (същото като *супериална сфера*), докато взаимодействието между производителните сили и производствените отношения е източникът на историческото развитие. В “Икономико-философски ръкописи от 1844 година” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 42. Издателство на БКП, С., 1983, с. 39-161) той анализира същността на наемния труд и на капиталистическите форми на експлоатацията, която означава като самоотчуждаване на труда. През 1845–1846 г. в “Немската идеология” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 3. Издателство на БКП, С., 1957, с. 9-531) К. Маркс и Фр. Енгелс разработват материалистическото разбиране за историята, представяйки начина на производство като противоречиво диалектическо единство на производителните сили и производствените отношения, в което производителните сили са вещественото съдържание на *производството*, а производствените отношения – неговата обществена обвивка.

Особено значение имат икономическите работи на К. Маркс от втората половина на 40-те години на XIX-я век, сред които се открояват “Нищета на философията” от 1847 г. (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 4. Издателство на БКП, С., 1957, с. 67-184) и “Наемен труд и капитал” от 1849 г. В тях той критикува буржоазния подход към интерпретацията на *трудова теория на стойността* в класиците на политическата икономия и отхвърля техния антиисторизъм, като се противопоставя на постановката за вечността на капиталистическия начин на производството. Тук за първи път е поставена задачата да се разкрие механизмът на капиталистическата експлоатация на наемния труд (както се доближава плътно до понятието за принадения продукт) и се прави фундаменталното разграничение между труда и работната сила. В “Принципите на комунизма” и “Манифест на комунистическата партия” от 1847-1848 г. (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 4. Издателство на БКП, С., 1957, с. 321-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

338 и 419-458) К. Маркс и Фр. Енгелс очертават своето виждане за общия ход на развитието на капитализма и посочват неговите главни закони. Поставена е задачата да се провъзгласи неизбежната предстояща гибел на съвременната буржоазна собственост.

През 1859 г. излиза значимият труд на К. Маркс “Към критиката на политическата икономия” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 13. Издателство на БКП, С., 1964, с. 3-170). В него вече са изложени основните положения на неговата теория за *стоката* (като единство на потребителна стойност и разменна стойност) и за *парите*. Особено внимание К. Маркс обръща на противоречието между тези два фактора на стоката и на противоречието между полезния труд като създател на потребителната стойност и труда въобще като създател на разменната стойност. Върху основата на анализа на разменната стойност се проследяват различните *функции на парите*.

През 1867 г. излиза първият том от основното произведение на К. Маркс “Капиталът” с подзаглавие “Критика на политическата икономия” (книга първа – “Процесът на производството на капитала”) (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 23. Издателство на БКП, С., 1968). След смъртта му Фр. Енгелс публикува през 1885 г. втория том на “Капиталът” на К. Маркс (книга втора – “Процесът на обръщението на капитала”) (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 24. Издателство на БКП, С., 1969), а през 1894 г. – третия том на “Капиталът” на К. Маркс (книга трета – “Цялостният процес на капиталистическото производство”) (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 25, част I и част II. Издателство на БКП, С., 1969). В трите тома на “Капиталът” са обобщени резултатите от многогодишните изследвания на К. Маркс в областта на политическата икономия, отделни части от които са публикувани и преди 1867 г. (в т.ч. и в “Към критиката на политическата икономия”). Ръкописите на К. Маркс от тези изследвания, както и предварителният вариант на “Капиталът са публикувани много по-късно след неговата смърт. Това са: “Икономически ръкописи от 1857-1859 година” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 46, част I и част II. Издателство на БКП, С., 1978), публикувани за първи път през 1939-1941 г., и “Икономически ръкопис от 1861-1863 година” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 47, т. 48 и т. 49. Издателство на БКП, С., 1981-1989), които изцяло се публикуват за първи път в руското 50-томно издание “Съчиненията” на К. Маркс и Фр. Енгелс, с изключение на “Теории за принадлежната стойност” (*Маркс, К., Енгелс, Фр.* Съчинения, т. 26, част I, част II и част III. Издателство на БКП, С., 1970-1971), публикувани през 1954-1961 г.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Теоретичното наследство на К. Маркс в областта на политическата икономия е огромно. В трите тома на “Капиталът” от позициите на материалистическата диалектика са разгледани такива проблеми като: стоката; процесът на размяната; парите и техните функции; превръщането на парите в капитал; производството на абсолютната и относителната принадена стойност; работната заплата; процесът на натрупването на капитала; метаморфозите на капитала и техният кръгооборот; оборотът на капитала; простото и разширеното възпроизводство на целия обществен капитал (вж. *теория на К. Маркс за възпроизводството на обществения продукт*); превръщането на принадлежната стойност в печалба и на нормата на принадлежната стойност в норма на печалбата; превръщането на печалбата в средна печалба; тенденцията на нормата на печалбата към спадане; превръщането на стоковия капитал и на паричния капитал в стоково-търговски и в парично-търговски капитал; разпадането на печалбата на лихва и предприемачески доходи; превръщането на добавъчната печалба в поземлена рента; източниците на доходите.

Някои от по-значимите приноси на К. Маркс в “Капиталът” са откритията и постановките за: прехода от анализа на противоречието между потребителната стойност и разменната стойност към анализ на противоречието между потребителната стойност и стойността; двоякия характер на труда (абстрактния труд като субстанция на стойността и конкретния труд като субстанция на потребителната стойност); противоречието между абстрактния и конкретния труд и на скритото в него противоречие между обществения и индивидуалния труд; доразвитието на *трудова та теория за стойността* в сравнение с класическата теория; развитието на формите на стойността, появата на парите и техните функции; *количеството на парите в обръщението* (вж. *теория на К. Маркс за количеството на парите*); проблемите за измерването на стойността; разделянето на продукта на необходим и принадлеж и на стойността на продукта на стойност на необходимия продукт и стойност на принадлежния продукт; принадлежния продукт като продукт, създаден в повече над продукта, необходим за нормалното възпроизводство на работната сила; превръщането на стойността на необходимия продукт в работна заплата и превръщането на стойността на принадлежния продукт в принадена стойност при капиталистическото стоково производство; превръщането на парите в капитал; противоречието между труда и капитала като частен случай на противоречието между стоката и парите; всеобщия закон за капиталистическото натрупване и изведената върху тази основа необходимост от социална революция, при което частната собственост трябва да се превърне в обществена; обръщението на капитала и закономер-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ностите на производството на принадлежната стойност; схемите на простото и разширеното възпроизводство на обществения продукт и на обществения капитал (вж. *теория на Маркс, К., за възпроизводството на обществения продукт*); печалбата, рентата и лихвата като превърнати форми на паричния израз на принадлежната стойност; теорията за диференциалната, абсолютната и монополната рента; цикличността на капиталистическото производство; теорията за абсолютното и относителното обедняване на работническата класа; икономическите категории като теоретичен израз на съответните производствени отношения; производствените отношения като различни степени на реализация на икономическите отношения на собственост.

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

динамични модели на Марксовата теория за разширеното възпроизводство на обществения продукт (в маркс.);

кибернетична интерпретация на Марксовата теория за възпроизводството на обществения продукт (в маркс.);

Марксова теория за конкретния и абстрактния труд (в маркс.);

Марксова теория за кръгооборота на капитала (в маркс.);

Марксова теория за потребителната стойност и стойността (в маркс.);

Марксова теория за работната заплата (в маркс.);

Марксова теория за развитието на стойностната форма (в маркс.);

Марксова теория за стоката (в маркс.);

Марксова теория за стоката като елементарна форма (в маркс.);

Марксова теория за трудовия процес (в маркс.);

Марксова теория за трудовия процес в неговата цялост (в маркс.);

Марксова теория за функциите на парите (в маркс.);

теория на К. Маркс за възпроизводството на обществения продукт (в маркс.).

теория на Маркс, К., за количеството на парите (в маркс.).

Взето от: *Миркович, К.* Карл Маркс. – *Биографична статия*. София, написана през април 1999, 6 с. [147.99.21].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 139-141 [147.00.07; 423.21.00].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] **Миркович, К.** Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 605-606 [147.02.04; 422.21.02].

[3] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 286-289 [148.07.05; 44.10.07].

[4] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

Вж. още: **Миркович, К.** Математически модели на Марксовата теория за стоката и парите (Приложение 01 към Енциклопедия на икономическата система). Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2018, 349 с. (излязла през октомври 2018) [146.77.05; 148.18.27; 44.15.18.].

МАРШАЛ, АЛФРЕД (Marshall, Alfred) (1842–1924) – английски икономист и основател на Кеймбриджската школа в *политическата икономия*. Завършва математическо образование в Кеймбриджския университет, където по-късно е професор и ръководител на катедрата по политическа икономия от 1885 до 1908 г. Преподава политическа икономия също в Бристолския университет (от 1877 до 1881 г.) и в Оксфордския университет (от 1883 до 1885 г.). Той е един от организаторите на Кралското икономическо дружество (1890 г.) и е правителствен експерт. Има научни трудове в областта на търговията, парите и кредита. А. Маршал започва икономическите си изследвания на 25-годишна възраст през 1867 г. Основните елементи на неговата теория са създадени най-малко в чернови вид още към 1870 г., но вместо да ги публикува, той продължава тяхното разработване. В пълнота идеите му са оформени в завършен вид до 1883 г., в т.ч. и същественото доразвитие на идеята за *пределната полезност*. Но своето основно произведение “Принципи на икономикса” той отпечатва за първи път едва през 1890 г., поради което научните му приноси стават обществено достояние по-късно от времето на реалното им създаване. Дълго време тази книга е основен учебник по икономическа теория във Великобритания и САЩ. А. Маршал е смятан за баща на икономикса. Според него *икономикс* има по-широко съдържание от политическата икономия, тъй като обяснява икономическите аспекти на различни страни от обществения живот. По-важни направления на неговите изследвания са теорията на търсенето, теорията на кратките и дългите периоди в установяването на *икономи-*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ческото равновесие (в частност на микроикономическото пазарно равновесие), теорията за производствените разходи (в микр.). Значителен е приносът на А. Маршал за превръщането на математическите методи в икономиката във вътрешноприсъщи за икономическата теория, за тяхното естествено вграждане в тъканта на икономическите изследвания.

А. Маршал съчетава класическата теория за разходите на производството с маргиналната теория за полезността (*теорията за пределната полезност*) и извежда закономерностите на движението на пазарните цени в зависимост от измененията в търсенето и предлагането. Според него в основата на търсенето стои намаляващата пределна полезност. Смята, че *пределната полезност* може да бъде измерена приблизително с помощта на парите. За целта използва понятието *потребителски излишък* (в микр.) (потребителска изгода), представляващ парична форма на излишъка на удовлетворението, който от своя страна е разликата между пълната и пределната полезност. Въвежда и понятието за *еластичност на търсенето* (в микр.) (същото като *еластичност на продукто-вото търсене към цената* (в микр.)), която представлява отношението между процентно изразения прираст на търсенето и процентно изразения прираст на цената, и предлага метод за нейното определяне.

А. Маршал прави преход от извършвания до него анализ на търсенето към анализа на предлагането и разглежда формирането на цената като резултат от взаимодействието между пазарното търсене и предлагане. Според А. Маршал ценообразуването се намира в зависимост от периода на действие на равновесието между търсенето и предлагането. За целта той въвежда понятията за моментно, краткосрочно и дългосрочно равновесие на *продуктовия пазар* (в микр.). При *моментно продуктовопазарно равновесие* (в микр.) всички фактори на производството са постоянни, при *краткосрочното продуктовопазарно равновесие* (в микр.) част от тях (например трудът) са променливи и другата част (например производителният капитал) са постоянни, а при *дългосрочното продуктовопазарно равновесие* (в микр.) всички фактори стават променливи. При моментното равновесие пазарната цена изцяло зависи от съотношението между търсенето и предлагането, докато при дългосрочното равновесие тя се приближава към “нормалното” според него значение, определено от производствените разходи. Въвежда важното положение, че при увеличаване обема на *производството* (което е индуцирано от нарастването на пазарното търсене) предприемачите увеличават разходите на ресурсите в такава пропорция на взаимозаместване между различните видове производствени фактори, която осигурява най-голям икономически ефект. По този начин А. Маршал поставя

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

началото на съвременната *микроикономика*, издига на качествено ново равнище теорията за пазарното равновесие и съдействува значително за утвърждаването на икономикса като наука за функционалния механизъм на стопанството. Вж. също *условие на Маршал, А., и Лернер, А. (в межд.)*.

По-важни трудове на А. Маршал са: “Принципи на икономикса” (*Marshall, A. Principles of Economics. London, 1910*); “Индустрия и търговия” (*Marshall, A. Industry and Trade. London, 1919*); “Пари, кредит и търговия” (*Marshall, A. Money, Credit and Commerce. London, 1923*); “Чиста теория на външната търговия и чиста теория на националната стойност” (*Marshall, A. Pure Theory of Foreign Trade and Pure Theory of Domestic Values. London, 1879*). Относно живота и научната дейност на А. Маршал вж. също: *Блюмин, И. Г.* Критика буржоазной политической экономии. Том I, Издательство Академии наук СССР, М., 1962, с. 152-227; *Селигмен, Б.* Основные течения современной экономической мысли. Издательство “Прогресс”, 1968, с. 296-310.

Взето от: *Миркович, К.* Алфред Маршал. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1990, 3 с. [147.90.32].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 240 с. (излязла от печат през февруари 1992) – с. 199 [147.91.18; 422.11.91].

[2] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 506 [147.99.07; 424.21.99].

[3] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 632 [147.00.07; 423.21.00].

[4] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 326-327 [147.02.04; 422.21.02].

[5] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МАТЕЕВ, ЕВГЕНИ (Matteev, Evgeni) (1920–1997) (Написано от Васил Манов.) – изтъкнат български изследовател в областта на *икономическата кибернетика*, планирането и приложението на *математическите методи в ико-*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

номиката, академик от 1966 г. Наричат го патриарх на българската икономическа наука. Е. Матеев е роден в Търговище. От ранна възраст владее френски, немски и латински и превежда “Илиада”. Завършва Духовната семинария. През 1943 г. завършва право в Софийския университет. След 1944 г. работи като редактор по икономическите въпроси и секретар на в. “Работническо дело”, а през периода 1949–1951 г. като заместник отговорен редактор на сп. “Ново време”. От 1951 г. е професор по народностопанско планиране в Софийския университет и във Висшия икономически институт “Карл Маркс” в София (сега Университет за национално и световно стопанство). През 1951 г. е избран за член-кореспондент на Българската академия на науките (БАН), а от 1966 г. – за неин действителен член. Член е на Президиума на БАН. През 1976 г. е избран за чуждестранен член на Академията на науките на СССР. От 1967 до 1972 г. е секретар на Отделението за философски, икономически и правни науки на БАН. От 1973 г. ръководи катедрата по управление и планиране на народното стопанство във ВИИ “Карл Маркс”. Е. Матеев заема важни отговорни и изборни длъжности във висшите държавни органи на България. Той е първи заместник председател и председател на Държавната планова комисия (1951–1953 г.), председател на Централното статистическо управление (1953–1960 г.), заместник-председател на държавния комитет за планиране (1960–1963 г.), председател на президиума на Висшата атестационна комисия при Министерския съвет (1965–1972 г.), министър без портфейл (1963–1966 г.), председател на Съвета по възпроизводство на материалните ресурси при Държавния съвет на Народна Република България (1972–1981 г.) и член на Държавния съвет (1974–1981 г.). Той е народен представител в Четвъртото, Петото, Шестото и Седмото народно събрание и председател на Постоянната комисия по икономическото развитие при Народното събрание. От 1966 до 1970 г. Е. Матеев е заместник-председател и председател на Икономическата комисия за Европа при ООН, а от 1975 г. е представител на България в Комисията по транснационалните корпорации при ООН и неин заместник-председател. Той е удостоен като народен деятел на науката и е носител на български държавни отличия.

Научните изследвания на Е. Матеев са в областта на народностопанското планиране, баланса на народното стопанство, *баланса на междуотрасловите връзки*, разширеното възпроизводство, икономическата ефективност, ценообразуването, производителността на труда, международното разделение на труда, теорията на *икономическите системи*. Той е един от създателите в международен мащаб на *икономическата кибернетика* като наука. По собствените

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

думи на Е. Матеев, основната област на неговите научни интереси е изследването на *икономиката* и на процесите на нейното управление от позициите на *общата теория на системите*. В това отношение той постига забележителни успехи. Е. Матеев е един от малкото изследователи в света, който има впечатляващи достижения в областта на теорията на *икономическите системи* и на системния подход в анализа, изследването и управлението на икономиката. Тези достижения са в съзвучие с констатациите на Питър Дракър. “В икономическата политика – пише П. Дракър, – са налице признаци на съсредоточаване на вниманието върху “климата”. Все по-често говорим за икономически структури, за производителност, за конкурентоспособност, за дългосрочни, а не за краткосрочни перспективи в областта на мениджмънта, за преплитането на промишлените отрасли, за ролята на изследванията и тяхната организация, за отношенията между правителствата и бизнеса, за нормалните трудови условия и т.н. На нито едно от тези неща, представляващи интерес за икономическата политика, не е отредено място в нашите икономически теории или в модела на икономистите теоретици” (*Дракър, П.* Новите реалности. Издателство “Христо Ботев”, С., 1992, с. 170). Научното творчество на Е. Матеев от самото начало има за свой предмет тъкмо това, което според П. Дракър липсва в модела на мислене отвъд океана. Когато коментира реформите в източноевропейските страни, Збигнев Бжежински посочва, че “от страна на Запада имаше общо недооценяване на системната сложност на необходимите промени при прехода” (*Бжежински, Зб.* Великите преобразования. – В: В-к “Демокрация” от 12.2.1994).

Творчеството на Е. Матеев е едно системно знание за борбата с феномена сложност в икономиката, в т.ч. със сложността на прехода (вж. *сложност на икономическата система*). Е. Матеев е от малкото пионери в световен мащаб, които разработват строгата наука за сложността и за методите на нейното управление. Според изследванията на Е. Матеев парциалният подход към икономиката е противоестествен. За да може да се разчита на успех, управлението трябва да бъде адекватно на икономическата система, т.е. то също трябва да бъде системно. За съжаление *икономическата политика* постоянно е била (и преди, и сега) далеч от идеята на К. Боулдинг за наличието на необходимото и достатъчното условие, което би гарантирало успех както на икономическата наука, така и на икономическата практика. Вместо системна, икономическата политика винаги е била парциална, разчитаща на магически решения.

Едни от най-важните творчески достижения на Е. Матеев са неговите оценки за субективната школа, направени от позициите на развитието на ико-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

номиката от началото на 50-те години на XX-тия век в книгата му “Субективната школа и марксистко-ленинската политическа икономия“ (Партиздат, София, 1947 и 1949). Тези оценки са валидни и от позициите на икономиката от началото на XXI-я век. Важен е неговият принос в теоретичната разработка за съизмерването на капиталните и експлоатационните разходи “Към въпроса за съизмерването на капиталните вложения с експлоатационните разходи (избор на варианти)” (София, 1949). Всъщност това е книга (изпреварила далеч времето) за ролята на вътрешната норма на възвръщаемост в съвременната теория и практика на инвестиционните решения. През 1956 г. Е. Матеев публикува фундаментално произведение, посветено на проблемите на производителността на труда (*Матеев, Е.* Производителността на труда при социализма и народностопанското планиране. С., 1956; *Матеев, Е.* Производительность труда и воспроизводство при социализме. Издательство иностранной литературы, М., 1961). От позициите на днешния и утрешния ден в това класическо по своя характер произведение той изследва растежа на производителността на труда във връзка с отношенията на обществото към природата. Разкрити са формите на растеж на производителността на труда, ролята на екстензивното и интензивното развитие на творчеството като фактор за растежа на производителността на труда, ролята на природата като геоложка и енергетична среда за развитието на икономиката, ролята на живата природа и на природата като географска среда. Изследвана е връзката между растежа на производителността на труда, от една страна, и промените в материално-веществената, отрасловата и териториалната структура на стопанството и измененията в структурата на общия фонд на работното време, от друга. Колкото и странно да звучи, “Третата вълна” на Алвин Тофлър е едно преоткриване с много задна дата на законите на структурните изменения, изследвани и описани от Е. Матеев в неговата книга за производителността на труда.

Е. Матеев има значителни приноси в разработването на междуетрасловата теория, началото на която поставя Василий *Леонтиев*. В това отношение се открояват две негови книги: *Матеев, Е.* “Перспективно планиране. Междуетраслови връзки и технически коефициенти”. Издателство на БКП, С., 1963; *Матеев, Е.* Перспективно планиране и икономическа кибернетика. Издателство на БКП, С. 1963 (също на руски език: *Матеев, Е.* Перспективное планирование и экономическая кибернетика. С., Издателство на БАН, 1966). Книгата “Перспективно планиране и икономическа кибернетика” е една от библиите на бъдещето. С нея Е. Матеев се нарежда в световната наука като един от основоположниците на *икономическата кибернетика*, която (наред с Оскар *Ланге*)

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

органически и трайно свързва с междуетрасловата теория. Друго негово интересно произведение е “Рентабилност и планиране” (София, 1970). От една страна, то е професионално критично обобщение на реформите в централно- и източноевропейските страни през 60-те години на XX-я век и, от друга страна, ръководство за това как да се провеждат целесъобразни (от икономическа, социална и екологична гледна точка) реформи в бъдеще. В тази книга в неявна форма е прокаран изводът, че не всяка промяна има основание да се нарича реформа, че само при определени условия промените добиват смисъл на реформи. В един от сборниците на негови произведения “Управление, ефективност, интеграция. В търсене на решения” (Партиздат. София, 1976) са разработени важни проблеми на управлението и планирането на икономиката, на икономическата оптимизация и икономическото стимулиране и на взаимоотношеността на икономическото строителство в България от международната икономическа среда.

Системният подход в изследването на икономиката (вж. *системен подход в икономиката*) винаги е стоял в основата на творчеството на Е. Матеев. Ненадминати в това отношение остават последните две негови крупни произведения – “Автоматизирана система за управление на народното стопанство (Икономически основи)” (Издателство на БАН, София, 1974) и “Структура и управление на икономическата система” (Наука и изкуство, С., 1987). В първата от тях са анализирани: системата на материалното производство и нейната структура (и изобщо проблемът за системното дефиниране на икономиката); факторите, които въздействуват върху нейното поведение (най-вече техниката и екзогенните ресурси), и целите, които мотивират поведението ѝ; производствената програма в макроикономически мащаб и информационните потоци, които циркулират в производствената система; подсистемите на нейното оперативно управление като годишните производствени програми, управлението на обръщението, финансовите програми, управлението на разпределението, управлението на текущите платежни операции. Във втората книга са изследвани такива важни проблеми като: цялостното дефиниране на икономическата система; синхронните и диахронните икономически връзки в системата; общата характеристика на *икономическото управление*; функционирането на икономическата система върху основата на печалбата; ролята на обществената собственост, стопанската сметка и личните интереси във функционирането на икономическата система; мястото на координацията и планирането в макроикономиката.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Тестването на творчеството на академик Евгени Матеев както през призмата на реалните икономически процеси в национален и в международен мащаб, така и през призмата на идеите на световните авторитети на *кибернетиката* относно посоката на развитието на икономическата наука, доказва изключителността на икономическото наследство на големия български учен. Неговото творчество е посветено на откриването на онези системи, които съответствуват на универсума на икономиката. Други по-важни трудове на Е. Матеев са: **Матеев, Е.** Баланс на народното стопанство. Издателство “Наука и изкуство”, С., 1960, 1966, 1972 и 1977; **Матеев, Е.** Международное социалистическое разделение труда и народнохозяйственное планирование, 1965 (също: **Матеев, Е.** Международно социалистическо разделение на труда и народностопанско планиране. С., 1967); **Матеев, Е.** Проблеми на усъвършенствуване управлението и планирането на народното стопанство. С., 1967; **Матеев, Е.** Актуални проблеми на икономиката. С., 1983; **Матеев, Е.** Пазар и план. – В: Икономиката на кръстопът. С. 1990. **Матеев, Е.** За управлението на икономиката в САЩ. Издателска къща “Нови хоризонти”, С., 2000.

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 309-312 [148.07.05; 44.10.07].

[2] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 50-52 [147.00.07; 423.21.00].

[3] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МИЙД, ДЖЕЙМС (Meade, James) (1907–1996) – английски икономист, изтъкнат учен в областта на международната икономика. Образованието си получава в Оксфордския и Кеймбриджския университет (в последния – от 1925 до 1928 г.). От 1930 до 1937 г. преподава в “Хертфърд колидж” в Оксфордския университет. Работи в апарата на Лигата на нациите в Женева от 1938 до 1940 г., а от 1940 до 1947 г. е съветник в министерския съвет и директор на икономическата секция към Британската правителствена канцелария. Той е професор в Лондонската икономическа школа от 1947 до 1957 г., след което до 1968 г. е професор по *политическа икономия* в Кеймбриджския университет. През

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

1967 г. е президент на секция “F” на Британската асоциация за научен напредък. Член е на съвета на Кралското икономическо общество, чийто президент е от 1964 до 1966 г. и вицепрезидент след 1966 г. Дж. Мийд е привърженик на т.нар. **разменна концепция** (exchange conception), според която търговията има решаващо значение за обществения и икономическия живот. Разработва проблеми на *международната търговия (в межд.)*, организацията на митническите и икономическите съюзи, *платежния баланс (в межд.)* и международните валутни отношения. Заедно с Бертил Олин получава Нобеловата мемориална награда за икономически науки през 1977 г. “за оригинален принос в теорията за международната търговия и теорията за движението на международния капитал”, съдържащ се най-вече в неговата книга “Теория на международната икономическа политика” (*Meade, J. Theory of International Economic Policy. Oxford University Press, 1951*). Той е един от първите, който веднага след излизането на “Обща теория на заетостта, лихвата и парите” на Дж. Кейнс през 1936 г. представя неговите идеи в учебник. Това е книгата “Въведение в икономическия анализ и политика” (*Meade, J. An Introduction in Economic Analysis and Policy. Oxford University Press, 1936*).

В “Теория на международната икономическа политика” Дж. Мийд изследва зависимостите между вътрешния и външния баланс на дадена страна в контекста на *общото икономическо равновесие* (респ. на *общото пазарно равновесие*), в т.ч. като съпоставя докейнсианските ценови ефекти с ефектите на дохода в кейнсианската теория. През 1952 г. излиза знаменитата му книга “Геометрия на международната търговия” (*Meade, J. A Geometry of International Trade. Allen and Unwin, 1952*), в която прави разгърнат анализ на зависимостите във външната търговия с помощта на специфични математически и геометрични средства. В нея развива по-пълно теорията за *офертните криви (в межд.)* и тяхното извеждане с помощта на външнотърговските криви на безразличието. Друг принос към теорията на международната търговия е книгата му “Теорията на митническите съюзи” (*Meade, J. The Theory of Customs Unions. North-Holland, 1955*).

В труда си “Търговия и благосъстояние” (*Meade, J. Trade and Welfare. London, 1955*) Дж. Мид предлага начин за измерване на разходимостта (дивергентността) между частния и обществения пределен продукт с помощта на отношението между разликата между пределния обществен чист продукт и пределните издръжки на съответния фактор на производството, от една страна, и самите пределни издръжки на този фактор, от друга. Това съотношение той нарича норма на разходимост, която кумулативно нараства с постепенното

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

преминаване на продукта от първоначалния фактор за неговото производство до последната фаза на движението му, представляваща неговото потребление.

Интересен е неговият труд “Неокласическа теория за икономическия растеж” (*Meade, J. A Neo-Classical Theory of Economic Growth. Allen and Unwin, 1961*), в която прави опит да намери разрешение на спора по проблемите на растежа между Джоан Робинсън и Никълъс Калдор, от една страна, и Пол Самуелсън и Робърт Солоу, от друга. В своя неокласически модел на икономическия растеж Дж. Мийд предлага доразвитие на *производствената функция*, в която прирастът на дохода се поставя в зависимост не само от прираста на капитала и прираста на работната сила, но и от техническия прогрес. С помощта на своя модел той достига до обосновани резултати в изчисляването на теоретичните значения на *брутния национален продукт (в макр.)* на САЩ. Дж. Мийд се представя и със значителното си четири томно издание “Принципи на политическата икономия” (*Meade, J. Principles of Political Economy. Allen and Unwin, 1965 – 1976*). Заедно с Д. Вайнз и Дж. Масийовски той издава книгата “Стагфлацията” (*Meade, J., Wines, D., Maciejowski, J. Stagflation. Allen and Unwin, 1981*), в която разкрива причините и предлага мерки за отстраняване на недъзите на съвременното индустриално общество. Смята, че за да се премахнат (или поне смекчат) инфлацията и безработицата, трябва да се види тяхната зависимост от увеличаването на производствените разходи, и, че за да се води борба с безработицата, е необходим контрол върху заплатите и цените.

Други по-важни трудове на Дж. Мийд са: “Потребителски кредити и безработица” (*Meade, J. Consumer's credits and unemployment. London, 1938*); “Национален доход и разходи” (*Meade, J. National Income and Expenditure. Bowes, 1944*); “Планиране и механизмът на цените” (*Meade, J. Planning and the Price Mechanism. London, 1948*); “Ефективност, равенство и собственост” (*Meade, J. The Efficiency, Equality and the Ownership of Property. Harward University Press, 1974*); “Стационарната икономика” (*Meade, J. The Stationary Economy. Chicago, 1965*); “Наръчник по икономическа политика за радикални интелектуалци” (*Meade, J. The Intelligent Radical's Guide to Economic Policy. Allen and Unwin, 1975*); “Структура и реформа на прякото данъчно облагане” (*Meade, J. The Structure and Reform of Direct Taxation. Allen and Unwin, 1978*).

Взето от: *Миркович, К.* Джеймс Мийд. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1998, 3 с. [147.98.26].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 58-59 [147.99.07; 424.21.99].

[2] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 723 [147.00.07; 423.21.00].

[3] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МИТЧЕЛ, УЕСЛИ КЛЕР (Mitchell, Wesley Clair) (1874–1948) – американски икономист и статистик, представител на харвардската школа в *политическата икономия*. Той е основоположник на емпирическото направление в институционализма. Завършва Чикагския университет. Професор е по политическа икономия в Калифорнийския университет (1909–1912 г.) и в Колумбийския университет (1914–1919 г. и 1929–1944 г.). През периода 1920–1945 г. е ръководил Националното бюро за статистически изследвания на САЩ. Неговите приноси са в областта на *икономическите цикли*, стопанската конюнктура, статистиката, историята на *политическата икономия*, *паричното обръщение* (в макр.).

Основното произведение на У. Митчел е “Икономически цикли”, което излиза в 1913 г. (**Mitchell, W.** Business Cycles. 1913). То е било замислено като въведение в изследването на паричното стопанство. С него обаче У. Митчел открива нови пътища в статистическия анализ. Той показва, че може да се подходи по нов начин към решаването на икономическите проблеми. Смята, че цифрите могат да се използват при изясняването на най-трудните проблеми на *икономиката*, за разкриването на причинните връзки и за установяването на съотношенията между различните елементи на икономическото знание. У. Митчел разработва методи на индексния анализ, които десетилетия наред успешно се използват в *икономическата теория* и в *икономическата практика*. Той използва резултатите на своите статистическите изследвания при обосноваването на основните положения на институционализма. Прилага обаче предимно описателно статистическите методи, без да ги свързва с необходимостта от разкриване на причинно-следствените връзки между *икономическите явления* и *икономическите процеси*. У. Митчел обръща особено внимание на своеобразието и неповторимостта на всеки икономически цикъл, като по то-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

зи начин не разработва предпоставки за изграждането на единна теория за цикъла. Според него икономическата история се повтаря, но винаги съдържа нови елементи и следователно е невъзможно да се конструира теория, която да е обща за всички икономически цикли. Разглежда *икономическия цикъл* като комплекс от колебателни движения, които се разпространяват по цялата икономическа система (вж. *теория на Бърнз, А., и Митчел, У., за фазите на бизнес цикъла (в макр.)*). Според него икономическият цикъл представлява плавна смяна на конюнктурни вълни и свързва това с възможността от изграждането на безкризисен цикъл.

След Голямата депресия от 1929-1933 г. У. Митчел става един от теоретиките на регулирания капитализъм, като разработва отделни страни от политиката на банковата система и на *политиката на правителствените разходи (в макр.)*, с помощта на които могат да бъдат смекчени проявленията на кризите. Според него регулярността, с която протичат циклите, навежда на мисълта, че е възможно да се въздействува върху тях с определени инструменти на макроикономическата политика на държавата. Интересното е, че в тези рамки той разглежда въздействието на банковата система като своеобразен балансър на въздействието на правителствените разходи. Въпреки ударението, което поставя върху уникалността на емпиричните данни, в последните години на живота си все пак У. Митчел е замислил да издаде книга, в която да формулира икономическа теория на циклите, която да се опира на събрания от него огромен статистически материал и да представлява обобщение на вече подложени на анализ факти, описващи широката картина на функционирането на паричното стопанство в рамките на съвременната цивилизация. Тази му идея остава неосъществена.

Други по-важни произведения на У. Митчел са: “Злато, цени и работна заплата при книжно-доларовия стандарт” (*Mitchell, W. Gold, Prices and Wages under the Greenback Standart. 1908*); “Доходът в Съединените Щати. Т. 1-2.” [в съавторство] (*Mitchell, W. Income in the United States. V. 1-2. New York, 1921 – 1922*); “Измерване на икономическите цикли” [в съавторство с А. Ф. Бърнз] (*Mitchell, W. Measuring Business Cycles. New York, 1948*); “Какво се случва по време на икономическите цикли” (*Mitchell, W. What happens during Business Cycles. New York, 1951*); “Видове икономически цикли. От меркантилизма към институционализма” (*Mitchell, W. Types of Economic Theory. From Mercantilism to Institutionalism. V. 1-2. New York, 1967-1969*).

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Взето от: *Миркович, К.* Уесли Клер Митчел. – *Биографична статия*. София, написана през април 1992, 3 с. [147.92.20].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 109-111 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 448 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МОДИЛИАНИ, ФРАНКО (Modigliani, Franko) (1918) – американски учен от италиански произход. Роден е в Рим, където завършва университетското си образование и получава докторат по юридически науки през 1939 г. По времето на фашизма емигрира в САЩ и става доктор на социалните науки в Новата школа за социални изследвания в Ню Йорк. Основната част от дисертацията си той публикува в статията “Ликвидни предпочитания и теорията за лихвата и парите” (*Fr. Modigliani. Liquidity Preference and the Theory of Interest and Money*. – In: *Econometrica*, January 1944), която съдействува за приобщаването на паричната теория в кейнсианската система. От 1942 г. преподава статистика в “Бърнърд Колидж” в Колумбийския университет, от 1943 г. – *математическа икономика* в Новата школа за социални изследвания в Ню Йорк. От 1949 г. е професор по икономика в Илинойския университет. Преподава в университетите в Ню Йорк и Харвард, в Института за технологии “Карнеги”, в Масачузетския технологичен институт и други. Член е на много академии на науките. От 1966 г. е консултант към съвета на управителите на Федералната резервна система на САЩ. През 1962 г. е президент на Иконометричното общество, а през 1976 г. е президент на Американската икономическа асоциация. Той е член на Американската финансова асоциация и на Италианското икономическо дружество. През 1985 г. Фр. Модилиани е удостоен с Нобеловата мемориална награда за икономически науки за “пионерен анализ на спестяванията и финансовите пазари”. Фр. Модилиани се занимава активно с *иконометрика* и е специалист в областта на финансите.

Негови основни произведения са: “Проблеми на капиталните вложения”, “Ролята на очакванията и плановете в икономическото поведение и тяхното

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

използуване в икономическите анализи” и “Хипотезата за жизнения цикъл на спестяванията”. По-важните му произведения са публикувани в “Събрани съчинения на Франко Модилиани” (*Fr. Modigliani. Collected Papers of Franco Modigliani. MIT Press, 1980*).

Фр. Модилиани става известен със своята хипотеза за определителите на потреблението в зависимост от живота на човека (т.нар. *хипотеза на Фр. Модилиани за жизнения цикъл на дохода (в макр.)*), създадена от него в началото на 50-те години на XX-ия век. Според тази хипотеза до 20-годишна възраст доходът на човека обикновено е недостатъчен, за да задоволи сравнително големите му потребности. Високото потребление налага той да ползува спестявания, наследство или заеми. По-късно, до 45-годишна възраст, доходът обаче нараства в по-голяма степен от тази, с която растат неговите разходи. Тогава се извършва активен процес на спестяване. След излизане в пенсия разходите на личността намаляват, но и неговият доход става още по-малък. Това налага да се използват миналите спестявания. Според Фр. Модилиани потреблението се регулира от размера на дохода и от склонността към потребление през дълъг период от време (вж. *пределна склонност към потребление (в макр.)*). Затова стига до извода, че през определени периоди динамиките на съвкупния доход и на съвкупното потребление съвпадат, а през други – те се разминават. Според хипотезата на Фр. Модилиани спестяването е функция не на текущия доход, а на очаквания пожизнен доход (вж. *пределна склонност към спестяване (в макр.)*). По такъв начин той дава отговор на дилемата, възникнала от противоречието между твърдението на Джон Кейнс, че средната склонност към спестяване се увеличава с нарастването на дохода на домакинствата, от една страна, и статистическите факти, които не потвърждават това, от друга (вж. *средна склонност към спестяване (в макр.)*).

Съвместно с Мертън Милър в края на 50-те години на XX-ия век Фр. Модилиани разработва двете популярни основни ММ-теорема [т.нар. **теорема на Фр. Модилиани и М. Милър** (Modigliani-Miller theorems)] за зависимостите, които оказват влияние върху формирането на структурата на финансовите активи на фирмата. Според тях при съвършена конкуренция и при положение че се абстрахираме от данъчното въздействие пазарната стойност на фирмата и стойността на капитала на фирмата са независими от коефициента на ликвидност (т.е. от съотношението между емитираните акции и неизплатените активи), както и от разплащателното съотношение на дивидентите към дохода за разпределение на фирмата. Върху основата на тези теорема се заражда финансовият анализ като раздел в съвременната икономическа наука. Фр. Модилиа-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ни (наред с Джо Бейн и Паоло Сайлърс-Лабини) има приноси в разработването на модерната олигополна теория за ограничаващото ценообразуване и *лимитираното производство (в микр.)*, изложени в труда му “Нови развития на олигополния фронт” (*Fr. Modigliani. New Developments on the Oligopoly Front. Journal of Political Economy*, 1958).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

класически модел на Модилиани, Фр. (в макр.);
теорема на Модилиани, Фр., и Милър, М. (вж. Франко Модилиани);
хипотеза на Модилиани, Фр., за жизнения цикъл на дохода (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Франко Модилиани. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1991, 3 с. [147.91.37].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 348 с. (излязла от печат през юни 1992) – с. 249 [147.92.02; 423.11.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през март 1991) (излязла от печат през юни 2001) – с. 635-636 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 541 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МОЙСЕЕВ, НИКИТА НИКОЛАЕВИЧ (Mojseev, Nicita Nicolaevich) (1917–2000) – изтъкнат руски изследовател в областта на системния подход и на системния анализ, в т.ч. и в икономиката. Работи по проблеми на механиката, приложната математика, оптимизацията на икономическите системи. Завършва Московския университет през 1941 г. Преподава в Московското висше техническо училище “Н. Е. Бауман” от 1948 г., професор е в Московския физико-технически институт от 1956 г., заместник директор е на изчислителния център на Академията на науките на СССР от 1961 г. Разработва въпроси на математическата физика, на линейните и квазилинейните уравнения, на оптималното управление. Изследва въпросите на синтеза на оптималните системи и

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на йерархичните системи на управление в икономиката. По-важни негови трудове са: “Асимптотични методи на нелинейната механика” (1969), “Математически модели на икономическата наука” (1973), “Елементи на теорията на оптималните системи” (1975), “Математически задачи на системния анализ” (1981).

Взето от: *Миркович, К.* Никита Николаевич Мойсеев. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 1 с. [146.82.42].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 300 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 109 [147.91.01].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

МОРГЕНЩЕРН, ОСКАР (Morgenstern, Oskar) (1902–1977) – американски икономист, придобил широка известност с изследванията си по използване на *теорията на игрите в икономиката*, извършени заедно с Джон фон Нойман. Завършва Виенския университет. Преподавател е по *политическа икономия* и статистика в същия университет (от 1929 г.), директор на Австрийския институт по изучаване на икономическите цикли (от 1931 г.), професор по политическа икономия и ръководител на изследванията по проблемите на *иконометриката* в Принстънския университет в САЩ (от 1938 г.), съветник на Комисията по атомна енергия (от 1955 г.). Работи в областта на *икономическите цикли, международната търговия (в межд.)*, икономическия анализ, статистиката, използването на математическите и статистическите методи в *политическата икономия, теорията на игрите*.

Съвместно с Дж. фон Нойман през 1953 г. издава книгата “Теория на игрите и икономическото поведение” (*Neumann, J. v., Morgenstern, O. Theory of Games and Economic Behavior*. Princeton University Press, Princeton, 1953) [издадена на руски език през 1970 г.: *Нойман, Дж. фон, О. Моргенщерна*. Теория

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

игр и икономическо поведение. Издателство “Наука”, М., 1970]. В нея те разработват прилагането на теорията на игрите в икономиката и математически формулират редица основни икономически задачи. Тази книга дава възможност да се отговори на редица въпроси, които възникват от съществуването на *монополите* и образуването на икономически коалиции, както и на други нетрадиционни икономически (от гледна точка на съвършената конкуренция) явления в съвременните условия. Много от тези явления не могат да бъдат обяснени с помощта на общовъзприетите икономически теории и методи. Особено важно в това отношение е изследването на проблема за икономическото съперничество между антагонистични обществени групи.

“Теория на игрите и икономическото поведение” на Дж. Фон Нойман и О. Моргенщерн получава най-широк положителен отзвук и става предпоставка за прилагането на теорията на игрите в статистическата теория за вземане на решения. Джекоб Маршак я нарича “монументално достижение”, а Леонид Гурвич твърди, че разкритата в нея теория на игрите “значително приближава икономическата наука до реалността”.

Други по-важни трудове на О. Моргенщерн са: “Икономически прогнози” (1928), “Границите на икономическата политика” (1934), “Международни финансови аспекти на търговските и промишлените цикли” (1959).

Взето от: *Миркович, К.* Оскар Моргенщерн. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 1 с. [146.82.43].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 301 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 106 [147.91.01].

[3] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 273-274 [148.07.05; 44.10.07].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

НЕМЧИНОВ, ВАСИЛИЙ СЕРГЕЕВИЧ (Nemchinov, Wassily Sergeevich) (1894–1964) – руски икономист и статистик, един от основателите на математико-икономическото направление в бившия Съветски съюз, академик от 1946 г. В 1917 г. завършва Московския търговски институт. През периода 1928–1948 г. завежда катедрата по статистика на Московската селскостопанска академия “К. А. Тимирязев”, а през 1940–1948 г. е неин директор. Той е председател на Съвета по изучаване на производителните сили (1949–1963 г.) и професор в катедрата по политическа икономия на Академията на обществени науки при ЦК на КПСС (от 1947 г.). През 1958 г. организира първата в СССР лаборатория за математико-икономически изследвания, която в 1963 г. прераства в Централен икономико-математически институт на Академията на науките на СССР. Основните изследвания на В. С. Немчинов са в областта на социалната икономическа структура на обществото, теорията на статистическите наблюдения, измерването и анализа на стопанските явления, развитието на производителните сили, производителността на труда, математическото моделиране на процесите в икономиката, икономическите оценки.

По-важни трудове на В. С. Немчинов са: “Селскостопанска статистика с основи на общата теория” (1945); “Полиномите на Чебишев и математическата статистика” (1946); “Икономико-математически методи и модели” (1962); “Обществена стойност и планова цена” (1969); Избрани произведения в 6 тома (1967 – 1969).

Взето от: *Миркович, К.* Василий Сергеевич Немчинов. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 1 с. [146.82.44].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 315 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Термини по икономическа кибернетика и моделиране на икономическите процеси (51 термина). – В: Речник по политическа икономия. [Написан от авторски колектив под редакцията на Никола Великов.] Партиздат, С., 1984 (излязъл от печат през декември 1984) – с. 453-454 [146.78.03; 146.82.14].

[3] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 175 [147.91.01].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[4] **Миркович, К.** Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 253 [147.02.04; 422.21.02].

[5] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 308 [148.07.05; 44.10.07].

[6] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

НИКОЛОВ, ИВАН (Nikolov, Ivan) (1924) – български икономист, изследовател в областта на *икономическата кибернетика* и *икономическата информация*. Роден е в София. Той е изтъкнат учен с международно признати приноси в областта на приложението на информационния подход в *икономическата теория* и в разкриването на информационната същност на потребителната стойност, стойността, собствеността и на други икономически категории. Ив. Николов завършва Софийската търговска гимназия през 1943 г. и специалност политическа икономия в Софийския университет през 1950 г. От 1951 г. до 1970 г. работи като преподавател във Висшия институт по физкултура (сега Национална спортна академия), първоначално като асистент, впоследствие като старши преподавател и като ръководител на катедра. През 1965 г. е избран за доцент, а през 1969 г. – за професор. От 1984 г. е член на международната академия по мениджмънт. През 1961 г. защитава кандидатска дисертация (за доктор по икономика), посветена на бюджета на социалистическата държава, а през 1984 г. – дисертация за доктор на науките.

През 1943 г. Ив. Николов е арестуван и осъден за антифашистка дейност. Изтърпява присъдата си в Софийския и в Сливенския затвор. След 1944 г. взема участие в двете фази на Отечествената война на България. През 1950 г. срещу него е подготвяно досие като “враг с партийен билет” (тъй като тогава единият му брат – Кирил Николов, е арестуван по процесите около Трайчо Костов, а другият му брат – Георги Николов, живее в САЩ от 1935 г., свещеник е в Детройт и изнася религиозни беседи по радио “Гласът на Америка”). През 1969 и 1970 г. Ив. Николов работи в Института по организация на управлението при Министерския съвет, където взема дейно участие в разработването на икономическия механизъм за управление на народното стопанство и в прилагането на кибернетични методи в социалното управление. От 1970 до 1984 г. е първоначално заместник директор, а после и директор на Института

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

по социално управление, който е на пряко подчинение на Секретариата на ЦК на БКП. През периода от 1976 до 1983 г. е наблюдаван от държавна сигурност като “американски шпионин” (с досие под наименованието “Ренегатът”, което през 1983 г. е приключено с резолюция, че няма такива данни). През 1983 г. подава оставка, но от 1984 г. е освободен не само като директор, но и от самия Институт за социално управление, като остава на резервен щат и не му се дава почти никаква работа.

През периода от 1976 до 1990 г. е нареждано на българските издателства да не печатат негови книги. Ив. Николов е предсрочно пенсиониран през 1988 г. като политически неудобен, най-вече заради активното му участие в “Клуба за гласност и преустройство” (Ив. Николов ръководи учредителното събрание на Клуба на 3 ноември 1988 г. в Софийския университет). Заради това е изключен от БКП и му е образувано второ досие в държавната сигурност под наименованието “Лидерът”. Подведен е под отговорност в два процеса като “криминален престъпник” (по първото обвинение той, съпругата му и сина му са осъдени условно на затвор на три и половина години, повдигнато му е и второ самостоятелно обвинение и друго обвинение отделно срещу сина му, но събитията от 10 ноември 1989 г. изпреварват влизането в сила на присъдите). През 1990 г. членството му в БКП (впоследствие БСП) е възстановено, кооптиран е в нейния Централен комитет, но той я напуска през 1992 г. и остава безпартиен.

Ив. Николов има повече от петдесет години преподавателска дейност във висшите училища в България. Чете разширен курс по политическа икономика, по кибернетика и икономика, по теория на социалното управление (респ. по мениджмънт), по управление на транснационалните корпорации в условията на глобалната икономика. Научните му интереси са предимно по въпросите на икономическата теория и най-вече – по въпросите на теорията на управлението (икономическата кибернетика), теорията на системите и *теорията на информацията*. Има над 150 научни публикации, в т.ч. и над десет книги.

В книгата си “Производството – взаимодействие между вещни, трудови и икономически отношения” (Издателство “Наука и изкуство”, София, 1965) Ив. Николов за първи път в България застъпва становище, различно от господстващата догматика в марксистката *политическа икономика*. Според него производствените отношения не са само икономически отношения. В тази книга той разкрива особената роля на *вещните отношения* (material relations), на вещната взаимозависимост между хората, независимо от икономическата форма на общественото производство. Вторият компонент са *трудовете отношения*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(labour relations). Те са свързани със създаването на материалното, с разделянето на труда на необходим и принадлеен, независимо също така от икономическата форма на производството. **Икономическите отношения** (economic relations) са отношения на собственост. Те се появяват на по-късен етап от общественото развитие, тогава, когато вече се създава и обособява принадлеен продукт и неговото присвояване (т.е. отчуждаване) става условие за по-нататъшното развитие на обществото. (Днес в руската икономическа литература се използва новият термин “икономическа цивилизация”; тя е противоположна на не-икономическото развитие на обществото от преди това.) Той разглежда понятието производителни сили като противоречиво единство на вещните и трудовите отношения.

Особен интерес в същата книга представлява постановката на Ив. Николов за превърнатия и фетишен характер на икономическите отношения при социализма. По принцип той отстоява тезата, че винаги икономическите отношения са превърната форма на общественото производство и замаскират неговата същност. В резултат на общонародната собственост и на централизираната форма на стопанско ръководство икономическите отношения при социализма най-напред се появяват като наредби, които регламентират цените, работните заплати, разпределението на готовата продукция и т.н. и чак след това те се реализират на пазара като икономически. Той пише следното: “Процесът на превръщане на икономическите отношения в отношения на организация и ръководство на народното стопанство, както казахме, противопоставя отделния индивид на неговата собствена организация, включително и на неговата производствена, политическа и държавна организация. Но ако при определени условия хората се окажат безсилни към своята собствена организация, и то не като отделни индивиди, а като колектив, тогава тяхната организация става безсилна по отношение на производството. Това се превръща във факт на съзнанието на отделните индивиди като тяхно безсилие по отношение на собствената им организация. Безсилието на масите се отразява в съзнанието им като всесилие на тяхната организация (държава и т.н.). Но това вече е проблемът за превратното отражение на общественото производство в съзнанието на хората, част от общата проблема за “периода на култа”, проблема на нашите историци, философи, социолози.” (**Николов, Ив.** Производството – взаимодействие между вещи, трудови и икономически отношения. Издателство “Наука и изкуство”, С., 1965, с. 206). Години по-късно Ив. Николов ще достигне до извода, че вещните, трудовите и икономическите отношения са само конкретен обществен израз

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на най-общите субстрати на всемира, на веществото, енергията и информацията.

Врѣх в творчеството на Ив. Николов е неговата книга “Кибернетика и икономика”, издадена през 1968 г. (първо издание: **Николов, Ив.** Кибернетика и икономика. Издателство “Наука и изкуство”, С., 1968; второ и допълнено издание: **Николов, Ив.** Кибернетика и икономика. Издателство “Наука и изкуство”, С., 1971; превод на румънски език: **Nikolov, Iv.** Cibertica si economiа. Bucuresti, 1973; превод на руски език: **Николов, Ив.** Кибернетика и экономика. Издательство “Экономика”, М., 1974. Вж също броруршата: **Николов, Ив., Миркович, К.** Икономическа кибернетика. Профиздат, С., 1969). В действителност първото появяване на книгата с горното заглавие е през 1965 г. под формата на учебно пособие. То е издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс” и е предназначено за специалността политическа икономия, пред която Ив. Николов чете курс по кибернетика и икономика. В книгата “Кибернетика и икономика” са застъпени много оригинални идеи. Най-важната от тях е прилагането на кибернетичния подход при изследването на икономическите процеси и на икономическите категории. Един от съществените недостатъци на политическата икономия и на икономическата теория въобще, особено за времето на издаването на тази книга, е нейната затвореност по отношение на научното познание като цяло и на други частни неикономически науки, които могат да бъдат използвани в икономическия анализ.

Книгата “Кибернетика и икономика” започва с въведение в *кибернетиката* като наука, в теорията на системите и в теорията на информацията. Ив. Николов разглежда производството като сложна динамична, т.е. като *кибернетична система*. От гледна точка на икономическата теория най-същественото като нова идея в “Кибернетика и икономика” е разкриването на информационната същност на потребителната стойност и стойността на стоката и на информационната същност на собствеността. Във връзка с това законът на стойността, както и собствеността, са разгледани като информационни механизми за регулиране на *икономическите процеси*, а цената – като *отрицателна обратна икономическа връзка*. Особено внимание е обърнато на моделирането на икономическите системи. Разкриването на информационната същност на основните икономически категории, направено от Ив. Николов, дава едно ново познание, различно от външната видимост на икономическите явления. Това голямо научно достижение е отбелязано от К. К. Валтух от новосибирския “Институт по икономика и организация на промишленото производство”. Той пише, че “първият, който е издигнал идеята, че стойността на стоките има информаци-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

онна природа, е бил българският учен И. Николов” (*Вальтух, К. К.* Информационная теория стоимости и законы неравновесной экономики. М., Издательство “Янус-К”, 2001, предговор, с. XXV). К. К. Вальтух посочва, че впоследствие редица автори, без да се позовават на Ив. Николов, употребяват термина “информационна стойност” (вж например: *Bell, D.* The Social Framework of the Information Society. Oxford, 1980; *Stonier, T.* The Wealth of Information. Profile of a Postindustrial Economy. London, 1983). Друг оригинален момент в тази книга е разглеждането на управлението като информационен процес, което сложи началото на една по-цялостна теория за социалното управление (по-късно Ив. Николов издава положенията в тази теория в две части като отделни публикации на книгата “Социално управление”) (вж също: *Николов, Ив.*, Общото в производството и неговите категории. С., 1984).

В статията си “Научно-техническата революция”, публикувана в кн. 1 на сп. “Социологически проблеми” от 1975 г., Ив. Николов за първи път издига идеята за отмирането на икономическите отношения. Ако се абстрахираме от това, че тя е свързана с постановката за общонародната собственост върху средствата за производство и за пълната победа на комунизма, а приемем направения в нея съдържателен икономически анализ, виждаме, че схващането на Ив. Николов изпреварва поне с двадесет и пет години съвременни теории за есхатологията на икономическата цивилизация. (Такава е например теорията на руския учен Ю. М. Осипов за есхатологията на икономическата цивилизация и на научната икономия. Вж: *Осипов, Ю. М.* Экономическая цивилизация и научная экономия. В: Экономическая теория на пороге XXI века. Под редакцией Ю. М. Осипова и Е. С. Затовой. Издательство “Юрист”, М., 2000, с. 29-40.)

Независимо от фактическата забрана да не се печатат негови книги, Ив. Николов прави пробив, като успява да публикува през 1985 г. в Профиздат брошурата “Дългите вълни на Кондратиев”. Значението на тази книжка от профсъюзната поредица е голямо, тъй като, *първо*, руският учен Н. Д. Кондратиев и неговата теория за дългосрочните *икономически цикли* не се познаваха в България (изобщо у нас нищо не се знаеше за него) и, *второ*, Н. Д. Кондратиев беше разстрелян в бившия Съветски съюз през 1938 г. като “народен враг” и темата за него беше табу. Впоследствие се оказва, че тази публикация е единствената книга, издадена в бившите социалистически страни преди реабилитацията на Н. Д. Кондратиев през 1987 г. Поради това Ив. Николов е два пъти канен и честван в Русия: веднъж през 1988 г. в Новосибирск и втори път през 1992 г. на международната конференция по случай стогодишнината от ражда-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

нето на Н. Д. Кондратиев, която се провела в Москва и в Санкт-Петербург. (Основните трудове на Н. Д. Кондратиев са публикувани в: *Кондратиев, Н. Д.* Проблемы экономической динамики. Издательство “Экономика”, М., 1989. Относно приносите на Н. Д. Кондратиев в теорията за дългите вълни вж също: *Николов, Ив.* “Дългите вълни на Кондратиев”, или кой ще бъде следващият световен лидер. – В: Сп. “Ние”, 2002, бр. 6, с. 20; *Миркович, К.* Макроикономика, Издателство “Тракия-М”, С., 2001, с. 151; *Стоянова, Е.* Вълните на Кондратиев – наново откритата бизнес теория. – В: В-к “168 часа”, бр. 24 от 13 юни 2003.)

През последните десет години Ив. Николов работи по теоретичната характеристика на глобалните и радикални промени, които настъпиха в икономиката на света, и прави анализ на различията в техните теоретични интерпретации. На тази проблематика са посветени неговите книги “Предизвикателствата пред икономическата теория на новата цивилизация”, публикувана през 1997 г. от Стопанската академия “Д. А. Ценов” в Свищов, и “Глобалната икономика. Теория и реалност”, публикувана през 2003 г. (Издателство “Сиела”, София, 2003). В книгата “Глобалната икономика. Теория и реалност” Ив. Николов остава верен на новаторския си подход в предишните си изследвания, като обръща особено внимание на кибернетичните, управленските и информационните аспекти на проблемите на глобализацията и изобщо на новите реалности в условията на глобалната икономика. В книгата той акцентира: върху отрасловите промени в материалното производство (при които се премахва голямата граница между производството на стоки и това на услуги) и върху ускореното развитие на информационното производство; върху радикалните промени в характера на труда (смята, че трудът отпада като фактор на материалното производство; производителен труд става знанието, т.е. такава роля изпълнява вече творческият труд, който не е икономически принудителен); върху радикалните промени в характера на капитала (смята, че капиталът също отмира като фактор на производството, тъй като текущото знание започва да доминира над капитала като предметно знание; на преден план излиза личната собственост на творческия работник); върху промените във финансовия капитал, който става облигационен представител на световното богатство.

Според Ив. Николов глобализацията поражда необходимостта от нова концепция в теорията на управлението: творческият труд започва да преобладава над изпълнителския, което води да отрицанието на мениджмънта като властово обществено отношение, като управление на хора над хора, и до превръщането на управлението в самоорганизация и самоуправление. Кибернети-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ката от обща теория на управлението се превръща в всеобща теория на управлението. Новият теоретичен принос в теорията на управлението идва от новото познание за света като цяло, а именно това, което досега ни дават термодинамиката, биологията и теорията на хаоса, се превръща в всеобщо познание (отпадат различията между техническата кибернетика, биокибернетиката и социалната кибернетика).

Във връзка с това в книгата си “Глобалната икономика. Теория и реалност” Ив. Николов подчертава три интересни момента: *първо*, новото значение, което науката придава на обратната положителна връзка [това произтича от теорията на Иля Пригожин за дисипативните системи]: благодарение на обратната положителна връзка от хаоса се раждат нови организирани структури; затова типично за икономиката е не равновесието, а неравновесието, като равновесието е само нейно моментно състояние; *второ*, отпада съществената разлика между правата и обратна връзка в сложните системи, която доминираше в теорията на управлението: вече има равнопоставеност между тези две връзки, а значи и между управляващата и управляваната подсистема в системата на управлението; *трето*, в системата на управлението вече няма разлика между субект и обект или, по-точно, има равнопоставеност помежду им: досегашното разграничение между субекта и обекта се е основавало върху едно опростено разбиране за *дезантропоморфизма в кибернетиката* (последният означава, че процеси на управление има не само в обществените отношения, но и в неживата и в останалата жива природа, както и това, че в обществените, в т.ч. и в икономическите, отношения има не само субективно организирано, но и обективно протичащо или още обективно осъществяващо се управление). Крайният извод на Ив. Николов е, че глобализацията съдържа в себе си отрицанието на капитализма като общественно-икономическа система, тъй като според него информационната революция (която поставя на преден план текущото знание) е отрицание на капитала (като форма на предметно знание). С отмирането на капитала и на капитализма отмира и икономическото и икономиката като етап в развитието на човечеството. (Относно теорията на Иля Пригожин за фазовите преходи с нелинеен характер от хаотичност към организираност на системата под въздействието на изработени от самата нея целенасочени импулси вж.: *Пригожин, И.* От существующего к возникающему. Издательство “Наука”, М., 1985; *Карери, Дж.* Порядок и беспорядок в структуре материи. Издательство “Мир”, М., 1985; *Эбелинг, В.* Образование структур при необратимых процессах (Введение в теорию диссипативных структур). Издательство “Мир”, М., 1979; *Филиппов, А.* Многоликий солитон. Издательство “Наука”, М., 1986;

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Нелинейные волны. Самоорганизация (сборник статей). Издательство “Мир”, М., 1983; Синергетика (сборник статей под редакцией Б. Б. Коломиева). Издательство “Мир”, М., 1984. Вж също: **Миркович, К.** Математическа икономика. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, С., 1991, с. 59; **Миркович, К.** Проблеми на икономическата синергетика. – В: *Икономическа мисъл*, кн. 1 от 2006, с. 3-32.)

През 2007 г. Ив. Николов издава монографията “Информацията (Информационен подход в икономическата теория)” (Издателство “Стопанство”, С., 324 с.). В нея в светлината на новите реалности той доразвива своите напълно оригинални и много плодотворни схващания за икономическата информация (и за информацията изобщо), издигнати от него още през 60-те години на ХХ-ия век. Една от задачите на автора на тази книга е “да представи една различна теза за същността на информацията, нейното определение и да защити идеята, че тя е същност и фактор на развитието, на еволюцията от началото на света до днес” (с. 9). Друга задача е да разгледа мястото на информационния подход в икономическата теория и практика. Като обобщава четиридесетилетните си изследователски усилия в разглежданата област, в книгата той търси отговор на два основни въпроса: има ли някаква определена обща същност между социалното, биологичното и неорганичния свят и има ли някаква обща движеща сила в развитието на обществото, което преминава от натуралните към икономическите и след това – към постикономическите отношения. По такъв начин става възможно да се разкрият основите на една нова икономическа парадигма. Авторът е убеден (и той доказва това), че “разгадаването на проблемите на нашата съвременност и формирането на нова *икономическа парадигма* се крие в информацията” (с. 10), като това е проблем не само на икономическата наука, но е и общонаучен проблем, защото информацията е явление, което пронизва всички форми на движението на материята.

Основната теза на Ив. Николов в монографията “Информацията (Информационен подход в икономическата теория)” е, че ***информацията е отразена подреденост*** (вж. също **Николов, Ив.** Икономическо поведение и икономически отношения. – В: Сп. “Икономическа мисъл”, кн. 1 от 2008). Това е същността на информацията. В това си качество тя има две основни характеристики, които са две противоречиви форми на проявление. Като отразеност тя носи съобщение за отразявания обект, а като подреденост тя е икономия на енергия. Именно в тези рамки авторът разглежда проблема за отношението между теорията на отражението и теорията на информацията. Той подробно анализира зависимостта между ентропията, негентропията и информацията, като предпо-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

лага, че ентропията е степен на неподредеността, а негентропията (антиентропията), а значи и информацията, е степен на подредеността на междueleментните връзки в структурата на системата. “За разлика от негентропията информацията не е атрибутивна характеристика на материята, тя е придобита, тя е резултат, тя е следствие от определено взаимодействие между материални системи” (с. 25). Тя е ново ниво на подреденост, тя е нов прираст на подредеността над съществуващата в системата негентропия в резултат на посоченото взаимодействие и затова е източник на икономия.

Взето от: *Миркович, К.* Иван Николов. – *Биографична справка и биографична статия за проф. Иван Николов.* София, написана през януари 2004, 9 с. [147.04.06; 45.04.06].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 312-317 [148.07.05; 44.10.07].

[2] *Миркович, К.* Стопанство и икономика. Университетско издателство “Стопанство”, София, 2009, 327 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 19-25 [148.09.03; 44.11.09].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

НОВОЖИЛОВ, ВИКТОР ВАЛЕНТИНОВИЧ (Novojilov, Victor Valentinovich) (1892–1970) – руски икономист, професор (от 1937 г.), доктор на икономическите науки (от 1941 г.). Завършва Киевския университет през 1915 г. Основните му изследвания са в областта на статистиката, *икономиката*, оптималното планиране. Значителен интерес представляват трудовете на В. В. Новожилов по измерването на разходите в народното стопанство и техните резултати. Като прилага съвременни математико-икономически методи, обосновава необходимостта при определянето на народностопанските разходи да се отчитат и обратните връзки в *икономиката* с помощта на нормативи за ефективността на ресурсите (вж. *обратна икономическа връзка*). Разработва математически модели на ефективността на капиталните вложения и потреблението, при което се достига до максимален темп на растежа на производителността на труда. Въвежда понятието за диференциални разходи на труд (вж.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

обективно-обусловени оценки) и построява математически модел на обществено необходимите разходи на труд (вж. *общественонеобходими разходи на икономически труд*) с използване на принципа за двойствеността в *математическото програмиране* (вж. *двойствена задача на линейното програмиране*).

По-важни трудове на В. В. Новожилов са: “Измерване на разходите и техните резултати в социалистическото стопанство” (в сб. “Приложение на математиката в икономическите изследвания”, т. 1, 1959); “Проблеми на измерването на разходите и резултатите при оптималното планиране” (1967); “Карл Маркс за прилагането на математиката в икономическата наука и съвременните проблеми на оптималното планиране” (в сб. “Карл Маркс и съвременността”, 1970).

Взето от: *Миркович, К.* Виктор Валентинович Новожилов. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 1 с. [146.82.45].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 319 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 290-291 [147.91.01].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 254 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 309 [148.07.05; 44.10.07].

[5] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

НОЙМАН, ДЖОН ФОН (Neumann, John von) (1903–1957) – американски математик, един от най-изтъкнатите изследователи в *теорията на игрите*. Роден е в Будапеща. През 1926 г. завършва Будапещенския университет, където получава докторска степен. Учи също в Берлинския университет и в Цюрихския технологичен институт. От 1927 г. преподава в Берлинския университет.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

През 1930 г. постъпва на работа в Принстънския университет в САЩ. Тук по-късно съвместно с Оскар *Моргенщерн* той пристъпва към изследването на теорията на игрите и нейното приложение в *икономиката*. Преподава в САЩ през 1930–1933 г. От 1933 г. е професор в Принстънския институт за перспективни изследвания. От 1940 г. е консултант на различни институции на американската армия, като взема участие и в създаването на първата атомна бомба. От 1954 г. е член на комисията по атомна енергия. Удостоен е с много научни награди. Член е на Националната академия на науките на САЩ. Дж. фон Нойман е един от най-великите математици на XX-я век. Умира сравнително млад, което по всеобща оценка е тежка загуба за естествените и за обществените науки. Основните области на научната дейност на Дж. фон Нойман са функционалният анализ и неговите приложения в класическата и квантовата механика, *математическата логика*, теорията на топологичните групи, *теорията на игрите*, теорията на автоматите (вж. *икономически автомат*). Има значителни приноси в създаването на първите бързодействащи електронно-изчислителни машини и в разработването на методите за тяхното използване.

Дж. фон Нойман разработва важни проблеми на оптимизацията на *икономическия растеж* в рамките на магистралната теория за балансирания растеж (т.нар. *сбалансиран растеж*). Значимо направление в развитието на теорията за *оптималния икономически растеж* (optimal economic growth) е именно *магистралната теория за икономическия растеж* (turnpike theory of the economic growth), в чиято основа стои *моделът на разширяващата се икономика на Дж. фон Нойман* (Von Neumann model of an expanding economy). Той е описан в неговия труд “Модел на общото икономическо равновесие”, представен през 1932 г. на математическия семинар в Принстън (САЩ). За първи път е публикуван на немски език през 1937 г. Неговият английски превод е публикуван през 1945-1946 г.: *Neumann, J. v. Model of General Economic Equilibrium*. In: Review of Economic Studies, 1945-1946, 13(1), N 33, pp. 1-9. В модела на разширяващата се икономика Дж. фон Нойман разглежда вариант на икономическото развитие, което се осъществява по **стационарна траектория на макроикономическата система** (stationary trajectory of the macroeconomic system). Характерното за нея е, че параметрите на *макроикономическата система* се изменят с равномерни и еднакви темпове, цените са постоянни, прирастът на производството се финансира от инвестирането на цялата печалба. В света на Дж. фон Нойман макроикономиката функционира като затворена система: резултатите от цялото производство, получени в течение на определен период (отрязък) от време, се превръщат в разход на произ-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

водството през следващия период със същата продължителност. Зависимостите между производствените процеси са линейни. Линеината технология в системата на Дж.фон Нойман е обобщение на леонтиевските модели. В този смисъл междуотрасловите модели на Василий *Леонтиев* са частен случай и една от реализациите на модела на разширяващата се икономика. В магистралната си теория Дж. фон Нойман доказва, че максималният пропорционален и балансиран икономически растеж се осъществява по стационарна траектория, която е траектория на *икономическото равновесие*. Това произтича от теоремата за магистралата, с която се обосновава близостта на оптималната макроикономическа траектория до магистралата. Съвместно с О. *Моргенщерн* Дж. фон Нойман издава книгата “Теория на игрите и икономическото поведение” (*Neumann, G. v., O. Morgenstern. Theory of Games and Economic Behavior. Princeton University Press, Princeton, 1953*). В нея върху основата на *принципа на минимакса* той разработва приложението на игрите с нулева и с ненулева сума в икономиката и математически формулира основни икономически задачи в областта на рационалното поведение и на измерването на *полезността*.

Други по-важни трудове на Дж. фон Нойман са: “Номероложкия метод за определяне на оптимална стратегия” (*Neumann, J. v. A Numerical Method to Determine Optimum Strategy. Naval Res. Logist. Quart. 1, № 2, 1954*); “Математически основи на квантовата механика” (*Нейман, Дж. ф. Математические основы квантовой механики. М., 1964*); “Теория на самовъзпроизвеждащите се автомати” (*Нейман, Дж. ф. Теория самовоспроизводящихся автоматов. М., 1971*).

Взето от: *Миркович, К.* Джон фон Нойман. – *Биографична статия*. София, написана през март 1982, 2 с. [146.82.46].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 320 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Термини по икономическа кибернетика и моделиране на икономическите процеси (51 термина). – В: Речник по политическа икономия. [Написан от авторски колектив под редакцията на Никола Великов.] Партиздат, С., 1984 (излязъл от печат през декември 1984) – с. 464-465 [146.78.03; 146.82.14].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[3] **Миркович, К.** Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 290-291 [147.91.01].

[4] **Миркович, К.** Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 254 [147.02.04; 422.21.02].

[5] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 272-273 [148.07.05; 44.10.07].

[6] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ОЛИН, БЕРТИЛ (Ohlin, Bertil) (1899–1979) – шведски икономист и политик, имащ значими приноси в теорията на *международната търговия (в межд.)*. На 16-годишна възраст започва да следва в Лундския университет, а две години по-късно преминава в Стокхолмското училище за икономика и бизнес администрация. Завършва висшето си образование през 1919 г., след което работи върху своя докторат под ръководството на Густав *Касел*. До получаването на докторската си степен през 1934 г. специализира в Кеймбриджкия университет и Харвардския университет. От 1925 до 1930 г. преподава като професор в университета в Копенхаген, а след 1930 г. (като заема мястото на Ели Хекшер) до пенсионирането си през 1965 г. е професор в Стокхолмското училище за икономика и бизнесадминистрация. През периода 1938–1970 г. е член на шведския парламент, а през периода 1944–1967 г. ръководи Шведската либерална партия. През последните години на Втората световна война е министър на търговията. Съвместно с Джеймс *Мийд* е лауреат на Нобеловата мемориална награда за икономически науки през 1977 г. за “оригинален принос в теорията на международната търговия и в теорията на движението на капитала”. Б. Олин доразвива някои от възгледите на Джон *Кейнс*. Дж. Кейнс, въпреки че по повечето от проблемите критикува класическия икономикс, се придържа към класическия възглед, че не промените в дохода, а промените в цените могат да уравновесят *платежния баланс (в межд.)*. За разлика от него Б. Олин доказва, че именно промените в дохода са един факторите за изравняването на платежния баланс.

В своя труд “Междурегионална и международна търговия” (донесла му Нобеловата мемориална награда за икономика), издаден още през 1933 г.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(*Ohlin, B.* Interregional and International Trade. Harvard University Press, 1933; 2 ed., Cambridge, 1967), като се основава на постановките на сънародника си Ели Хекшер и ги доразвива, Б. Олин издига идеята, че предимствата на страните в международната търговия произтичат най-вече от различията в тяхната надареност с определени производствени фактори. Всяка страна получава изгоди от външнотърговския обмен, ако произвежда и изнася продукти, създавани предимно с помощта на фактори, които са най-изобилни за тази страна, но са редки в останалите региони. Страните трябва да изнасят продукти, за чието производство по-интензивно е използван изобилния за тях фактор. Така например страни, които са по-богати на капитал и по-бедни на труд, трябва да произвеждат и изнасят *капиталоинтензивни продукти (в межд.)* и да внасят *трудоинтензивни продукти (в межд.)*, а страни, които са по-богати на труд и по-бедни на капитал, трябва да произвеждат и изнасят *трудоинтензивни продукти* и да внасят *капиталоинтензивни продукти* [т.нар. *теорема на Е. Хекшер. Е. и Олин, Б. (в межд.)*]. По-късно Пол Самуелсън доразвива това твърдение, като смята, че ако *международната търговия (в межд.)* следва теоремата Е. Хекшер и Б. Олин, ще настъпи изравняване на международните цени на производствените фактори. Теоремата на Е. Хекшер и Б. Олин прераства в теорема (и в теория) за изравняване на цените на производствените фактори.

В изданието си “Някои бележки върху стокхолмската теория за спестяванията и инвестициите” (*Ohlin, B.* Some Notes on the Stockholm Jheory of Savings and investment. – In: Economic Journal, March – June 1937) Б. Олин събира и повторно издава (но вече на английски) много от публикациите си от периода 1927–1934 г. (на шведски, но тогава непреведени на английски език), направени преди излизането на “Общата теория” на Дж. Кейнс от 1936 г. В тях се съдържат много от бъдещите постановки на Дж. Кейнс и се предвиждат неговите политически препоръки. С изданието си от 1937 г. Б. Олин се стреми да покаже, че Стокхолмската школа е изпреварила Дж. Кейнс. Опитът на Б. Олин първоначално се посреща с недоверие, но впоследствие както Стокхолмската школа, така и Б. Олин са признати като пионери на съвременния макроикономикс.

Взето от: *Миркович, К.* Бертил Олин. – *Биографична статия*. София, написана през декември 1998, 2 с. [147.98.27].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 63-64 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ОУКЪН, АРТЪР М. (Okun, Arthur M.) (1928 – 1980) – изтъкнат американски икономист. Завършва Колумбийския университет през 1949 г., където през 1956 г. получава докторска степен. От 1963 г. е професор по *икономикс* в Йелския университет. По-късно, след 1969 г., е преподавател в Брукингския университет. През 1961–1962 г. е икономист в екипа към Президентския съвет на американския президент Джон Кенеди, през 1964–1968 г. работи в Съвета на американския президент Линдън Джонсън, а през 1968–1969 г. е председател на този съвет. През 1979 г. става носител на наградата “Франк Е. Сайдман”. Основният труд на А. Оукън “Цени и количества: макроикономически анализ” (*Okun, A. Prices and Quantities: A Macroeconomic Analysis. Brookings Institution, 1981*) е публикуван посмъртно. В него той дава интересен отговор на въпроса защо продуктите и факторите пазари в развитите икономики се приспособяват към промените в търсенето и предлагането не чрез изменение на цените, а чрез промени в стоковите количества. С това той се опитва да докаже, че *безработицата (в макр.)* не предизвиква намаляване на работните заплати, както и това, че неизползуваните производствени мощности не причиняват спадане на продуктите цени. По такъв начин А. Оукън поддържа схващането, че пазарното равновесие се постига комбинирано чрез едновременно регулиране на цените и обема на производството.

В своята статия “Потенциален брутен национален продукт – неговото измерване и значение”, издадена през 1968 г. и публикувана в сборника “Политическата икономия на просперитета” (*Okun, A. The Political Economy of Prosperity. Brookings Institution, 1970*), А. Оукън прави задълбочен анализ на развитието на *брутния национален продукт (в макр.)* на САЩ през 50-те и 60-те години на XX-тия век. Разкрива зависимостта, според която увеличаването на равнището на безработицата с един процентен пункт обуславя намаляване на съотношението на фактически произведения *реален брутен национален продукт (в макр.)* към неговото потенциално значение с около 2 процентни

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

пункта. Непосредствените причини за растежа на безработицата в случая са спадът на обема на производството и фиксирането на работните заплати, което не позволява на лицата, станали вече безработни, да си намерят работа и при по-ниско заплащане. Постановката за посочената количествена зависимост между увеличаването на безработицата и намаляването на реалния брутен национален продукт става известна като *закон на А. Оукън (в макр.)*. Макар отношението към този закон да не е еднозначно, той трайно влиза в анализа на проблемите на *заетостта (в макр.)*, *безработицата (в макр.)*, *инфлацията (в макр.)*, *цикличността на производството (в макр.)* и изобщо – на *икономическата нестабилност (в макр.)*, както и в обосноваването и оценката на антицикличната и антиинфлационната макроикономическа политика на държавата (вж. *антиинфлационна бюджетна политика (в макр.)* и *антициклична политика (в макр.)*).

Други две издания на А. Оукън са “Политическата икономия на просперитета, равенството и ефективността: Голямата сделка” (*Okun, A. The Political Economy of Prosperity, Equality and Efficiency: The Big Tradeoff. Brookings Institution, 1975*) и сборника от негови статии “Икономиката на стратегическите решения” (*Okun, A. The Economics of Policy-Making. MIT Press, 1983*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

закон на Оукън, А. (в макр.);

крива на Оукън, А. (в макр.);

параметър на Оукън, А. (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Артър М. Оукън. – *Биографична статия*. София, написана през май 1992, 2 с. [147.92.23].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 229-230 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 546 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ПАРЕТО, ВИЛФРЕДО (Pareto, Vilfredo) (1848–1923) – виден италиански икономист и социолог. Той е един от най-изтъкнатите представители на *математическата школа в субективната политическа икономия*. Завършил е математическо и инженерно образование в Торианския университет. От 1893 до 1906 г. е професор по политическа икономия в Лозанския университет. Като основна задача на *политическата икономия* В. Парето поставя изучаването на механизма за постигане на равновесие между потребностите на хората. Тя може да се реши само чрез широко прилагане на метода на математическия анализ. Привърженик е на **теорията за взаимодействието в икономиката** (economic interaction theory) (според която в *икономиката* съществени са не причинните, т.е. каузалните зависимости, а функционалните зависимости) и се опитва да построи модел, обхващащ всички взаимозависимости в нея. Усъвършенствува теорията за *общото икономическо равновесие* на Леон Валрас.

За изследване на икономическото поведение В. Парето въвежда **кривите на безразличието**, които взаимства от Френсис Еджуърт. Поддържа принципа, според който “всяко изменение, което не причинява загуби на никого и което принася на някого някаква полза (по негова собствена оценка), е подобряване”. Затова максимално задоволяване (максимална *полезност*) (като процес на движение към икономическия максимум) може да се постигне, при положение че повишаването на благосъстоянието на отделното лице не води до снижаване на жизненото равнище на останалите лица. Тази постановка става известна като *принцип на В. Парето* или още *оптималност по В. Парето*, който може да се осъществи само в условията на свободна [съвършена] конкуренция [вж. *съвършена конкуренция (в микр.)*] и който заляга в теорията за *икономиката на благосъстоянието (в микр.)*. От този принцип следва, че *икономическата система* като цяло се намира в оптимално състояние тогава, когато която и да е нейна подсистема може да подобрява своето положение, само ако с това влошава положението на друга нейна подсистема. В. Парето въвежда зависимостта, която изразява съотношението величината на дохода и броя на лицата, които го получават. Като закон за разпределението на доходите тази зависимост получава наименованието *закон на В. Парето*.

По-важни трудове на В. Парето са: “Курс по политическа икономия”, т. I и т. II (**Pareto, V.** Cours d'economie politique. Lausanne, vol. I, 1896, vol. II, 1897); “Системите на социалистите”. т. 1 – 2 (**Pareto, V.** Les systemes socialistes. Vol. 1 – 2. Paris, 1902 –1903); Наръчник по политическа икономия” (**Pareto, V.**

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Manuale di economia politica. Milano, 1906); “Трактат по социология”. Т. 1 –2 (*Pareto, V.* Traite de sociologie. Vol. 1 – 2. Paris, 1917).

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

дуополна оптимална права на Парето, В. (в микр.) (вж: *дуополна оптимална права (в микр.)*);

закон на Парето, В.;

икономическа ефективност по Парето, В.;

икономическа оптималност по Парето, В.;

олигополна оптимална равнина на Парето, В. (в микр.) (вж: *олигополна оптимална равнина (в микр.)*);

олигополна оптимална хиперравнина на Парето, В. (в микр.) (вж: *олигополна оптимална хиперравнина (в микр.)*);

оптималност на Парето, В.;

оптимум на Парето, В. (в микр.);

потребителен оптимум на Парето, В. (в микр.);

принцип на Парето, В. (същото като икономическа оптималност по В. Парето);

производствен оптимум на Парето, В. (в микр.);

разпределение на Парето, В. на плътността на вероятностите на непрекъснатата случайна икономическа величина;

функция на разпределение на Парето, В., на вероятностите на непрекъснатата случайна икономическа величина (вж. *плътност на разпределението на вероятностите на непрекъснатата случайна икономическа величина*).

Взето от: *Миркович, К.* Вилфредо Парето. – *Биографична статия*. София, написана през май 2002, 2 с. [147.02.14].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономикс. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 240 с. (излязла от печат през февруари 1992) – с. 23 [147.91.18; 422.11.91].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 45-46 [147.02.04; 422.21.02].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[3] **Миркович, К.** Полезност и стойност. Издателство “Тракия-М”, София, 2005, 497 с. (излязла от печат през октомври 2005) – с. 42 [147.04.22; 44.06.04].

[4] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 166-167 [148.07.05; 44.10.07].

[5] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ПАТИНКИН, ДОН (Patinkin, Don) (1922–1995) – американски икономист, роден в Чикаго. В Чикагския университет получава бакалавърска степен през 1943 г., магистърска степен през 1947 г. и докторска степен през 1947 г. Преподава в Чикагския университет, след което емигрира в Израел, където е професор по икономика в Еврейския университет в Йерусалим. Има приноси в развитието на *икономическата теория* в Израел. Той написва история на израелската икономика, публикувана в “Израелската икономика: първото десетилетие” (**Patinkin, D.** The Israel Economy: The First Decade. Maurice Falk Institute, 1959). Д. Патинкин е президент на Израелското икономическо общество. Избран е за почетен член на Американската икономическа асоциация през 1975 г. Най-важна теоретична заслуга на Д. Патинкин е че обединява уравненията на паричните и на капиталовите пазари в една обща система. Той има приноси в развитието на *кейнсианската икономическа теория*.

В книгата си “Пари, лихва и цени: интеграция на паричната теория и теорията за стойността” (**Patinkin, D.** Money, Interest and Prices: An Integration of Monetary and Value Theory. Row Peterson, 1956) Д. Патинкин прави анализ на развитието на *теорията за парите (в макр.)* и на *макроикономиката (в макр.)* през периода на 60-те и 70-те години на XX-я век и разработва теорията на ефекта на *реалните касови остатъци (в макр.)* (на реалните касови баланси), като интегрира теориите за парите, цените и стойността. Той смята, че функциите на търсенето на отделните пазари са мотивирани от реалната величина на паричните спестявания на икономическите агенти. Затова разграничава относителните цени на стоките от тяхното абсолютно равнище. Във връзка с това той се връща назад, като твърди, че в моделите на Леон Валрас *икономическото равновесие* се установява най-вече на *продуктовия пазар (в макр.)* и едва след това на *паричния пазар (в макр.)* и то по друг начин, като паричното равновесие не засяга продуктовото равновесие (за разлика от твърденията на са-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

мия Л. Валрас за наличието на равнопоставеност на двата пазара в неговите модели). Д. Патинкин смята, че и на Алфред *Маршал* не се отдало да разработи задоволителна парична теория, тъй като не е могъл успешно да включи в нея паричния анализ на стабилността на стойността.

Д. Патинкин доуточнява кейнсианската теория за продуктовото равновесие при наличието на *безработица (в макр.)* (т.е. при наличието на неравновесие на трудовия пазар). Интерпретацията на *равновесието при безработица (в макр.)* трябва да бъде разбирано като неравновесна теория, изразена чрез терминологията на равновесието. Този подход трябва да се заложи в основата на съвременната интерпретация на *кейнсианския икономикс*, при която равновесието се постига чрез вариране на количествата, а не чрез вариране на цените. От тази гледна точка Д. Патинкин преразглежда и преоценява историята и същността на кейнсианската икономическа теория. Той отхвърля официалното становище, според което централен момент в *кейнсианската икономическа теория* са *функцията на потреблението (в макр.)*, *инвестиционният мултипликатор (в макр.)* и *функцията на предпочитанието към ликвидност (в макр.)*. За него централният момент в кейнсианския икономикс е това, че основните макроикономически величини се уравновесяват взаимно не чрез промени в цените, а чрез промени в количествата на стоките.

Други по-важни трудове на Д. Патинкин са: “Изследвания по паричен икономикс” (*Patinkin, D. Studies in Monetary Economics. Harper & Row, 1972*); “Паричната концепция на Кейнс: изследване на развитието ѝ” (*Patinkin, D. Keynes' Monetary Thought: A Study of Its Development. Duke University Press, 1976*); “Предвестници на “Общата теория” ” (*Patinkin, D. Anticipations of the "General Theory". University of Chicago Press, 1982*).

Взето от: *Миркович, К.* Дон Патинкин. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 2 с. [147.00.28].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 841-842 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ПИГУ, АРТЪР СЕСИЛ (Pigou, Arthur Cecil) (1877–1969) – английски икономист, ученик на Алфред *Маршал* и наследник и продължител на неговите идеи. Завършва Кеймбриджския университет, където от 1908 до 1943 г. ръководи катедрата по политическа икономия. В университета е изучавал задълбочено математика и история, като по този начин изгражда в себе си трайна методологическа основа за задълбочени изследвания в областта на икономиката. През 1918–1919 г. е член на Валутния комитет, а през 1919–1920 г. е член на Кралската комисия по подоходното облагане на Великобритания. През 1924–1925 г. А. Пигу е член на комитета на Н. Чембърлейн по въпросите на паричното обръщение. Основните му изследвания са в различни икономически области: цикличните колебания, митническата политика, производството, заетостта и безработицата, държавните финанси, паричното обръщение, националният доход.

В излязлата през 1912 г. книга на А. Пигу “Богатство и благосъстояние” (*Pigou, A. Wealth and Welfare. London, 1912*) [по-късно преиздадена под заглавието “Икономика на благосъстоянието” (*Pigou, A. Economics of welfare. London, 1920*)] се съдържат началните идеи на бъдещата **теория за държава-та на всеобщото благоденствие**. Според него степента на благосъстоянието се определя от съотношението между **удовлетворението** (satisfaction) и **неудовлетворението** (dissatisfaction) на желанията на индивида. В областта на благосъстоянието продължава идеите, заложили в книгата “Принципи на икономикса” на А. *Маршал*. Смята, че реалният доход се намира в зависимост от производствените ресурси, капитала, знанията, особеностите на отделния народ и характера на неговото правителство. По-равномерното разпределение на дохода съдействува за повишаване на благосъстоянието. А. Пигу твърди, че благосъстоянието е определено състояние на човешките чувства, което може да бъде количествено измерено. Но **политическата икономия** изучава само онези елементи от него, които могат да бъдат парично измерени. Това е именно икономическото благосъстояние.

А. Пигу в действителност не възприема съвременните постановки на **теорията за икономиката на благосъстоянието (в микр.)**, защото смята, че личните (субективните) функции на полезността са несравними и следователно не може да се построи една обща **функция на общественото благосъстояние (в микр.)**. Но макар това да не може да се прави за отделните индивиди, намира, че то може да се осъществи по групи индивиди, което би било полезно от практическа гледна точка.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

А. Пигу разграничава понятията частен и пределен чист продукт и обществен пределен чист продукт. Те се раздалечават едно от друго под въздействието на различни фактори като колебанията на търсенето, промяната във вкусовете, цикличните колебания, появата на нови отрасли, както и заради това, че ресурсите и продуктите могат да се движат в различни посоки. Необходимо е производството да достигне своето идеално състояние, което означава изравняване между частния и обществения пределен чист продукт.

А. Пигу обяснява *цикличността на производството (в макр.)* с комплекс от фактори, значителна част от които са от психологическо естество. Цикличността до голяма степен се дължи на изместването на графиката на реалното търсене на труд, което от своя страна е обусловено от промените в настроението на индивидите и във флуктуациите на подходните потоци. Разделя предпоставките и причините за цикличните колебания на две групи: импулси и условия. **Импулсите** формират първоначалния тласък на цикличното движение. Към тях спадат изобретенията, реколтата, промишлените конфликти, промените във вкуса на хората, задграничното търсене, психологически явления. **Условията** определят начина, по който икономиката реагира на първоначалните импулси, в основата на което стои *принципът на акселерацията (в макр.)* (на производното търсене).

А. Пигу продължава традициите на класическата школа, поради което е на различни позиции от тези на кейнсианството. Той първи формулира идеята за ефекта на реалните касови остатъци (ефекта на реалните баланси), наречен още *ефект на А. Пигу (в макр.)* (вж. и *класически модел на общото микроикономическо пазарно равновесие*). Същността на ефекта на А. Пигу е следната: спадането на продуктовете цени предизвиква повишаване на реалната величина на паричните остатъци в икономическите агенти и стимулира увеличаването на заетостта. С други думи, нарасналата по този начин реална величина на богатството индуцира нарастване на потреблението, доходите и заетостта. Така А. Пигу дообосновава класическата теза, според която пазарното равновесие при пълна заетост може да се постигне при понижаване на реалните работни заплати. Главният проблем за А. Пигу обаче е в това, че трябва да се достигне до достатъчно продължително равновесие, което да поддържа постоянни дохода, спестяванията, инвестициите и заетостта. Той се опитва да покаже, че това е възможно да се постигне чрез автоматично приспособяване на цените, работната заплата и паричната маса към състоянието на равновесието. За целта създава модел от зависимости между величината на работната сила, заета в производството на потребителски блага, тази, заета в производството

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на производителни блага, лихвения процент, паричната (номиналната) работна заплата, паричната маса и т.нар. от него **скорост на паричното обръщение към дохода** (income velocity of money). Той разработва модел на *заетостта* (в макр.), който е по-общ вариант на модела на А. Маршал за пазара, и който съдържа елементи от теорията на Леон Валрас за *общото икономическо равновесие*.

Други по-важни трудове на А. Пигу са: “Принципи и методи на индустриалния мир” (1905); “Безработицата” (1914); “Есета по приложен икономикс” (1933); “Индустриални колебания” (*Pigou, A. Industrial Fluctuations. London, 1929*); “Теория на безработицата” (1933); “Заетост и равновесие” (*Pigou, A. Employment and equilibrium. London, 1941*); “Изследване по публични финанси” (*Pigou, A. A Study in Public Finance. London, 1947*).

Взето от: *Миркович, К.* Артър Пигу. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2000, 4 с. [147.00.27].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 659-660 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 789-790 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 1068-1070 [148.07.05; 44.10.07].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ПОНТЯГИН, ЛЕВ СЕМЬОНОВИЧ (Pontryagin, Lev Semionovich) (1908–1988) – изтъкнат руски математик, създател на *принципа на максимума*. На 14-годишна възраст загубва зрението си. Завършва Московския университет през 1929 г. От 1935 г. е професор в същия университет. Член-кореспондент на Академията на науките на СССР от 1939 г. и академик от 1958 г. Има значителни приноси в топологията, теорията на колебанията, теорията на диференциалните игри, *теорията на оптималното управление*, нек-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ласическото вариационно смятане. Той е един от създателите на **теорията за оптималните процеси** (theory of optimal processes), в основата на която стои принципът на максимума на Л. С. Понтрягин. Този принцип се свежда до прилагането в изследването и в управлението на оптималните системи [в т.ч. и на **оптималните икономически системи** и на **оптималните икономически процеси** (optimal economic process)] на няколко близки по формулировка и съдържание теореми (разработени през втората половина на 50-те години на XX-ия век в бившия Съветски съюз от група учени под ръководството Л. С. Понтрягин), които установяват необходимите условия за решаване на множество от задачи на **некласическото вариационно смятане** (non-classical variational calculus) и представляващи ядрото на теорията за оптималните процеси. Основният обект на тази теория е управляваната подсистема, представена в достатъчно обща и удобна математическа форма. За разлика от **класическото вариационно смятане** (classical variational calculus) принципът на максимума позволява да се решават задачи (в т.ч. и икономически задачи) на оптималното управление, в които върху управляващите параметри са наложени твърде общи ограничения.

По-важни трудове на Л. С. Понтрягин са: “Непрекъснати групи” (трето издание, 1973), “Основи на комбинаторната топология” (1947), “Обикновени диференциални уравнения” (трето издание, 1970), “Математическа теория на оптималните процеси” (първо издание – 1961, второ – 1969, трето – 1976) (в съавторство с В. Г. Болтянский, Р. В. Гамкрелидзе и Е. Ф. Мищенко). Относно принципа на максимума на Л. С. Понтрягин вж.: *Pontryagin, L. S., Boltyanskii, V. G., Gamkrelidze, R. V., Mischenko, E. F.* Mathematical Theory of Optimal Processes. Interscience Publishers, New York, 1962]; *Athans, M., Falb, P. L.* Optimal Control. McGraw-Hill Company, New York, 1966; *Hestenes, M. R.* Calculus of Variations and Optimal Control Theory. John Wiley and Sons, Inc., New York, 1966; *Leitmann, G.* An Introduction to Optimal Control. McGraw-Hill Company, New York, 1966; *Lee, E. B., Markus, L.* Foundations of Optimal Control Theory. John Wiley and Sons, Inc., New York, 1967; *Мусеев, Н. Н.* Элементы теории оптимальных систем. Издательство “Наука”, М., 1975; *Интрилигатор, М.* Математические методы оптимизации и экономической теории. [Перевод от английски.] Издательство “Прогресс”, М., 1975; *Милютин, А. А.* Принцип максимума в общей задаче оптимального управления. Физматлит, М., 2001; *Егоров, А. И.* Основы теории управления. Издательство “Физматлит”, М., 2004.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

задача на особено икономическо управление при принцип на максимума;

икономическа екстремала на Понтрягин, Л. С. (вж. задача на особено икономическо управление при принцип на максимума);

особена икономическа екстремала на Понтрягин, Л. С. (вж. задача на особено икономическо управление при принцип на максимума).

Взето от: *Миркович, К.* Лев Семьонович Понтрягин. – *Биографична статия*. София, написана през ноември 1990, 1 с. [147.90.28].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 197-198 [147.91.01].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ПРИГОЖИН, ИЛЯ (Prigogine, Ilya) (1917–2003) – белгийски физикохимик, създал на теорията за *дисипативните структури* (dissipative structures) върху основата на разработена от него нова, неklasическа термодинамика. Роден е в Москва. Семейството му напуска СССР през 1921 г. През 1943 г. завършва химия в Свободния университет в Брюксел, а през 1945 г. защитава докторска дисертация в областта на термодинамичните системи. От 1947 г. е професор по физикохимия в Свободния университет в Брюксел. През 1962 г. е назначен за директор на Международния институт по физика и химия “Солве” в Брюксел. От 1967 г. едновременно с това е и директор на основания от него Център за статистическа механика и термодинамика в Тексаския университет в Остин.

Научните изследвания на И. Пригожин са по проблемите на термодинамиката на неравновесните отворени нелинейни системи с необратими процеси. Обяснява тяхното поведение, като разработва проблемите на теорията за *дисипативните системи* (dissipative systems) (вж. *дисипативна икономическа система*), чието поведение е нелинейна функция на времето и е обусловено от термодинамичния обмен на вещество и енергия с външната среда. Те имат способността да се разсейват спонтанно, което показва, че са термодинамично

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

нестабилни. През 50-те години на ХХ-тия век доказва, че термодинамичната нестабилност на дисипативните структури е присъща на самоорганизиращите се (спонтанно възникващите) системи. Формулира теоремата, носеща неговото име, според която скоростта на възникване на *ентропията* в отворените термодинамични системи е минималната. Важен принос на И. Пригожин е, че разширява приложението на теорията за неравновесните термодинамични системи извън физиката и химията. По-специално, с помощта на тази теория той описва формирането и развитието на ембриона.

Особено ценно е неговото предположение, че математическите модели на отворените неравновесни термодинамични структури могат да се приложат в обществената област и в управлението на системите. Това дава основание на научната мисъл да смята, че по същество създадената от него *синергетика* е обобщение на *кибернетиката* (вж.: *икономическа синергетика* и *синергетична икономическа система*). През 1977 г. И. Пригожин получава Нобеловата награда за химия “за приноса му в термодинамиката на неравновесните процеси, в частност за теорията за дисипативните структури”. Той е член на Кралската белгийска академия, на Нюйоркската академия на науките, на Кралското научно дружество в Успала, на Американската академия за хуманитарни и естествени науки, на Американското химическо дружество и на други академии и престижни научни институции.

Взето от: *Миркович, К.* Иля Пригожин. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2006, 2 с. [148.06.21].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 372 [148.07.05; 44.10.07].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

РИКАРДО, ДЕЙВИД (Ricardo, David) (1772–1823) – един от най-изтъкнатите представители на *класическата икономическа теория* (на *класическата политическа икономия*), в частност – на английската класическа теория. Роден е в Лондон в семейството на богат търговец. Получава малко официално образование. От 16-годишна възраст работи на паричния пазар и нат-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

рупва състояние от спекулативни операции на фондовата борса. На 42 години се оттегля и се отдава на изследователска дейност. През 1815 г. публикува “Изследване на влиянието на ниската цена на житото върху печалбите на борсата”, а през 1817 г. издава основното си произведение “За принципите на политическата икономия и данъчното облагане”, което се състои от три части: основи на икономическата теория (стойност и доход); теория и практика на данъчното облагане; възгледи по редица конкретни проблеми и анализ на концепциите на А. Смит. В “Принципите” той си поставя задачата да определи законите, които регулират *разпределението* между различните класи – земеделци, капиталисти и наемни работници. Според него предметът на *политическата икономия* са *икономическите отношения* между хората, образуващи обществените класи. Прилага метода на научната абстракция (вж. *икономическа абстракция*) и разглежда *политическата икономия* като наука за количествените и качествените съотношения в икономиката. Придържа се към принципа за ограничена намеса на държавата в икономиката, за свобода на търговията.

Основното внимание на Д. Рикардо е насочено предимно към земеделието. Смята, че поради увеличаването на населението и на равнището на живота нараства търсенето на средства за съществуване, което налага да се преминава към обработването на все по-малко плодородна земя. Затова има тенденция да се намалява възвръщаемостта от допълнителното увеличаване на капитала и на работната сила в земеделието. Така Д. Рикардо въвежда **закона за намаляващата възвръщаемост на факторите на производството** (law of diminishing returns of the production factors), по-късно известен като *закон за намаляващия пределен продукт*. Според последния пределната производителност на даден фактор на производството намалява с нарастването на неговия обем, ако количествата на останалите фактори остават постоянни. Тъй като конкуренцията изравнява навсякъде работните заплати и печалбите, в по-плодородните райони остава излишък от дохода, който представлява поземлената рента. Последниците от включването в земеделското производство на все по-неплодородни земи е намаляването на относителния дял на работните заплати и на печалбите в общия доход за сметка на нарастването на относителния дял на рентите в него. По такъв начин той за първи път разкрива механизма на *диференциалната рента* в селското стопанство и *тенденцията на нормата на печалбата към понижаване*.

Д. Рикардо е един от класиците, разработващи *трудовата теория за стойността*. Той приема, че цените на стоките се определят от количеството

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на труда, вложен в тяхното производство, и че работната заплата се определя от стойността на средствата за съществуване. Разглежда **закона за трудовата стойност** (law of labour value) като най-общия регулиращ капиталистическото стопанство принцип. *Стойността* произтича от усилията за производството на стоките, извежда се от производствените разходи и следователно се основава върху предлагането на стоките. Новият момент у Д. Рикардо е, че производствените разходи (вж. *продуктов производствен разход (в микр.)*) се свеждат до разходите на труд: или заплатени пряко, или съхранени под формата на капитал. Според него е необходимо да се възнаградят и онези, които съхраняват работната сила и по този начин се въздържат от потребление – положение, което по същество подкопава собственото му схващане за трудовата теория за стойността. Ето защо той смята, че наред с изразходвания труд капиталовите разходи също влияят върху цените. Затова ефектът от увеличаването на реалните работни заплати (като изразител на труда) върху цените зависи от пропорцията, в която трудът и капиталът (като производствени фактори) са заети в производството на различните стоки. Затова при покачване на работните заплати капиталоемките стоки стават сравнително по-евтини по отношение на трудоемките стоки. В резултат на това нараства търсенето на капиталоемките стоки и намалява търсенето на трудоемките стоки. По такъв начин Д. Рикардо обосновава схващането за обратнопропорционалната зависимост между работната заплата и печалбата.

В международната търговия Д. Рикардо разработва *теорията за сравнителните предимства*, според която държавите могат да извлекат допълнителни изгоди, ако се насочат към производството и предлагането на стоки, за които имат сравнителни предимства в сравнение с други страни дори и в случаите, когато не притежават абсолютни предимства в същото производство. Това положение е познато още като *закон за сравнителните предимства*. Затова Д. Рикардо заключава, че “правилото, което регулира относителната стойност на стоките в една страна, не регулира относителната стойност на стоките, разменяни между две и повече страни” (*Д. Рикардо*. За принципите на политическата икономия и данъчното облагане. Партиздат, С., с.133). Първоавторството на Д. Рикардо относно идеята за сравнителните предимства обаче може да бъде оспорено. Две години преди него английският икономист **Робърт Торенс** (Robert Torrens) в своя труд “Външната търговия със зърно” пише: “Ако дадено количество труд и капитал, използвано в производството на сукно, може да бъде разменено срещу 1000 квартера полска пшеница, докато нашата земя е способна даде даде само 900, то ние [Великобритания – К.М.] сме длъжни да

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

увеличим нашето благосъстояние, встъпвайки в тази ситуация по-скоро като промишлена, отколкото като селскостопанска нация” (*Torrens, R. An Essay on the External Corn Trade. 1815, p.221*).

Взето от: *Миркович, К.* Дейвид Рикардо. – *Биографична статия*. София, написана през ноември 1998, 4 с. [147.98.24].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 36 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 604 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

РОБИНСЪН, ДЖОАН (Robinson, Joan) (1903–1983) – изтъкната британска икономистка с общопризнати приноси в теорията на *несъвършената конкуренция (в микр.)*. Произхожда от английско академично семейство. През 1925 г. завършва “Джъртън Колидж” в Кеймбридж. За кратко работи като икономист в Кеймбридж, а после, също за кратко, пребивава заедно със съпруга си в Индия. След завръщането си Дж. Робинсън постъпва като асистент по икономика в икономическия факултет в Кеймбридж. В него от 1937 г. тя е университетски лектор, от 1949 г. – доцент, а през 1965 г. става редовен професор, каквато е до пенсионирането си през 1971 г. Най-известното произведение на Дж. Робинсън е “Икономика на несъвършената конкуренция” (*Robinson, J. Economics of Imperfekt Competition. Macmillan, 1933*), от която се учат няколко поколения икономисти. Едновременно и независимо от Едуард *Чембърлин* (който през същата 1933 г. издава известната си книга “Теория на монополистичната конкуренция”) изследва рекламата и *продуктовата диференциация (в микр.)*, която стои в основата на този тип несъвършена конкуренция. В крайна сметка тя достига до извода, че монополистичните форми в своята цялост са негативно явление, което предизвиква социални загуби в национален и световен мащаб. По-късно обаче тя отхвърля някои положения от книгата си “Икономика на несъвършената конкуренция”, най-вече като смята, че те са изградени предимно върху принципа на статичното равновесие.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Дж. Робинсън е защитник и популяризатор на икономическите идеи на Дж. Кейнс. Доразвива неговия краткосрочен икономически анализ в теория за *икономическия растеж*, с което изгражда предпоставките за създаването и развитието на неокейнсианската школа изобщо и на неокейнсианската теория за икономическия растеж в частност. В този смисъл нейният принос в кейнсианската революция е значителен. Едно от най-търсените произведения, въвеждащи в кейнсианската теория, е малката ѝ книга “Въведение в теорията на заетостта” (*Robinson, J. Introduction to the Theory of Employment. Macmillan, 1937*). Много интересна е и книгата ѝ “Есе за марксистката икономика” (*Robinson, J. An Essay on Marxian Economics. Macmillan, 1942*), с която се стреми да опише положителните според нея аспекти на теорията на Карл Маркс, когото тя интерпретира като своеобразен ранен кейнсианец. Според теоретиците в областта на *икономикс* това е едно от най-добрите произведения, посветени на марксистката икономическа теория. То показва, че Джоан Робинсън е повлияна не само от идеите на Дж. Кейнс, но и от тези на К. Маркс.

Разбиранията си в областта на кейнсианството Дж. Робинсън доразвива в книгата “Натрупването на капитала” (*Robinson, J. The Accumulation of Capital. Macmillan and Richard D. Irwin, 1956*), в която подлага на по-нататъшен анализ дългосрочния икономически растеж при капитализма. Основните положения на авторката в тази книга относно характеристиката на дългосрочния растеж се свеждат до следното: съвременният капиталистически начин на производство се оказва значително противоречив; съществува противопоставяне между труда и капитала; монополистичните пазарни структури предизвикват задържане на икономическото развитие; борбата на синдикатите за повишаване на работните заплати са само средство за частично разрешаване на противоречието между производството и потреблението; обществото може да формира структури, в които предприемачите и синдикатите да си сътрудничат.

В статията си “Производствената функция и теорията на капитала” (*Robinson, J. The Production Function and the Theory of Capital. – In: Review of Economics Studies, 2, 1954*) Дж. Робинсън отхвърля основни положения в неокласическата теория за капитала и най-вече положенията на теорията за пределната производителност, свързани с разпределението на доходите. В историята на икономическите теории това е известно под наименованието “Кеймбриджки скандал”, означаван още като “Кеймбридж (Англия) срещу Кеймбридж (САЩ)”. Тя смята, че *лихвеният процент (в макр.)* не е обезателно свързан с пределната производителност на капитала. Постепенно Дж. Робинсън

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

подлага на критика общовъзприети постановки в ортодоксалния икономикс (най-вече тези, отнасящи се до теорията за стойността и пазарната конкуренция) в такива свои публикации като “Упражнения по икономически анализ” (*Robinson, J. Exercises in Economic Analysis. Macmillian, 1960*), “Икономическа философия” (*Robinson, J. Economic Philosophy. Watts, 1960*), “Есета по теория на икономическия растеж” (*Robinson, J. Essays in the Theory of Economic Growth. Macmillian, 1962*), “Икономически ереси” (*Robinson, J. Economic Heresies. Macmillian, 1971*). Тя прави неуспешен опит да създаде една нова алтернативна на възприетите положения в икономическата теория върху основата на абстрактен сравнителен анализ на различни типове *икономически равновесия*. Израз на този стремеж е нейната книга “Въведение в модерната икономика” (в съавторство с Дж. Ийтуел) (*Robinson, J., Eatwell, J. An Introduction to Modern Economics*), която не се посреща положително. Макар и възприемана нееднозначно, Дж. Робинсън е една от най-четените икономисти в света.

Взето от: *Миркович, К.* Джоан Робинсън. – *Биографична статия*. София, написана през февруари 1999, 3 с. [147.99.16].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 506-507 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 629-630 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

САМУЕЛСЪН, ПОЛ АНТЪНИ (Samuelson, Paul Anthony) (1915–2009) – американски икономист, последовател на Дж. Кейнс, наричан “вундеркинд” на американската икономическа теория. На 16-годишна възраст е приет в Чикагския университет, а преди 20-годишна възраст получава магистърска степен в Харвардския университет. На 23-годишна възраст написва първата си статия “Бележки върху чистата теория за потребителското поведение” (*Samuelson, P. A. Note on the Pure Theory of Consumers' Behaviour. Economica, February 1938*), в която той доказва, че кривата на търсенето може да се извлече от наблюдение.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ние върху поведението на купувачите на пазара, без да се използва теорията за *пределната полезност*. През 1939 г. публикува статията “Вътрешни взаимодействия между мултипликационния анализ и принципа на акселерацията” (*Samuelson, P.* Interactions Between the Multiplier Analysis and the Principle of Acceleration. – In: Review of Economics and Statistics, May 1939), в която обяснява *бизнес циклите (в макр.)* с взаимодействието между *мултипликатора* и *акселератора (в макр.)*. В докторската си дисертация в Харвардския университет “Основи на икономическия анализ” през 1941 г. (*Samuelson, P.* Foundations of Economic Analysis. Harvard University Press, Cambridge, 1947) доказва, че икономическото поведение може успешно да се изучава чрез изследване на проблема за оптимизацията с помощта на диференциалното и интегралното смятане.

П. Самуелсън става професор в Масачузетския технологичен институт преди да навърши 30-годишна възраст. Той е президент на Иконометричното общество през 1953 г. и президент на Американската икономическа асоциация през 1961 г. Получава Нобелова мемориална награда за икономически науки за 1970 г. “за изследователската му дейност, допринесла за развитието на статичната и динамичната икономическа теория, и за активния му принос в повишаване на равнището на анализа в икономическата наука”. Едно от основните направления на неговата научна дейност е разработването и прилагането на математически методи и модели в *икономическата теория* (вж. *математически методи в икономиката*). Според него езикът на математиката е единствено възможният език за излагане на основните положения на икономическата теория. Математическият метод на мисленето позволява по най-добър начин да се доказва истинността на икономическите заключения. Написва един от най-популярните учебници по икономикс, претърпял досега 18 издания и чието първо издание е през 1948 г. (*Samuelson, P.* Economics. McGraw-Hill, 1948). Преведен е на руски език през 1964 г. (*Самуельсон, П.* Экономика. Издателство “Экономика”, М., 1964). В процеса на неговата преработка П. Самуелсън става автор на т.нар. *неокласически синтез (в макр.)*, съединяващ съвременната теория за дохода с класическото наследство и обединяващ теориите за максимума и равновесието. Според П. Самуелсън този синтез трябва да включва и *пълната заетост (в макр.)* при нормално състояние на икономиката, тъй като това стои в основата на класическите теории.

Научните идеи на П. Самуелсън се градят върху кейнсианската концепция за равнището на дохода. Има значителни приноси в разработването на *линейното програмиране*, като свързва проблема за установяването на икономи-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ческото равновесие с този за намирането на седловата точка с апарата на *теорията на игрите* (с помощта на последователен ред от разликови уравнения). Изследва закономерностите на внезапните промени в икономическите криви и благодарение на това дискретният анализ става органична част в изследването на цените и факторите на производството. Дава научно решение на проблема за минимизацията на производствените разходи при всяко равнище на производството чрез изследване на съотношението между *производствената функция* и кривите на производствените разходи. Доразработва теорията за търсенето, като отхвърля **кардиналистичната теория за полезността** (cardinal utility theory) (вж. *кардиналистична теория за икономическата полезност*), и смята, че поведението на потребителите трябва да се обяснява само в категориите на техните предпочитания.

Върху тази основа обосновава закономерностите на прехода от едно пазарно равновесие към друго. Като стъпва върху ординалистичната концепция за общественото благосъстояние на Абрам *Бергсон*, разработва функция на всеобщото благосъстояние. П. Самуелсън има значителни приноси в областта на *икономическата динамика*, върху чиято основа разработва проблемите на взаимодействието между мултипликатора и акселератора. В духа на неокейнсианските теории интерпретира *цикличността на производството (в макр.)* с помощта на динамичния анализ на съвместното действие на мултипликатора и акселератора [вж. *теория за съвместното действие на мултипликатора и акселератора (в макр.)*]. Обосновава възможността от появата на различни типове *икономически цикли* в зависимост от различните комбинации между *пределната склонност към потребление (в макр.)* и *коефициента на акселерацията (в макр.)* [същото като *мощност на акселератора (в макр.)*].

Други по-важни трудове на П. Самуелсън са: “Линейно програмиране и икономически анализ” (съвместно с Робърт Дорфман и Робърт Солоу. (*Samuelson, P.* Linear Programming and Economic Analysis. New York, 1958); “Международна търговия и изравняване на факторните цени” (*Samuelson, P.* International Trade and the Equalization of Factor Prices. Economic Journal, June 1948); “Чистата теория на обществените разходи” (*Samuelson, P.* The Pure Theory of Public Expenditure. Review of Economics and Statistics, November 1954).

Вж. термините от **Енциклопедия на икономическата система**:

модел на Беласа, Б., и Самуелсън, П., на абсолютния паритет на покупателните сили (в межд.);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

теорема за заменяемостта на Самуелсън, П. (вж. *взаимозаменяемост на производствените икономически фактори*).

теорема на Столпер, В., и Самуелсън, П. (в межд.).

Взето от: *Миркович, К.* Пол Самуелсън. – *Биографична статия*. София, написана през май 2002, 3 с. [147.02.15].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 147-148 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 66 [147.99.07; 424.21.99].

[3] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 469-470 [147.00.07; 423.21.00].

[4] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 355-356 [147.02.04; 422.21.02].

[5] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

СЕЙ, ЖАН-БАПТИСТ (Jean-Baptiste Say) (1767–1832) – изтъкнат френски икономист. Роден е в семейството на лионски търговец. Получава търговско образование във Великобритания. Служи в кантора на застрахователно дружество в Париж. Взема участие във Великата френска буржоазна революция. В 1803 г. публикува главния си труд “Трактат по политическа икономия”. Избран е за академик. От 1805 до 1813 г. се занимава с предприемаческа дейност. От 1819 г. преподава в катедрата по индустриална икономия в Парижката консерватория за изкуства и занятия. От 1821 г. е професор по политическа икономия в Колеж де Франс.

Ж.-Б. Сей популяризира учението на Адам Смит. Той разделя *политическата икономия* на три основни части – *производство, разпределение и потребление*. Ж.-Б. Сей е един от създателите на **теорията за факторите на производството** (вж. Джон Бейтс Кларк) (труда, земята и капитала), които се

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

схващат като източници на доходите на обществото. Разглежда тези доходи като заплащане за производителните услуги, оказани от собствениците на посочените фактори. Според него сумата от тези доходи представлява стойността на стоката (те участвуват равноправно в нейното формиране), с което ревизира *трудова теория за стойността на класическата политическа икономика*.

В своята теория за реализацията Ж.-Б. Сей смята, че пазарното равновесие се поддържа автоматично, обслужвано пасивно от парите без външна намеса. Това е *законът на Ж.-Б. Сей (в макр.)* (вж. и *класическо пазарно равновесие*), според който предлагането винаги създава собственото си търсене. Обяснението е в това, че приходите, реализирани от продажбата на стоките, се превръщат в доходи за собствениците на производствените фактори, които въз основа на тях предявяват търсене в същите размери, каквито има предлагането. Той пише, че “всяка покупка е същевременно и продажба”, тъй като “продуктите се продават за продукти”. (Според Джон Кейнс законът на Ж.-Б. Сей твърди, че сумата от стойностите на всички произведени стоки е равна на сумата от стойностите на всички купени стоки.) Това е *закон за общото пазарно равновесие* (general market equilibrium law). По-късно подобен закон формулира и Леон Валрас. Между законите на Ж.-Б. Сей и Леон Валрас за общото пазарно равновесие има определено различие, което се свежда главно до обхвата на пазарната система. Законът на Л. Валрас обхваща стоковия (продуктовия) пазар и паричния пазар, като придава на последния пасивна роля. Законът на Ж.-Б. Сей се отнася само до стоковия (продуктовия) пазар и затова уравненията в неговата система са с едно по-малко от тези в системата на Л. Валрас. Но както при закона на Л. Валрас, така и при този на Ж.-Б. Сей превишаването на търсенето над предлагането в един пазарен сектор предизвиква обратно превишение (на предлагането над търсенето) в друг пазарен сектор, така че пазарът като цяло остава в равновесно положение. За разлика от Л. Валрас теорията на Ж.-Б. Сей е основана изцяло върху закономерностите на натуралното стопанство и по същество игнорира наличието на паричния инструмент.

Съчиненията на Ж.-Б. Сей са публикувани в неговия “Пълен курс по политическа икономика”, том 1-6 (*Say, J.-B. Cours complet d'economie politique. V. 1-6. Paris, 1828–1829*).

Взето от: *Миркович, К.* Жан Баптист Сей. – *Биографична статия*. София, написана през юни 1991, 2 с. [147.91.34].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Микроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 135 [147.91.18; 422.12.91].

[2] **Миркович, К.** Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 610 [147.00.07; 423.21.00].

[3] **Миркович, К.** Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 774 [147.02.04; 422.21.02].

[4] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 1042-1043 [148.07.05; 44.10.07].

[5] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

СМИТ, АДАМ (Smith, Adam) (1723–1790) – един от най-изтъкнатите представители на *класическата икономическа теория* (на *класическата политическата икономия*), в частност – на английската класическа теория. Шотландец е по рождение. Учи в университетите в Глазгоу (1737–1740) и Оксфорд (1740–1746). От 1748 до 1751 г. преподава в Единбургския университет по литература и естествено право, а от 1751 до 1763 г. – в Университета в Глазгоу, където през 1751 г. ръководи катедра по логика, а през 1752 г. – катедра по нравствена философия. През 1759 г. публикува в Лондон книгата “Теория на нравствените чувства”. През 1776 г. издава в Лондон най-значимия си труд “Изследване върху природата и причините на богатството на народите” (An inquiry into the nature and causes of the wealth or nations). Преведена е на български език през 1983 г. Състои се от пет книги: “Причини за увеличаване на производителната сила на труда и редът, по който неговият продукт се разпределя между различните класи на народа”; “За природата, натрупването и приложението на капитала”; “За различния напредък на богатството на различните народи”; “За системите на политическата икономия”; “За дохода на владетеля или държавата”.

А. Смит не приема постановката на физиократичната школа за доминиращото място на земеделието, като смята, че заедно с него промишленото производство е също така важно за стопанството. Има значителен принос в създаването и развитието на *трудова теория за стойността: стойността на*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

стоката се определя от количеството на труда, вложен за нейното *производство*. Затова стоките се разменят в количествено съотношение, обратно на съотношението между количествата на вложения в тях труд. Върху тази основа разработва принципа на *абсолютните предимства (в межд.) в международната търговия (в межд.)*. Според него трудът е източник на *богатството* – положение, което е в зависимост от сръчността на работната сила и от съотношението между производителния и непроизводителния труд. Сръчността се увеличава благодарение на разделението на труда, което създава възможност за специализация на работника.

А. Смит поддържа въведения от физиократите принцип за ненамеса на държавата в икономиката. Напълно споделя идеите на икономическия либерализъм. С неговото име е свързан лозунгът “laissez-faire, laissez-passer” [“лесе фер, лесе пасе” (фр.)]. В “Богатството на народите” той пише: “Държавният служител, който се опитва да нарежда на частните стопани как да влагат своите капитали, не само си придава ненужна тежест и внимание, но си присвоява авторитет, на който едва ли може да се разчита, и това се отнася не само за един-единствен човек, но и за съвет, сенат или какъвто и да е, и няма по-голяма опасност от това тази власт да попадне в ръцете на човек, който има глупостта и дързостта да си представи, че е годен да упражнява подобно правомощие”.

А. Смит смята, че пазарът сам постига равновесие и се саморегулира чрез конкуренцията (т.нар. “невидима ръка” на Адам Смит). Чрез “**невидимата ръка**” (invisible hand) индивидът, макар да се ръководи от собствените си интереси, действа за благо на всички. Теорията за “невидимата ръка” на А. Смит се основава върху следните теоретични постановки: (1) естествените закони мотивират поведението на отделните индивиди и създават социален ред в икономиката; (2) поведението на стопанстващия (на икономическия) човек се мотивира от личния му интерес да увеличава своето благополучие; (3) като следват личния си егоистичен интерес, икономическите агенти увеличават общественото богатство. Тези постановки могат да се реализират в условията на свободната конкуренция, затова А. Смит я разглежда като градивен елемент на добре функциониращата икономика. Вж. *критерий за общественото благосъстояние на Смит, А. (в микр.)*.

Заслуга А. Смит е, че за първи път определя двояката задача на *политическата икономия* като наука: (1) да извършва абстрактен анализ на обективната икономическа реалност (това е нейната позитивна страна) и (2) върху основата на получените изводи да подготвя препоръки за осъществяването на

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

икономическата политика на фирмите и държавата (това е нейната нормативна страна). Върху тази основа по-късно възникват понятията за **позитивен икономикс** (positive economics) и **нормативен икономикс** (normative economics) (вж. *икономикс*).

Взето от: *Миркович, К.* Адам Смит. – *Биографична статия*. София, написана през ноември 1998, 3 с. [147.98.23].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 33 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

СОЛОУ, РОБЪРТ М. (Solow, Robert M.) (1924) – американски икономист, имащ приноси в областта на теорията за капитала и теорията за *икономическия растеж*. През 1947 г. завършва Харвардския университет. През 1951 г. защитава докторат в същия университет. От 1950 г. преподава в Масачузетския технологичен институт. През 1975–1980 г. е член на борда на директорите на Федералната резервна банка в Бостон. През 1964 г. е президент на Иконометрическото общество, а през 1979 е президент на Американската икономически асоциация. През 1987 г. е удостоен с Нобеловата мемориална награда за икономически науки за “принос в теорията на икономическия растеж”. Основните му трудове по проблемите на икономическия растеж са “Принос към теорията на растежа” (*Solow, R. M.* A Contribution to the Theory of Growth. – In: Quarterly Journal of Economics, № 70, February 1956), “Техническата промяна и агрегатната производствена функция” (*Solow, R. M.* Technical Change and the Aggregate Production Function. – In: Review of Economics and Statistics, August 1957) и “Теория на растежа – изложение” (*Solow, R. M.* Growth Theory: An Exposition. Oxford University Press, 1969). В тях той предлага първата неокласическа версия на модела на икономическия растеж на Рой Харод и Евсей Домар, като предполага взаимозаменяемост на производствените ресурси капитал и труд. Върху тази основа обосновава възможността от дългосрочен икономически растеж, което пък по-нататък обезпечава пълна заетост. Въвежда понятието за източници на икономическия растеж, с което се създава възмож-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ността от прилагане на безкрайни редици от оценки на агрегатните *производствени функции*. Диференциацията на източниците на растежа позволява поотделно да се оцени приносът на нарастването на капитала, на нарастването на труда и на техническия прогрес към постигането на определен икономически растеж. Интересен е подходът на Р. Солоу във въведените от него **реколтови модели на икономическия растеж** (crops-models of economic growth), при които освен по своя обем капиталът се квантифицира и по степента (структурата) на остаряване. По-новите капиталови структури се включват с по-голяма тежест в източниците на растежа в сравнение с по-старите капиталови структури.

В посочените аспекти със значимостта си се откроява **неокласическият модел на икономическия растеж на Р. Солоу и Суен** (new-classical economic growth model of Solow and Swen). Той позволява да се определи равновесен темп на икономическия растеж, осигуряващ *пълна заетост (в макр.)* на населението в трудоспособна възраст. Потенциалната възможност за достигането на такова състояние на *макроикономическата система* според Р. Солоу се осигурява от наличието на множество алтернативни начини на производство, включени в *производствената функция* на неутралния по Дж. Хикс технически прогрес [“Принос към теорията на растежа” (Solow, R. M. A Contribution to the Theory of Growth. – In: Quarterly Journal of Economics, № 70, February 1956, pp.65-94)]. Особено внимание заслужава разбирането на Р. Солоу, изложено в книгата му “Теория на капитала и степен на възвръщаемост” (Solow, R. M. Capital Theory and the Rate of Return, 1963), че по-важното от измерването на величината на капитала е определянето на неговата рентабилност при това върху основата на номиналната, а не на реалната му стойност, както обикновено се смята. На Р. Солоу принадлежи също една от класификациите на икономическия растеж: последният може да се подразделя според динамиката на макроикономическата пределна производителност на труда, при положение че трудоемкостта на *брутния вътрешен продукт (в макр.)* [респ. на *брутния национален продукт (в макр.)*] е постоянна величина. Тази класификация е принос към теорията на растежа наред с класификациите на Джон Хикс и Рой Харод в същата област.

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

антинеутрален продуктов икономически растеж по Солоу, Р. (същото като *трудова-еластичностно-антинеутрален продуктов икономически растеж*;

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

антинеутрален технически прогрес по Солоу, Р. (същото като трудово-еластичностно-антинеутрален технически прогрес);

класификация на техническия прогрес по Солоу, Р. (същото като трудово-еластичностна класификация на техническия прогрес);

неутрален продуктов икономически растеж по Солоу, Р. (същото като трудово-еластичностно-неутрален продуктов икономически растеж);

неутрален технически прогрес по Солоу, Р. (същото като трудово-еластичностно-неутрален технически прогрес);

поглъщащ продуктов икономически растеж по Солоу, Р. (същото като трудово-поглъщащ продуктов икономически растеж);

поглъщащ технически прогрес по Солоу, Р. (същото като трудово-поглъщащ технически прогрес);

спестяващ продуктов икономически растеж по Солоу, Р. (същото като трудово-спестяващ продуктов икономически растеж);

спестяващ технически прогрес по Солоу, Р. (същото като трудово-спестяващ технически прогрес).

Взето от: *Миркович, К.* Робърт М. Солоу. – *Биографична статия*. София, написана през февруари 1999, 2 с. [147.99.14].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 97 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 894 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 311-312 [147.02.04; 422.21.02].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

СПЕНС, МАЙКЪЛ (Spence, Michael A.) (1943) – американски икономист, един от изследователите на теорията за *ограничаващото производство* (в микр.). Завършва Принстънския университет през 1966 г. и получава магистърска степен в Оксфордския университет през 1968 г. През 1972 г. защитава

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

докторска дисертация в Харвардския университет. Преподава в Харвардския университет от 1971 до 1973 г. и в Станфордския университет от 1973 до 1976 г. През 1976 г. става професор в Харвардския университет и пак там е професор по бизнес администрация от 1979 г. От 1977 до 1979 г. той е член на Комитета от съветници при Националната научна фондация на САЩ. През 1978 г. става носител на наградата “Гълбрейт”, през 1981 г. – на медала на Американската икономическа асоциация “Джон Бейтс Кларк”.

Докторската си дисертация М. Спенс публикува през 1974 г. под наименованието “Пазарно сигнализиране: трансфер на информация при наемане на служители и свързаните с него процеси на обратна връзка” (*Spence, M. Market Signalling: Information Transfer in Hiring and Related Screening Processes. Harvard University Press, 1974*). В този труд, който представя ранният етап на неговите научни разработки, той изследва подбора при наемането на труд в условия на несигурност на *икономическата информация*. Според него фирмите (работодателите) желаят да знаят предварително каква ще бъде производителността (респ. продуктивността) на техните бъдещи работници и служители. В тази област се разграничават два вида информация. Първият вид информация се отнася до постоянните характеристики на наеманите, например като възраст, пол и раса. Вторият вид се отнася до онези характеристики, които те могат да променят (да усъвършенствуват) след наемането им, към които спада, например, повишаването на образованието и на квалификацията. Такава информация М. Спенс определя като пазарни сигнали. Разходите за придобиването на пазарните сигнали са по-малки за по-подготвените (по-способните) и по-високи за по-малко подготвените (за по-малко способните) работници служители. Затова при еднакви други условия работодателите подбират по-способните върху основата на техните дипломи. Според М. Спенс, дори когато образованието може само по себе си да бъде непродуктивно (от гледна точка на пряката възвръщаемост на разходите за образование), то пак е важен пазарен сигнал, тъй като по-високото образование намалява разходите за придобиването на допълнителна квалификация.

През по-късния етап от своето научно творчество М. Спенс изследва поведението на фирмите при наличие на *бариири за влизане (в микр.) в олигопола (в микр.)* (респ. в отрасъла). Тук спадат негови няколко статии, по-ярките от които са “Инвестиране, стратегия и растеж на един нов пазар” (*Spence, M. Investment, Strategy and Growth in a New Market. – In: Bell Journal of Economics, Spring, 1979*) и “Бележки за въздействието на рекламата, икономии от окръпняването и входните бариири” (*Spence, M. Notes on Advertising, Economies*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

of Scale and Entry-Barriers. – In: Quarterly Journal of Economics, November 1980). В тези статии той прави опит да изработи подход при решаването на проблема за неправдоподобността на *постулата на П. Сайлърс-Лабини* (в микр.) при модела на ограничаващото производство (респ. при модела на ограничаващото ценообразуване). Според този постулат новонавлизащите в олигопола фирми приемат, че тяхното влизане няма да промени обема на производството на вече установените в него фирми. М. Спенс подлага на съмнение това, като смята, че новите фирми могат и да предположат, че установените фирми ще се адаптират към изменените условия и ще променят обема на своето производство, и следователно въпросната заплаха няма да действа като спирачка срещу навлизането. Затова М. Спенс анализира възможните стратегии на вече установените фирми при това предположение, за да запазят завоюваните позиции с цел максимизиране на тяхната печалба. Заемането на позиции, най-вече чрез създаване на бариери под формата на високи първоначални разходи, е една от тези стратегии. М. Спенс разглежда и анализира зависимостите, по силата на които величината на една бариера ще определи максимално възможния брой фирми на една пазарна структура при постоянни други условия.

Взето от: *Миркович, К.* Майкъл Спенс. – *Биографична статия*. София, написана през декември 2001, 3 с. [147.01.14].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 543-544 [147.02.04; 422.21.02].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

СТИГЛЪР, ДЖОРДЖ ДЖОЗЕФ (Stigler, George Joseph) (1911–1991) – американски икономист с приноси в теорията за регулирането на икономиката. През 1931 г. завършва Вашингтонския университет, а през 1932 г. получава магистърска степен в Северозападния университет в САЩ. През 1938 г. защитава докторска дисертация в Чикагския университет, която публикува през 1941 г. под заглавието “Теории за производството и разпределението” (*Stigler, G. Production and Distribution Theories*. Macmillan, 1941). През 1936–1937 г. преподава като доцент в Айовския държавен университет. По-късно работи в

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

университета в Минесота, а по време на Втората световна война – в Канцеларията по управление на цените във Вашингтон. От 1946 г. е професор в университета “Браун”, от 1947 г. – в Колумбийския университет, а след 1959 г. – в Чикагския университет. През 1964 г. е президент на Американската икономическа асоциация, през 1977 г. – президент на Обществото за история на икономиката. Носител е на почетни степени на американски и европейски университети. Дж. Стигълър е носител на Нобелова мемориална награда за икономически науки през 1982 г. за “новаторски изследвания на индустриалните структури, функционирането на пазарите, причините и последиците от държавното регулиране”.

Основните насоки на научните изследвания на Дж. Стигълър са в микроикономическата област (производство, търсене, фирмена политика, разпределение). Той оспорва възприети постановки относно поведението на фирмите при *несъвършена конкуренция (в микр.)*. В есето “Пречупената олигополна крива на търсенето и твърдите цени” (*Stigler, G. The Kinky Oligopoly Demand Curve and Rigid Prices. – In: Journal of Political Economy. Supplement, October 1947*) отрича твърдението, залегнало в теорията за *пречупената крива на продукто-вото търсене (в микр.)*, че олигополните фирми трудно променят цените. В своето есе “Информацията на пазарите за работна сила” (*Stigler, G. Information in the Labour Market. – In: Journal of Political Economy. Supplement, October 1962*) той поддържа схващането, че безработицата трябва да се разглежда като доброволен период, през който работникът търси най-добрата работа при най-доброто заплащане. В статията си “Теория на икономическото регулиране” (*Stigler, G. The Theory of Economic Regulation. – In: Bell Journal of Economics and Management Science, Spring, 1976*). Дж. Стигълър обосновава схващането си, че правителствените органи, които са предназначени да регулират цените и инвестиционната политика в публичния сектор с цел да защитават интересите на потребителите, в действителност работят в полза на производителите. Той смята, че това се дължи не на обстоятелството, че въпросните органи правят това преднамерено, а защото такава е самата логика на регулирането.

Дж. Стигълър критикува моделите на Едуард *Чембърлин* относно *монополистичната конкуренция (в микр.)*. Смята, че понятието за *продуктова група (в микр)* [при *симетрична продуктова диференциация (в микр.)*], въведено от Е. Чембърлин, не е дефинирано достатъчно еднозначно, тъй като използваните критерии за обособяването на диференцираните продукти в определената група могат да се използват за широк кръг от стоки. Той твърди, че допускането за свободно влизане в монополистичната продуктова група (за свободно-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

то влизане на фирмите в монополистичния пазар) е несъвместимо с продукто-вата диференциация. Дж. Стигълър има интересни изследвания и в областта на историята на икономическата мисъл. В това отношение се отличават неговите публикации “Пет лекции по икономически проблеми” (*Stigler, G. Five Lectures of Economic Problems. Macmillan, 1948*) и “Есета по история на икономикса” (*Stigler, G. Essays in the History of Economics. University of Chicago Press, 1965*).

Други по-важни трудове на Дж. Стигълър са: “Политиката на политически-те икономисти” (*Stigler, G. The Politics of Political Economists. – In: Quarterly Journal of Economics, November 1959*); “Теория на цените” (*Stigler, G. The Theory of Price. Macmillan, 1942*); “Организацията на индустрията” (*Stigler, G. The Organization of Industry. Richard D. Irvin, 1968*); “Икономистът като проповедник” (*Stigler, G. The Economist as a Preacher. University of Chicago Press, Basil Blackwell, 1982*); “Капитал и норма на възвръщаемост в преработвателните индустрии” (*Stigler, G. Capital and Rates of Return in Manufacturing Industries. Princeton University Press, 1963*); “Търсене и предлагане на научен персонал” (*Stigler, G., Blank, D. Demand and Supply of Scientific Personnel. National Bureau of Economic Research, 1975*).

Взето от: *Миркович, К.* Джордж Стигълър. – *Биографична статия.* София, написана през декември 2001, 2 с. [147.01.08].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 509-510 [147.02.04; 422.21.02].

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ТИНБЕРГЕН, ЯН (Tinbergen, Jan) (1903–1994) – холандски икономист, работещ в областта на *математическата икономика*. Член е на Холандската академия на науките. Образованието си завършва в Лейденския университет през 1926 г. През 1929 г. защитава докторска дисертация в областта на екстремните проблеми на физиката и икономиката. От 1933 г. е професор в Холандската школа за икономически науки в Ротердам. До 1945 г. участва в изучаването на бизнес циклите в Холандското централно бюро по статистика. През периода 1945–1955 г. ръководи Централното бюро за планиране, а през

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

1965–1972 г. е председател на Комитета за планиране на ООН. През 1969 г. получава Нобелова мемориална награда за икономически науки за приноси в областта на математическото моделиране в икономиката и по-конкретно – за “създаването и прилагането на динамични модели и използването им за анализ на икономическите процеси”. Научните изследвания на Я. Тинберген са в областта на теорията на *икономическата политика*, *цикличността на производството (в макр.)*, *математическото моделиране на икономическите системи*, в т.ч. и на оптимизационното моделиране в икономиката. Създава иконометрични модели за прогнозиране на *икономическия цикъл* и *икономическия растеж*. Я. Тинберген разработва теорията за т.нар. **оптимален строй** (optimal order), който е вариант на теорията за конвергенцията. Смята, че постепенно мощта на капитала намалява в полза на управляващите и на синдикатите. Оптималният строй представлява синтез на елементи от капитализма и социализма и по-точно – на ефективността на капитализма и справедливостта на социализма [в книгата му “Международна икономическа интеграция” (*Tinbergen, J. International Economic Integration*. 2 ed. Amsterdam, 1965)].

Изследванията си в областта на *бизнес циклите (в макр.)* публикува в двутомника “Статистическо изпробване на теориите за бизнес цикъла” (*Tinbergen, J. Statistical Testing of Business Cycle Theory*. League of Nations, 1939; Aghata Press, 1968). Други негови произведения в областта на бизнес циклите са “Икономическите цикли на Съединените щати на Америка от 1919 до 1932” (*Tinbergen, J. Les cycles économiques aux Etats-Unis d’Amérique de 1919 à 1932*. Geneva, 1939) и “Икономически цикли на Обединеното Кралство, 1870–1914” (*Tinbergen, J. Business Cycles in the United Kingdom, 1879–1914*. 2 ed. Amsterdam, 1956).

Я. Тинберген има приноси в разработването на проблемите на макроикономическата стратегия. Поддържа схващането, че важно условие за реализирането и постигането на ефективност на *макроикономическата политика (в макр.)* е да има равенство между броя на макроикономическите цели (като заетост, стабилност на цените, равновесие на платежния баланс и т.н.) [вж. *крайни цели на макроикономическата политика (в макр.)*], от една страна, и броя на използваните макроикономически инструменти (като бюджетен дефицит, предлагане на пари, темп на икономическия растеж и т.н.), от друга [това е т.нар. **правило на Я. Тинберген** (Tinbergen rule)]. Тези постановки се съдържат в неговите трудове: “Икономическа политика: принципи и модел” (*Tinbergen, J. Economic Policy: Principles and Design*. Amsterdam, 1956); “За теорията на икономическата политика” (*Tinbergen, J. On the Theory of Economic*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Policy. 2 ed. Amsterdam, 1966); “Централизация и децентрализация в икономическата политика” (*Tinbergen, J.* Centralization and Decentralization in Economic Policy. North-Holland, 1951).

Като консултант на ООН по въпросите на икономическото развитие и председател на Комитета на ООН за планиране и развитие в периода между 1966 и 1975 г. има възможност да се занимава с проблемите на развиващите се страни и на *икономическия растеж*. Това му позволява да напише блестящи произведения в тази област като: “Математически модели на икономическия растеж” (съвместно с Х. Бос) (*Tinbergen, J.* Mathematical Models of Economic Growth. New York – London, 1962) [в превод на руски – *Тинберген, Я., Бос, Х.* Математические модели экономического роста. Издательство “Прогресс”, М., 1967]; “Модел на развитието” (*Tinbergen, J.* The Design of Development. John Hopkins University Press, 1958); “Планиране на развитието” (*Tinbergen, J.* Development Planning. McGraw-Hill, 1967); “Промяна на международния ред” (*Tinbergen, J.* Reshaping the International Order. Dutton, 1976), представляващо доклад до Римския клуб.

Взето от: *Миркович, К.* Ян Тинберген. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 2 с. [147.00.34].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 210-211 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 75 [147.99.07; 424.21.99].

[3] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 502-503 [147.00.07; 423.21.00].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ТОБИН, ДЖЕЙМС (Tobin, James) (1918–2002) – американски икономист, представител на кейнсианската школа. През 30-те години на XX-я век следва в Харвардския университет, където през 1939 г. получава бакалавърска степен и

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

през 1940 г. магистърска степен. По-късно специализира в Харвардския университет, където от 1945 г. започва да преподава, а през 1947 г. получава докторска степен. През 1950 г. се премества в Йейл, а от 1957 г. е професор по икономикс в Йелския университет. През 1961–1962 г. е член на Комитета от икономически съветници на американския президент Джон Кенеди. През 1972–1973 г. е гост-професор в Найробския институт за изследване на развитието. Дж. Тобин е носител на медала на Американската икономическа асоциация “Джон Бейтс Кларк” през 1955 г., а пред 1958 г. е избран за президент на Американското иконометрично дружество. През 1971 г. е президент на Американската икономическа асоциация. През 1981 г. е удостоен с Нобеловата мемориална награда за икономически науки за “анализа на състоянието на финансовите пазари и техните връзки с решенията в областта на разходите, заетостта, производството и цените”, в т.ч. за неговите приноси в теорията на портфейла, в която разработва критериите и подходите за избор на сфери на най-рентабилно влягане на капитала.

Дж. Тобин има приноси в анализа на търсенето на финансовите активи. Разкрива и изследва готовността на икономическите агенти да държат широк кръг от финансови активи (в т.ч. ценни книжа, а не само налични пари), с което се противопоставя на монетаристките схващания, преувеличаващи ролята на парите. Смята, че предпочитанията на икономическите агенти се определят чрез претеглянето на различните активи според нормите на възвръщаемостта им и степените на техните рискове. Разкрива мястото, което портфейлите от финансови и от реални активи на фирмите имат при протичането на въздействието на *паричната политика (в макр.)* върху величината на *брутния национален продукт (в макр.)* и равнището на *заетостта (в макр.)*. Според Дж. Тобин намаляването на данъците може да стимулира *потреблението (в макр.)*, а строгата парична политика обуславя нарастване на *лихвения процент (в макр.)*, дестимулира *инвестиционното търсене (в макр.)* и забавя *икономическия растеж*. Има приноси в областта на *иконометриката*. Разработва т.нар. *Q-теория (в макр.)*, според която фирмите инвестират до момента, когато стойността на техните дялове надхвърлят възстановителната цена на материалните им активи. Q-теорията прави възможно различните инвестиционни теории да се обединят в една обща структура. В нея числото q е отношението между стойността, която фирмата има за своите акционери (в случая очакваните бъдещи печалби), и възстановителната стойност на материалните ѝ активи. За фирмата е изгодно да инвестира (или да дезинвестира), докато числото q се изравни с единица.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

По-важни трудове на Дж. Тобин са: “Ликвидното предпочитание като поведение спрямо риска” (*Tobin, J.* Liquidity Preference as a Behavior Toward Risk. – In: Review of Economic Studies, February 1958); “Национална икономическа политика” (*Tobin, J.* National Economic Policy. Yale University Press, 1966); “Финансови пазари и икономическа дейност” (1967); “Изследвания по икономика: макроикономика” (*Tobin, J.* Essays in Economics: Macroeconomics. Markham, 1971); “Новият икономикс – по-стар с едно десетилетие” (*Tobin, J.* The New Economics One Decade Older. Princeton University Press, 1974); “Есета по икономикс: потребление и иконометрика” (*Tobin, J.* Essays in Economics: Consumption and Econometrics. North-Holland, 1975); “Нагрупване на активи и икономическа дейност” (*Tobin, J.* Asset Accumulation and Economic Activity. Basil Blackwell, 1980); “Есета по икономика: теории и политика” (*Tobin, J.* Essays in Economics: Theory and Policy. MIT Press, 1982).

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

данък на Тобин, Дж., върху чуждестранната валута (в межд.);

модел на Баумол, А., и Тобин, Дж., за трансакционното търсене на пари (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Джеймс Тобин. – *Биографична статия.* София, написана през октомври 1992, 2 с. [147.92.26].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Трета част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1993, 374 с. (излязла от печат през юни 1993) – с. 177-178 [147.92.14; 423.13.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 373 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ФЕЛПС, ЕДМЪНД С. (Fhelps, Edmund S.) (1933) – американски икономист, един от най-изтъкнатите теоретици на *инфлацията (в макр.)* и *безработицата (в макр.)*. Роден е в щата Илинойс в САЩ. През 1955 г. завършва “Еймхърст колидж”, през 1957 г. получава магистърска степен и през 1959 г. – докторска степен в Йелския университет. През 1962 г. преподава в Масачузет-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ския технологичен институт, а през 1963–1966 г. в Йелския университет, след което работи като професор в Пенсилванския университет. През 1978–1979 г. е в Нюйоркския университет, а от 1980 г. нататък преподава в Колумбийския университет. От 1976 до 1978 г. е член на Изпълнителния комитет на Американската икономическа асоциация. През 1974 г. работи и като консултант по националната сигурност към Сената на САЩ. През 2006 г. получава Нобеловата мемориална награда за икономически науки “за неговия анализ на интертемпоралните компромисни баланси в макроикономическата политика”.

През 60-те години на XX-я век Е. Фелпс (почти едновременно с Милтън Фридман, но независимо от него) разработва *теорията за естествената норма на безработицата (в макр.)*. Своите схващания за нея той публикува през 1967 г. в статията “Инфлационни очаквания и оптимална безработица” (*Fhelps, E.* Expectations of Inflation and Optimal Unemployment Over Time. – In: *Economica*, August, 1967, p. 254-281). *Естествената норма на безработицата (в макр.)* (както и съответстващата ѝ естествена норма на заетостта) отговаря на такова състояние на макроикономиката, при което очакванията на икономическите агенти за промени в номиналните продуктови цени и в номиналните работни заплати се градят върху промените в техните реални величини. Това означава, че към този момент *темът на инфлацията (в макр.)* е нулев, а произведеният равновесен реален брутен вътрешен продукт е изравнен с потенциалното му значение. Продуктовият и трудовият пазари едновременно се намират в равновесие. Производствените ресурси са напълно и оптимално използвани, поради което провеждана към този момент *експанзионистична макроикономическа политика (в макр.)* би стимулирала засилен инфлационен процес. *Естествената безработица (в макр.)* е непринудителна и към нея спада най-вече *подвижната безработица (в макр.)*. В своята работа “Макроикономически основи на теорията за заетостта и инфлацията” (*Fhelps, E.* Macroeconomic Foundations of Employment and Inflation Theory. W. W. Norton, Macmillan, 1970) Е. Фелпс изследва движението на американските трудови пазари през 60-те години на XX-ия век, когато се забелязва нарастване на *естествената норма на безработицата (в макр.)*.

Изследванията си върху съотношението между инфлацията и безработицата и по проблема за безработицата в условията на стагфляция Е. Фелпс публикува в изданието “Инфлационната политика и теорията на безработицата: приходно-разходен подход към монетарното планиране” (*Fhelps, E.* Inflation Policy and Unemployment Theory: A Cost-Benefit Approach to Monetary Planning. W. W. Norton, 1972). Е. Фелпс стига до извода, че текущата инфлация зависи

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

не само от безработицата, но и от очакваната инфлация. Това се дължи на обстоятелството, че заплатите и цените се коригират рядко и затова се основават на инфлационните прогнози. Поради това колкото е по-висока очакваната инфлация, толкова по-голяма е и безработицата, която съответствува на реалното равнище на инфлацията. Върху тази основа Е. Фелпс конструира *крива на О. Филипс (в макр.)*, която е коригирана с *инфлационните очаквания (в макр.)*. Затова сегашните инфлационни очаквания влияят върху бъдещия баланс между инфлация и безработица. От тук зависимостта между инфлацията и безработицата, от една страна, и компромисният баланс между благосъстоянието на сегашните и бъдещите поколения, от друга, стават основни проблеми на *макроикономическата политика (в макр.)*.

Е. Фелпс има определени приноси в теорията на *икономическия растеж*, за който разработва математически модели. На икономическия растеж са посветени статията “Златното правило на натрупването: баснята за хората на растежа” (*Fhelps, E. The Golden Rule of Accumulation: A Fable for Growthmen. – In: American Economic Review, September, 1961*) и двутомното издание “Изследвания в макроикономическата теория” (*Fhelps, E. Studies in Macroeconomic Theory. Academic Press, 1979, 1980*). Интересен в това отношение е моделът на икономическия растеж на Е. Фелпс, публикуван в статията за златното правило на натрупването. В този модел се предвижда максимизиране на фонда за потребление (т.е. на благосъстоянието на обществото). Като изходна предпоставка е възприета неизменността на темповете на растежа на трудоспособното население при *неутрален технически прогрес* и неизменност на *пределната склонност към спестяване (в макр.)*. Това е предпоставката, която обезпечава уравновесен (постоянен) темп на растежа на дохода, капитала и потреблението, тъй като се приема, че постоянният темп на капитала е равен на сумата от темпа на нарастване на трудовите ресурси и темпа на неутралния технически прогрес.

Взето от: *Миркович, К.* Едмънд Фелпс. – *Биографична статия*. София, написана през май 2000, 2 с. [147.00.26].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 560 [147.00.07; 423.21.00].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ФИЛИПС, ОЛБЪН УЙЛЯМ ХАУСГОУ (Phillips, Alban William Housego) (1914–1975) – английски икономист, разкрил закономерна зависимост между темпа на изменението на работната заплата и нормата на безработицата. Роден е в Нова Зеландия във фермерско семейство. През 1937–1938 г. учи в Института по електроинженерство в Лондон, след което работи като електроинженер в Лондонската електрическа компания. След Втората световна война започва да учи в Лондонската икономическа школа. От 1950 г. изнася лекции в Лондонското икономическо училище. През 1950 г. завършва докторската си дисертация. Съвместно с Уйлям Нюлън създава механичен (хидравличен) модел на икономиката от кейнсиански тип, чийто възможности са обсъдени в статията му “Механични модели в икономическата динамика” (*Phillips, A. Mechanical Models in Economic Dynamics. – In: Econometrica, August 1950*). През периода 1958–1967 г. е хоноруван професор по *икономикс* в Лондонския университет, а от 1968 г. – ръководител на катедрата по икономикс в Австралийския национален университет. След 1970 г. се завръща в Нова Зеландия. В серия от статии О. Филипс разработва математически модели на съвместното действие на мултипликатора и акселератора [вж. *теория за съвместното действие на мултипликатора и акселератора (в макр.)*];, в които въвежда закъсняващи реакции на *макроикономическата система* и чрез които обосновава *цикличността на производството (в макр.)*.

С помощта на емпирични изследвания О. Филипс доказва, че съществува зависимост между темпа на нарастване на *номиналната работна заплата (в макр.)* и *нормата на безработицата (в макр.)*. Стига до извода, че колкото е по-високо равнището на безработицата, толкова е по-нисък темпът на нарастване на номиналната работна заплата – положение, което става известно като *крива на О. Филипс (в макр.)*. Това той публикува през 1958 г. в статията си “Връзката между безработицата и темпа на промените в работната заплата в Обединеното кралство (1861–1857)” (*Phillips, A. The Relation Between Unemployment and the Rate of Change in Money Wage Rates in the United Kingdom. – In: Economica, № 100, 1958*). Тъй като средният темп на прираства на номиналната работна заплата (който при постоянни други условия отговаря на средния темп на нарастване на производителността на труда) кореспондира

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

еднопосочно с темпа на инфлацията (т.е. с темпа на прираста на средното равнище на цените, в случая – с темпа на прираста на средния консумативен ценови индекс), анализът на кривата на О. Филипс довежда до извода, че ниското равнище на безработицата обуславя високо равнище на инфлация и обратно, високото равнище на безработицата обуславя ниско равнище на инфлация. Ето защо едновременното постигане на ниска безработица и ниска инфлация, което обикновено е цел на макроикономическата политика на държавата в развитото пазарно стопанство, може да се окаже вътрешнопротиворечиво, а значи и неизпълнимо изцяло. Следователно при тази политика трябва да се подбере вариант на комбинация от безработица и инфлация, а не изобщо да се цели тяхното ликвидиране. От друга страна, връзката между безработицата и инфлацията обаче не се оказва достатъчно стабилна, за да се вземат върху тази основна надеждни (особено в дългосрочен период) макроикономически решения.

Пол Самуелсън и Робърт Солоу заменят в кривата на О. Филипс работните заплати с продуктовете цени и така получават преобразуваната (редуцираната или още модифицираната) крива на О. Филипс, която дава възможност в непосредствена форма да се проследи връзката между темпа на инфлацията и нормата на безработицата. В края на 60-те години на XX-я век Едмънт Фелпс и Милтън Фридмън разграничават краткосрочна и дългосрочна крива на О. Филипс. Дългосрочната крива на О. Филипс се оказва вертикална права линия, съответстваща на *естествената норма на безработицата (в макр.)*. През 70-те години на XX-я век се появяват съмнения в стабилността на кривата на О. Филипс, тъй като тя показва тенденция на изместване. И до днес нейното значение е спорно, макар че тя даде тласък в развитието на макроикономическата теория, породила научни дискусии и залегнала в основата на *макроикономическата политика (в макр.)* на някои развити държави през 60-те и 70-те години на века.

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

дългосрочна крива на Филипс, О. (в макр.);

краткосрочна крива на Филипс, О. (в макр.);

крива на Филипс, О. (в макр.);

опростена крива на Филипс, О. (в макр.) (същото като краткосрочна крива на Филипс, О. (в макр.));

първоначална крива на Филипс, О. (в макр.) (същото като крива на Филипс, О. (в макр.));

редуцирана крива на Филипс, О. (в макр.);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

функция на Филипс, О. (в макр.).

Взето от: *Миркович, К.* Олбън Уилям Хаусгоу Филипс. – *Биографична статия*. София, написана през юни 1992, 2 с. [147.92.24].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 316-317 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 588-589 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ФИШЕР, ЪРВИНГ (Fischer, Irving) (1867–1947) – американски икономист и статистик, един от най-големите теоретици на *лихвения процент (в макр.)*. По професия е математик. Той е един от създателите и първи президент (1931–1935) на Международното иконометрично общество. Завършва Йелския университет и преподава там *политическа икономия* от 1893 до 1935 г. Член е на много американски и чуждестранни научни общества и асоциации. Основните направления на неговата научна дейност са математическото моделиране на икономическите явления и процеси, теорията за паричното обръщение, теорията на индексите. Докторската му дисертация е посветена на математическите аспекти на *стойността и цената*. Ъ. Фишер е привърженик на *количествената теория за парите (в макр.)* и има приноси в разработването ѝ. Създава нейното прочуто *уравнение на количествената теория за парите (в макр.)* $MV = pY$, където M е номиналното количество на парите, V – скоростта на паричното обръщение (средният брой кръгообороти на паричната единица за една година), p – абсолютното равнище на цените (дефлаторът), Y – реалният обем на brutния вътрешен продукт, респ. на brutния национален продукт (в базисни парични единици). Разработва важни проблеми в теорията на индексите, като въвежда ред условия, на които трябва да отговаря идеалният индекс. Колебанията в пазарната конюнктура според него могат да се отстранят чрез регулиране на покупателната сила на парите и на тяхното количество в обръщение.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Основните приноси на Ъ. Фишър са в изследването на зависимостите между капитала, лихвата и дохода. Според него лихвеният процент зависи от взаимодействието между две сили. **Първата** е готовността (или още нетърпението) на индивидите да се откажат от днешния си доход, с цел да го употребят в бъдеще, ако това им донесе по-голяма съвкупна ползност. Ето защо той въвежда понятието **времево предпочитание** (temporal preference). Дотогава *икономическата теория* оперира с *пределната ползност* като измерител на субективните предпочитания към отделните блага, разположени към даден момент във времето. Сега Ъ. Фишер обобщава теорията за пределната ползност, както въвежда в нея и динамичния момент – разпределението на потреблението на едно благо във времето поражда множество от времеви предпочитания. **Втората сила**, от която зависи лихвеният процент, е спазването на т.нар. **принцип на най-добрата възможност за инвестиране**. Въз основа на този принцип предприемачите могат да превръщат сегашния доход в бъдещ, като го инвестират в производството, което ще им донесе бъдещи доходи. Комбинацията от двете сили предопределя решенията на икономическия агент (потребител и предприемач) дали да не влиза в заемни отношения с други икономически агенти, дали да ползува заем срещу заплащане на лихва, или да предоставя заем срещу получаване на лихва, така че в крайна сметка да максимизира сумата на съвкупната ползност от днешното и бъдещето си потребление. В така изложената схема Ъ. Фишер свързва бъдещия доход, получен от инвестициите, направени за сметка на настоящия доход, с понятието **норма на възвръщаемост над разходите** (internal rate of return). Нормата на възвръщаемост над разходите може да се разглежда като сконтов процент, който определя осъвременената стойност на най-ефективните инвестиции. Така че възможностите за инвестиции се подреждат в зависимост от лихвените проценти. Всичко това дава основание на Ъ. Фишер до пледира за необходимостта от измерване на предпочитанията на индивидите и на ползността като зависима не от количеството на един вид благо, а от количествата на различните видове блага, с които индивидът разполага към различни моменти във времето. Смята, че икономическата теория трябва да се опира върху точното измерване на икономическите явления и процеси, в основата на които стоят мотивите и поведението на предприемачите.

Ъ. Фишер обосновава ефектите, свързани с *относителния финансов паритет на покупателните сили (в межд.)*, при който роля играят номиналният и реалният лихвен диференциал (*в межд.*). Случаят, при който *относителният паритет на покупателните сили (в межд.)* изисква изравняване на относител-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ното изменение на валутния курс с разликата между местния и чуждия реален лихвен процент (т.е. с реалния лихвен диференциал), носи името *ефект на Ъ. Фишер (в межд.)*. От своя страна случаят, при който относителният паритет на покупателните сили изисква изравняване на относителното изменение на валутния курс с разликата между местния и чуждия номинален лихвен процент (т.е. с номиналния лихвен диференциал), носи името *международен ефект на Ъ. Фишер (в межд.)*.

По-важни трудове на Ъ. Фишер са: “Математически изследвания върху теорията за стойността и цената” (*Fisher, I. Mathematical Investigations in the Theory of Value and Price. New Haven, 1891*); “Природата на капитала и дохода” (*Fisher, I. The Nature of Capital and Income. New York, 1906*); “Лихвеният процент” (*Fisher, I. The Rate of Interest. New York, 1907*); “Теория на лихвата” (*Fisher, I. The Theory of Interest. New York, 1930*); “Основни принципи на икономикса” (*Fisher, I. Elementary Principles of Economics. New York, 1910*); “Бумове и депресии” (*Fisher, I. Booms and Depressions. New York, 1932*); *Фишер, И.* Краткое введение в исчисление бесконечно малых. М., 1922; *Фишер, И.* Покупательная сила денег. М., 1925.

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

диаграма на Фишер, Ъ. (в микр.);

ефект на Фишер, Ъ. (в макр.);

ефект на Фишер, Ъ. (в межд.);

международен ефект на Фишер, Ъ. (в межд.) (същото като относителен финансов паритет на покупателните сили (в межд.));

равенство на Фишер, Ъ. (в межд.).

Взето от: *Миркович, К.* Ървинг Фишер. – *Биографична статия*. София, написана през ноември 1990, 3 с. [147.90.29].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Математическа икономия. Първа част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1991, 308 с. (излязла от печат през март 1991) – с. 295 [147.91.01].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 232 [147.91.18; 422.12.91].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[3] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 224-225 [147.99.07; 424.21.99].

[4] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 631 [147.00.07; 423.21.00].

[5] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 760-761 [147.02.04; 422.21.02].

[6] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ФОРЕСТЕР, ДЖЕЙ У. (Forrester, Jay W.) (1918) – американски учен, професор в Масачузетския технологичен институт. По образование е инженер по електротехника. Работи в областта на хидравличните и електрическите сервомеханизми, както и в областта на електронноизчислителните машини. От 1957 г. ръководи специална група по индустриална динамика в Масачузетския технологичен институт. През 1961 г. публикува книгата “Индустриална динамика”, където за първи път е направен значителен опит да се доразвият модерните научни (в т.ч. и кибернетични) подходи към решаването на проблемите на управлението на съвременното индустриално предприятие (*Форрестер, Дж.* Основы кибернетики предприятия (Индустриальная динамика). Издателство “Мир”, М. 1971). Дж. Форестер смята, че в областта на *икономиката* и нейното управление е необходимо да се използват съвременни методи на формализация и моделиране, вкл. и чрез интерпретацията на изследваните обекти като информационни системи с обратна връзка (вж. *обратна икономическа връзка*). Постановките на Дж. Форестер дават възможност от позициите на *икономическата кибернетика* да се изследва променящото се във времето поведение на системите (в т.ч. и на индустриалните предприятия) със задачата да се усъвършенствуват подходите към повишаването на тяхната ефективност. По-късно той обобщава използвания от него подход под наименованието метод на системната динамика.

Дж. Форестер прилага *метода на системната динамика* (или просто *системната динамика*) в три направления (разновидности): **първо**, като **метод на индустриалната динамика** (вж. *системна икономическа динамика*) – за изследване на промишленото предприятие (*Forrester, J. W. Industrial Dynamics* – А

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Major Breakthrough for Decision Makrer. – In: *Harward Business Review*, vol. 36, N 4, pp. 37-66; **Forrester, J. W.** Industrial Dinamics. Massachusetts Institute of Technology, New York – London, 1961); **второ**, като **метод на световната динамика** (вж. *системна икономическа динамика*) – за изследване на глобалните процеси в *икономиката* (**Forrester, J. W.** World Dinamics. Massachusetts – Cambridge, 1971); **трето**, като **метод на урбанистичната динамика** (вж. *системна икономическа динамика* и *Проект “Световна динамика” на Форестер, Дж. (в межд.)*) – за изследване на проблемите на съвременния град (**Форрестер, Дж. У.** Динамика развития города. М., Издательство “Прогресс”, 1974). Специфична черта на метода на Дж. Форестер е, че ограничава изследването на отделните (частните) въпроси на *икономическата система*. Последната се разглежда и моделира в нейната цялост, като комплекс от взаимно свързани елементи и функции. Поведението на икономическата система е обусловено от общото въздействие на вътрешни и външни икономически и неикономически фактори, като самата тя от своя страна им оказва определено влияние. Типично за метода на Дж. Форестер е не самоцелната разширена математическа формализация, а обхващането предимно на структурните зависимости, които са математически описани в достъпна форма.

Взето от: **Миркович, К.** Джей Форестер. – *Биографична статия*. София, написана през април 1999, 2 с. [147.99.19].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 842 [147.99.07; 424.21.99].

[2] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 498 [148.07.05; 44.10.07].

[3] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ФРИДМАН, МИЛТЪН (Friedman, Milton) (1912) – американски икономист, роден в Ню Йорк. Професор по икономикс в Чикагския университет, водещ представител на *Чикагската школа (в макр.)* и лидер на монетаристкото направление в *икономическата теория* (вж. *монетаризъм (в макр.)*). Завършва

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

университета в Рътджърс през 1932 г., а впоследствие довършва образованието си в Чикагския университет, където през 1933 г. получава магистърска степен, и в Колумбийския университет, където през 1946 г. защитава докторат. Кратко време работи в Комисията по националните ресурси в Уашингтън, а след 1937 г. – в Националното бюро за икономически проучвания. През Втората световна война работи в отдела за данъчни проучвания на Хазната на САЩ. От 1946 г. до пенсионирането си през 1979 г. е преподавател в Чикагския университет, където от 1946 г. е доцент, а от 1948 г. е професор. През 1971–1974 г. е съветник на американския президент Ричърд Никсън по икономическите въпроси. От 1946 г. е доктор по философия, а от 1968 г. – доктор по право. През 1967 г. е президент на Американската икономическа асоциация. Носител е на Нобеловата мемориална награда за икономически науки през 1976 г. за “постижения в областта на анализа на потреблението, историята на паричното обращение и за разработки на монетарната теория, а така също и за демонстриране на сложността на политиката на икономическа стабилизация”. Неговата Нобелова лекция е “Инфлация и безработица” (*Friedman, M. Nobel Lecture: Inflation and Unemployment. – In: Journal of Political Economy, June 1977*).

Основните изследвания на М. Фридман са в областта на количествената теория на парите и на паричната политика. Възгледите му са алтернативни на кейнсианските постановки в тази област. Доразвива *уравнението на количествената теория за парите (в макр.)*, представено от Ървинг Фишер (за което смята, че не е в състояние да отразява достатъчно пълно последствията от промените в паричната маса върху останалите му елементи и върху икономиката като цяло), като въвежда променливост на всички величини и включва в него лихвения процент. Има приноси в статистическите измервания на паричното обръщение. Според М. Фридман свободата на предприемачеството и освободеният до голяма степен от държавната намеса пазарен механизъм осигуряват нормално функциониране на *икономическата система*. Държавното регулиране на *икономиката* трябва да се свежда предимно до постоянно и ограничено нарастване на *паричната маса (в макр.)*, което да съответствува на темпа на прираста на *реалния брутен национален продукт (в макр.)*. Правилната *парична политика (в макр.)* според него е темпът на нарастването на паричната маса е да бъде съпоставим с темпа на *икономическия растеж*. Той предлага да се провежда **дискреционна макроикономическа политика** (*discretionary macroeconomic policy*), при която паричната политика да е с преобладаващо значения пред *бюджетната политика (в макр.)*.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

В публикацията си “Ролята на монетарната политика” (*Friedman, M. The Role of Monetary Policy. – In: American Economic Review, March 1968*), която представлява обръщението му към Американската икономическа асоциация като неин президент през 1967 г., М. Фридман издига интересната концепция, че *естествената норма на безработицата (в макр.)* е онова равнище на *безработицата (в макр.)*, при което не се предизвиква нарастване на *инфлацията (в макр.)*, т.е. към този момент нейният темп е нулев. На тази макроикономическа ситуация съответствува *дългосрочната крива на О. Филипс (в макр.)*, когато трудовият пазар е ефективно изчистен. Смята, че с парадигмата на *кейнсианската икономическа теория* е невъзможно да се обясни *стагфлацията (в макр.)* (при която едновременно са налице инфлация и безработица) и че това означава провал за кейнсианството. Според М. Фридман инфлацията на продуктовете цени се определя от инфлацията на работната заплата (като факторова цена), а последната от своя страна зависи от очакванията на работниците за инфлацията на продуктовете цени. Той смята, че бюджетната експанзия (вж. *експанзионистична бюджетна политика (в макр.)*) създава натиск за повишаване на работните заплати, което пък противодействува на намаляването на безработицата и провокира ново нарастване на инфлацията. М. Фридман твърди, че сега истинският проблем не е в *стагфлацията (в макр.)*, а в т.нар. *кризисна инфлация (в макр.)* или още *слъмпфлация (в макр.)*, при която едновременно се индуцират високо равнище на безработицата и високо равнище на ценовата инфлация – макроикономическо положение, отговарящо на положителнонаклонена дългосрочна крива на О. Филипс.

М. Фридман ясно разграничава позитивния от **нормативния икономикс** (вж. *икономикс*), като смята, че **позитивният икономикс** (вж. *икономикс*) може в такава степен да бъде обективна наука, както и всяка друга природна наука. Противопоставя се на схващането, че трябва да се отхвърлят изводите на позитивния икономикс и изобщо на позитивния анализ, когато те противоречат на постановките в нормативния икономикс. Важен негов методологически подход е, че верността на хипотезите може да се проверява единствено чрез способността им да предсказват икономическите явления и икономическото развитие. В теорията на разпределението смята, че високите доходи са възнаграждение за поетия от предприемачите риск. В областта на микроикономиката по същество поддържа класическите идеи. Има принос в теорията за потреблението с издигната от него **хипотеза за постоянния доход** (permanent income hypothesis) [вж. *хипотеза на Фридман, М., за постоянния доход (в макр.)*], коя-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

то е опит да се обясни устойчивостта на *пределната склонност към потребление (в макр.)* в дълъг срок.

По-важни трудове на М. Фридман са: “Изследвания върху количествената теория за парите” (*Friedman, M. Studies in the Quantity Theory of Money. University of Chicago Press, 1956*); “Към теорията за функцията на потреблението” (*Friedman, M. A Theory of Consumption Function. Princeton, 1957*); “Капитализъм и свобода” (*Friedman, M. Capitalism and Freedom. Chicago, 1962*); “История на паричното обръщение в САЩ. 1867–1960 г.” (в съавторство с А. Шварц) (*Friedman, M. Monetary History of the United States. Princeton University Press, 1963*); “Есета по позитивен икономикс” (*Friedman, M. Essays in Positive Economics. Chicago – London, 1966*); “Долар и дефицити” (*Friedman, M. Dollar and Deficits. New York, 1968*); “Контрареволюцията в паричната теория” (*Friedman, M. The Counter-Revolution in Monetary Theory. London, 1970*); “Пари и икономическо развитие” (*Friedman, M. Money and Economic Development. New York, 1973*). [Други негови произведения са още: “Данъчно облагане за предотвратяване на инфлацията” (1943); “Програма за парична стабилност” (1960); “Ценовата теория” (1962); “Инфлацията: причини и последици” (1963); “Голямото свиване” (1965); “Оптимално количество на парите” (1969); “Теоретични рамки за паричния анализ” (1971); “Протест на един икономист: стълбове в политическата икономия” (1975); “Свобода на избора. Лично виждане” (1980)].

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

мярка на Фридман, М., за реалното значение на постоянния доход (в макр.);

правило на Фридман, М., за изглаждане на нарастването на паричната маса (в межд.) (същото като правило на М. Фридман за равномерния паричен растеж (в межд.);

правило на Фридман, М., за равномерния паричен растеж (в межд.);

хипотеза на Фридман, М., за постоянния доход (в макр.).

Взето от: Миркович, К. Милтън Фридман. – *Биографична статия*. София, написана през октомври 1992, 4 с. [147.92.25].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Макроикономикс. Трета част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1993, 374 с. (излязла от печат през юни 1993) – с. 155-157 [147.92.14; 423.13.92].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 369 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ФРИШ, РАГНАР, А. (Frisch, Ragnar A.) (1895–1973) – норвежки икономист, създател на *иконометриката*. През 1919 г. завършва икономика в университета в Осло, след което продължава да учи във Франция, Великобритания, Германия, Италия и САЩ. Преподава от 1926 до 1965 г. и чете лекции в Йелския университет през 1930 г. и в Сорбоната през 1933 г. През 1926 г. във Франция защитава докторска дисертация в областта на *математическата статистика*. В нея той изследва полувариантни моменти, които се използват в изучаването на статистическите разпределения. От 1928 г. е доцент, а от 1931 г. е редовен професор по социална икономика и статистика в университета в Осло, а от 1930 г. е гост-професор в Йелския университет в САЩ. През периода 1931–1965 г. е директор на Института по икономика при университета в Осло. Член е на Норвежката академия на науките от 1931 г. През 1930 г. основава Иконометричното общество. Основател е на първото списание по иконометрика, чийто редактор е от 1933 до 1935 г. Р. Фриш е носител на първата Нобеловата мемориална награда за икономически науки, присъдена през 1969 г. (заедно с Ян Тинберген) за “създаването и прилагането на динамични модели и използването им за анализ на икономическите процеси”. Той е почетен член на академиите на науките на САЩ, Великобритания, Швеция и на други страни.

Р. Фриш е един от ревностните привърженици на приложението на математическите методи и модели в икономическата теория (вж. *математически методи в икономиката*). Основните му приноси са в развитието на иконометриката, в областта на измерването на функцията на *полезността*, в разработването на *производствената функция*. Още в ранните си лекции Р. Фриш обосновава необходимостта от създаването на *икономическа теория*, която да се основава върху математически и аксиоматични доказателства, което да се съчетава с емпирични изследвания върху основата на математическата статистика. В първата си статия “Върху проблема за чистата икономическа наука” (*Frisch, R. Sur un probleme d’economie pure. 1926*) той формулира по нов начин теорията за потребителското търсене и теорията за производството, като смя-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

та, че по математически път трябва да се характеризира поведението на потребителите и фирмите. **В първия брой** на списание “Иконометрика” през 1933 г. Р. Фриш въвежда понятието иконометрика, като пише следното: “Опитът показва, че всяка от трите гледни точки – статистическата гледна точка, тази на икономическата теория и математическата – е необходимо условие за правилното разбиране на политическите становища в съвременния икономически живот, но взета сама по себе си, всяка една от тях е недостатъчна. Само обединяването на всичките три гледни точки създава мощен метод за изследване. Именно това обединяване образува и иконометриката”. Посоченото определение на иконометриката се възприема от много икономисти.

Р. Фриш е един от първите, които разграничават микроикономическата от макроикономическата теория (оперира отделно с понятията за микроикономическо и макроикономическо поведение). Чрез използване на принципа на акселерацията конструира динамични модели на икономическия цикъл, като създава **теорията за неравномерните тласъци** (irregular push theory), които според него пораждаат цикличните колебания. Чрез нея той прави опит да обедини екзогенната с ендогенната трактовка за *икономическите цикли*, като смята, че първоначалните външни тласъци са причина за тяхното възникване, но тяхната форма и механизъм на осъществяването им се дължат на вътрешни на макроикономическата система причини [в статиите “Проблеми за разпространяването и проблеми на импулса в динамичната икономика” (**Frish, R.** Propagation Problems and Impulse Problems in Dyamic Economcs. 1933) и “За представата за равновесие и неравновесие” (**Frish, R.** On the Notion of Equilibrium and Disequilibrium. 1933 и 1936)]. Разработва също и проблемите на *математическото програмиране* в икономиката. Предлага принципите за построяване на системата за националните счетоводства, която е възприета в практиката на много страни.

По-важни трудове на Р. Фриш са: “Нови методи за измерване на пределната полезност” (**Frish, R.** New Methods of Measuring Marginal Utility. Tubingen, 1932); “Концептуални проблеми и импулсивни проблеми в динамичната икономика” (**Frish, R.** Propagation Problems and Impulse Problems in Dinamic Economics. 1933); “Статистически анализ с помощта на комплексни регресионни системи” (**Frish, R.** Statistical Confluence Analysis by means of Complete Regression Systems. Oslo, 1934); “Върху теорията за равновесието и неравновесието” (**Frish, R.** On the Notion of Equilibrium and Disequilibrium. Review of Economic Studies, February, 1936); “Теорията за стойността на Алфред Маршал” (**Frish, R.** Alfred Marshal's Theoty of Value. Quarterly Journal of Economics,

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

November, 1950); “Мультиплексният метод в линейното програмиране” (*Frish, R.* The Multiplex Method for Linear Programming. Oslo, 1955); “Теория на производството” (*Frish, R.* Theory of Production. Riedel, 1965); “Изследвания по икономическо планиране: събрани есета” (*Frish, R.* Economic Planning Studies: A Collection of Essays. Riedel, 1976).

Взето от: *Миркович, К.* Рагнар Фриш. – *Биографична статия*. София, написана през септември 2000, 3 с. [147.00.35].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 138-139 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 464-465 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Икономическата система, т. 2. Издателство “Тракия-М”, София, 2009, 1146 с. (излязла от печат през декември 2009) – с. 508-509 [148.07.05; 44.10.07].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ХАБЕРЛЕР, ГОТФРИД (Haberler, Gottfried) (1900–1995) – изтъкнат австрийски и американски икономист. Роден е в Австрия. През 1925 г. защитава докторска дисертация във Виенския университет. През периода 1927–1929 г. пътува във Великобритания и САЩ като стипендиант на фондацията “Рокфелер”. От 1928 до 1932 г. преподава във Виенския университет, след което като еврейски емигрант в САЩ преподава в Харвардския университет, където от 1936 г. до пенсионирането си през 1971 г. е професор по икономика. Той е президент на Международната икономическа асоциация (1951–1952 г.), президент на Националното бюро за икономически изследвания на САЩ (1955 г.), президент на Американската икономическа асоциация (1961 г.). Носител е на много почетни награди. Основните му приноси са в областта на *международната търговия (в межд.)* и *икономическите цикли*.

В книгата си “Теория на международната търговия с приложението ѝ към търговската политика” (*Haberler, G.* Theory of International Trade, with its

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Application to Commercial Policy. Macmillan, William Hodge, 1936) Г. Хаберлер преформулира класическата рикардианска *теория за сравнителните предимства (в межд.)*, като използва инструментариума на *алтернативните разходи (в межд.)* и по този начин теорията за сравнителните предимства придобива днешната си модерна форма. Той не възприема критиката на Джейкъб Вайнър, който в труда си “Изследвания по теорията на международната търговия” (*Viner, J. Studies in the Theory of International Trade. Harpe, 1937*) смята, че по този начин класическата теория, която се основава върху действителната стойност, е преобърната в схващането за разходите, разглеждани като отказ от алтернативните възможности. Според Дж. Вайнър по този начин Г. Хаберлер недопустимо отхвърля *трудова теория за стойността*.

Интересни са постановките на Г. Хаберлер в областта на *икономическия растеж и бизнесциклите (в макр.)*, представени в изданията му “Просперитет и депресия” (*Haberler, G. Prosperity and Depression. League of Nations, 1937*), “Икономически растеж и стабилност” (*Haberler, G. Economic Growth and Stability. Nash, 1974*) и “Голямата депресия през 30-те години: може ли да се случи отново?” (*Haberler, G. The Great Depression or 1930s: Can It Happen Again? American Enterprise Institute, 1981*). Той класифицира съществуващите дотогава теории за икономическия цикъл и прави опит да изгради синтезирано обяснение за тях. Макар и последовател на Джон Кейнс, Г. Хаберлер отхвърля неговата постановка за зависимостта на мултипликатора от *пределната склонност към потребление (в макр.)*. Не е съгласен със съвременната идея, че лихвеният процент зависи от количеството на парите, а се придържа към класическата постановка за равновесието на паричния пазар, според която *лихвеният процент (в макр.)* зависи от съотношението между търсенето и предлагането на капиталите. Вижда в погрешната *макроикономическа политика (в макр.)* основната причина за съвременната *инфлация (в макр.)* и препоръчва използването на парично-кредитните лостове за борба с нея. Тези лостове трябва да се насочат срещу двата основни според него източника на инфлацията – прекомерното съвкупно търсене на brutния вътрешен продукт и несъобразно високите производствени разходи.

Взето от: *Миркович, К.* Готфрид Хаберлер. – *Биографична статия*. София, написана през ноември 1998, 2 с. [147.98.25].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 39 [147.99.07; 424.21.99].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 245 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ХАЕК, ФРИДРИХ АВГУСТ ФОН (Hayek, Friedrich A. von) (1899–1985) – австрийски и английски икономист, доразработващ теорията на австрийската школа в субективната политическа икономия. Роден е във Виена и произхожда от академично семейство. Завършва Виенския университет в 1921 г. като доктор по право. През 1923 г. получава втори докторат по икономика. През периода 1927–1931 г. е директор на Австрийския институт за икономически изследвания. Професор е в Лондонския университет през 1931–1950 г., в Чикагския университет през 1950–1962 г., във Фрайбургския университет (ФРГ) през 1962–1969 г. и професор-консултант в Залцбургския университет (Австрия) от 1969 г. Идейна основа на Фр. фон Хаек е идеалистическата философия, която той се опитва да съчетае със субективно-психологическия метод на австрийската школа в *политическата икономия* и с прилагането на математическия апарат. Централно място в неговите изследвания стои концепцията за спонтанния порядък. По-специално изследванията му в областта на психологията са отправен пункт на неговите приноси в икономическата теория. Според него докато в областта на физиката за изследванията са важни реалните явления и факти, то порядъкът в човешките отношения се определя от съзнанието. Смята, че икономическите проблеми трябва да се разглеждат само като акумулиране на знания, а икономическият анализ има смисъл само когато става дума за отделния човек. За Фр. фон Хаек функцията на индивида се свежда до натрупването на информация, включително и за характеризиращите се с неопределеност предстоящи събития и за тяхното предвиждане. Според него *икономическото равновесие* на индивида предполага съвършено предвиждане на бъдещето и неговото съвпадение с резултатите от икономическото развитие.

Фр. фон Хаек разглежда пазарната теория само като чиста логика на избора. Намира за неправилни традиционните схващания за *съвършената конку-*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

рениция (в микр.), тъй като при абсолютна еластичност на търсенето пазарът би бил разрушен. Съвършената конкуренция е лишена от смисъл, тъй като тя предполага едновременно алтернативен избор по кривите на търсенето и предлагането. В действителност обаче покупките и продажбите следват последователно във времето. Според Фр. фон Хаек конкуренцията трябва да се разглежда като динамичен процес, при който основният проблем е в каква степен плановите на хората се оказват съответстващи на промените в заобикалящата ги действителност. В пазарното стопанство вижда съчетание на икономическата и политическата свобода на индивидите, която се осигурява от спонтанно възникнали социални институции.

Фр. фон Хаек има определени приноси в теорията на капитала, като засилва вниманието върху ролята на оборотния капитал, който има съществено значение за непрекъснатостта на производството, и върху ролята на неговото мащабно разширяване, което води до прогрес в технологията на производството. Тъй като според него хората трябва да се интересуват предимно от изразходването на ресурсите, е необходимо понятието за капитала да се ограничи само до оборотния капитал. Вижда функционирането на икономиката като подчинено на следното изискване. Според него “Членовете на обществото са длъжни да разпределят всички свои ресурси между използването им за текущо потребление и използването им за целите на бъдещото потребление по такъв начин, че относителните стойности на различните ресурси да се оказват точно пропорционални на относителните издръжки за тяхното производство” (Hayek, Fr. von. The Pure Theory of Capital. Chicago, 1941, p. 264).

Фр. фон Хаек вижда причините за *цикличността на производството* (в макр.) предимно в свръхвисоките инвестиции и в неправилната парично-кредитна политика на банките (вж. *теория на Фр. фон Хаек, за бизнес цикъла* (в макр.)). Изход от кризисните състояния той търси в съкращаването на *потреблението* (в макр.) и в разширяването на *спестяванията* (в макр.). Обявява се против вмешателството на държавата в икономиката, тъй като това водело до тоталитаризъм. Смята, че в условията на обществена собственост е принципно невъзможно да се изгради рационална икономическа организация. Фр. фон Хаек извършва изследвания и в областта на теоретическата психология и на консервативната политическа философия. През 1974 г. е удостоен с Нобеловата мемориална награда за икономически науки за “пионерна работа в областта на теорията за парите и икономическите колебания и за задълбочен анализ на взаимните връзки между икономическите, социалните и институционалните явления”.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

По-важни произведения на Фр. фон Хаек са: “Цени и производство” (*Hayek, Fr. von. Prices and Production. London, 1931*); “Монетарна теория и търговският цикъл” (*Hayek, Fr. von. Monetary Theory and the Trade Cycle. New York, 1933*); “Обществено икономическо планиране” (*Hayek, Fr. von. Collectivist Economic Planning. London, 1935*); “Паричен национализъм и международна стабилност” (*Hayek, Fr. von. Monetary Nationalism and International Stability. London, 1937*); “Печалба, лихва и инвестиции” (*Hayek, Fr. von. Profit, Interest and Investment. London, 1939*); “Чистата теория за капитала” (*Hayek, Fr. von. The Pure Theory of Capital. Chicago, 1941*); “Индивидуализъм и икономическият ред” (*Hayek, Fr. von. Individualism and the Economic Order. Chicago, 1948*); “Сензорният ред” (*Hayek, Fr. von. The Sensory Order. London, 1952*); “Конституцията на свободата” (*Hayek, Fr. von. The Constitution of Liberty. Chicago, 1960*); “Изследвания по философия, политология и икономика” (*Hayek, Fr. von. Studies in Philosophy, Politics and Economics. Chicago, 1967*).

Взето от: *Миркович, К.* Фридрих Август фон Хаек. – *Биографична статия.* София, написана през април 1992, 3 с. [147.92.21].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 121-122 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 456 [147.00.07; 423.21.00].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ХАНСЕН, ЕЛВИН Х. (Hansen, Alvin H.) (1887–1975) – американски икономист, представител на неокейнсианството. Завършва Уисконсинския университет. В него през 1918 г. защитава докторска дисертация по сравнителен анализ на цикличното развитие в САЩ, в която прави опит да разкрие главните причини на циклите. Преподава икономика в Уисконсинския (1915–1916 г.), Браунския (1916–1919 г.), Минесотския (1919–1937 г.), Харвардския (1937 г.) и Бомбайския (1957–1958 г.) университети. Той е вицепрезидент на Американската статистическа асоциация през 1937 г. и президент на Американската икономическа асоциация през 1938 г. През периода 1934–1935 г. е директор на

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

изследователския отдел в Комитета на президента Рузвелт за национална политика и международни икономически връзки. През 1941–1943 г. е член на Президентския съвет за национална сигурност.

Макар че възгледите му търпят известна еволюция, Е. Хансен често е наричан американският Кейнс, тъй като доразвива неговите идеи, особено в областта на традиционната кейнсианска концепция за инвестициите и спестяванията и развива нови идеи относно природата на *икономическите цикли*. В това отношение интересни са неговите книги “Ръководство към Кейнс” (*Hansen, A. H. A Guide to Keynes. McGraw-Hill, 1953*) и “Икономически цикли и национален доход” (*Hansen, A. H. Business Cycles and National Income. New York, 1951*; в превод на руски: *Хансен, Э. Экономические циклы и национальный доход. Издательство иностранной литературы, М., 1959*). Книгата му “Бюджетна политика и бизнес цикли” (*Hansen, A. H. Fiscal Policy and Business Cycles. W. W. Norton, 1941*) представлява първият разгърнат и задълбочен американски опит за кейнсиански анализ на причините на Голямата депресия в началото на 30-те години на XX-ия век. Той я разглежда като пример за т.нар. **компенсиращо финансиране** (compensated finance) – когато чрез повтарящи се за продължително време небалансирани бюджети се прави стабилизация на обема на производството. При компенсиращото финансиране с различни по размер данъчно облагане и правителствени разходи се постигат еднакви по размер намаляване на производството (поради данъците) и увеличаване на производството (поради правителствените разходи), така че при небалансирания бюджет окончателният резултат е запазване и стабилизиране на равнището на стопанската активност. Причината за това е разликата между *данъчния мултипликатор (в макр.)* (който е съотношението между *пределната склонност към потребление* и *пределната склонност към спестяване (в макр.)*) и мултипликатора на автономните разходи (в т.ч. на правителствените), който е само обратнопропорционален на пределната склонност към спестяване.

Е. Хансен смята, че старият либерализъм е изминат етап и че между двете световни войни в западните страни е започнала да се създава държава на благосъстоянието, в основата на която стои съединяването на държавния и частния сектор. Държавното вмешателство има съществено значение за постигането на икономическа стабилност и стопански прогрес. Поддържа инвестиционната теория за икономическия цикъл, макар че разглежда последния като сложно явление. Измененията в реалните инвестиции са основната причина за цикличността на производството. В структурата на инвестициите разграничава *стимулирани инвестиции (в макр.)*, които са функция на изменението на обема

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

на производството във времето, и *автономни инвестиции (в макр.)*, които са функция на темпа на растежа на населението, на използването на производствените ресурси и постиженията на техническия прогрес. Освен това автономните инвестиции включват и държавните (правителствените) капиталовложения.

Според Е. Хансен мултипликаторът отразява връзката между спестяванията и обема на производството, докато данъците помагат тя да се изяви. Така че върху обема на продукта (дохода) влияние оказват както спестяванията, така и данъчната система. *Икономическият растеж* ще бъде затруднен, ако един от тези елементи или и двата едновременно бъдат на много високо равнище. Тъй като стимулирането на *инвестициите (в макр.)* зависи от производството на дохода, ако последният е стабилен, това няма да съдействува за растежа на капиталовложенията. Затова Е. Хансен смята, че ключов елемент за разбирането на функционалния механизъм на *икономическата система* са автономните инвестиции.

Други негови основни трудове са в областта на антикризисното регулиране на икономиката, *икономическата динамика* и *икономическия растеж*. Предлага система от вградени стабилизатори (вж. *автоматични стабилизатори (в макр.)*) за смекчаване на цикличните колебания и за стимулиране на икономическия растеж, предимно с помощта на гъвкаво бюджетно регулиране. Важен принос на Е. Хансен е, че като доразвитие на кейнсианските теории за мултипликатора и за предпочитанието към ликвидност той широко използва изящният модел на *IS-LM анализа (в макр.)*, въведен от Джон Хикс. Чрез този модел се разкриват условията на едновременното равновесие на продуктивния и паричния пазар, без да е задължително наличието на равновесие на трудовия пазар. Това е дало основание IS-LM-анализът да се нарича още *синтез на Дж. Хикс и Е. Хансен* (Hicks-Hansen synthesis) [или още *модел на Дж. Хикс и Е. Хансен (в макр.)*].

Други по-важни трудове на Е. Хансен са: “Теория за бизнес-циклите – нейното развитие и сегашно състояние”. (*Hansen, A. H. Business-Cycles Theory; Its Development and Present Status. Ginn, 1927*); “Икономическа стабилизация в небалансирания свят” (*Hansen, A. H. Economic Stabilisation in an Unbalanced World. New York. 1932*); “Пълно оздравяване или стагнация” (*Hansen, A. H. Full Recovery or Stagnation. W. W. Norton, 1938*); “Икономическа политика и пълна заетост” (*Hansen, A. H. Economic Policy and Full Employment, 2 ed. New York – London, 1947*); “Доход, заетост и държавна политика” (*Hansen, A. H. Income, Employment and Public Policy. New York, 1948*);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

“Монетарна теория и бюджетна политика” (*Hansen, A. H. Monetary Theory and Fiscal Policy. New York, 1949*); “Американската икономика” (*Hansen, A. H. The American Economy. New York, 1957*); “Доларът и международната монетарна система” (*Hansen, A. H. The Dollar and International Monetary System. New York, 1965*).

Взето от: *Миркович, К.* Елвин Хансен. – *Биографична статия*. София, написана през април 1999, 3 с. [147.99.20].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 82-83 [147.92.06; 423.12.92].

[2] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 174-175 [147.99.07; 424.21.99].

[3] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 267-268 [147.00.07; 423.21.00].

[4] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ХАРОД, РОЙ ФОРБС (Harrod, Roy F.) (1900–1978) – английски икономист, един от създателите на неокейнсианската теория за *икономическия растеж*. Завършва Оксфордския университет (Ню колидж) през 1922 г. Преподавател е в същия университет (от 1929 до 1937 г. и от 1946 до 1967 г.) и е икономически съветник в Международния валутен фонд (от 1953 г.). Той е горещ привърженик на Джон Кейнс и е негов официален биограф. Неговата книга “Животът на Джон Мейнард Кейнс” (*Harrod, R. F. Life of John Maynard Keynes. Macmillan, 1951*) допринася много за разпространяването на кейнсианските идеи. Научните изследвания на Р. Харод са в областта на икономическия растеж, *икономическите цикли, международната търговия (в межд.)* и цените.

Р. Харод търси да разкрие зависимостите между *темповете на икономическия растеж (в межд.)* и *пълната заетост (в межд.)* на работната сила за продължителен период. Смята, че *икономиката* може да обезпечи темпове на

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

растежа, съответстващи на пълното използване на производствените мощности. Въвежда понятието **“оправдан растеж”**, с което означава максималните темпове на растежа при съществуващите икономически и технологични условия. Когато оправданият растеж е под фактическия, се индуцира застой в икономиката, а в обратния случай – оживление. Още през 1939 г. заедно с Евсей Домар създава в първоначален вид динамичен модел на икономическия растеж, познат под наименованието **модел на икономическия растеж на Р. Харод и Е. Домар** (economic growth model of Harrod – Domar). В своята теория Р. Харод и Е. Домар извършват забележителен преход от статичния към динамичния икономически анализ, подробно развита по-късно в завършен вид в книгата “Към една динамична икономика” (**Harrod, R. F. Towards a Dynamic Economics. Macmillan, 1948**).

Основно място в моделите на Р. Харод заема **принципът на акселерацията** (в межд.) (този термин е въведен от него на мястото на понятието за капиталоемкост), комбинирайки **ускорителния принцип** на Джон Кларк с **мултипликатора** на Джон Кейнс [в трудовете “Търговски цикъл – есе” (**Harrod, R. F. The Trade Cycle: An Essay. Macmillan, 1936**) и “Есе за динамичната теория” (**Harrod, R. F. An Essay in Dynamic Theory. Economic Journal, March 1939**)]. Той стига до извода, че растежът на дохода не може да бъде непрекъснат, а е скокообразен. Разграничава **автономни инвестиции** (в макр.) и **стимулирани инвестиции** (в макр.) [същото като **индуцирани инвестиции** (в макр.)]. Стимулираните инвестиции получават значителен тласък, когато реализацията в предходния период е била висока. Това може да доведе до значително нарастване на печалбата на предприемачите и, ако този процес продължи, икономиката ще навлезе в състояние, при което разграничителната линия между **независимите инвестиции** (в макр.) и **стимулираните инвестиции** (в макр.) се размива (тогава бързият растеж на дохода ще изисква такъв обем на инвестиции, който ще поглъща всички спестявания, обусловени от двата вида инвестиции). В резултат на това се получава редуване на дълги периоди на оживление и на застой.

Р. Харод широко прилага математическите методи и модели в макроикономическите изследвания и в анализа на научно-техническия прогрес. След класификацията на Джон Хикс на **техническия прогрес** и **икономическия растеж**, основаваща се върху динамиката на макроикономическата пределна норма на еквивалентното заместване на ресурсите, Р. Харод предлага класификация на **техническия прогрес** и **икономическия растеж**, основаваща се върху динамиката на макроикономическата пределна производителност на капи-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тала, при положение че капиталоемкостта на *брутния вътрешен продукт* (в макр.) е постоянна величина.

Други по-важни трудове на Р. Харод са: “Търговският цикъл” (**Harrod, R. F.** The Trade Cycle. Oxford, 1936); “Доларът” (**Harrod, R. F.** The Dollar. London, 1953); “Антиинфлационна политика” (**Harrod, R. F.** Policy against Inflation. London – New-York, 1958); “Международен икономикс” (**Harrod, R. F.** International Economics. Camb., 1959); “Британската икономика” (**Harrod, R. F.** The British Economy. New York, 1963); “Икономическа динамика” (**Harrod, R. F.** Economic Dynamics. London, 1973; **Харрод, Р. Ф.** К теории экономической динамики. М., 1959); “Пари” (**Harrod, R. F.** Money. Macmillan, St. Martins, 1969).

Вж. термините от **Енциклопедия на икономическата система**:

антинеутрален продуктов икономически растеж по Харод, Р. (същото като *физическо-еластичностно-антинеутрален продуктов икономически растеж*);

антинеутрален технически прогрес по Харод, Р. (същото като *физическо-еластичностно-антинеутрален технически прогрес*);

класификация на техническия прогрес по Харод, Р. (същото като *физическо-еластичностна класификация на техническия прогрес*);

неутрален продуктов икономически растеж по Харод, Р. (същото като *физическо-еластичностно-неутрален продуктов икономически растеж*);

неутрален технически прогрес по Харод, Р. (същото като *физическо-еластичностно-неутрален технически прогрес*);

поглъщащ продуктов икономически растеж по Харод, Р. (същото като *физическо-поглъщащ продуктов икономически растеж*);

поглъщащ технически прогрес по Харод, Р. (същото като *физическо-поглъщащ технически прогрес*);

спестяващ продуктов икономически растеж по Харод, Р. (същото като *физическо-спестяващ продуктов икономически растеж*);

спестяващ технически прогрес по Харод, Р. (същото като *физическо-спестяващ технически прогрес*).

Взето от: **Миркович, К.** Рой Форбс Харод. – *Биографична статия*. София, написана през септември 1982, 2 с. [146.82.47].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.) (излязъл от печат през юни 1984) – с. 541 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Макроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) – с. 82-83 [147.92.06; 423.12.92].

[3] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 97-98 [147.99.07; 424.21.99].

[4] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 270-271 [147.00.07; 423.21.00].

[5] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 312 [147.02.04; 422.21.02].

[6] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ХИКС, ДЖОН РИЧАРД (Hicks, John Richard) (1904–1989) – английски икономист, разработващ проблемите на *икономическия растеж* и *икономическия цикъл*. Образованието си завършва в Оксфордския университет през 1925 г. Преподавател е в Лондонската икономическа школа от 1926 г., професор в Манчестерския университет от 1938 до 1942 г. и в Оксфордския университет от 1952 г. Получава благородническа титла през 1964 г. и е носител на Нобелова мемориална награда за икономически науки за 1972 г. заедно с Кенет Дж. Ароу за “пионерен принос в теорията на общото икономическо равновесие и теорията на благосъстоянието”. Изследва и проблемите на стойността, капитала и лихвата.

Вместо основните положения на теорията за *пределната полезност* (и точно като тяхно доразвитие) Дж. Хикс въвежда понятията за **пределна норма на заместването** (marginal rate of substitution) (вж. *пределна норма на еквивалентното заместване на икономическите продукти*), *ефект на дохода* (в микр.) и *ефект на заместването* (в микр.), теорема за рационалния потребителски избор и други. В прочутата си книга “Стойност и капитал” (*Hicks, J. R.*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Value and Capital. Oxford, 1939) доразвива теорията за *общото икономическо равновесие*. Според видния американски икономист и историк на икономическата мисъл **Бен Селигмън** (Ben Seligman) икономическите възгледи на Дж. Хикс представляват твърде изтънчен вариант на съвременната концепция за *полезността* и *икономическото равновесие*. С помощта на математически методи и модели той се опитва да изведе условията на *икономическия растеж* и да обясни колебанията на *икономиката* през различните фази на цикличното развитие. Моделите на Дж. Хикс обединяват редица принципи от неокейнсианската теория за икономическия растеж и от теориите на *неокласическия синтез (в макр.)*. В тях успешно са съчетани и използвани като едно цяло *мултипликаторът (в макр.)*, *акселераторът (в макр.)*, *автономните инвестиции (в макр.)* и *закъсняващите функции*, които, взети заедно, предизвикват *затихващи* или *взривни* колебания.

Дж. Хикс разработва и нелинейни релаксационни икономически модели, които включват *самовъзбуждащи се колебания* от *квазинепрекъснат характер* (вж. *релаксационен динамичен икономически модел*). В тях се съдържа възможността от *внезапен застой* в икономиката, от *резки спадове* и *неочаквани подеми*. Става възможно *макроикономическото поведение* да се опише като *движение около функциите на потреблението и функциите на спестяванията* във формата на *затворен икономически контур*. Намира, че теорията на акселератора може по-точно да се интерпретира с категориите на основния и оборотния капитал, като върху тези основа той извежда четири групи колебания в икономиката: *конвергентни*, *затихващи*, *устойчиви* и *взривни*. По същество разглежда *икономическата динамика* като поредица от статични състояния на *икономическата система*.

Един от най-важните теоретични приноси на Дж. Хикс е създадената от него схема (модел) на *IS-LM-анализа* (IS-LM-analisis), задаваща условията на равновесните зависимости между *брутния вътрешен продукт* [респ. *брутния национален продукт (в макр.)*] или *дохода (в макр.)*, от една страна, и *лихвения процент (в макр.)*, от друга. Схемата е доразвита по-късно от Елвин Хансен. С нея теорията за *макроикономическото равновесие*, започната от Джон Кейнс, придобива съвременния си вид. Схемата включва *кривата IS (в макр.)* и *кривата LM (в макр.)*, първата от които е множество от точки, характеризиращи се с равновесие на продуктовия пазар при различни варианти на лихвения процент и обеми на реалния доход. Втората крива е множество от точки, характеризиращи се с равновесие на паричния пазар също при различни варианти на лихвения процент и обеми на реалния доход. Тяхната единствена обща

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

пресечна точка задава условията на едновременното (на общото) равновесие на продуктовия и паричния пазар, което от своя страна може да се съчетава с равновесие или с неравновесие на трудавия пазар. Преместванията на кривите IS и LM под въздействията на различни фактори (в т.ч. под въздействията на бюджетната и паричната политика) показват предизвиканите от тях изменения в равновесния обем на брутния вътрешен продукт и в равновесното равнище на лихвения процент. Това е т.нар. *равновесие при безработица (в макр.)* и е прекрасна илюстрация на основните различия между Дж. Кейнс и класиците икономисти. По-късно варианти, вариации и разклонения на IS-LM-модела се използват в интерпретацията и разрешаването на редица макроикономически проблеми при различна еластичност на двете криви или на техни отделни сектори, които отговарят на отделни фази от *икономическия цикъл*.

Освен “Стойност и капитал” други по-важни книги на Дж. Хикс са: “Теорията на колебанията” (*Hicks, J. R. The Theory of Wages. London, 1932*); “Социална рамка – въведение в икономикса” (*Hicks, J. R. Social Framework: an Introduction to Economics. Clarendon Press, 1942*); “Принос към теорията на търговския цикъл” (*Hicks, J. R. A Contribution to the Trade Cycle. Oxford, 1950*); “Ревизия на теорията на търсенето” (*Hicks, J. R. A Revision of Demand Theory. Oxford, 1956*); “Ревизия на теорията на търсенето” (*Hicks, J. R. A Revision of Demand Theoty. Clarendon Press, 1956*); “Изследвания по световен икономикс” (*Hicks, J. R. Essays in World Economics. Clarendon Press, Oxford, 1959*); “Капитал и растеж” (*Hicks, J. R. Capital and Growth. Clarendon Press, Oxford, 1965*); “Теория на икономическата история” (*Hicks, J. R. A Theory of Economic History. Clarendon Press, Oxford, 1969*); “Капитал и време: неоавстрийска теория” (*Hicks, J. R. Capital and Time: New-Austrian Theory. Clarendon Press, Oxford, 1973*); “Кризата в кейнсианския икономикс” (*Hicks, J. R. The crisis in Keynesian Economics. Basil Blackwell, 1979*); “Събрани есета за икономическата теория” (*Hicks, J. R. Collected Essais on Economics. Basil Blackwell, 1981*).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

антинеутрален автономен продуктов икономически растеж по Хикс, Дж. (същото като антинеутрален продуктов икономически растеж по Дж. Хикс);

антинеутрален автономен технически прогрес по Хикс, Дж. (същото като антинеутрален технически прогрес по Дж. Хикс);

антинеутрален продуктов икономически растеж по Хикс, Дж.;

антинеутрален технически прогрес по Хикс, Дж.;

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

доходно-компенсирана крива “цена – икономическо потребление” по Хикс, Дж. (в микр.);

доходно-компенсирана крива на продуктовото търсене по Хикс, Дж. (в микр.);

доходно-компенсирано продуктово търсене по Хикс, Дж. (в микр.);

икономически критерий на Калдор, Н., и Хикс, Дж.;

класификация на техническия прогрес по Хикс, Дж.;

компенсационен критерий за общественото благосъстояние на Калдор, Н., и Хикс, Дж. (в микр.);

компенсиращ доход на Хикс, Дж. (в микр.);

компенсиращ приход по Хикс, Дж. (в микр.);

модел на Хикс, Дж., и Хансен, Е. (в макр.) (същото като IS-LM-модел (в макр.));

неутрален автономен продуктов икономически растеж по Хикс, Дж. (същото като неутрален продуктов икономически растеж по Дж. Хикс);

неутрален автономен технически прогрес по Хикс, Дж.с (същото като неутрален технически прогрес по Дж. Хикс);

неутрален продуктов икономически растеж по Хикс, Дж.;

неутрален технически прогрес по Хикс, Дж.;

подход на Хикс, Дж., към разлагането на пълния ефект върху трудовото предлагане от нарастването на реалната работна заплата (в микр.);

потребителен ефект на дохода на Хикс, Дж. (в микр.);

потребителен ефект на заместването на Хикс, Дж. (в микр.);

потребителна доходно-компенсирана бюджетна линия на Хикс, Дж. (в микр.);

приходно-компенсирана крива на продуктовото предлагане по Хикс, Дж. (в микр.);

приходно-компенсирано продуктово предлагане по Хикс, Дж. (в микр.);

производствен ефект на заместването по Хикс, Дж. (в микр.);

производствен ефект на прихода по Хикс, Дж. (в микр.);

производствена приходно-компенсирана линия по Хикс, Дж. (в микр.);

синтез на Хикс, Дж., и Хансен, Е. (Hicks-Hansen-synthesis) (в межд.) (същото като IS-LM-модел (в макр.));

супермултипликатор на Хикс, Дж. (в макр.);

трудова-антинеутрален автономен продуктов икономически растеж по Хикс, Дж. (същото като трудово-антинеутрален продуктов икономически растеж по Дж. Хикс);

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

трудова-антинеутрален автономен технически прогрес по Хикс, Дж.
(същото като трудова-антинеутрален технически прогрес по Дж. Хикс);
трудова-антинеутрален продуктов икономически растеж по Хикс, Дж.;
трудова-антинеутрален технически прогрес по Хикс, Дж.;
физическо-антинеутрален автономен продуктов икономически растеж
по Хикс, Дж. (същото като физическо-антинеутрален продуктов икономичес-
ки растеж по Дж. Хикс);
физическо-антинеутрален автономен технически прогрес по Хикс, Дж.
(същото като физическо-антинеутрален технически прогрес по Дж. Хикс);
физическо-антинеутрален продуктов икономически растеж по Хикс,
Дж.;
физическо-антинеутрален технически прогрес по Хикс, Дж.;
функция на доходно-компенсираното продуктово търсене по Хикс, Дж. (в
микро.);
функция на приходно-компенсираното продуктово предлагане по Хикс,
Дж. (в микро.).

Взето от: *Миркович, К.* Джон Ричард Хикс. – *Биографична статия*. София,
написана през септември 1982, 3 с. [146.82.48].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К., Лулански, П., Ракарова, С.* Речник-справочник по мо-
делиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически инс-
титут “Карл Маркс”, София, 1984, 550 с. (участие на К. Миркович – 370 с.)
(излязъл от печат през юни 1984) – с. 542 [146.82.21].

[2] *Миркович, К.* Макроикономика. Втора част. Университетско издателс-
тво “Стопанство”, София, 1992, 356 с. (излязла от печат през декември 1992) –
с. 141-142 [147.92.06; 423.12.92].

[3] *Миркович, К.* Международна икономика. Издателство “Тракия-М”,
София, 2000, 1008 с. (излязла от печат през юли 2000) – с. 171-172 [147.99.07;
424.21.99].

[4] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София,
2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 466-467 [147.00.07;
423.21.00].

[5] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София,
2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 653 [147.02.04; 422.21.02].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[6] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЧЕМБЪРЛИН, ЕДУАРД ХЕЙСТИНГС (Chamberlin, Edward H.) (1899–1967) – американски икономист, разработващ проблемите на *монополистичната конкуренция (в микр.)*. Завършва висше образование в университета в щата Айова, както и в Мичиганския и Харвардския университет. След 1920 г. в различни периоди преподава в Мичиганския, Харвардския, Парижския и Копенхагенския университет. Той е почетен доктор на много университети в света. Член е на американската икономическа асоциация, чиито вицепрезидент е през 1944 г. Е. Чембърлин си поставя за задача да разработи икономическа теория, която да послужи като основа за изследване на широк кръг проблеми. Основните направления на неговите изследвания са пазарните структури и взаимозависимостта между *монопола (в микр.)* и конкуренцията.

Е. Чембърлин разработва главните положения на *теорията за монополистичната конкуренция (в микр.)*. Световна известност в това отношение придобива публикуваната за първи път през 1933 г. негова книга “Теория на монополистичната конкуренция” (*Chamberlin, E. H. The Theory of Monopolistic Competition. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1933*). Според него монополът и конкуренцията не са затворени категории, а са взаимновлияещи си елементи на една по-обща ситуация (вж. *съвършена икономическа конкуренция (в микр.)* и *несъвършена икономическа конкуренция (в микр.)*). Между монопола и конкуренцията се намират множество други форми, които именно представляват областта на по-цялостното изследване на пазарната проблематика. В тази област той включва и *олигопола (в микр.)*. Според Е. Чембърлин преплитането на пазарните форми не е резултат от невежеството на потребителните. *Икономическата теория* не само трябва да разкрие различните смесени пазарни ситуации, но и да обясни функционирането на пазарите с малък и с голям брой продавачи, отличаващи се с различни производствени разходи и с многообразие на стоковите маси. Наред с Джоан Робинсън той има принос в разработването на олигополната теория. Разглежда въпросите на *пазарното равновесие*, ценообразуването, *продуктовата диференциация (в микр.)* на продуктите и други важни явления в областта на смесените пазарни структури (в микр.). Обявява се против намесата на държавата в *икономиката*: според него пазарът трябва сам да функционира. Смята, че с обе-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

диняването си в профсъюзи и в качеството си на притежатели на специфична квалификация работниците сами се превръщат в монополисти.

По-важни произведения на Е. Чембърлин са: “Теория на монополистичната конкуренция” (*Chamberlin, E. H. The Theory of Monopolistic Competition*, 7 ed. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1956) (в превод на руски език: *Чембърлин, Э. Теория монополистической конкуренции*. М., 1959); “Още веднъж относно общата теория за ценността” (*Chamberlin, E. H. Towards a More General Theory of Value*. New York, 1957); “Икономически анализ на професионалните съюзи” (*Chamberlin, E. H. The Economic Analysis of Labor Union Power*, 3 ed. Washington., 1963).

Вж. термините от *Енциклопедия на икономическата система*:

допускане за симетричност на Чембърлин, Е. (в микр.);

модел на Чембърлин, Е., на микроикономическото продуктовопазарно равновесие при монополистична конкуренция в условията на симетрично диференцирани продукти при влизане на нови фирми в продуктова група (в микр.);

модел на Чембърлин, Е., на микроикономическото продуктовопазарно равновесие при монополистична конкуренция в условията на симетрично диференцирани продукти едновременно при влизане на нови фирми в продуктова група и при ценова конкуренция (в микр.);

модел на Чембърлин, Е., на микроикономическото продуктовопазарно равновесие при монополистична конкуренция в условията на симетрично диференцирани продукти при ценова конкуренция (в микр.);

монополистична конкуренция на Чембърлин, Е. (в микр.) (същото като монополистична конкуренция при симетрично-диференцирани продукти (в микр.));

продуктова група на Чембърлин, Е. (в микр.);

симетрично-диференцирани продукти на Чембърлин, Е. (в микр.).

Взето от: Миркович, К. Едуард Хейстингс Чембърлин. – *Биографична статия*. София, написана през май 1991, 2 с. [147.91.32].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Микроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 107-108 [147.91.18; 422.12.91].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

[2] **Миркович, К.** Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 484-485 [147.02.04; 422.21.02].

[3] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ШЕНОН, КЛОД (Shenon, Klod) (1916) – американски учен и инженер. Той е един от създателите на *математическата теория на информацията* (mathematical theory of information). От 1956 г. е член на Националната академия на науките на САЩ и на Американската академия на изкуствата и науките. Завършва Мичиганския университет през 1936 г. През периода от 1941 до 1957 г. е сътрудник на математическата лаборатория на компанията “Бел систем”. От 1941 г. е съветник на Националния изследователски комитет на Министерството на отбраната на САЩ. От 1957 г. е професор в Масачузетския технологичен институт. Основните му трудове са по алгебра на логиката, теория на релейно-контактните системи, математическата теория на свързките, *информацията* и *кибернетиката*. Разработва формулата за измерване на количеството на *информацията* (обработвана машинно и измервана в битове) (вж. *формула на К. Шенон*).

Взето от: **Миркович, К.** Клод Шенон. – *Биографична статия*. София, написана през юни 2006, 1 с. [148.06.19].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] **Миркович, К.** Икономическата система, т. 1. Издателство “Тракия-М”, София, 2008, 1115 с. (излязла от печат през март 2009) – с. 324 [148.07.05; 44.10.07].

[2] **Миркович, К.** Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ШУМПЕТЕР, ЙОЗЕФ АЛОЙС (Schumpeter, Joseph Alois) (1883–1950) – австрийски и американски икономист и социолог. Образованието си е получава във Виенския университет. През 1919–1920 г. е министър на финансите на Австрия. От 1925 до 1932 г. е професор в Бонския университет в Германия, където завежда катедрата по икономика и публични финанси, а след това до

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

края на живота си е професор в Харвардския университет в САЩ. Й. Шумпетер акцентира върху необходимостта да се прилага комплекс от методи в икономическите изследвания. Нито един от методите не може да бъде толкова универсален, че да преобладава над другите. Например историческият метод има място при изучаване на организацията на *икономиката*, но при изследване на цените е необходимо абстрахиране и построяване на модели. Разработил е концепцията за *икономическата динамика*, централно място в която отделя на предприемачеството. Й. Шумпетер обаче смята, че при най-новото развитие на капитализма предприемаческата функция се изпълнява от бюрократично-административния апарат и по такъв начин застъпва идеите на Бърнам за революцията на мениджърите.

Й. Шумпетер издига **теорията за ефективната конкуренция** (theory of effective competition), в която пазарният механизъм се представя като благотворно взаимодействие между монопола и конкуренцията, което се основава върху нововъведенията в областта на *техническия прогрес*. Разработва динамичната теория за *икономическия цикъл*, в която цикличността се разглежда като закономерност на *икономическия растеж*, макар че според него кризите не са неизбежни (вж. *теория на Шумпетер, Й., за фазите на бизнес цикъла (в макр.)*). Цикълът се разделя на три времеви периода – кратък, среден и дълъг, всеки един от които се дължи на различни причини. Важна роля в цикличната си теория той придава на кредита, чрез който се привличат допълнителни икономически ресурси, способстващи за ефективната реализация на нововъведенията. Той е един от основните автори на **теорията за трансформацията на капитализма** (theory of capitalism transformation) [чрез *икономическа дифузия*, във формата на **дифузия на собствеността** (property diffusion), т.е. чрез разсейване на собствеността] в *икономическа система*, чието развитие ще се регулира от държавата.

Й. Шумпетер е защитник на *монополите (в микр.)* и *олигополите (в микр.)*. Според него ефектът, който имат иновациите на големите фирми (и каквито малките фирми не могат да си позволят), е по-голям от вредите, които монополните форми нанасят на обществото. Изобщо голямата част от техническите нововъведения са дело на гигантските корпорации от *несъвършената конкуренция (в микр.)*. Нещо повече, според него в дългосрочен период монополните цени не са по-високи, отколкото при *съвършената конкуренция (в микр.)*. Монополът е двигател на динамичните промени и технологичния растеж в съвременната капиталистическа икономика. Й. Шумпетер твърди, че “монополизацията може да увеличава сферата на влияние на най-добрите умо-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ве”. Интензивните изследвания са присъщи именно на концентрираните производства и откритията, които се правят в такива големи компании, носят полза на цялото човечество. Дългосрочните и високи печалби дават възможност да се заделят за научни изследвания значителни средства и те да бъдат доведени до степен на практическо внедряване. Й. Шумпетер издига хипотезата, че съвременният стандарт на живота е постигнат в периода на големия бизнес.

По-важни трудове на Й. Шумпетер са: “Същност и главно съдържание на теоретичната национална икономия” (*Schumpeter, J. A. Das Wesen und der Hauptinhalt der Theoretischen Nationalökonomie. Leipzig, 1908*); “Бизнес-цикли” (*Schumpeter, J. Business cycles. Vol. 1-2. New York – London, 1939*); “Десет големи икономисти” (*Schumpeter, J. A. Ten great Economists. London, 1951*); “Капитализъм, социализъм и демокрация” (*Schumpeter, J. A. Capitalism, socialism and democracy. New York – London, 1957*); “Теория на икономическото развитие” (*Schumpeter, J. A. The Theory of economic development. New York, 1961*); “История на икономическия анализ” (*Schumpeter, J. A. History of Economic Analysis. London, 1967*).

Взето от: *Миркович, К.* Йосиф Шумпетер. – *Биографична статия*. София, написана през април 2000, 2 с. [147.00.20].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Макроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2001, 1104 с. (излязла от печат през юни 2001) – с. 449 [147.00.07; 423.21.00].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 482 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

ЩАКЕЛБЕРГ, ХАЙНРИХ ФОН (Stackelberg, Heinrich von) (1905–1946) – немски икономист, изследовател на *икономическото равновесие*. Преподава в Берлинския университет. Докторската му дисертация е по проблемите на теорията за разходите. През 1934 г. публикува своя основен труд “Форми на пазара и равновесие”. Изследва също и въпроси на международната търговия. Идеите си развива под влияние на Л. Валрас и В. Парето, както и на неоавстрийската школа. Защищава и широко използва *математическите методи в икономиката* и смята, че те правят икономическите идеи по-точни и по-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

обосновани. Х. Щакелберг изследва икономическото равновесие в условията на *съвършена конкуренция (в микр.)*, на *монопол (в микр.)* и на *междинните форми на несъвършената конкуренция (в микр.)*. Смята, че на монополните пазари е невъзможно да се постигне социално равновесие и затова е необходима намеса на държавата. Изследва подробно проблемите на равновесието при олигопола и дуопола. Стига до извода, че олигополът е неустойчива форма на пазара. Анализира реакциите на фирмите от *олигопола (в микр.)* и *дуопола (в микр.)* при различни стратегии [в т.ч. и при стратегия на *ценово лидерство (в микр.)*]. Вниманието му е насочено предимно към такива форми на пазара, при които отсъства съглашение между фирмите. Това придава известен механистичен характер на неговите изследвания, който не отчита реалните зависимости. Дори при наличие на лидерство в цената е възможно определено договаряне между фирмите, например под формата на т.нар. **квазисъглашение** (quasiagreement).

Достойнствата на трудовете на Х. Щакелберг обаче са несъмнени. Те съдържат важни елементи от теорията на игрите, внимание на което обръщат А. Л. Боули и Рагнар *Фриш*. Според Х. Щакелберг несъвършеният пазар по-скоро съдържа сравнително голямо число индивидуални пазари, което е близко до олигопола, и не се намира в равновесие, тъй като индивидуалните пазари сами по-себе си са неустойчиви. Х. Щакелберг изследва именно стратегиите на взаимозависимите фирми от олигопола в условията на неустойчивост. По повод на това Р. Фриш справедливо отбелязва, че всяко изследване на полиполистичните ситуации преди всичко трябва да отчита многообразието на видовете стратегии, които могат да бъдат приложени. Не случайно известният изследовател на съвременната икономическа мисъл Бен Селигмен открива паралел между подходите и научните изводи на Р. Фриш и Х. Щакелберг. Той отбелязва, че “видовете пазари, описвани от Р. Фриш в категориите на параметричното действие, адаптацията и преговорите, е достатъчно лесно да се сравнят с пазарната структура от типа “лидер – последовател” у Х. Щакелберг” (**Селигмен, Б.** Основные течения современной экономической мысли. Издательство “Прогресс”, М., 1968, с. 492).

По-важни произведения на Х. Щакелберг са: “Форми на пазара и равновесие” (Stackelberg, H. von. Marktform und Gleichgewicht. Berlin – Vienna, 1934); “Основи на теоретичното изследване на народното стопанство” [**Stackelberg, H. von.** Grundlagen der theoretischen Volkswirtschaftslehre, написано в Мадрид през 1943 г. и преведено на английски език в 1952 г. под заглавието “Теория на

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

пазарната икономика” (*Stackelberg, H. von. The Theory of the Market Economy. London, 1952*).

Вж. термините от Енциклопедия на икономическата система:

асиметричен дуопол на Щакелберг, Х. (в микр.);
дуополен модел на Щакелберг, Х. (в микр.);
изопрофитна линия на Щакелберг, Х. (в микр.) (същото като продуктова изопрофитна линия на олигопола (в микр.));
изопрофитна повърхнина на Щакелберг, Х. (в микр.) (същото като продуктова изопрофитна повърхнина на олигопола (в микр.));
изопрофитна хиперповърхнина на Щакелберг, Х. (в микр.) (същото като продуктова изопрофитна хиперповърхнина на олигопола (в микр.));
икономическа стратегия на Щакелберг, Х. (в микр.);
неравновесие на Щакелберг, Х. (в микр.);
равновесие на Щакелберг, Х. (в микр.);
равновесна цена на Щакелберг, Х. (в микр.).

Взето от: *Миркович, К.* Хайнрих фон Щакелберг. – *Биографична статия.* София, написана през май 1991, 2 с. [147.91.33].

Биографичната статия е публикувана във:

[1] *Миркович, К.* Микроикономикс. Втора част. Университетско издателство “Стопанство”, София, 1992, 254 с. (излязла от печат през март 1992) – с. 137-138 [147.91.18; 422.12.91].

[2] *Миркович, К.* Микроикономика. Издателство “Тракия-М”, София, 2003, 1126 с. (излязла от печат през април 2003) – с. 452-453 [147.02.04; 422.21.02].

[3] *Миркович, К.* Енциклопедия на икономическата система. Интернет, www.KamenMirkovich.com, София, 2016, около 60 хил. с. (излязла през ноември 2016) [148.16.01; 431.05.16].

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ПРИЛОЖЕНИЕ

ИМЕНА И ДАТИ, ПРЕДСТАВЕНИ ВЪВ:

ЛОПАТНИКОВ, Л. И. ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ

Словарь современной экономической науки

(Издательство: "Дело", Год: 2003, ISBN: 5-7749-0275-7)

Экономико-математический словарь

ИМЕНА И ДАТЫ

Сто ученых, определивших облик
современной отечественной и зарубежной
экономической науки

При отборе имен учитывались следующие критерии: общественное признание, выразившееся в высших научных наградах (Нобелевская премия по экономике¹, Ленинская и Государственная премии в бывшем СССР); наиболее частое цитирование в ведущих учебниках и упоминание в вузовских программах по курсам экономики (в список включены, например, имена, закрепившиеся в названиях некоторых законов, формул, алгоритмов типа “уравнения Слуцкого”). В отношении ученых бывшего СССР принималась во внимание также их роль в преодолении догматов официальной идеологии и включении отечественной экономической науки в общее русло мирового научного процесса, в частности - ее математизации.

Аганбегян Абел Гезевич (р. 1932), российский экономист, академик АН СССР (ныне РАН) с 1974 г. Окончил Московский экономический институт (1955). В 1961 г. организовал лабораторию *экономико-математических исследований* Института экономики и организации промышленного производства Сибирского отделения АН, с 1967 по 1985 г. - директор этого института; академик-секретарь Отделения экономики АН СССР (1986-1989). С 1989 по 2002 г. - ректор Академии народного хозяйства при Правительстве СССР (затем РФ). Разрабатывал методы *экономико-математического анализа межотраслевых балансов*, отраслевого *перспективного планирования*, руководил составлением ряда крупных *народнохозяйственных программ*.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Акерлоф (Akerlof) Джорж (р. 1940) американски икономист, степен доктор получил в Масачусетскска технологическа институте в 1966 г. Занимал профессорские должности в Индийскска статистическа институте и в Лондонскска высшей школе экономики, с 1980 г. - профессор экономики в Калифорнийскска университете (г. Беркли). Лауреат Нобелевскска премии по экономике 2001 г. (вместе с Майклска Спенсом и Джозефом Стиглицем) “за анализ рынков с *асимметричной информацией*”. Эти ученые, как определил Нобелевскска комитет, заложили основы общей теории рынков с асимметричной информацией, причем именно Акерлоф показал значение проблем информации в исследовании рыночной экономики.

Аллен (Allen) Рой Джордж Дуглас (1906-1983), английскска математик и икономист, преподаватель Лондонскска школы экономики (1928), профессор экономической статистики Лондонскска университета (1944); работал в Британскска казначействе. Сделал в 1934 г. важнй вклад в математическую теорию потребления, используя метод порядкового *ранжирования* рассматриваемых благ. Автор известна во многих странах учебника по *математической экономике*.

Алле (Allais) Морис Феликс Шарль (р. 1911), французскска икономист-математик. Учился в Политехническска, затем в Национальнм горнм институтах в Париже. Серьезно занялся экономикой в середине 40-х гг., с 1944 г. - директор Центра экономического анализа, одновременно - профессор экономики в Национальнм горнм институте и с 1947 г. - в Парижскска университете. Предложил модель рыночной экономики (развивающую систему *Вальраса*, а по мнению многих - альтернативную ей), в которой хозяйство - не единй рынок, а система взаимодействующих между собой рынков для различных товаров с разными наборами цен на каждом из этих рынков. Кроме экономики, занимался также физикой - вопросами магнетизма и гравитации. Нобелевскска премия 1988 г. присуждена “за пионерные работы в области теории рынков и эффективна использования ресурсов”.

Анчишкин Александр Иванович (1933-1987), советскска икономист, академик АН СССР (1984), специалист в области макроэкономического *прогнозирования*. Образование получил в МГУ им. М. В. Ломоносова. Был инициатором и одним из организаторов создания Комплексна программы научно-техническго прогресса СССР, которая с начала 70-х гг. каждые пять лет определяла ориентиры развития страны на предстоящие три-четыре пятилетки. С 1985 г. - директор Института прогнозирования экономики и НТП (ныне Институт народнохозяйственна прогнозирования), выделившегося из состава ЦЭМИ.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Беккер (Becker) Гэри Стенли (р. 1930), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 1992 г. Автор теории *“человеческого капитала”*, а также ряда других концепций, распространивших принципы теоретического экономического анализа на такие аспекты человеческого *поведения*, которыми занимаются социология, демография, криминалистика. Закончил Принстонский (1951), затем Чикагский (1953) университеты, докторская степень - 1955 г. Почетный доктор Еврейского университета в Иерусалиме. Основная часть карьеры - в Колумбийском (1957) и Чикагском (1970-1983) университетах, профессор экономики и социологии.

Беллман (Bellman) Ричард Эрнест (1920-1984), американский математик, автор метода *динамического программирования*. Окончил университет штата Висконсин, преподавал в Принстонском, Стэнфордском университетах (профессор с 1948 г.), работал в корпорации РЭНД; профессор Калифорнийского университета с 1965 г. Труды в области *вычислительной математики* и теории *оптимального управления*. *Принцип оптимальности* Беллмана - основное понятие динамического программирования.

Бем-Баверк (Böhm-Bawerk) Эйген (1851-1914), австрийский экономист и государственный деятель, глава австрийской школы в политической экономии. Длительное время был министром финансов, с 1911 г. - президент Австрийской академии наук. Разработал модель функционирования экономики, в которой, отвлекаясь от социологических факторов (т. е. классовых отношений в обществе), рассматривал такие понятия, как наличие *благ*, *производственный цикл*, *заработная плата*, *процент*. Теоретические взгляды Бем-Баверка резко критиковали марксисты, особенно Ленин и Бухарин, однако его работы оказали влияние на дальнейшее развитие экономической науки, в том числе на ряд направлений *экономико-математических исследований*, включая *теорию игр*.

Боулдинг (Boulding) Кэннет Иверт (1910-1993), американский экономист, один из основоположников *общей теории систем* и теории *организации*. Родился в Англии, преподавал в Эдинбургском, затем в ряде американских университетов, работал в экономическом и финансовом отделах Лиги Наций. Был сторонником *кейнсианства*, хотя и не всегда последовательным. Известна его 8-уровневая *иерархия систем*, он широко применял для анализа экономики *линейное программирование* и другие математические методы. Ряд работ Боулдинга посвящен экономическому аспекту проблемы разоружения.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Бьюкенен, Буханан, Бучанан (Buchanan) Джеймс МакГилл (р. 1919), лауреат Нобелевской премии (1986). Получил образование в университетах штата Теннесси и Чикаго. Участвовал во Второй мировой войне. Профессор в университетах штатов Теннесси, Флорида, Вирджиния, Калифорния (Лос-Анджелес), почетный профессор Политехнического института (штат Вирджиния) и одновременно генеральный директор Центра по изучению проблем *социального выбора*. Почетный член Американской экономической ассоциации. Нобелевской премии удостоен “за развитие договорных и конституционных оснований для теории принятия решений в экономике и политике”.

Вайнштейн Альберт Львович (1892-1970), советский экономист-математик, доктор экономических наук, профессор. Окончил физико-математический факультет МГУ и прослушал курс экономического отделения Московского коммерческого института. В 20-х гг. работал в области экономической статистики. Был репрессирован, впоследствии посвятил свои усилия вопросам *математической статистики*, применения математики в экономических исследованиях. Занимаясь проблемой оценки *народного богатства*, задолго до западных статистиков применил метод непрерывной инвентаризации основных фондов.

Вальрас, Вальра (Walras) Леон (полное имя Мари Эспри-Леон) (1834-1910), швейцарский экономист, основатель и крупнейший представитель математической школы в политической экономии. Родился во Франции, с 1870 по 1892 г. возглавлял кафедру политической экономии в Лозаннском университете (Швейцария). Уже в первом издании его основного произведения “Элементы чистой политической экономии” (1874-1877) была сделана попытка построения обобщенной математической модели капиталистической экономики; она включала обмен, производство, образование капиталов и денежное обращение. Над этой моделью Вальрас работал почти всю жизнь, придя к теории общего *равновесия*, в которой *рынки всех товаров* оказываются взаимно связанными: все *цены благ*, выпуски *товаров* и наличие *ресурсов* взаимно и одновременно согласовываются в процессе функционирования экономики, а все ее секторы и участники стремятся максимизировать *полезность*. Система Вальраса была усовершенствована его многочисленными последователями, в частности, она была преобразована средствами *линейного программирования* в *экстремальную задачу на оптимум*.

Виккри (Vickrey) Уильям (1914 -1996), американский экономист (канадского происхождения), Лауреат Нобелевской премии 1996 г. Образование получил в Йельском университете (доктор с 1947 г.). Практически всю жизнь трудился в Колумбийском

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

университете, был почетным его профессором. В 1937-1947 гг. параллельно служил советником по вопросам налогообложения. Нобелевской премии удостоен вместе с Дж. Мирлисом за “фундаментальный вклад в экономическую теорию стимулов в условиях асимметричной информации”. Поставил и решил ряд математико-статистических задач, связанных с экономикой информации, что помогло лучшему пониманию функционирования рынков страховых услуг, кредитов, а также внутренней организации фирм, форм заработной платы. Он исследовал также *аукционы*, один из видов которых ныне носит название “аукцион Виккри”.

Гейл (Gale) Дэвид (р. 1921), американский математик. Образование получил в Мичиганском, Принстонском университетах, с 1966 г. - профессор математики и *исследования операций* Калифорнийского (г. Беркли) университета. Основные труды по *математической экономике, теории игр, выпуклым множествам, комбинаторике*. Исследовал проблему существования решения модели *межотраслевого баланса*, одна из модификаций *модели фон Неймана* названа его именем.

Гиффен, Гиффин (Giffen), сэр Роберт (1837-1910), английский экономист и статистик. Получил образование в университете Глазго. Работал в редакциях научных журналов, в т. ч. *Economist*, а также в правительственных учреждениях (Бюро труда). Известен своими наблюдениями над изменениями *спроса* на продовольствие в Ирландии. Обнаружил и объяснил *Гиффена эффект*.

Госсен (Gossen) Герман Генрих (1810 -1858), немецкий экономист, один из предшественников математической школы в политической экономии. Получил юридическое образование и поступил на государственную службу. Занявшись экономикой, издал единственную книгу “Развитие законов общественного обмена и вытекающих отсюда правил общественной торговли” (1854), в которой разработал обобщенные в математические формулы принципиальные положения теории *потребления*, позднее пероткрытые и заимствованные в теории *предельной полезности* - т. н. *Госсена законы*.

Гранберг Александр Григорьевич (р. 1936), российский экономист, академик РАН (1990). По окончании Московского экономического института (1962) работал в Институте экономики и организации промышленного производства СО Академии наук (г. Новосибирск): с 1985 по 1991 г. - директором; одновременно профессор и зав. кафедрой *экономической кибернетики* Новосибирского университета. В 1991-1993 гг. - государственный советник, советник Президента Российской Федерации; с 1992 г. - председатель Совета по изучению производительных сил и экономическому сот-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

рудничеству. Основные труды - в области анализа межотраслевых и межрегиональных связей в народном хозяйстве, методологии моделирования экономических процессов. Автор широко распространенных вузовских учебников по математическому моделированию экономики.

Данциг (Dantzig) Джордж Бернар (р. 1914), американский математик. Учился в Мэрилендском, Мичиганском и Калифорнийском университетах. Работал в бюро статистики труда, в военно-воздушных силах, РЭНД корпорейшн. Возглавлял кафедру *исследования операций* в Калифорнийском университете (г. Беркли) и в Стэнфорде. Член Национальной АН США. В 1947 г. в журнальной статье сообщил об открытии им метода решения совместных уравнений и неравенств для получения оптимального решения (*симплексный метод*), “переоткрыв” таким образом метод Л. В. Канторовича. Ввел в обращение и сам термин “*линейное программирование*”.

Дебре (Debreu) Жерар (р. 1921), американский экономист и математик французского происхождения, лауреат Нобелевской премии по экономике (1983). Окончил Парижский университет. Работал в комиссии Коулса², Чикагском, Йельском университетах США, с 1962 г. - профессор математики в Калифорнийском университете. Основные труды - в области проблем экономического *равновесия*. Под влиянием Неймана разработал математические модели анализа условий, воздействующих на общее рыночное равновесие. Широкую известность приобрела *Эрроу-Дебре модель экономики*. Президент Эконометрического общества в 1971 г.

Джевонс (Jevons) Уильям Стенли (1835-1882), английский экономист, статистик и философ, один из основоположников теории *предельной полезности*, основатель математической школы западной политэкономии. Профессор Манчестерского колледжа, затем Лондонского университета, он во многом предвосхитил идеи австрийской школы, относящиеся к предельной полезности, теории *капитала* и *процента*. Он также внес существенный вклад в теорию *индексов* (сконструировал взвешенный *индекс цен*) и дал собственную трактовку теории деловых *циклов*.

Дмитриев Владимир Карпович (1868-1913), русский экономист-математик и статистик, один из первооткрывателей метода *межотраслевого баланса*. Основная работа - “Экономические очерки. Опыт органического синтеза трудовой теории ценности и теории предельной полезности” (1904). В ней было предложено уравнение *цены* и система уравнений, в которой были применены *технологические коэффициенты*, сведенные к затратам труда как первичного фактора.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Домар (Domar) Евсей Дейвид (р. 1914), американски икономист, родившийся в России (настоящая фамилия - Домашевский). В США с 1936 г. Окончил Калифорнийский университет, преподавал в ряде американских университетов и институтов. Основная область исследований - *теория экономического роста*. Независимо от Харрода разработал модель роста, определяющую сбалансированный темп роста как функцию темпов роста численности населения и капитала (*Харрода-Домара модель*).

Дуглас (Douglas) Поль Говард (1892-1976), американский икономист и статистик. Получил образование в Колумбийском университете (докторская степень - 1921). Преподавал в Чикагском университете (1920-1948), был сенатором США от штата Иллинойс (1948-1966), затем преподавал в Новой школе социальных исследований до 1969 г. Труды по теории производства и спроса на рабочую силу, теории заработной платы. Разработал в сотрудничестве с математиком Ч. Коббом макроэкономическую *производственную функцию* для США, получившую название *Кобба-Дугласа функция* (первое сообщение о ней было сделано в докладе на собрании Американской экономической ассоциации в 1927 г.).

Зельтен (Selten) Рейнхард (р. 1930), германский математик и икономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1994). Учился на математическом факультете Франкфуртского университета, работал там же, затем в США, в Калифорнийском университете (г. Беркли). Возвратившись в Германию, был профессором Свободного Берлинского университета и университета в г. Биллефельде. В 1984 г. перешел в Рейнский Фридриха-Вильгельма университет в г. Бонне. Вместе с проф. Харсаньи развил идеи Нэша в области *теории игр*: расширил понятие *равновесия Нэша*, придав ему динамический аспект. Нобелевской премии удостоен за “пионерные работы в области теории игр, то есть в теоретическом анализе конкурентного поведения и стратегии”.

Калдор (Kaldor) Николас (1908-1986), английский икономист, родился в Будапеште. Учился в Берлине и в Англии - в Лондонской школе экономики (окончил ее в 1930 г.). Преподавал в ЛШЭ; до выхода на пенсию в 1975 г. - профессор университета в Кембридже. Внес существенный вклад в разработку *теории благосостояния*, где вместе с Хиксом выработал один из *критериев оптимальности*, называемый *Калдора-Хикса критерием*, *теории экономического роста*, а также выступал в качестве общепризнанного авторитета и эксперта в ряде областей экономической политики, в частности, таких, как налогообложение. Был сторонником теории Кейнса в споре с представителями неоклассического направления.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Калецкий (Kalecki) Михаил (1899-1970), польский экономист и статистик, который известен тем, что в начале 30-х гг. независимо разработал теорию *сбережений, инвестиций и занятости*, сходную с теорией Кейнса. Член Польской академии наук (1957). Создал *экономико-математическую модель* цикличности капиталистической экономики (т. н. модель Калецкого), ввел понятие “уровня монополизации”, исчисляемого *отношением нормы прибыли к цене*. В конце жизни посвятил свои исследования вопросам экономической динамики и роста в социалистической экономике.

Канеман (Kahneman) Даниэль (р. 1934), американский экономист, родившийся в Тель-Авиве (гражданин США и Израиля). Докторскую степень получил в Калифорнийском университете г. Беркли в 1961 г. С 1993 г. профессор психологии и государственного управления в Принстонском университете. Основатель нового научного направления, соединившего экономику с психологией в исследовании стимулов и мотивов экономических *решений*, принимаемых людьми в условиях *неопределенности* и систематически отклоняющихся от предсказываемых стандартными экономическими теориями. Удостоен Нобелевской премии 2002 г.

Канторович Леонид Витальевич (1912-1986), советский математик и экономист, академик АН СССР (1964), лауреат Нобелевской премии по экономике (1975). Первооткрыватель метода *линейного программирования* и признанный глава экономико-математического направления экономической науки в СССР. Окончил Ленинградский университет (1930). Работал профессором Ленинградского университета с 1934 по 1960 г., руководителем математико-экономической лаборатории и заместителем директора Института математики Сибирского отделения АН СССР в Новосибирске, затем в Москве, в Институте системных исследований, Институте управления, Академии народного хозяйства. Нобелевской премии удостоен вместе с Т. Купмансом “за вклад в теорию оптимального распределения ресурсов”.

Кейнс (Keynes) Джон Мейнард (1883-1946), английский экономист и государственный деятель. Получил образование под руководством А. Маршалла в Кембриджском университете (1906). Служил в правительственных экономических учреждениях, преподавал в Кембридже. Член Королевской комиссии по финансам Индии (1913-1914), после Первой мировой войны участвовал в Парижской мирной конференции как главный представитель Британского казначейства. В 1936 г. выпустил свой прославленный труд “Общая теория занятости, процента и денег”, который положил начало *кейнсианству* как научному и общественно-политическому течению, охватившему весь западный мир. Исследовал вопросы денежного обращения, инфляции, ценообразования, международной денежной системы, разработал агрегиро-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ванную модель общего экономического *равновесия*, механизм *эффективного спроса*, разработал понятие *мультипликатора* (введенное впервые Р. Каном), получившего наименование мультипликатора Кейнса. Широко применявший математические уравнения в ранних работах (см., напр., *Treatise on probability*, 1919), Кейнс в главном своем труде их почти не использовал, но его последователи на этой основе развили мощный экономико-математический аппарат *кейнсианства*.

Кенэ (Quesney) Франсуа (1694-1774), французский экономист, основоположник школы физиократов. Лейб-медик Людовика XV, он лишь в возрасте около 60 лет начал заниматься политической экономией и впервые в истории создал количественную модель национальной экономики, ввел понятие *совокупного продукта* общества, движение которого рассматривается с единой *макроэкономической* точки зрения. Как и все физиократы, Кенэ считал единственной производительной деятельностью сельское хозяйство. В XX в., особенно в 50-60-е гг., в связи с 200-летием “Экономической таблицы” Кенэ, был опубликован ряд попыток ее математической формализации с использованием современного модельного аппарата, в частности в форме межотраслевой схемы, системы линейных уравнений и др., показавших, что в ней содержатся зачатки таких будущих теорий, как теория *рынка*, теория экономической динамики, модель *мультипликатора*.

Кларк (Clark) Джон Бейтс (1847-1938), американский экономист. Учился в Европе, затем преподавал в колледжах США, был профессором Колумбийского университета. Одним из первых разработал принципы *предельного анализа в экономике*, основоположник теории предельной производительности труда и автор закона Кларка, по которому ценность продукта определяется суммой *предельной полезности* его свойств, а также концепции “справедливости” распределения общественного *продукта* между владельцами *факторов производства* в соответствии с вкладом каждого из этих факторов (труд, земля, капитал).

Клейн (Klein) Лоуренс Роберт (р. 1920), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1980). Получил образование в Калифорнийском университете и Массачусеттском технологическом институте, по окончании которого работал (1944-1958) исследователем в ряде университетов США, в Национальном бюро экономических исследований. С 1958 г. - профессор Уортонской школы при Пенсильванском университете. В Брукингском институте (Вашингтон) под его руководством была в 1963-1972 гг. создана известная *Брукингская эконометрическая модель*, а в 1968 г. началась работа над проектом ЛИНК. Был советником президента

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Картера. Основные труды посвящены *эконометрике* (Клейн считается одним из ее основоположников).

Колмогоров Андрей Николаевич (1903-1987), советский математик, академик АН СССР (1939). Окончил Московский университет (1925) и многие годы был в нем профессором. Основатель научных школ в области теории вероятностей, функционального анализа, построил широко известную систему аксиоматического обоснования теории вероятностей (1933), заложил основы теории *марковских случайных процессов* с непрерывным временем. В области прикладных исследований, связанных с экономикой, ему принадлежат крупные результаты в разработке методов статистического контроля качества продукции. Был иностранным членом многих зарубежных академий наук (Франция, Великобритания, США, Нидерланды, Польша и др.), награжден Государственной премией СССР (1944) и Ленинской премией (1965).

Кондратьев Николай Дмитриевич (1892-1938), советский экономист, получивший мировую известность своей теорией “длинных волн”, или “больших циклов” (1925-1928), а также работами в области аграрной экономики. Окончил Петербургский университет. Был профессором Тимирязевской академии, директором Конъюнктурного института при Наркомфине. Выступал против коллективизации и приоритета индустриализации. В 1938 г. по сфабрикованному обвинению был репрессирован. Реабилитирован посмертно в 1987 г.

Конюс Александр Александрович (1895-1990), советский экономист-математик и статистик. Учился в Московском университете и Кооперативном институте (окончил в 1920 г.). В 1923-1930 гг. работал под руководством Н. Д. Кондратьева в Конъюнктурном институте, в 30-е гг. занимался применением *математической статистики* в контроле качества продукции. Был репрессирован, но уцелел. По возвращении работал в НИЭИ Госплана СССР, где, в частности, разрабатывал вопросы планового *межотраслевого баланса*. Работы А. А. Конюса “Проблема истинного индекса стоимости жизни” (1924, перепечатана в журнале “Экономика и математические методы”, вып. 3 за 1989 г.) и написанная им совместно с С. С. Бюшгенсом “К проблеме покупательной силы денег” (1926) считаются одними из первых в мире эконометрических исследований. Основные труды - по теории экономических *показателей*, потребительского *спроса*, теории трудовой стоимости, статистики и теории вероятностей. Конюс внес существенный вклад в формирование теории выявленных *предпочтений*, разработал индекс реального уровня жизни и т. д.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Корнаи (Kornai) Янош (р. 1928), венгерский экономист-математик, академик АН Венгерской республики. Окончил Будапештский университет (1955), работал в Институте экономики АН, Институте текстильной промышленности, вычислительном центре Академии наук; с 1967 г. - профессор и руководитель отдела Института экономики АН Венгрии, с 1986 г. - профессор экономики в Гарвардском университете. В конце 50-х гг. вместе с Т. Липтаком разработал метод решения задач *блочного программирования* - метод планирования на двух уровнях (см. *Корнаи-Липтака метод*). Исследовал проблемы функционирования экономики в условиях неравновесия, взаимоотношения между *дефицитом* и *инфляцией*. Был одним из идеологов венгерской экономической реформы конца 60-х гг. Иностраный член Британской, Шведской, Финляндской академий наук, почетный член Американской академии искусств и наук, Американской экономической ассоциации; почетный доктор университетов многих стран мира. Государственная премия ВНР - 1983 г.

Коуз, Коуэйс, Коаз (Coase) Рональд Гарри (р. 1910 г.), американский экономист (родился в Великобритании), лауреат Нобелевской премии 1991 г., специалист в области экономики финансов. Его статья, опубликованная еще в 1937 г., заложила основы современной *теории фирмы*. Окончил Лондонскую школу экономики, преподавал в Ливерпульском университете, в Лондонской школе экономики, работал в правительственных учреждениях. В 1951 г. переехал в США: профессор университетов Буффало, штат Вирджиния, Чикагского. Известна *теорема Коуза*, связанная с разработанной им теорией *общественных издержек* (social costs). Нобелевская премия присуждена Коузу “за открытие и объяснение значения *транзакционных издержек* и прав собственности для институциональной структуры и функционирования экономики” - как сформулировано в решении Нобелевского комитета.

Кузнец (Kuznets) Саймон Смит (1901-1985), американский экономист, выходец из России; образование получил в Колумбийском университете. Работал в Национальном бюро экономических исследований в 1927-1961 гг., где изучал *экономические циклы*. Автор концепции *валового национального продукта (ВНП)*, системы расчетов *национального дохода* и ряда методов прикладной статистики для измерения объемов национального производства. Профессор Пенсильванского, Дж. Гопкинса и Гарвардского университетов. Член Американской академии искусств и наук и ряда академий в других странах мира. Нобелевская премия 1971 г. “за основанную на эмпирических данных интерпретацию процессов экономического роста, которая открыла путь к новому, более глубокому пониманию экономической и социальной структуры, а также процессов развития”.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Купманс (Koormans) Тьяллинг (1910 -1985), американский экономист (родился в Голландии). Окончил университет в Утрехте в 1933 г., докторскую степень получил в 1936 г. Работал профессором в Нидерландской школе экономики, специалистом в финансовом секретариате Лиги Наций в 1938- 1940 гг., исследователем в Принстонском университете, экономистом и статистиком в коммерческих фирмах в США. Профессор Чикагского и Йельского университетов (1944-1985). Основатель ряда направлений и областей *эконометрии* и *математического программирования*. Нобелевской премии удостоен вместе с Л. В. Канторовичем в 1975 г. за вклад в развитие теории оптимального распределения ресурсов.

Курно (Cournot) Антуан Огюстен (1801-1877), французский философ, математик и экономист, одним из первых попытавшийся применить математику в экономических исследованиях; считается предтечей математического направления в политической экономии, хотя и не имел в этом непосредственных последователей вплоть до того времени, когда его идеи были подхвачены А. Маршаллом. Был профессором в университетах Лиона, Гренобля, Дижона. Сформулировал основы математического аппарата *теории фирмы*, впервые показал *спрос* как падающую функцию *цены*, показал, как *максимум прибыли* достигается тогда, когда *предельные издержки* сравниваются с *предельным доходом*, вывел ряд других положений, впоследствии нашедших широкое применение в разных разделах *математической экономики* и *эконометрии*.

Ланге (Lange) Оскар (1906-1965), польский экономист и статистик, академик Польской АН (1952). Окончил Краковский университет, продолжил образование в США и Великобритании. Был профессором Чикагского университета, дипломатом, ректором Главной школы планирования и статистики в Варшаве, профессором Варшавского университета. Области исследований - *экономическая кибернетика*, *эконометрия*, применение методов *моделирования* и ЭВМ в экономике. Одним из первых разработал *системный подход* к экономическим явлениям, исследовал вопросы *регулирования экономических систем*, оригинально интерпретировал модель *мультипликатора*.

Лезурн (Lesourne) Жак Франсуа (р. 1928), французский экономист. Окончил Политехнический и Горный институты; работал на государственной службе, профессор экономики в Горном институте (г. Сент-Этьенн), в Высшей школе статистики. Руководил разработкой 8-го национального пятилетнего плана Франции. Основные труды в области *макроэкономической теории*, *теории экономического роста*, *планирования* и организации производства, *исследования операций*, анализа “затраты -

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

.....

выгоды”. В последние годы посвятил себя изучению глобальных проблем. Президент Французской экономической ассоциации (1981-1983).

Леонтьев (Leontiev) Василий Васильевич (1906-1999), американский экономист русского происхождения (род. в С.-Петербурге). Лауреат Нобелевской премии по экономике (1973). Автор метода экономического анализа “затраты - выпуск” (по отечественной терминологии - метод *межотраслевого баланса*). Окончил Ленинградский университет в 1925 г. Степень доктора философии получил в Берлинском университете в 1928 г. Работал экономистом-исследователем в Кильском университете, ассистентом-исследователем в Национальном бюро экономических исследований США (1931), профессором Гарвардского университета (1931-1975), Нью-Йоркского университета с 1975 г. Нобелевской премии удостоен в 1973 г. “за развитие метода экономического анализа “затраты - выпуск”, используемого в различных формах более чем в 50 промышленных странах для планирования и прогнозирования”.

Лукас (Lucas) Роберт-мл. (р. 1937), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике 1995 г. Получил образование в Чикагском университете (степень доктора философии в 1964 г.), работал в университете Карнеги-Меллона, а затем с 1975 г. - профессором в Чикагском университете. Он вице-президент Эконометрического общества, член Американской академии искусств и наук, член Национальной академии наук и почетный доктор университетов ряда стран. Формула награждения Нобелевской премией: “за развитие и применение гипотезы о *рациональных ожиданиях*, совершенствование благодаря этому *макроэкономического анализа* и углубление нашего понимания экономической политики”. Лукас-мл. применил гипотезу рациональных ожиданий не только к макроэкономике, но и ко многим другим областям науки. Он развил методы статистического анализа экономических процессов, внес существенные коррективы в понимание *кривой Филлипса*, доказал пагубность высоких темпов инфляции, разработал т. н. равновесную теорию экономических циклов и т. д. По распространенному мнению, с 70-х гг. XX в. ни один экономист не внес столь существенного вклада в развитие современной экономической науки, как Лукас-мл.

Лурье Александр Львович (1903-1970), советский экономист, один из пионеров применения математических методов в исследовании закономерностей социалистической экономики. Окончил МИНХ им. Г. В. Плеханова, был профессором МГУ им. М. В. Ломоносова, старшим научным сотрудником ЦЭМИ. Практически применил *линейное программирование* для реализации конкретных *транспортных задач*, разработал *алгоритм разрешающих слагаемых* для таких задач, носящий его имя.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Львов Дмитрий Семенович (р. 1930), академик РАН, специалист в области теории *эффективности капитальных вложений* и новой техники, хозяйственного управления инвестиционными процессами, экономических проблем НТП. Окончил Московский инженерно-экономический институт. С 1966 по 1972 г. работал в ИЭ АН СССР, с 1972 г. - заведующий лабораторией, отделом ЦЭМИ; заместитель директора того же института с 1991 г. С 1996 по 2002 г. - академик-секретарь, с 2002 г. - руководитель секции экономики Отделения экономики РАН. Разработанные Д. С. Львовым теория и методы измерений экономической эффективности капитальных вложений и новой техники положены в основу ряда официальных методик и методических рекомендаций по вопросам оценки экономической эффективности мероприятий, направленных на ускорение НТП.

Льюис (Lewis) Вильям Артур сэр, (1915-1991), британский экономист, выходец из Вест-Индии. Образование получил в колледже Санта Марии, Британская Вест-Индия (1929), докторскую степень - в Лондонской школе экономики (1937). Карьера: лектор в Лондонской школе экономики, профессор Манчестерского университета, Принстонского университета в США (с 1963 г.). Наибольшую известность приобрели разработанные Льюисом модели развития экономики стран третьего мира. Нобелевская премия (1979 г.) присуждена в признание его “многолетней борьбы с нищетой, усилий в области экономического роста, агрикультурного и человеческого развития в развивающихся странах”.

Макаров Валерий Леонидович (р. 1937), специалист по *экономико-математическому моделированию* и *математической экономике*, академик РАН (АН СССР - с 1990 г.). Окончил Московский экономический институт, доктор физико-математических наук. В области математической экономики развивал теорию *магистралей* и другие направления экономической динамики, разработал ряд прикладных моделей. Ближайший ученик Л. В. Канторовича, сменил его на посту зав. отделом математической экономики в Институте математики СО АН СССР. С 1985 г. - директор ЦЭМИ АН СССР (ЦЭМИ РАН), с 2002 г. - академик-секретарь Отделения общественных наук РАН. Одновременно профессор, заведующий кафедрой МГУ, главный редактор журнала “Экономика и математические методы”; член-учредитель Международного эконометрического общества.

МакФадден (McFadden) Дэниэл (р. 1937), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике 2000 г. С 1990 г. возглавляет кафедру экономики в Калифорнийском университете (г. Беркли). Специалист по макроэкономике, МакФадден разработал новые методы статистического анализа экономического поведе-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ния индивидуумов и домашних хозяйств, ставшие в настоящее время стандартными инструментами экономистов. Нобелевскую премию получил “за развитие теории и методов анализа ситуаций дискретного выбора”.

Маленво (Malinvaud) Эдмон Камиль (р. 1923), французский экономист. Учился в Париже в Политехническом институте и Высшей школе статистики и экономического управления. С 1947 г. начал работать в Национальном институте статистики и экономики (INSEE), выезжал на несколько лет в США, где, в частности, участвовал в работе комиссии Коулса³, а также в Швейцарию; с 1974 г. - генеральный директор INSEE. Основные труды по проблемам макроэкономической теории, взаимосвязей между макроэкономическими *агрегатами* и микроэкономическими характеристиками, вопросам экономической и *математической статистики*, а также формирования экономической политики. В 1963 г. - президент Эконометрического общества, в 1973-1977 гг. - президент Международной экономической ассоциации, в 1979-1982 гг. - президент Международного статистического института; почетный член Американской экономической ассоциации.

Манделл (Mundell) Роберт (р. 1932), американский экономист. Профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк). Лауреат Нобелевской премии по экономике 1999 г. Автор многочисленных работ по международным экономическим отношениям и международным финансам, он подготовил один из первых проектов создания общей валюты для Европы и считается отцом теории об оптимальных валютных зонах. Издал пионерные работы по сочетанию монетарной и фискальной политики, теории инфляции, процентной ставки и экономического роста и по истории международной финансовой системы.

Марков Андрей Андреевич (1856-1922), русский математик, академик Петербургской АН (1890), профессор Петербургского университета. Основные труды - в области теории вероятностей, теории чисел, математического анализа. Заложил основы современной теории *случайных процессов* (называемых во всем мире “марковскими”), дал вероятностное обоснование *метода наименьших квадратов*.

Марковиц (Markowitz) Гарри (р. 1927), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 1990 г. Специалист в области экономики финансов и *экономико-математических методов*. Один из основоположников т. н. *портфельного подхода* - теории оптимизации сочетания разного вида *богатства* у индивидуума и *фирмы*. Окончил Чикагский университет. Профессор Калифорнийского университета (г. Лос-Анджелес), работал в ряде коммерческих структур, занимался частным консуль-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тированием. Формула Нобелевской премии: “за пионерные работы в области теории финансовой экономики”.

Маршалл (Marshall) Альфред (1842-1924), английский экономист, математик по образованию. Большую часть преподавательской и научной жизни провел в качестве профессора и руководителя кафедры политэкономии Кембриджского университета (1885-1908). Исследовал взаимодействие *спроса* и *предложения* в процессе установления общего рыночного *равновесия* и *равновесных цен*, при этом сформулировал свойства *кривой спроса*, ввел понятие *эластичности спроса от цены*, диаграмму образования цены на скрещении линий спроса и предложения (“Маршаллианский крест”) и многие другие, ставшие классическими в учебниках современной экономики. Выявлял различия *ценообразования* в зависимости от длительности рассматриваемого периода. Маршалл соединил в своих концепциях разнородные элементы классической, лозаннской и неоклассической школ политической экономии. Его труд “Принципы экономической науки” (1890) на протяжении многих десятилетий служил основным учебником по экономической теории в большинстве стран мира.

Менгер (Menger) Карл (1840-1921), австрийский экономист, основатель австрийской школы политической экономии, разработывавший наряду с Джевансом и Вальрасом теорию субъективной *предельной полезности*. Менгер не использовал математический аппарат, в отличие от последних, ограничиваясь качественным логическим анализом. Однако ряд введенных им понятий маржиналистского характера применяется в современных методах *экономико-математического анализа* экономических процессов. В 1879-1903 гг. был профессором Венского университета.

Мертон (Merton) Роберт (р. 1944), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 1997 г. Докторскую степень получил в 1970 г. в Массачусеттском технологическом институте, работает профессором в Гарвардском университете. Нобелевской премии удостоен вместе с М. Скоулсом “за новый метод определения стоимости *производных финансовых инструментов*”. Вместе с Ф. Блэком они выработали формулу оценки стоимости *опционов*, которая вошла в литературу под названием формулы Блэка-Скоулса.

Мид (Meade) Джеймс Эдвард (1907-1995), английский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике 1977 г. Образование получил в Оксфорде, там же преподавал; с 1937 по 1940 г. работал экономистом в Лиге Наций (Женева), в дальнейшем служил в ряде правительственных организаций, преподавал в Лондонской школе экономики, в Кембриджском университете. Труды по международной экономичес-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

кой политике, а также по методам расчета *национального дохода*, денежному обращению, регулированию заработной платы, *теории экономического роста*, финансам. Руководил созданием первой гидравлической машины для имитации экономических процессов (1950 г. и след.). Член Королевского экономического общества, в 1964-1966 гг. - президент. Почетный доктор ряда университетов Великобритании, Швейцарии и других стран.

Мизес (Mises) Людвик Эдлер фон (1881-1973), австрийский, позднее американский экономист, ведущий представитель австрийской школы политической экономии. Учился в Венском университете, был на государственной службе (экономист торговой палаты, советник правительства); основал Австрийский институт по изучению делового цикла (1926); приват-доцент в Венском университете, профессор в Институте международных исследований в Женеве (1934-1940), профессор Нью-Йоркского университета (1945-1969). Разработал теорию *циклов*, по которой бум возникает в результате кредитной экспансии *банков*, доказывал принципиальную, по его мнению, неэффективность централизованного планирования из-за отсутствия формируемых *рынком цен*, разрабатывал вопросы *праксеологии*.

Миллер (Miller) Мертон Говард (1923-2000), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 1990 г. Специалист в области экономики финансов. Окончил Гарвардский университет. Служил в государственных экономических ведомствах США, профессор Лондонской школы экономики, Института технологии им. Карнеги (Питсбург), профессор Высшей школы бизнеса Чикагского университета. В 1976 г. был президентом Американской финансовой ассоциации. Нобелевскую премию получил за разработку основ теории финансов корпораций.

Минц Лев Ефимович (1893-1979), советский экономист, доктор экономических наук. Окончил Киевский коммерческий институт в 1914 г. С первых лет после революции 1917 г. вел научную и практическую работу в отделе экономических исследований ВДНХ, Народном комиссариате труда, внес большой вклад в становление статистики труда. Был репрессирован. Новый этап научного творчества Минца, начавшийся в середине 50-х гг. после реабилитации, был связан с разработкой и внедрением *экономико-математических методов* в народное хозяйство. С 1963 г. - зав. лабораторией и ст. науч. сотрудник ЦЭМИ. Гос. премия СССР за работы в области *межотраслевого баланса* (1968).

Мирлис (Mirrlees) Джеймс (р. 1936), английский экономист (шотландец по происхождению), лауреат Нобелевской премии 1996 г. Образование получил в Эдинбурге,

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

докторскую степень получил в Кембридже (в 1963 г.). Профессор кафедр экономики Оксфордского, затем Кембриджского университетов. Нобелевскую премию получил вместе с У. Виккри за “фундаментальный вклад в экономическую теорию стимулов в условиях асимметричной информации”. В частности, Мирлис разрабатывал вопросы оптимального налогообложения, т. н. морального риска в страховании (*moral hazard*) - возможный ущерб в результате недобросовестности страхователя и ряд вопросов, связанных с созданием для исполнителей (“агентов”) стимулов, побуждающих их действовать как хозяев своих фирм (“принципалы”).

Модильяни (Modigliani) Франко (р. 1918), американский экономист итальянского происхождения, лауреат Нобелевской премии 1985 г. Окончил университет в Риме, степень доктора получил в Нью-Йоркской Новой школе социальных исследований в 1944 г. Работал профессором в ряде колледжей США, в Новой школе социальных исследований, в университетах Иллинойском, Карнеги-Меллона, Северо-Западном, а также в Массачусеттском технологическом институте. Специалист в области анализа проблем сбережений и финансовых рынков. Нобелевская премия присуждена за разработку двух теорий - личных финансов и финансов корпораций.

Моисеев Никита Николаевич (1917-2000), специалист в области механики, прикладной математики и теории управления, академик АН СССР (1984). Окончил МГУ. Преподавал в МВТУ им. Н. Э. Баумана, Ростовском университете, МФТИ. С 1961 г. - зам. директора, затем директор Вычислительного центра АН СССР (ныне РАН). Вел исследования по численным методам в *теории оптимального управления, имитационному моделированию, программно-целевым методам планирования и управления, глобальному моделированию* (в частности, под его руководством создана глобальная система моделей “Гея”). Награжден Государственной премией СССР (1980).

Моргенштерн (Morgenstern) Оскар (1902-1977), американский экономист, один из основоположников (вместе с Дж. фон Нейманом) математической *теории игр*, автор работ по теории *экономических циклов*, экономическим измерениям и др. Родился и получил образование в Австрии; закончил университет в Вене, где и преподавал, одновременно занимая пост директора Австрийского института исследований делового *цикла*, вплоть до 1938 г., когда был вынужден эмигрировать в США. Профессор Принстонского университета с 1938 по 1970 г.

Моришима (Morishima) Мишио (р. 1923), японский экономист; получил образование в университете Киото, был преподавателем в Киотском и Осацком университетах, в Лондонской школе экономики. Работы в области *математической экономики*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

(в частности, по математической интерпретации схем воспроизводства К. Маркса), в области стабилизации экономических условий, теории спроса.

Мюрдаль (Myrdal) Карл Гуннар (1898-1987), шведский экономист, лауреат Нобелевской премии 1974 г. Образование получил в Стокгольмском университете. Работал в Стокгольме юристом, профессором университета. В 1938-1942 гг. - исследователь в корпорации Карнеги (Нью-Йорк). В дальнейшем - писатель, государственный и общественный деятель. Один из руководителей ООН. Нобелевской премии удостоен вместе с Ф. Хайеком за “пионерные работы в области теории денег и экономических колебаний”, а также за “глубокий анализ взаимозависимости экономических, социальных и институциональных явлений”.

Нейман (Neumann) Джон (Янош) фон (1903-1957), американский математик, экономист и кибернетик, выходец из Венгрии. Окончил Будапештский университет. Преподавал в Берлинском, Принстонском университетах, с 1933 г. - профессор Принстонского института перспективных исследований. Принимал участие в Манхэттанском проекте по созданию атомной бомбы. Обогастил многие разделы чистой и прикладной математики, разработал логические основы ЭВМ. Вместе с О. Моргенштерном построил *теорию игр*. Создал макромоделю “расширяющейся” экономики, с которой связан ряд понятий, вошедших в экономическую науку под его именем - луч Неймана, Неймановские цены и др.

Немчинов Василий Сергеевич (1894-1964), советский экономист, статистик, один из основоположников экономико-математического направления отечественной экономической науки, академик Академий наук СССР (1946) и БССР (1940), а также ВАСХНИЛ (1948). Образование получил в Московском коммерческом институте; работал в органах государственной статистики в ряде городов России; с 1928 г. - заведующий кафедрой, а с 1940 г. - директор Московской сельскохозяйственной академии им. К. А. Тимирязева. В 1949-1963 гг. - председатель Совета по изучению производительных сил (СОПС). В 1953-1959 гг. - академик-секретарь Отделения экономических, философских и правовых наук, с 1953 по 1962 г. - член Президиума АН СССР.

В 1958 г. Немчинов организовал первую в стране Лабораторию экономико-математических исследований, на базе которой в 1963 г. был создан Центральный экономико-математический институт АН СССР (ныне ЦЭМИ РАН). Под руководством В. С. Немчинова были возобновлены прерванные с 20-х гг. работы по *межотраслевому балансу*, им впервые в советской науке были поставлены и решены мно-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

гие теоретические вопросы *экономической кибернетики, эконометрии*, применения методов математического *моделирования* и вычислительной техники в экономических исследованиях (монография “Экономико-математические методы и модели”), разработаны модели расширенного воспроизводства, статическая модель общественного разделения труда. Труды В. С. Немчинова оказали влияние на развитие концепций планового *ценообразования*. Он был действительным членом Международного статистического института (1958), почетным членом Английского королевского статистического общества (1961). Государственная премия (1946), Ленинская премия (1965, посмертно) - за участие в научной разработке методов *линейного программирования* и экономических моделей.

Новожилов Виктор Валентинович (1892-1970), экономист, выдающийся представитель экономико-математического направления науки в СССР, один из основоположников *теории оптимального функционирования социалистической экономики*. Окончил Киевский университет, профессор (1937), заслуженный деятель науки РСФСР (1957). Начав трудовую деятельность в Киеве и Ростове, позднее работал в учебных и научно-исследовательских учреждениях Ленинграда, в том числе в Ленинградском отделении ЦЭМИ, где он в 1966-1970 гг. заведовал лабораторией систем экономических оценок.

Первым в экономической литературе Новожилов еще в 1926 г. раскрыл экономические истоки неизбежности дефицита товаров в условиях социалистического хозяйствования. В 40-50-е гг. посвятил свою деятельность развитию методологии *оптимального планирования*, вопросам *соизмерения затрат и результатов*, измерения *эффективности* труда и капиталовложений. Его книга “Проблемы измерения затрат и результатов при оптимальном планировании” (1972) вошла в фонд классики отечественной экономической литературы. Награжден Ленинской премией (1965) за научную разработку методов *линейного программирования* и экономических моделей.

Норт (Nort) Дуглас (р. 1920), американский экономист, один из основателей направления институционализма (см. *Институциональный* подход) в экономике. Лауреат Нобелевской премии по экономике 1993 г. Формула награждения: “за работы в области новой экономической истории” (совместно с Р. Фогелем). Образование (включая докторскую степень) получил в Калифорнийском университете (Беркли). Профессор Вашингтонского университета в Сиетле и университета Вашингтона в Сент-Луисе. Исследовал вопросы экономического роста и роль в нем государственных и иных институтов, является ведущим исследователем т. н. *клиометрии* - историчес-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

кой науки, използвающей методы математико-статистического анализа и математического моделирования.

Нэш (Nash) Джон Кристофер (р. 1928), американский математик, лауреат Нобелевской премии по экономике (1994). Образование получил в Принстонском университете. Работал научным сотрудником, профессором Школы математики при том же университете. Один из основоположников *теории игр*, автор т. н. “*равновесия по Нэшу*”, имеет также работы в области эволюции видов в естествознании. Нобелевской премии удостоен вместе с Р. Зельтенем и Дж. Харсаньи за “пионерные работы в области теории игр, то есть в теоретическом анализе конкурентного поведения и стратегии”.

Парето (Pareto) Вильфредо (1848-1923), итальянский экономист и социолог, глава лозаннской школы политической экономии. Окончил Туринский университет, после чего занимал инженерные должности. Сменив Л. Вальраса на посту руководителя кафедры экономики Лозаннского университета (1892-1907), посвятил усилия развитию политико-экономической концепции своего предшественника, причем основное значение придавал использованию математических методов анализа. Доказывал необходимость ординалистского, а не кардиналистского подхода к анализу *полезности* и потребительского *поведения*; утверждал, что в условиях конкурентного *рынка* обмен благами происходит на основе приравнивания *цен* обмениваемых благ их *предельным полезностям*. Главный его вклад в экономическую науку - принцип *оптимума по Парето*, который впоследствии лег в основу современной математизированной теории *экономики благосостояния*.

Петраков Николай Яковлевич (р. 1937), экономист, академик АН СССР (ныне РАН) с 1990 г. Окончил экономический факультет МГУ. С 1969 г. заместитель директора ЦЭМИ, с 1990 г. - директор Института проблем рынка. Был помощником по экономическим вопросам у М. С. Горбачева, народным депутатом СССР и депутатом Государственной Думы (1984-1996). Одним из первых выступил с критикой пороков централизованного директивного планирования и управления народным хозяйством. Основные направления научной деятельности: разработка *рыночных механизмов* управления, моделирование процессов *ценообразования*, теория и методы реализации экономической политики в разных условиях хозяйствования. Внес вклад в разработку основ *теории оптимального функционирования социалистической экономики* (в частности, создал концепцию *оптимального ценообразования*), в теорию *соизмерения затрат и результатов* в народном хозяйстве.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Пигу (Pigou) Артур Сесил (1877-1969), английският економист, принадлежавший к Кембриджской школе политической экономии. Окончил Кембриджский университет, где, сменив А. Маршалла, с 1908 по 1944 г. возглавлял кафедру политической экономии. Занимался проблемами бюджетной политики, налогообложения и финансов, распределения и перераспределения *национального дохода*, сформулировал явление, известное в литературе как *Пигу эффект*, разработал введенное Маршаллом понятие *внешней экономики*. Все перечисленные и иные проблемы Пигу решал в рамках развивавшейся им т. н. теории экономики благосостояния.

Пирсон (Pearson) Эгон Шарп (1895-1980), английский математик, специалист по *математической статистике*. Окончил Кембриджский университет; в 1933-1960 гг. - профессор Лондонского университета. Один из авторов (совместно с Ю. Нейманом) общей теории проверки статистических гипотез; одно из важнейших понятий ее - т. н. критерий Пирсона.

Полтерович Виктор Меерович (р. 1937), экономист, член-корреспондент Российской академии наук (2000). Окончил Московский институт нефтехимической и газовой промышленности и вечернее отделение механико-математического факультета МГУ, доктор экономических наук, заведующий лабораторией Центрального экономико-математического института РАН, в котором проработал более 30 лет.. В частности, он внес вклад в изучение функций спроса, в серии работ 70-х гг. предложил путь объединения классической теории равновесия и теории оптимального экономического роста, вместе с Г. М. Хенкиным предложил принципиально новую модель экономического роста, учитывающую процессы создания и заимствования передовых технологий. (За эту работу авторы были удостоены премии имени *Н. Д. Кондратьева*.) Полтерович является членом Международного эконометрического общества, действительным членом Европейской и Нью-Йоркской Академий наук.

Понтрягин Лев Семенович (1908-1988), математик, академик АН СССР (1958). С 1939 г. - зав. отделом Математического института им. Стеклова, одновременно профессор МГУ. Имеет фундаментальные научные достижения во многих областях математики и теории управления. Создатель *математической теории оптимальных процессов*, в основе которой лежит т. н. принцип максимума Понтрягина. Почетный член многих зарубежных академий и научных обществ. Государственная премия СССР (1941), Ленинская премия (1966).

Поспелов Гермоген Сергеевич (1914-1998), специалист в области автоматического управления, академик АН СССР (1964). Окончил МАИ в 1940 г., участвовал в Вели-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

кой Отечественной войне, преподавал в Военной академии, в Московском физико-техническом институте, зав. отделом Вычислительного центра АН СССР. Один из авторов теории *программно-целевых методов планирования и управления*. Государственная премия СССР (1979).

Рамсей (Ramsey) Фрэнк Пламтон (1903-1930), английский философ и математик, лектор Колумбийского университета (1924-1930). Рано умер, но внес существенный вклад в математическую логику, теорию вероятностей, *макроэкономическое моделирование*. Ему, в частности, принадлежит одна из первых моделей *экономического роста*, учитывающих фактор *технологического прогресса*, разработка математической теории сбережения, теории налогообложения.

Робинсон (Robinson) Джоан Вайолет (1903-1993), английский экономист, одна из лидеров Кембриджской школы политической экономии; профессор Кембриджского университета в 1931-1971 гг. Исследования в области несовершенной *конкуренции*, понимаемой как конкуренция между производителями, каждый из которых имеет *монополию* на свой товар, *теории экономического роста*, распределения *доходов* в условиях капиталистического общества. Взгляды Робинсон отражали влияние разных экономических школ, вплоть до заимствования некоторых идей у К. Маркса. Она была блестящим популяризатором экономической науки.

Руа (Roi) Бернар Мишель (р. 1934), французский экономист и математик, специалист по *многокритериальной оптимизации*. Окончив Институт политических исследований в Париже, с 1964 г. работал исследователем, затем научным директором группы Sema-Metra, с 1969 г. преподавал прикладную математику, с 1972 г. - профессор университета Пари-Дофин; директор Лаборатории анализа и моделирования *систем поддержки решений*, научный консультант транспортного управления Парижского региона (RATP), почетный президент Французской ассоциации экономической и технической кибернетики, с 1985 по 1986 г. - президент Европейского отделения ИФОРС (Международной ассоциации по исследованию операций).

Саймон (Simon) Герберт Александер (1916 - 2001), американский экономист, исследователь процессов принятия *решений* в экономических организациях и особенно в капиталистических *фирмах*. Был консультантом в ряде правительственных и частных организаций, в 1947-1960 гг. - сотрудник в комиссии Коулса⁴ по исследованиям в области экономики. Преподавал в Калифорнийском университете, Иллинойском технологическом институте; с 1965 г. - профессор computer science и психологии в университете Карнеги-Меллона (Питсбург). Разработал *модель экономического*

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

поведения для условий, где возможен не максимальный, а некоторый минимально приемлемый результат (*сатисфакция*). Член Американской академии искусств и наук, Национальной АН, почетный доктор многих университетов. Нобелевская премия по экономике 1978 г. за работы в области принятия решений.

Самуэльсон, Сэмюэлсон (Samuelson) Пол Энтони (р. 1915), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1970). Окончил Чикагский и Гарвардский университеты. Профессор Массачусеттского технологического института с 1940 г. Награжден медалью Кларка Американской экономической ассоциацией, памятной наградой имени А. Эйнштейна и рядом других научных наград. Автор известного учебника экономики, по которому учились и учатся многие поколения экономистов во всем мире. Нобелевской премии удостоен “за труды, в которых он развил теорию экономической статики и динамики и которыми более чем кто-либо из его современников повысил уровень научного анализа экономики”.

Сен (Sen) Амартья (р. 1933), индийский экономист, докторскую степень получил в Кембриджском университете в 1959 г., преподавал в Индии, Великобритании и США, в том числе в Гарвардском университете, откуда несколько лет назад перешел на работу в Тринити-колледж (Кембридж). Нобелевский лауреат 1998 г., премии удостоен “за его вклад в теорию экономики благосостояния”. Занимаясь вопросами благосостояния, Сен развил аксиоматическую теорию социального выбора, выработал ряд индексов благосостояния и бедности на базе коэффициента *Джини*, методы измерения социального неравенства, сочетания индивидуальных и коллективных решений в этой области.

Скоулс (Scholes) Майрон (р. 1941), американский экономист. Лауреат Нобелевской премии 1997 г. Докторскую степень получил в 1959 г. в Чикагском университете. Профессор кафедры финансов в Высшей школе бизнеса и старший научный сотрудник Гуверовского института при Стэнфордском университете, США. Нобелевской премии удостоен вместе с Р. Мертоном “за новый метод определения стоимости производных финансовых инструментов”. Один из авторов вошедшей в литературу формулы Блэка - Скоулса для оценки стоимости опционов.

Слущкий Евгений Евгеньевич (1880-1948), экономист, математик и статистик. Окончил юридический факультет Киевского университета. Профессор того же университета (с 1918 г.), сотрудник Математического института АН СССР (с 1934 по 1948 г.). В области статистики наиболее известны его работы по теории *случайных процессов*, в области экономики - по теории *анализа спроса и потребления*. В статье,

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

опубликованной в 1916 г. в итальянском журнале, предвосхитил современные теории, связывающие анализ спроса с ординальной (порядковой) *полезностью* и ряд других современных эконометрических положений. Во все учебники экономики вошли т. н. уравнения Слуцкого (см. Слуцкого уравнения).

Смит (Smith) Вернон Л. (р. 1927), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 2002 г. Образование (докторскую степень) получил в Принстонском университете (1955 г.). Профессор экономики и права в университете Мэйсона (США), один из основоположников *экспериментальной экономики*. Нобелевская премия присуждена за “утверждение лабораторных экспериментов в качестве инструмента эмпирического экономического анализа, особенно при изучении альтернативных рыночных механизмов”.

Солоу (Solow) Роберт Мертон (р. 1924), американский экономист. Окончил Гарвардский университет. Преподавал в Массачусеттском технологическом институте, Кембриджском (США) университете. С 1952 по 1964 г. - одновременно консультант РЭНД-корпорейшн, в 1975-1980 гг. - директор Бостонского федерального резервного банка. Основные труды - по общим экономическим проблемам, чистой и прикладной макроэкономике. Создал одну из известных моделей теории экономического роста (см. Солоу модель роста). Член Национальной АН США, Американской Академии искусств и наук, Эконометрического общества (в 1964 г. был его президентом). Почетный доктор многих университетов разных стран (Чикаго, Париж, Женева и др.). Нобелевская премия по экономике 1987 г. за труды в области *теории экономического роста*.

Спенс (Spence) Майкл (р. 1943), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 2001 г. Докторскую степень получил в Гарвардском университете, там же много лет является профессором. Одновременно преподает в Высшей школе бизнеса Стэнфордского университета. Вместе с Дж. Акерлофом и Дж. Стиглицем Нобелевской премии удостоен “за их анализ рынков с *асимметричной информацией*”. Он также занимался вопросами ценообразования на рынках третьего мира, дискриминации меньшинств на рынках труда, ситуацией с медицинской помощью старикам.

Стиглер (Stigler) Джордж Джозеф (1911-1991), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 1982 г. Окончил Вашингтонский и Северо-Западный университеты, завершив образование в Чикагском университете. Последовательно был профессором в университетах штата Айова, штата Миннесота, Колумбийском, Чикагском и др., а также сотрудником Центра повышения квалификации в бихевиористс-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ких науках. Основные исследования связаны с проблемами рыночного *регулирувания* и теории *ценообразования*. Нобелевская премия присуждена за его “исследования, открывающие новые перспективы развития способов функционирования и структуры рынков, так же как изучение причин и эффектов их общественного регулирования”.

Стиглиц (Stiglitz) Джозеф (р. 1943), американский экономист. Докторскую диссертацию защитил в Массачусетском технологическом институте в 1967 г. Был профессором в Йельском, Принстонском, Оксфордском и Стэнфордском университетах, занимал должность главного экономиста Мирового банка. В настоящее время профессор экономики, бизнеса и международных экономических отношений Колумбийского университета. Нобелевская премия 2001 г. присуждена (вместе с Акерлофом и Спенсом) “за их анализ рынков с *асимметричной информацией*”.

Столерю (Stoleru) Лионель Ги (р. 1937), французский экономист-математик и государственный деятель, инженер по образованию. Окончил Высшее горное училище в Париже, работал инженером, с 1969 г. перешел в Генеральный комиссариат Франции по планированию. Занимает ряд государственных постов: министр экономики и финансов Франции, государственный советник, президент Франко-Итальянской торговой палаты и др. Одним из первых во Франции начал разрабатывать и применять *экономико-математические методы* в индикативном *планировании*, в анализе *экономического равновесия* и развития мирохозяйственных связей (показав значение *интернационализации* современной экономики).

Стоун (Stone) Ричард Николас (1913-1991), английский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1984). Образование получил в Кембриджском университете (был учеником Кейнса). Директор отдела прикладной статистики, профессор финансов и учета. Разработанная Стоуном (в соавторстве с Мидом) методика исчисления *национального дохода* нашла широкое распространение в мире. Нобелевская премия присуждена за пионерные работы в области создания *системы национальных счетов* - как в теории, так и в практическом их применении. Разработанная им система легла в основу стандартной СНС, рекомендованной ООН для всех стран.

Тинберген (Tinbergen) Ян (1903-1994), нидерландский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1969). Окончил Лейденский университет. Работал статистиком в Центральном статистическом бюро Нидерландов, в секретариате Лиги Наций, директором Центрального бюро планирования Нидерландов, профессором Школы экономики и Лейденского университета (1973-1975), был председателем Ко-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

митета по планированию ООН (1966-1972). Известен своими работами в области *теории экономического роста*, государственного *регулирования* экономики, составления долгосрочных *программ* экономического развития (в частности, для развивающихся стран); видный представитель современной *математической экономики*, он одним из первых в западной экономике совершил переход от *концептуальных моделей* к расчетным. Награжден премией Эразма (Нидерланды). Нобелевской премии удостоен “за научный вклад в области эконометрии и математического представления экономической теории”.

Тобин (Tobin) Джеймс (1918 - 2002), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1981). Окончил Гарвардский университет. Служил экономистом в Бюро ценообразования США, в военно-морских силах, профессор Гарвардского и Йельского университетов. Удостоен Нобелевской премии за то, что он “создал основу для понимания того, как субъекты реально действуют в условиях, когда они приобретают недвижимость, пользуясь кредитом” с помощью сформулированной им теории формирования портфеля проектов инвестиций. Выдвинул вызвавшую широкий общественный резонанс идею своеобразного *налога* на международные денежные трансакции и направления полученных средств на помощь бедным странам третьего мира (получившего название “налог Тобина”).

Улин, Олин (Ohlin) Бертиль (1899-1979), шведский экономист и политический деятель, лауреат Нобелевской премии по экономике 1977 г. Получил образование в Стокгольмской школе экономики и управления и Стокгольмском университете, стажировался в Англии. Был профессором Копенгагенского, затем Стокгольмского университетов. Разработал математическую *модель* внешней торговли государства, оказал влияние на формирование *региональной экономики* и теории размещения хозяйства. Труды по *анализу спроса и предложения*, покупательной способности государства и населения, соотношению *сбережений* и *инвестиций*, теории *процента* и роли общественных работ в решении проблем занятости населения. Был лидером шведской либеральной партии, с 1938 по 1970 г. - членом парламента, в 1944-1945 гг. - министром.

Федоренко Николай Прокофьевич (р. 1917), экономист, один из организаторов и основателей экономико-математического направления экономической науки в СССР. Академик АН СССР (ныне - РАН) с 1964 г., член Президиума академии; академик-секретарь Отделения экономики АН СССР (1971-1983), почетный член Международного эконометрического общества. Окончил Военно-химическую академию, был преподавателем, зав. кафедрой экономики химической промышленности, про-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

ректор и ректор Московского института тонкой химической технологии им. М. В. Ломоносова. В 1963-1983 гг. - директор организованного им Центрального экономико-математического института АН СССР. Разрабатывая проблемы экономики химической промышленности, предложил новую методику определения *затрат* и эффективности продуктов, получаемых в комплексных технологических процессах. Под его руководством в ЦЭМИ были развернуты разносторонние исследования в области планирования и управления народным хозяйством на базе *экономико-математического моделирования, системного анализа, программно-целевых методов*. Были заложены основы *теории оптимального функционирования социалистической экономики*, создавались *системы моделей народнохозяйственного планирования и прогнозирования*, разрабатывались основы теории рационального природопользования. Государственная премия (1970).

Фельдман Григорий Александрович (1884-1958), экономист, один из предшественников современной *теории экономического роста*. Учился в Германии, затем окончил Высшее техническое училище в Москве. Работал в плановых и хозяйственных органах, преподавал в Плановой академии. Был репрессирован, его работы были забыты и переоткрыты для науки лишь в 50-е гг., причем сначала на Западе, где в то время возрос интерес к *динамическим моделям экономики*. В докладе для Комиссии по составлению 1-го пятилетнего плана “К теории темпов народного дохода” и некоторых других работах предложил ряд моделей анализа и планирования синтетических показателей развития экономики, в частности модель роста *национального дохода*, в зависимости от степени наращивания *производственных фондов* и *эффективности* их использования. Проводил сравнительный анализ структур и динамики развития экономик СССР и США, занимался прогнозированием экономического развития страны.

Фишер (Fisher) Ирвинг (1867-1947), американский экономист и статистик, сторонник математической школы политической экономии. Окончил Йельский университет, получив математическое образование, затем длительное время там же преподавал экономику. Основные научные результаты им получены в области теории *капитала* и *процента*, денежного обращения, построения *индексов*, распределенных *лагов*. Был одним из основателей и первым президентом Международного эконометрического общества.

Фишер (Fisher) Роналд Эйлмер (1890-1962), английский статистик и генетик. Один из основателей *математической статистики*, современной теории *планирования эксперимента*. Учился математике и физике в Кембридже, работал в отделе статис-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тики Ротемстедской экспериментальной станции, преподавал в Кембриджском университете. Построил методику *планирования эксперимента*, внес вклад в разработку теории *статистической проверки гипотез*. Член Лондонского королевского общества, почетный член многих академий.

Фогель (Fogel) Роберт Уильям (р. 1926), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике 1993 г. (совместно с Д. Нормом). Формула награждения: “за работы в области новой экономической истории”. Образование получил в Корнельском и Колумбийском университетах. Профессор Чикагского, затем Гарвардского университета. С 1981 г. - директор Центра экономики народонаселения Гарвардского университета. Один из основателей т. н. клиометрии - науки, использующей для изучения истории, прежде всего экономической, количественные методы - математическую статистику, математические модели. Особую известность получили его работы по истории формирования железнодорожной сети США и экономике американского рабовладения.

Форрестер (Forrester) Джей Райт (р. 1918), американский ученый, основоположник *системной динамики*. Получил образование в университете штата Небраска. Инженер-электрик по специальности, он создал (и с 1945 по 1952 г. руководил ею) лабораторию по компьютерам в Массачусеттском технологическом институте, где изобрел устройство памяти. С 1956 г. - профессор менеджмента в том же институте. Предложил новый метод моделирования промышленного предприятия (названный им *индустриальной динамикой*), затем распространил аналогичные подходы на более широкие сферы, вплоть до вопросов глобальной экологии. Член Американской академии искусств и наук.

Фридман, Фридмэн (Friedman) Милтон (р. 1912), американский экономист, глава монетаристского направления в современной западной экономической науке (см. *Монетаризм*). Получил образование в Чикагском и Колумбийском университетах, работал в Национальном бюро экономических исследований в Нью-Йорке. С 1946 г. преподает в Чикагском университете (почетный профессор с 1982 г.). Основные труды - в области общей экономической теории, в частности, вопросов теории *потребления и дохода, занятости* (концепция *естественной нормы безработицы*), а также количественных методов анализа экономики, функционирования финансовых организаций. Противник кейнсианства, Фридман выступает за ограничение роли государства в *регулировании экономических процессов* и полную свободу предпринимательства в условиях капиталистического рынка. Член Национальной АН США, почетный доктор многих университетов в разных странах. В 1967 г. президент Аме-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

риканской экономической ассоциации, на протяжении ряда лет - член редколлегии журнала “Эконометрика”. Нобелевская премия 1976 г. В решении Нобелевского комитета отмечена книга Фридмана “Капитализм и свобода”, а также указано, что редко случается, чтобы экономист оказывал столь сильное влияние не только на экономические исследования, но и на актуальную практику.

Фриш (Frisch) Рагнар Антон Киттиль (1895-1973), норвежский экономист, один из основоположников *эконометрики*, автор норвежского варианта *системы национальных счетов*. Окончил университет в Осло, с 1931 г. до выхода на пенсию в 1965 г. - профессор экономических дисциплин в том же университете. Преподавал также в Йельском (США) и Парижском университетах. Научная и практическая деятельность Фриша охватывает теорию *программирования* и макроэкономического *планирования*, анализ *спроса* и теорию индекса стоимости жизни, теорию экономических *моделей* циклического, общего равновесного и неравновесного экономического развития, методологию макроэкономической динамики и математической статистики. Фриш первым определил *эконометрию* как синтез экономической теории, статистики и математики, он был в 1930 г. организатором Эконометрического общества и первым редактором журнала “Эконометрика”. Нобелевская премия по экономике (1969) - за научный вклад в формирование понятий эконометрии и математической экономики. Почетный член АН США, Швеции и ряда других стран.

Хаавельмо (Haavelmo) Трюгве (1919-1999), норвежский экономист, один из основоположников (вслед за Р. Фришем) *эконометрии*. Окончил университет в Осло. Как многие выдающиеся эконометрики, прошел “школу” сотрудника комиссии Коулса⁵ Еще в 1943 г. опубликовал в журнале “Эконометрика” статью об использовании систем *одновременных уравнений*, позднее сформулировал т. н. теорему Хаавельмо о *мультипликаторе* уравновешенного бюджета, используемую многими правительствами при формулировании финансово-бюджетной политики, разрабатывал вопросы соединения экономической теории и экономических *измерений*, *теории экономического роста*. Нобелевская премия 1989 г. “за выяснение теоретико-вероятностных оснований эконометрики и анализ симультанных экономических структур”.

Хайек (Hayek) Фридрих Август фон (1899-1992), австрийский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике, сторонник австрийской школы политической экономии. Окончил Венский университет, работал на государственной службе в Австрии, преподавал в Лондонской школе экономики, в Чикагском университете, в университетах Фрейбурга (ФРГ) и Зальцбурга (Австрия). Применял математические методы в анализе *экономического цикла*. Выступал против идеи государственного

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

планирования экономики. Удостоен Нобелевской премии вместе с К. Мюрдалем в 1974 г. “за пионерные работы в области теории денег и экономических колебаний”, а также за “глубокий анализ взаимозависимости экономических, социальных и институциональных явлений”.

Харрод, Хэррод (Harrod) Рой Форбс (1900-1978), английский экономист, известный работами в области *теории экономического роста, научно-технического прогресса, теории экономических циклов*. Учился в Оксфордском университете, с 1929 г. преподавал там же экономику, служил в ряде государственных и международных экономических организаций. В 1945-1961 гг. был редактором журнала “Economic Journal”. Независимо от Домара разработал *Харрода-Домара модель экономического роста*; имя Харрода закрепилось также за одной из трактовок нейтрального технического прогресса.

Харсаньи (Harsanyi) Джон (1920-2000), американский математик и экономист венгерского происхождения, специалист в области теории игр, лауреат Нобелевской премии по экономике (1994). Образование (степень доктора) получил в Стэнфордском университете США в 1959 г. Профессор школы бизнеса в Калифорнийском университете (г. Беркли). Развил концепцию *равновесия по Нэшу* для условий *неполноты информации*.

Хекман (Heckman) Джемс (р. 1944), американский экономист, лауреат Нобелевской премии 2000 г. С 1995 г. - заслуженный профессор Чикагского университета. Нобелевскую премию получил “за развитие теории и методов анализа *неполных выборок* (selective samples)”, которые часто встречаются при исследовании экономического поведения людей и приводят статистиков к неправильным выводам. Хекман является лидером прикладных исследований в соответствующих областях микроэкономики.

Хикс (Hicks) Джон Ричард (1904-1989), английский экономист, лауреат Нобелевской премии (1972). Получил образование в Оксфорде, преподавал и занимался исследованиями в Лондонской школе экономики, в Манчестерском и Оксфордском университетах. Работы в области теории общего *равновесия*, теории *экономики благосостояния*, теории *экономических циклов, потребления и роста*. Хиксу принадлежит идея *анализа кривых IS-LM*, ставшего одним из важных инструментов кейнсианской теории (иначе: кривая Хикса-Хансена). Нобелевской премии он удостоен “за пионерный вклад в теорию общего экономического равновесия и теорию благосостояния”.

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

Чемберлин (Chamberlin) Едвард Хейстингс (1899-1967), американският икономист. Образование получил в университетите на щатите Айова и Мичиган, докторската степен - в Харвард, където преподавал до излизането на пенсията в 1966 г. Област на изследванията - анализ на отношенията *конкуренция* и *монополия* в капиталистическата икономика, разработката на проблемите *олигополия*, теорията *монополистическа конкуренция*. *Олигополюсните експерименти* на Чемберлина (30-те г.) - предвестници на съвременната *експериментална икономика*.

Шарп (Sharpe) Вилиям (р. 1934), американският икономист, лауреат на Нобеловската награда (1990), специалист в областта на икономиката на финансите и *икономико-математическите методи*. Завършил Калифорнийския университет. Бил икономист в корпорацията РЕНД, професор в университета на щата Вашингтон в Сиетъл. С 1973 г. - професор в Стенфордския университет. Един от основоположниците на т. н. *портфельния подход* (оптимизация на комбинацията на различни форми на *богатство*). В 1980 г. - президент на Американската финансова асоциация.

Шаталин Станислав Сергеевич (1934-1997), академик на АН СССР (сега - РАН) с 1987 г., академик-секретар на Отдела на икономиката на АН с 1989 г. до 1995 г. Завършил икономическия факултет на МГУ. В 1959-1965 гг. - научен сътрудник, зав. сектора на межотраслевия баланс на НИИ при Госплане СССР, в 1965-1976 гг. - зам. директора на ЦЭМИ, в 1976-1977 гг. - зам. директора, след това зав. отдела на ВНИИ системни изследвания; едновременно професор, завеждащ катедра по икономико-математическите методи на анализа на икономиката на МГУ им. М. В. Ломоносова (1971-1983). Бил икономическият съветник на Президента СССР М. С. Горбачев. Основните трудове в областта на *икономико-математическото моделиране* и *оптималното планиране*, методи на *межотраслевия баланс*, социално-икономически проблеми на интенсификацията на общественото производство. Един от основните участници в разработката на *теорията на оптималното функциониране на социалистическата икономика*. Държавна награда (1968) за участие в разработката и прилагането на метода на межотраслевия баланс.

Шулц (Schultz) Теодор Вилиям (1902-1998), американският икономист, лауреат на Нобеловската награда (1979). Завършил университет на щата Висконсин. Професор в колежа на щата Айова, Чикагския университет (1943-1972). Основните трудове в областта на анализа на ефективността на *човешкия капитал*, в частност, значенията на трудовите ресурси в селското стопанство на САЩ и развиващите се страни. В формулата на Нобеловската награда подчертано, че Шулц „показал относително по-висока ефектив-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

тивностъ човеческого капитала по сравнениу с материальным капиталом в американской экономике”.

Шумпетер (Schumpeter) Йозеф (1883-1950), американский экономист (австрийского происхождения). Внес существенный вклад в изучение проблем *экономического роста*, деловых *циклов*, роли предпринимательства в капиталистической экономике, теории *конкуренции* и др. Значительную часть жизни работал в Гарвардском университете (США).

Энгель (Engel) Эрнст (1821-1896), германский статистик. Руководил Прусским статистическим бюро. Известен главным образом т. н. законом Энгеля, сущность которого состоит в том, что доля дохода, которую нация тратит на питание, является хорошим критерием для суждения об уровне благосостояния этой нации: чем доля питания в ВВП ниже, тем выше, при прочих равных условиях, благосостояние.

Эрроу (Arrow) Кеннет (р. 1921), американский экономист, лауреат Нобелевской премии по экономике (1972); известен своими научными результатами во многих областях экономики, особенно в области теории равновесных *систем* (выявления математических условий существования единственного и экономически осмысленного решения их моделей), а также теории социального выбора (см. *Эрроу парадокс*), теории *экономического роста*, роли *информации* в поведении производителей и потребителей и др. Образование получил в Колумбийском университете, сначала на математическом, затем на экономическом факультетах, служил в армии в 1943-1946 гг., сотрудничал в комиссии Коулса (1947-1949), в корпорации РЭНД. Профессор Стэнфордского, Гарвардского и ряда других университетов. Член Национальной академии наук, Американского философского общества, почетный доктор ряда университетов США и Европы. Был президентом Эконометрического общества в 1956 г., Института наук управления в 1963 г., Американской экономической ассоциации в 1972 г. Нобелевской премии удостоен “за его пионерные работы в области теории общего экономического равновесия”.

Яременко Юрий Васильевич (1935-1996), академик РАН с 1993 г. Окончил экономический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова. С 1960 г. - научный сотрудник НИЭИ при Госплане СССР, в 1973-1986 гг. - зав. лабораторией, зам. директора ЦЭМИ АН СССР, с 1986 г. - зам. директора и с 1988 г. - директор Института экономики и прогнозирования научно-технического прогресса АН СССР (ныне Институт народнохозяйственного прогнозирования РАН). Автор модификации метода ме-

БИОГРАФИЧЕН РЕЧНИК

жотраслевого баланса, получившей название метода межотраслевых взаимодействий.

¹ Точное название премии: Премия Шведского государственного банка памяти Альфреда Нобеля (в отличие от премий, учрежденных по завещанию самого Нобеля). Однако для краткости здесь и далее используется привычное - Нобелевская премия по экономике. Ее присуждение было начато в 1969 г. и проводится ежегодно.

^{2,3,4,5} Коулса комиссия (Cowles comission) - действовавшее в 50-60-е гг. XX в. объединение ученых-экономистов США (располагалось сначала в г. Колорадо-Спрингс, потом в Чикаго), поставившее целью развитие количественных методов изучения экономики. Его девизом было: “Наука есть измерение”; позднее девиз сменился менее категоричным: “Теория и измерение”. Комиссия привлекла к своей деятельности представителей не только США, но и ряда других стран, была школой для талантливых молодых экономистов и математиков, многие из которых впоследствии стали выдающимися учеными. “Через комиссию”, напр., прошли лауреаты Нобелевской премии по экономике Ж. Дебре, Р. Стоун, Г. Саймон, Т. Хаавельмо, а также Э. Маленво и др. Комиссия названа именем Альфреда Коулса, американского бизнесмена, финансировавшего ее работу (за что в научных кругах он получил прозвище “Лоренцо Медичи для эконометрии”).